

**GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI
DLA GMINY TARNOGRÓD
NA LATA 2024 - 2030**

Dokument pn. *Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024 – 2030* został przygotowany przez firmę EuroCompass Sp. z o.o. na podstawie umowy nr CRU/81/2022/RI.

KOORDYNACJA PRAC NAD GMINNYM PROGRAMEM REWITALIZACJI:

Burmistrz Paweł Dec

Zastępca Burmistrza Tomasz Legieć

Sekretarz Gminy Agnieszka Łagowska- Borek

Bogdan Graszka

OPRACOWANIE I REDAKCJA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI:

Zespół ekspercki EuroCompass Sp. z o.o.:

Patrycja Bojanek

Beata Filipowicz

Ryszard Boguszewski

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	3
WSTĘP	6
1.1. Słownik pojęć	7
1.2. Podstawa prawna	9
1.3. Powiązania z dokumentami strategicznymi i planistycznymi	10
1.4. Metodyka i procedury	15
DOTYCHCZAS OSIĄGNIĘTE EFEKTY REWITALIZACJI	17
USPOŁECZNIENIE PROCESU REWITALIZACJI	21
3.1. Interesariusze rewitalizacji	21
3.2. Partycypacja na etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	22
3.3. Konsultacje społeczne projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	23
3.4. Partycypacja w procesie tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji	23
3.5. Konsultacje społeczne dotyczące Gminnego Programu Rewitalizacji	27
3.6. Proces Zaangażowania Partnerów Społeczno-Gospodarczych	27
3.7. Uspołecznienie wdrażania rewitalizacji	29
3.8. Partycypacja w procesie oceny skuteczności działań	30
DIAGNOZA STANU GMINY	31
4.1. Położenie i historia	31
4.2. Sfera społeczna	34
4.3. Sfera gospodarcza	37
4.4. Sfera przestrzenno- funkcjonalna	38
4.5. Sfera środowiskowa	41
4.6. Sfera techniczna	44
4.7. Zidentyfikowane czynniki i zjawiska kryzysowe	46
4.8. Analiza SWOT	49
POGŁĘBIONA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI	52
5.1. Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	52
5.2. Potencjały rozwojowe obszaru rewitalizacji	57
5.3. Problemy zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji	62
5.3.1. Podobszar I (miejski) – Śródmieście	65
5.3.2. Podobszar II (wiejski) – Różanec Pierwszy	70
5.3.3. Podsumowanie problemów obszaru rewitalizacji	76

5.4. Analiza potrzeb rozwojowych – inwentaryzacja stanu zagospodarowania i zabudowy na obszarze rewitalizacji	78
5.5. Wnioski i rekomendacje do części kierunkowej	90
WIZJA STANU DOCELOWEGO	93
CELE REWITALIZACJI I KIERUNKI DZIAŁAŃ	94
PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE	116
8.1. Lista podstawowych projektów rewitalizacyjnych.....	116
8.2. Charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć.....	151
8.3. Powiązania pomiędzy poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi z listy podstawowej ...	160
8.4. Harmonogram realizacji projektów rewitalizacyjnych.....	163
8.5. Komplementarność oraz mechanizmy integrowania działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych	166
8.6. Realizacja zasady partnerstwa i partycypacji.....	175
8.7. Szacunkowe ramy finansowe	175
SYSTEM WDRAŻANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI.....	179
9.1. Harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji	179
9.2. System instytucjonalny i zarządzanie procesem rewitalizacji.....	179
9.2.1. Etap przygotowania GPR	179
9.2.2. Etap wdrażania GPR.....	180
9.2.3. Etap monitorowania i ewaluacji GPR	182
9.3. System budowania i wspierania partnerstw	183
9.4. Komitet Rewitalizacji.....	184
9.5. System informacji i promocji	185
9.6. Koszty zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji	185
SYSTEM MONITORINGU, EWALUACJI I AKTUALIZACJI PROGRAMU	186
10.1. Zasady, tryb i metody prowadzenia ewaluacji.....	186
10.2. Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych.....	187
10.3. Zasady i tryb aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji.....	194
NIEZBĘDNE ZMIANY W POLITYKACH I DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH	195
11.1. Niezbędne zmiany w polityce mieszkaniowej.....	195
11.2. Niezbędne zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego	195
SPECJALNA STREFA REWITALIZACJI.....	196
OPINIOWANIE PROGRAMU PRZEZ WŁAŚCIWE ORGANY	196
STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI NA ŚRODOWISKO	196
SPIS TABEL, RYCIN, WYKRESÓW I ZAŁĄCZNIKÓW	196

Spis tabel	197
Spis rycin.....	197
Spis map	197
Spis załączników	198
Wykaz źródeł.....	198

WSTĘP

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2024 poz. 278) dała nowy impuls rewitalizacji, zarówno w miastach jak i na obszarach wiejskich. Zadaniem działań podejmowanych w ramach tego procesu powinno być zwiększenie szans rozwojowych i poprawa jakości życia mieszkańców poprzez kompleksowe przekształcenia fragmentów przestrzeni, przy zachowaniu dziedzictwa materialnego i duchowego oraz zasad zrównoważonego rozwoju. Przez rewitalizację rozumie się skoordynowany proces – prowadzony wspólnie przez władzę samorządową, społeczność lokalną oraz innych uczestników – będący elementem polityki rozwoju i mający na celu przeciwdziałanie degradacji przestrzeni, niwelację zjawisk kryzysowych oraz pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych, poprzez wzrost aktywności społeczno- gospodarczej, poprawę środowiska zamieszkania i ochronę dziedzictwa narodowego.

Dokument *Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024 - 2030* opracowany został w oparciu o Ustawę z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji (Dz.U. 2021 poz. 485 z późn. zm.) oraz Ustawę z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2023 poz. 1501 z późn. zm.).

Celem opracowania niniejszego Programu Rewitalizacji jest ograniczenie lub zniwelowanie wyartykułowanych w procesie badawczym problemów i objawów stanu kryzysowego. Choć Gmina cechuje się ogólnie dynamicznym rozwojem, nie jest wolna od problemów, wynikających ze zmian stylu i modelu życia oraz pojawiających się nowych wyzwań. Przeprowadzona w 2022 roku *Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Tarnogród*¹ wskazała wyraźną potrzebę poprawy jakości życia na omawianym terenie.

---

¹ <https://www.tarnograd.pl/gminny-program-rewitalizacji/>

1.1. Słownik pojęć

Obszar zdegradowany

Fragment terytorium gminy, który znajduje się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk. Podstawą wyznaczenia obszaru zdegradowanego jest stwierdzenie, że występują na nim negatywne zjawiska społeczne oraz niepożądane cechy o innym charakterze np.: gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym lub technicznym. Obszarem zdegradowanym będą wszystkie tereny w gminie, na których zdiagnozowana zostanie koncentracja negatywnych zjawisk społecznych oraz problemy dot. przynajmniej jednej z pozostałych sfer. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary (również nieposiadające wspólnych granic) pod warunkiem stwierdzenia na każdym z nich występowania sytuacji kryzysowej.

Sytuacja kryzysowa

Stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz wysokiej liczby mieszkańców będącymi osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. 2022 poz. 2240), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju w odniesieniu do wartości dla całej Gminy².

Obszar rewitalizacji

Całość lub fragment obszaru zdegradowanego, w którym występuje szczególna koncentracja negatywnych zjawisk, wymienionych powyżej oraz równocześnie jest to obszar, który ma istotne znaczenie dla rozwoju Gminy³.

Gminny Program Rewitalizacji

Zwany dalej Programem Rewitalizacji, Programem lub GPR, to zasadniczy dokument służący zaplanowaniu i realizacji procesu rewitalizacji. Ma on charakter strategii, w której dokonuje się pogłębionej diagnozy stanu obszaru rewitalizacji oraz planuje i koordynuje działania, służące osiągnięciu – opisanego w dokumencie – wizji stanu obszaru po rewitalizacji. Służy również koordynacji działań rewitalizacyjnych z szeregiem innych dokumentów gminnych, wywołując szerokie skutki. Dokument przyjmowany jest w drodze Uchwały Rady Miejskiej i służy prowadzeniu procesów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych⁴.

Rewitalizacja

Proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, realizowany przez

² Ustawa z dnia 9 października 2015 r o rewitalizacji, Dz.U. 2024 poz. 278

³ USTAWA O REWITALIZACJI. *Praktyczny komentarz*. Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa. Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa 2016

⁴ Tamże.

interesariuszy rewitalizacji na podstawie Gminnego Programu Rewitalizacji.

Interesariuszami są w szczególności:

- a) mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wierzchości nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, spółdzielnie mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;
- b) mieszkańcy gminy nie wymienieni powyżej;
- c) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- d) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- e) jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- f) organy władzy publicznej;
- g) podmioty, inne niż wymienione powyżej, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa⁵.

Ugrupowanie tworzące forum współpracy i dialogu interesariuszy wymienionych powyżej z organami gminy u odniesieniu do przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji. Pełni również funkcję opiniodawczo-doradczą wójta, burmistrza albo prezydenta miasta. Powołanie i zasady jego funkcjonowania reguluje Ustawa o rewitalizacji (Dz.U. 2024 poz. 278).

---

⁵ Tamże.

1.2. Podstawa prawna

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024 - 2030 został sporządzony w oparciu o Ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2024 poz. 278), zgodnie z którą zawiera:

- Szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji (analiza negatywnych zjawisk i lokalnych potencjałów);
- Powiązania GPR z dokumentami strategicznymi (Strategią Rozwoju Gminy, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego czy Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych);
- Wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji;
- Cele procesu rewitalizacji oraz kierunki działań zmierzające do wyeliminowania lub ograniczenia zdiagnozowanych negatywnych zjawisk;
- Opis planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- Mechanizmy integrowania działań i przedsięwzięć;
- Szacowane ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji;
- Opis struktury zarządzenia realizacją GPR wraz z kosztem zarządzania oraz ramowym harmonogramem jego realizacji;
- System monitorowania i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji;
- Określenie niezbędnych zmian w uchwałach dotyczących gospodarki mieszkaniowej gminy;
- Określenie niezbędnych zmian w uchwale o Komitecie Rewitalizacji o ile została podjęta;
- Wskazanie, czy na obszarze rewitalizacji ma zostać ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji wraz z okresem jej obowiązywania;
- Wskazanie sposobu realizacji GPR w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego (niezbędne zmiany w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, wskazanie obszarów objętych miejscowym planem, które wymagają zmiany lub uchwalenia oraz w przypadku wskazania konieczności uchwalenia Miejscowego Planu Rewitalizacji – wskazanie granic obszarów, dla których plan ten będzie procedowany łącznie z procedurą scaleń i podziałów nieruchomości, a także wytyczne w zakresie ustaleń tego planu);
- Załącznik graficzny przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji sporządzony na mapie w skali 1:5000.

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024 - 2030 został opracowany w oparciu o zapisy dokumentu przygotowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej pn. *Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027*, zgodnie z którymi powinien wyróżniać się: kompleksowością, zintegrowaniem, koncentracją interwencji oraz komplementarnością. Szczegółowe informacje na ten temat znajdują się w dalszej części dokumentu – podrozdziale 8.5. Komplementarność oraz mechanizmy integrowania działań i projektów rewitalizacyjnych.

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024 - 2030 spełnia wymagania minimalne, wynikające z art. 29. Rozporządzenia UE 2021/1060.

1.3. Powiązania z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030, formułując cele i kierunki działań rewitalizacyjnych, stanowi dokument operacyjny, który ze względu na interdyscyplinarny charakter procesu rewitalizacji odnosi się do różnych sfer życia. To wskazuje, iż dokument nie tylko musi być spójny z uchwalonymi strategiami i programami rozwoju na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, ale także powinien realizować zapisane w nich cele. Przedmiotowy GPR powinien zatem współgrać z następującymi dokumentami:

Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030

Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29.10.2013 r.

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Dokument przyjęty Uchwałą nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego

Uchwała Nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r.

Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Uchwała Nr XXIV/406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Strategia Innych Instrumentów Terytorialnych dla partnera „Gminy Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego”

Uchwała nr V/19/2024 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 18 czerwca 2024 r. w sprawie przyjęcia Strategii Innych Instrumentów Terytorialnych dla partnera „Gminy Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego”

Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tarnogród na lata 2021-2030

Uchwała Nr XL/273/2021 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 29 grudnia 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tarnogród na lata 2021-2030

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarnogród

Uchwała Nr L/323/2022 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 14 grudnia 2022 roku w sprawie uchwalenia zmian "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnogród" oraz Zarządzenie zastępcze nr 1/2024 Wojewody Lubelskiego w sprawie wprowadzenia obszaru udokumentowanego złoża gazu ziemnego „Jastrzębiec” do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnogród.

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Dokument Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – określa główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju,

obejmującym okres co najmniej 15 lat. Stanowi najszerzy i najbardziej ogólny element nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego założenia zostały określone w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju kraju oraz przyjętym przez Radę Ministrów dnia 27 kwietnia 2009 r. dokumencie Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski.

Celem głównym działań objętych dokumentem Polska 2030 jest poprawa jakości życia Polaków (wzrost PKB na mieszkańca w relacji do najbogatszego państwa UE i zwiększenie spójności społecznej) dzięki stabilnemu, wysokiemu wzrostowi gospodarczemu, co pozwala na modernizację kraju. Osiągnięcie tego strategicznego celu będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach zadaniowych:

- konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji),
- równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji),
- efektywności i sprawności państwa.

Zidentyfikowany obszar *konkurencyjności i innowacyjności gospodarki (modernizacji)* - nastawiony jest na zbudowanie nowych przewag konkurencyjnych Polski opartych o wzrost KI (wzrost kapitału ludzkiego, społecznego, relacyjnego, strukturalnego) i wykorzystanie impetu cyfrowego, co daje w efekcie większą konkurencyjność. Natomiast obszar *równoważenia potencjału rozwojowego regionów (dyfuzji)* - zgodnie z zasadami rozbudzania potencjału rozwojowego odpowiednich obszarów mechanizmami dyfuzji i absorpcji oraz polityką spójności społecznej, co daje w efekcie zwiększenie potencjału konkurencyjności Polsk. Ostatni obszar - *efektywności i sprawności państwa (efektywności)* – pozwala na usprawnienie funkcji przyjaznego i pomocnego państwa (nie nadodpowiedzialnego) działającego efektywnie w kluczowych obszarach interwencji.

GPR Gminy Tarnogród poprzez wyznaczone w nim cele prowadzi do poprawy jakości życia, promuje bezpieczny i stabilny wzrost gospodarczy obszaru rewitalizacji oraz niweluje negatywne wyzwania demograficzne. W oparciu o powyższe realizuje założenia Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju.

Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 stanowi pierwszy dokument strategiczny, który dotyczy kwestii adaptacji do zachodzących zmian klimatu. Głównym celem dokumentu jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu. Cel ten zostanie spełniony poprzez realizowanie celów szczegółowych oraz przypisanych im kierunków działań:

- Cel 1. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska;
- Cel 2. Skuteczna adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich;
- Cel 3. Rozwój transportu w warunkach zmian klimatu;
- Cel 4. Zapewnienie zrównoważonego rozwoju regionalnego i lokalnego z uwzględnieniem zmian klimatu;
- Cel 5. Stymulowanie innowacji sprzyjających adaptacji do zmian klimatu;
- Cel 6. Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających adaptacji do zmian klimatu.

Realizacji celu głównego oraz celów szczegółowych mają sprzyjać również założone działania o charakterze horyzontalnym: legislacyjne, organizacyjne, informacyjne oraz badania naukowe i tworzenie programów badawczych. Cele te i działania, ze względu na swoją kompleksowość, wdrażane będą poprzez wdrażanie przyjętych projektów rewitalizacyjnych, których realizacja powinna zakładać minimalizowanie negatywnego wpływu na klimat i środowisko przyrodnicze.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego to opracowanie, które ma charakter długookresowy i jest częścią krajowego systemu planowania przestrzennego. Dokument ten wskazuje zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz proponuje działania przyczyniające się do realizacji ponadlokalnych celów publicznych. W dokumencie określony został wiodący cel o następującym brzmieniu: „zrównoważony rozwój przestrzenny regionu prowadzący do podniesienia konkurencyjności województwa i poprawy warunków życia”. Uszczegółowienie celu wiodącego stanowią cele główne:

- **Osadnictwo i infrastruktura społeczna:**

1. Policentryczny rozwój sieci osadniczej.

- **Środowisko przyrodnicze:**

1. Wzbogacanie i racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń,
2. Utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu,
3. Zintegrowana ochrona jakości środowiska życia człowieka,
4. Wzmocnienie stabilności środowiska przyrodniczego.

- **Środowisko kulturowe:**

1. Wzmacnianie tożsamości kulturowej regionu przez ochronę i pielęgnację zasobów kulturowych oraz ich wzbogacanie walorami współczesnymi.

- **Gospodarka:**

1. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki województwa oraz poprawa jego atrakcyjności inwestycyjnej.

- **Infrastruktura techniczna:**

Transport: 1. Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu.

Energetyka: 2. Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego województwa.

Teleinformatyka: 3. Powszechny dostęp do usług teleinformacyjnych.

Gospodarka wodno-ściekowa: 4. Wyposażenie jednostek osadniczych w kompleksowe systemy wodno-kanalizacyjne.

Gospodarka odpadami: 5. Wyposażenie obszaru województwa w niezbędną liczbę obiektów i instalacji do zagospodarowania odpadów komunalnych, przemysłowych i niebezpiecznych.

- **Obronność i bezpieczeństwo publiczne:**

1. Zapewnienie warunków przestrzennych służących potrzebom obronnym państwa oraz ochronie ludności i jej mienia przed zagrożeniami naturalnymi i cywilizacyjnymi

Założenia dokumentu GPR wpisują się zwłaszcza w cele szczegółowe osadnictwa i infrastruktury społecznej oraz infrastruktury technicznej.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku stanowi podstawowy dokument kształtowania polityki regionalnej oraz jest bazą do konstruowania prawa miejscowego na szczeblu lokalnym. Zapisane w jej treści długoterminowe cele i kierunki działań umożliwiają racjonalne organizowanie zadań oraz prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju. Pełnią także funkcję informacyjną, merytoryczną i kontekstową, przedstawiając sytuację społeczno-gospodarczą i przestrzenną regionu.

W dokumencie Strategii wskazano podstawowe obszary strategicznych działań o następującym brzmieniu:

- Sektor rolno-spożywczy: Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych,
- Przestrzeń: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych,
- Gospodarka: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu,
- Społeczeństwo: Wzmacnianie kapitału społecznego.

Cele te, z uwagi na swoją uniwersalność, mogą być realizowane w ramach niniejszego Programu za pośrednictwem przyjętych projektów rewitalizacyjnych. Gmina Tarnogród, jako ośrodek o dominującej funkcji rolniczej oraz licznie występujących potrzebach z zakresu kształtowania rozwoju gospodarczego, funkcjonalno-przestrzennego i społecznego, doskonale wpisuje się w założenia polityki regionalnej ujęte w Strategii.

Strategia Innych Instrumentów Terytorialnych dla partnera „Gminy Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego”

Strategia IIT „Gminy Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego” to odpowiedź na problemy, potrzeby rozwojowe wyzwania i szanse obszaru pięciu samorządów: miasta Biłgoraj, Gminy Biłgoraj, Gminy Księżpol, Gminy Frampol, i Gminy Tarnogród.

Celem ogólnym Partnerstwa jest *Zrównoważony rozwój gospodarczy Partnerstwa*, został on rozwinięty trzema celami strategicznymi:

1. Efektywne partnerstwo korzystające z synergii potencjałów i działań
2. Dostępna zielona i tania energia jako katalizator rozwoju gospodarczego
3. Silna gospodarka wykorzystująca lokalne potencjały

Zarówno w Gminnym Programie Rewitalizacji jak i w Strategii IIT akcentowany jest rozwój gospodarczy, jednak kierunki działań prowadzące do osiągnięcia celu głównego są odmienne. Oba dokumenty instrumentów terytorialnych nie nakładają się tematycznie w zakresie planowanych przedsięwzięć jednak realizacja ich założeń prowadzi do wspólnego celu jakim jest poprawa jakości życia mieszkańców Gminy Tarnogród.

Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tarnogród na lata 2021-2030.

Strategia jest długookresowym dokumentem programowym, który ma ważne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa społecznego mieszkańców Gminy Tarnogród. Uwaga zwrócona jest w szczególności na rodziny oraz grupy zagrożone wykluczeniem społecznym. Dokument ten z założenia pozwoli udoskonalić lokalną politykę społeczną.

Strategia wyznacza cztery cele strategiczne:

- Cel strategiczny 1: doskonalenie systemu wsparcia dla osób starszych, długotrwale chorych i niepełnosprawnych,
- Cel strategiczny 2: tworzenie sprzyjających warunków rozwoju dla rodzin z dziećmi,
- Cel strategiczny 3: zintegrowany system pomocy społecznej,
- Cel strategiczny 4: doskonalenie systemu wsparcia dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy.

W ramach celów strategicznych przyjęto następujące kierunki działań:

- Cel strategiczny 1: doskonalenie systemu wsparcia dla osób starszych, długotrwale chorych i niepełnosprawnych:
  - Stały monitoring sytuacji demograficznej gminy,
  - Rozwijanie form wsparcia i pomocy na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych.
- Cel strategiczny 2: tworzenie sprzyjających warunków rozwoju dla rodzin z dziećmi:
  - Budowanie systemu wsparcia materialnego dla rodzin,
  - Utworzenie świetlicy środowiskowej.
- Cel strategiczny 3: zintegrowany system pomocy społecznej:
  - Diagnozowanie i monitorowanie problemów społecznych,
  - Współpraca z instytucjami i/lub podmiotami działającymi w obszarze integracji społecznej i zawodowej,
  - System wsparcia na rzecz osób ubogich i podlegających wykluczeniu społecznemu,
  - Prowadzenie działań z zakresu wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie oraz uzależnionych od alkoholu i narkotyków,
  - Zintegrowany system pomocy rodzinie dysfunkcyjnej.
- Cel strategiczny 4: doskonalenie systemu wsparcia dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy:
  - System wsparcia na rzecz osób bezrobotnych.

Realizacja tych celów odbywać się może za pośrednictwem przedsięwzięć rewitalizacyjnych dotyczące sfery społecznej. Tego rodzaju projekty zazwyczaj dotyczą, bowiem wzrostu aktywności zawodowej, ograniczania bezrobocia, przeciwdziałania szerszeniu się patologii społecznych czy też pomocy i aktywizacji seniorów oraz osób niepełnosprawnych. To z kolei doskonale wpisuje się w powyższe cele Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Tarnogród.

Dokument powiela założenia dokumentów planistycznych wyższego rzędu i ustala cele rozwoju zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnogród jako:

- wzmocnienie powiązań funkcjonalnych (transportowych, teleinformatycznych, społeczno-gospodarczych z lokalnymi ośrodkami rozwoju,
- stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości związanej z produkcją rolną i wykorzystaniem walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego w turystyce.

W Studium określono funkcję rozwojową, do podstawowych zaliczamy funkcję gospodarczą (ukierunkowaną na przetwórstwo drewna) i turystyczną. Funkcjami towarzyszącymi jest rolnictwo.

W dokumencie ustalono następujące zasady i kierunki kształtowania terenów zabudowanych istotnych dla celów rewitalizacji:

- a) adaptacja istniejącej zabudowy mieszkaniowej z możliwością jej rozbudowy, jednym z kierunków działania w planach miejscowych związanych z istniejącą zabudową powinny być działania renowacyjne w stosunku do starej zabudowy, działania te mają na celu modernizację i renowację istniejącej zabudowy,
- b) wyznaczenie terenu pod powiększenie istniejącej zabudowy, polegającej an powiększeniu terenu działek istniejących w głąb tj. z np. 100 m na 150-200 m.
- c) wprowadzenie pasów zabudowy zagrodowej i mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami wzdłuż nowych dróg publicznych

- d) w obrębie terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej oraz zabudowy zagrodowej dopuszcza się w planach miejscowych wprowadzenie usług jako funkcję z zakresu przeznaczenia uzupełniającego lub dopuszczalnego bądź jako podstawową funkcję terenu na pojedynczych działkach, zależności od potrzeb i programu zagospodarowania jednostek osadniczych.
- e) w terenach przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową, należy kształtować tereny zieleni wpływającej pozytywnie na krajobraz oraz klimat w otoczeniu obiektu.

GPR wpisuje się w większość kierunków i przestrzega zasad kształtowania zabudowy. W wyniku przedmiotowych działań obszar rewitalizacji stanie się miejscem atrakcyjnym zarówno do zamieszkania jak i do lokalizacji nowych działalności gospodarczych.

1.4. Metodyka i procedury

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 bazuje na wykorzystaniu modelu ekspercko-partycypacyjnego. Polega on na możliwie jak najszerszym udziale wszystkich interesariuszy w procesie tworzenia dokumentu.

Zgodnie z zapisami ustawy o rewitalizacji oraz metodologią partycypacyjnego opracowania dokumentów o charakterze rozwojowym, w ramach procesu aktualizacji przeprowadzono szereg działań włączających różne grupy w pracę nad zaktualizowanym brzmieniem poszczególnych rozdziałów GPR. Do procesu partycypacyjnego zaliczyć należy działania informacyjne, zbieranie uwag w formie elektronicznej, indywidualne rozmowy z przedstawicielami podmiotów, odpowiedzialnych za realizację przedsięwzięć zawartych w dokumencie oraz spotkania konsultacyjne z kluczowymi interesariuszami procesu rewitalizacji i mieszkańcami Gminy.

Partycypację społeczną w procesie rewitalizacji można podzielić na etapy:

1. Wyznaczenie granic obszaru zdegradowanego i rewitalizacji:

Podczas partycypacji Diagnozy i delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Tarnogród zastosowano następujące metody:

- analiza dokumentów strategicznych i programowych na szczeblu gminnym,
- indywidualne wywiady pogłębione z pracownikami samorządu, odpowiedzialnymi za przygotowanie GPR i jego wdrożenie oraz z właściwymi osobami ds. społecznych, planowania rozwoju (planowania strategicznego) i polityki informacyjnej Gminy,
- sondaż internetowy - poprzez zamieszczenie kwestionariusza wyboru na stronie internetowej Urzędu Miejskiego i forach społecznościowych oraz rozesłanie go do instytucji pożytku publicznego, działających na terenie Gminy,
- analiza wielokryterialna (wskaźnikowa),
- konsultacje społeczne przygotowane w oparciu o zapisy art. 6 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (tj. Dz.U. 2024 poz. 278), które obejmowały:
  - Upublicznienie dokumentu,
  - Zbieranie uwag w postaci elektronicznej,
  - Zbieranie uwag w postaci papierowe,
  - Zbieranie uwag ustnych,
  - Otwarte spotkanie konsultacyjne dla mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem partnerów społeczno-gospodarczych,
  - Ankietę konsultacyjną.

2.Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji:

W trakcie opracowywania Gminnego Programu Rewitalizacji zastosowano następujące metody badań:

- Analiza dokumentów strategicznych i programowych na szczeblu gminnym,
- Inwentaryzacja obszaru rewitalizacji,
- Spotkania z interesariuszami,
- Spacery badawcze,
- Nabór kart przedsięwzięć rewitalizacyjnych
  - Konsultacje społeczne przygotowane w oparciu o zapisy art. 6 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (tj. Dz.U. 2024 poz. 278), które obejmowały:
    - Upublicznienie dokumentu,
    - Zbieranie uwag w postaci elektronicznej,
    - Zbieranie uwag w postaci papierowej,
    - Zbieranie uwag ustnych,
    - Otwarte spotkanie konsultacyjne dla mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem partnerów społeczno-gospodarczych,
    - Ankietę konsultacyjną.

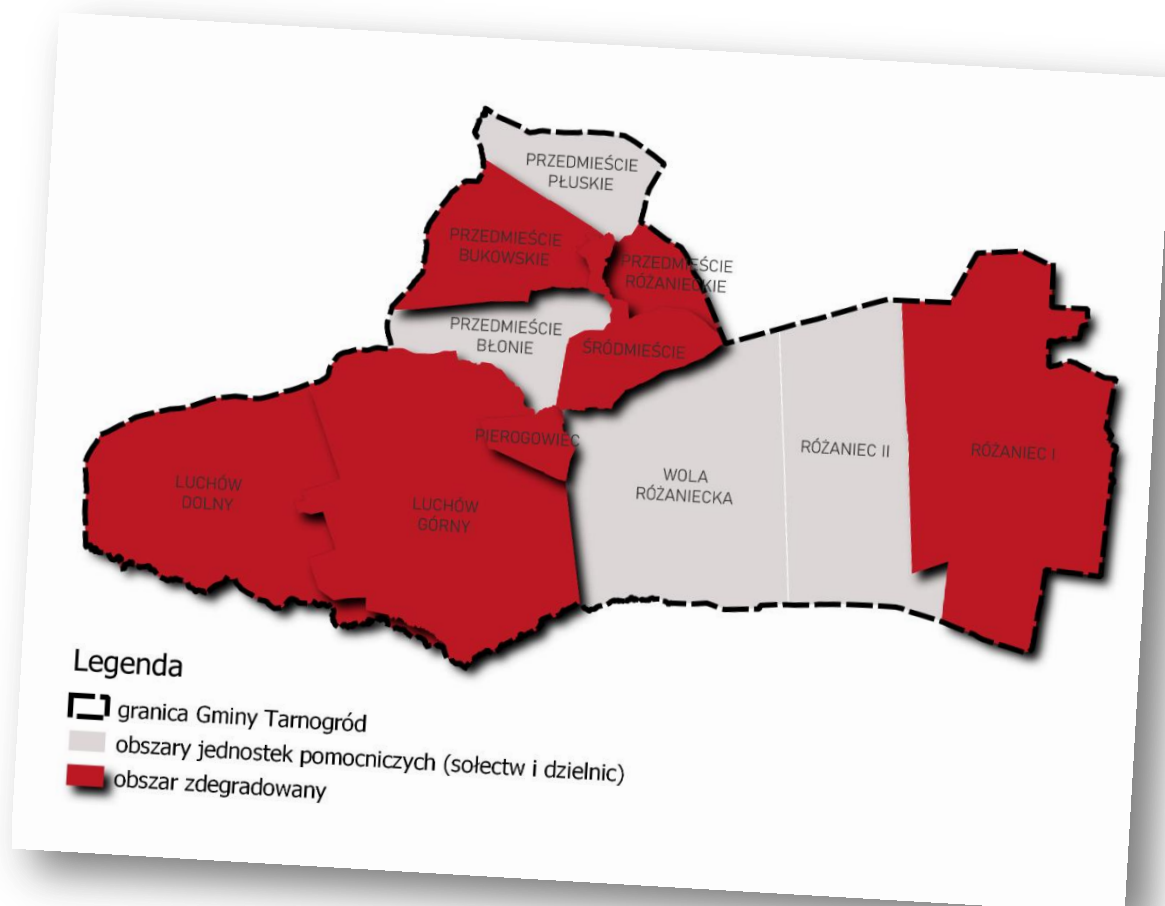
DOTYCHCZAS OSIĄGNIĘTE EFEKTY REWITALIZACJI

Rewitalizacja na terenie Gminy Tarnogród odbywała się jak dotąd w oparciu o *Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2016-2022*, przyjęty Uchwałą nr XXVII/152/2017 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 16 maja 2017 roku. Dokument ten pozostawał w zgodzie z zapisami art. 18. ust. 2. pkt 6. ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40, 572, 1463, 1688) oraz bazował na wskazaniach *Wytucznych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* oraz *Zasadach programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim* Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym.

W ramach LPR-u wyznaczono obszar zdegradowany, na którym występował stan kryzysowy. Ów obszar swoim zasięgiem obejmował dzielnice: **Śródmieście, Przedmieście Bukowskie i Przedmieście Różanieckie oraz sołectwa: Różaniec Pierwszy, Pierogowiec, Luchów Dolny i Luchów Górny.**

Mapa 1. Obszar zdegradowany Gminy Tarnogród wg LPR

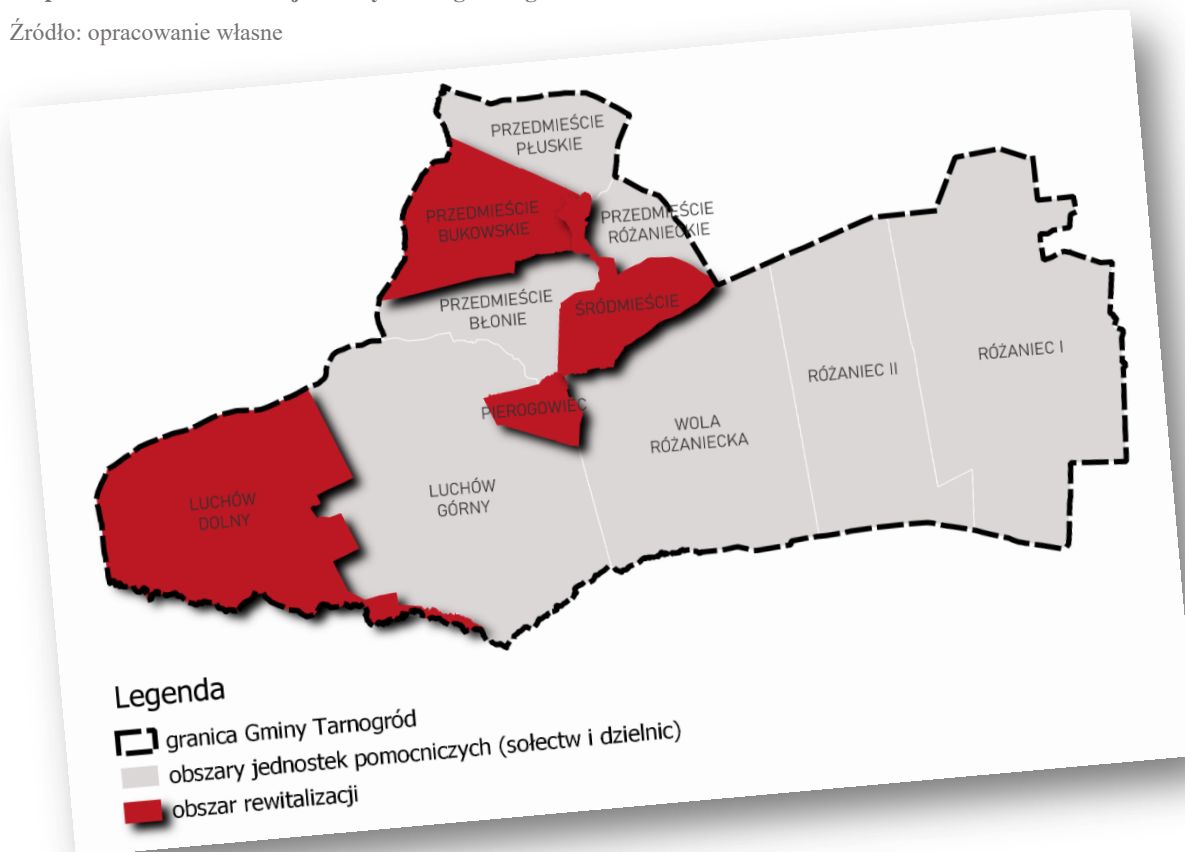
Źródło: opracowanie własne

Zgodnie z wymogami narzuconymi Ustawą o rewitalizacji, obszarem rewitalizacji może zostać obszar zdegradowany w całości lub jego części, jeśli łącznie nie przekracza 20% powierzchni gminy i jest zamieszkały przez nie więcej niż 30% ludności ośrodka. Wobec powyższych zaszła konieczność ograniczenia obszaru zdegradowanego i wydzielenia obszaru rewitalizacji o mniejszym zasięgu przestrzennym. Włączono weń następujące tereny: **dzielnice Przedmieście Bukowskie, Przedmieście Śródmieście, sołectwo Luchów Dolny oraz sołectwo Pierogowiec.**

Mapa 2. Obszar rewitalizacji Gminy Tarnogród wg LPR

Źródło: opracowanie własne

Przedstawiony powyżej obszar rewitalizacji został podzielony na dwa podobszary:

- Podobszar I: Śródmieście, Przedmieście Bukowskie, Pierogowiec,
- Podobszar II: Luchów Dolny.

Wizja stanu docelowego po przeprowadzeniu działań naprawczych została sformułowana osobno dla każdego z podobszarów rewitalizacji i otrzymała następujące brzmienia:

Wizja dla podobszaru I

W efekcie realizacji zamierzeń rewitalizacyjnych ograniczone, bądź całkowicie zniwelowane zostaną różnego rodzaju problemy społeczne, których szczególna koncentracja na podstawie przeprowadzonej diagnozy zaobserwowana została w dzielnicach: Śródmieście i Przedmieście Bukowskie oraz w sołectwie Pierogowiec. Działania rewitalizacyjne przewidziane w ramach realizacji programu służyć będą przeciwdziałaniu zjawiskom patologicznym oraz wykluczeniu i marginalizacji społecznej.

W rezultacie działania rewitalizacyjne przyczynią się do aktywizacji społeczno-kulturalnej mieszkańców Gminy, w tym osób zagrożonych wykluczeniem, bądź marginalizacją społeczną. Osoby zagrożone uzyskają możliwość szerszego zaspokajania różnego rodzaju potrzeb życiowych oraz dostęp do wysokiej jakości oferty kulturalnej i poprawy warunków jej odbioru. Ponadto realizacja zamierzeń rewitalizacyjnych przyczyni się do zwiększenia kompetencji zawodowych oraz wzmocnienia konkurencyjności na rynku pracy.

W efekcie przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych poprawie ulegnie stan zagospodarowania oraz jakość i estetyka przestrzeni publicznych na terenie obszaru rewitalizacji poprzez utworzenie nowych przestrzeni publicznych, które służyć będą integracji społecznej mieszkańców. Dodatkowo polepszeniu ulegnie funkcjonalność przestrzeni publicznej poprzez polepszenie stanu infrastruktury technicznej i zwiększenie dostępności do różnorodnych usług publicznych, zarówno mieszkańców obszarów rewitalizacji, jak również całej Gminy. W proces rewitalizacyjny na szerszą skalę zostanie włączona społeczność lokalna, co bezpośrednio przełoży się na integrację mieszkańców obszaru rewitalizacji. Ponadto przewidziane działania rewitalizacyjne przyczynią się do rozwoju wysokiej jakości oferty usług społecznych. Pośrednim efektem realizacji zamierzeń będzie zwiększenie atrakcyjności turystycznej całej gminy. Całość działań przełoży się na wzmocnienie rangi gminy w skali regionalnej. Dodatkowo efektem przewidzianych do realizacji działań rewitalizacyjnych będzie poprawa jakości środowiska naturalnego na obszarze dzielnicy Śródmieście i Przedmieście Bukowskie oraz sołectwa Pierogowiec, co bezpośrednio przełoży się na stan środowiska całej gminy. Poprzez realizację projektów OZE i projektów termomodernizacyjnych, a także dzięki zagospodarowaniu terenów zielonych poprawie ulegnie jakość powietrza atmosferycznego na terenie całej Gminy.

W efekcie realizacji działań rewitalizacyjnych podniesiona zostanie atrakcyjność gospodarcza obszaru rewitalizacji, a tym samym poprawie ulegną warunki prowadzenia działalności gospodarczej i rozwoju turystyki. Wobec tego rezultatem działań rewitalizacyjnych będzie rozwój przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy w oparciu o lokalne zasoby. Ponadto polepszeniu ulegnie stan techniczny zasobów mieszkaniowych, będących własnością Gminy poprzez poprawę efektywności energetycznej, co bezpośrednio przełoży się na jakość warunków zamieszkania i życia mieszkańców.

Wizja dla podobszaru II

W efekcie przeprowadzenia zamierzeń rewitalizacyjnych ograniczone zostanie zjawisko długotrwałego bezrobocia oraz zniwelowane zostaną różnego rodzaju problemy społeczne, których szczególna koncentracja zdiagnozowano w sołectwie Luchów Dolny. Działania przewidziane w ramach realizacji LPR służyć będą przeciwdziałaniu postępowania negatywnych zjawisk społecznych, wynikających m.in. z długotrwałe utrzymującego się bezrobocia oraz starzenia się społeczeństwa i odpływu osób młodych. W rezultacie osoby zagrożone uzyskają możliwość zaspokajania różnego rodzaju potrzeb życiowych oraz zwiększenia kompetencji zawodowych i wzmocnienia konkurencyjności na rynku pracy poprzez poprawę własnego wizerunku w oczach potencjalnych pracodawców.

Ponadto poprzez realizację działań rewitalizacyjnych poprawie ulegnie stan jakości środowiska naturalnego, zarówno w sołectwie Luchów Dolny, jak również w całej Gminie Tarnogród. W efekcie realizacji projektów w ramach OZE i projektów termomodernizacyjnych nastawionych na zwiększenie wydajności energetycznej obiektów budowlanych poprawie ulegnie głównie stan powietrza atmosferycznego.

W efekcie realizowanych działań rewitalizacyjnych poprawie ulegnie estetyka i istniejący stan zagospodarowania przestrzeni publicznych. Jednocześnie utworzone zostaną nowe, bezpieczne przestrzenie publiczne dla mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz mieszkańców całej Gminy. Realizacja założeń rewitalizacyjnym wpłynie na poprawę bezpieczeństwa podobszaru i zmniejszenie przestępczości. Ponadto efektem realizowanych działań rewitalizacyjnych będzie poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie sołectwa Luchów Dolny. Wobec tego rezultatem działań rewitalizacyjnych będzie podniesienie atrakcyjności gospodarczej oraz ożywienie społeczne i ekonomiczne obszaru poprzez rozwój lokalnej przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy.

W rezultacie poprawie ulegnie stan i jakość infrastruktury technicznej obszaru co bezpośrednio wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców i spowoduje polepszenie wizerunku obszaru rewitalizacji w oczach mieszkańców gminy oraz innych użytkowników i turystów.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2016-2022 zakładał realizację 14 projektów, odpowiadających ściśle określonym celom. Inwestycje przypisane zostały do konkretnych rejonów oddziaływania (poszczególnych podobszarów rewitalizacji). Ponadto, wskazano również 3 projekty o charakterze uzupełniającym, stanowiące swego rodzaju wartość dodaną. Przedsięwzięcia te mają charakter środowiskowy, społeczny i infrastrukturalny.

Szczegółowe efekty realizacji działań rewitalizacyjnych opisane zostały w *Raporcie o stanie Gminy Tarnogród w roku 2022* (pkt XII.). W skrócie, spośród przewidzianych w GPR przedsięwzięć udało się zrealizować jedynie trzy inwestycje:

- remont budynku Tarnogrodzkiego Ośrodka Kultury,
- przebudowę budynku Synagogi, w której siedzibę mają Miejska Biblioteka Publiczna, Regionalna Izba pamięci oraz Muzeum Nożyczek,
- rewitalizację parku miejskiego w centrum Tarnogrodu.

Ich realizacja była możliwa dzięki połączeniu w jeden projekt pod wspólną nazwą *Rewitalizacja w Gminie Tarnogród*, który zyskał dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach RPO Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

Przedsięwzięciem komplementarnym do ww. projektu było działanie o charakterze miękkim pn. *Mój wybór*, mające na celu poprawę dostępu do rynku pracy dla osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem na terenie Gminy Tarnogród. Projekt zakładał organizację kursów i szkoleń, uzupełniających kwalifikacje zawodowe beneficjentów. Finalny brak spełnienia podstawowych warunków formalnych przesądził jednak o niemożliwości realizacji tego przedsięwzięcia.

USPOŁECZNIE NIE PROCESU REWITALIZACJI

3.1. Interesariusze rewitalizacji

Zgodnie z art. 2 ust. 2 Ustawy o rewitalizacji zaprezentowano wykaz interesariuszy rewitalizacji biorących udział na etapie tworzenia dokumentu.

Mieszkańcy i właściciele nieruchomości

Pierwszą grupą interesariuszy wskazaną w Ustawie o rewitalizacji są w szczególności mieszkańcy oraz właściciele i zarządcy nieruchomościami obszaru rewitalizacji. W wielu kwestiach uwzględniani są również mieszkańcy całej gminy. Projekty rewitalizacyjne są skierowane do szerokich grup mieszkańców obszaru rewitalizacji a zwłaszcza grup, do których kierowane są konkretne działania ze względu na zdiagnozowane czynniki kryzysowe bądź wskazane do uzyskania wsparcia w ramach celów określonych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027.

W procesie partycypacji obywatelskiej umożliwiono dostęp zgodnie z wymaganiami zasad równości szans i płci oraz zastosowano zasady zapobiegające dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne czy narodowe. Szczególnie istotne jest spełnienie zasad dostępności przy organizacji działań partycypacyjnych i realizacji zadań rewitalizacyjnych.

Organizacje pozarządowe i inne organizacje społeczne

W procesie planowania działań jak również w ich realizacji ważny jest udział następnej grupy interesariuszy rewitalizacji tj. organizacji społecznych, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne. Potencjał trzeciego sektora umożliwia zaangażowanie ich jako partnerów przy planowaniu i realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Podczas procesu opracowywania przyszłych działań w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Tarnogród zapewniono współpracę z podmiotami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie, aktywnie działającymi na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialnymi za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnością, równości płci i niedyskryminacji na etapie planowania, realizacji i monitoringu działań w zależności od typu działań i projektów.

Kooperacja Gminy i podmiotów społecznych opiera się zwłaszcza na współdziałaniu przy planowaniu i realizacji działań rewitalizacyjnych, delegowaniu zadań do realizacji, współpracy merytorycznej i eksperckiej oraz powierzenie społecznego nadzoru.

Podmioty prowadzące działalność gospodarczą i potencjalni inwestorzy

Ważną grupą interesariuszy rewitalizacji są ponadto przedsiębiorcy, którzy wskazani zostali w Ustawie o rewitalizacji. Sektor gospodarczy jest bezpośrednim wykonawcą albo współrealizatorem przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Udział sektora gospodarczego poza bezpośrednią realizacją działań opiera się również na wsparciu doradczym i eksperckim.

Jednostki samorządu terytorialnego, ich jednostki organizacyjne, oraz organy doradcze i konsultacyjne gminy

Potencjałem obszaru rewitalizacji, które przyczyniają się do osiągnięcia zakładanych celów procesu są instytucje kultury. Instytucje te odgrywają istotną rolę w zakresie zwiększania dostępu do kultury dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, ale również jako potencjał do podejmowania nowych inicjatyw ukierunkowanych na wykorzystywanie dostępnych instrumentów i zasobów w celu realizacji różnych form wspierania procesu budowania społeczności lokalnych.

W ramach zaplanowanych przedsięwzięć realizowane są zadania związane z modernizacją i dostosowaniem nowych przestrzeni m.in. do prowadzenia animacji społeczności lokalnych poprzez wykorzystanie narzędzi, jakie dają różne formy obcowania z kulturą.

organy władzy publicznej

Inni

Szkoły i placówki wychowawcze

Do równie istotnych partnerów zaliczyć należy placówki edukacyjne. Współdziałanie będzie przebiegać na kilku płaszczyznach np.: aktywizacji uczniów przy planowaniu i realizacji działań, wspólnej realizacji i wspierania projektów. Włączenie młodych mieszkańców Gminy w ten proces przyczynia się do poprawy ich kompetencji społecznych.

Podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa

Uszczegółowienie sposobu zaangażowania partnerów w procesie opracowania, wdrażania i monitorowania znajduje się w rozdziale 3 oraz podrozdziale: 8.6. i 9.2. dokumentu GPR.

3.2. Partycypacja na etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r. poz. 485) należy umożliwić partycypację zarówno na etapie przygotowania, prowadzenia jak i oceny rewitalizacji. Partycypacja na etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji została zapewniona zgodnie ze wszelkimi normami.

Szczegółowe wyniki znajdują się w dokumencie *Diagnozy i delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Tarnogród*⁶.

⁶ Dokument opublikowany w zakładce „Gminny Program Rewitalizacji” na stronie <https://www.tarnograd.pl/gminny-program-rewitalizacji/>.

3.3. Konsultacje społeczne projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Konsultacje społeczne rozpoczęły się w dniu 3 października 2023 r. a zakończyły się 8 listopada 2023 r. Zostały przeprowadzone w następujących formach:

1. Zbierania uwag i wniosków w formie papierowej oraz elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego. Wypełnione czytelnie formularze można było dostarczyć:
  - drogą korespondencyjną na adres Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie, ul. Tadeusza Kościuszki 5, 23-420 Tarnogród, pokoje nr 1 lub 7;
  - osobiście do siedziby Urzędu;
  - w postaci elektronicznej za pomocą poczty elektronicznej na adres e-mailowy: um@tarnogrod.pl lub na stronie internetowej Gminy (tarnogrod.pl lub <http://bip.tarnogrod.pl/>) za pomocą formularza online: <https://forms.gle/xYuXXWJinGfukSSh9>;
2. Zbieranie uwag ustnych przekazanych z wykorzystaniem dedykowanego numeru telefonu można było zgłosić pod numerem telefonu 84 6897161 od godz. 7.30 do godz. 15.30 od poniedziałku do piątku;
3. Otwartego spotkania konsultacyjnego, które odbyło się w dniu 12 października 2023 r. w budynku Tarnogrodzkiego Ośrodka Kultury o godzinie 17:00. Na spotkaniu przedstawiona została propozycja wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a także zapewniona została możliwość złożenia uwag i przedstawienia opinii;
4. Ankiety konsultacyjnej dostępnej w wersji elektronicznej na stronie: www.tarnogrod.pl, <http://bip.tarnogrod.pl/>) oraz pod adresem <https://forms.gle/xYuXXWJinGfukSSh9>.

Jedną z form konsultacji społecznych ww. projektu było otwarte spotkanie konsultacyjne dla mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem partnerów społeczno-gospodarczych, które odbyło się w dniu 12 października 2023 r. w budynku Tarnogrodzkiego Ośrodka Kultury o godzinie 17:00. Podczas spotkania przedstawione zostały wyniki przeprowadzonych analiz, które pomogły wskazać obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji. Uczestnikom zapewniono możliwość przedstawienia swoich wniosków, a także swobodnego udziału w dyskusji nad przedstawionymi propozycjami obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Podczas spotkania nie zgłoszono żadnych uwag ani propozycji zmian projektu uchwały.

W trakcie konsultacji społecznych w wyznaczonym terminie nie wpłynęły żadne ankiety. Za pośrednictwem udostępnionego numeru telefonu nie zostały zgłoszone ustnie żadne uwagi. Za pomocą formularza składania uwag nie wpłynęły żadne uwagi⁷.

3.4. Partycypacja w procesie tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji

---

⁷<https://www.tarnogrod.pl/informacja-podsumowujaca-przeprowadzone-konsultacje-spoeczne-projektu-uchwaly-rady-miejskiej-w-tarnogrodzie-w-sprawie-wyznaczenia-obszaru-zdegradowanego-i-obszaru-rewitalizacji-gminy-tarnogrod/>

Kolejny etap partycypacji społecznej polegał na otwartym naborze kart przedsięwzięć rewitalizacyjnych. W dniu 01.12.2023 r. opublikowane zostało ogłoszenie o naborze kart przedsięwzięć na oficjalnej stronie gminy wraz z wzorem karty projektu rewitalizacyjnego, który stanowi załącznik nr 2 do niniejszego dokumentu. Nabór trwał od 01.12.2023 r. do 31.01.2024 r. Możliwość wzięcia udziału mieli wszyscy interesariusze procesu rewitalizacji.

Ryc. 1 Ogłoszenie o naborze kart umieszczone na oficjalnej stronie Gminy Tarnogród

Źródło: <https://www.tarnograd.pl/dalsze-prace-nad-gminnym-programem-rewitalizacji-zgłaszanie-propozycji-przedsięwzięc-ktore-w-przyszlosci-moglyby-byc-realizowane-w-obszarze-przeznaczonym-do-rewitalizacji>

Strona Główna | O Gminie | Urząd Miejski | Jednostki organizacyjne | Dla Mieszkańca | Aktualność

Dalsze prace nad Gminnym Programem Rewitalizacji

Gmina Tarnogród jest w trakcie opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji, który określi, jakie kompleksowe działania należy podjąć na rzecz mieszkańców, przestrzeni publicznej, środowiska i gospodarki na wyznaczonym obszarze rewitalizacji.

Zachęcamy Państwa do zgłaszania propozycji przedsięwzięć, które w przyszłości mogłyby być realizowane w obszarze przeznaczonym do rewitalizacji tj.:

- **Podobszar I: Śródmieście**
- **Podobszar II: Różaniec Pierwszy**

Wpisanie przedsięwzięcia na listę planowanych przedsięwzięć w Gminnym Programie Rewitalizacji dla Tarnogrodu umożliwi gminie lub innemu uprawnionemu podmiotowi ubieganie się o środki unijne w ramach programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027.

Termin naboru kart ustala się od dnia 01.12.2023 r. do dnia 31.01.2024 r.

 Karta przedsięwzięcia rewitalizacyjnego do pobrania w .docx

Opublikowano: 01-12-2023

W wyznaczonym terminie wpłynęło 20 kart przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w tym 95% kart pochodziło od przedstawicieli Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie lub innych organów gminnych. Jedna karta zgłoszona przez osobę fizyczną została włączona do projektu zaproponowanego przez Urząd Miejski.

Wszystkie zgłoszone przedsięwzięcia zostały przyjęte do dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji. Zostały jednakże podzielone pomiędzy dwie kategorie:

- projekty rewitalizacyjne – 15 projektów;
- projekty uzupełniające – 4 projekty;

Ponadto aby rozszerzyć proces partycypacji w tworzeniu dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji zostały zorganizowane **2 spacerzy badawcze** w dniu 13.06.2024 r. zarówno o godzinie 9.00 (Różaniec Pierwszy) jak i 10.00 (Tarnogród – Śródmieście). Uczestnicy podczas spacerów proszeni byli o wypełnienie formularzy z własnymi wnioskami i spostrzeżeniami dotyczącymi obiektów:

Tarnogród – Śródmieście

1. Dawny budynek Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie (obecnie MOPS)
2. Tarnogrodzki Ośrodek Kultury w Tarnogrodzie
3. Skwer na Rynku
4. Klub sportowy Olimpiakos Tarnogród
5. Dawny Internat ZSE

6. Wały Tarnogrodzkie

Różaniec Pierwszy

1. Dawny budynek szkoły;
2. Klub sportowy;
3. Teren Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego;

Ryc. 2. Zdjęcia ze spacerów badawczych

Źródło: Urząd Miejski w Tarnogrodzie

Szczegółowe podsumowanie spaceru zostało przedstawione w *sprawozdaniu* opublikowanym w zakładce Gminny Program Rewitalizacji na oficjalnej stronie Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie⁸.

Aby dokładniej zapoznać interesariuszy z procesem rewitalizacji zostały przeprowadzone 3 spotkania.

---

⁸ <https://www.tarnograd.pl/gminny-program-rewitalizacji/>

- w Bibliotece w dniu 24.05.2024 r;
- w TOK w dniu 20.05.2024 r.;
- LKS GROM w dniu 15.06.2024 r.;

Ryc. 3. Zdjęcia ze spotkań z interesariuszami rewitalizacji

Źródło: Urząd Miejski w Tarnogrodzie

Na spotkaniach mieszkańcy zostali zapoznani z terminem rewitalizacji i możliwościami wynikającymi z prowadzonego procesu. Mieszkańcy chętnie brali udział w dyskusji jednakże nie zaproponowali nowych przedsięwzięć i nie wskazali uwag do projektu dokumentu.

3.5. Konsultacje społeczne dotyczące Gminnego Programu Rewitalizacji do uzupełnienia na późniejszym etapie

3.6. Proces Zaangażowania Partnerów Społeczno-Gospodarczych

Wytyczne dla dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji, który może pełnić rolę strategii IIT, wskazują potrzebę uwzględnienia opisu procesu zaangażowania partnerów oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem planu działań IIT (interesariuszy rewitalizacji uczestniczący w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem programu).

Partnerami społeczno-gospodarczymi uczestniczącymi w trakcie tworzenia i realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Tarnogród są m.in.:

- o mieszkańcy wyznaczonego obszaru rewitalizacji i całej Gminy Tarnogród;
- o przedsiębiorcy i inwestorzy z wyznaczonego obszaru rewitalizacji i z terenu całej Gminy Tarnogród;
- o przedstawiciele organizacji pozarządowych prowadzących działalność zarówno na wyznaczonym terenie rewitalizacji jak i całej Gminy Tarnogród;

Poniżej zaprezentowano metody zaangażowania powyżej wymienionych interesariuszy rewitalizacji:

Tabela 1. Metody zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

	METODY SKIEROWANE DO PARTNERÓW SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH
ETAP WYZNACZANIA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I REWITALIZACJI	Badania ankietowe skierowane głównie do mieszkańców Gminy Tarnogród
	Badanie IDI – wywiad pogłębiony z aktywnymi członkami społeczności lokalnej i przedstawicielami różnych środowisk społeczno-zawodowych
ETAP KONSULTACJI UCHWAŁY O WYZNACZENIU OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I REWITALIZACJI	Zbiór uwag w postaci elektronicznej, papierowej i ustnej
	Otwarte spotkanie konsultacyjne
	Ankieta konsultacyjna (w formie elektronicznej i papierowej)
ETAP TWORZENIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	Otwarty nabór kart przedsięwzięć. Zgłoszone przez Urząd Miejski a współrealizowane m.in. przez organizacje pozarządowe.
	3 Spotkania z interesariuszami rewitalizacji
	2 spacerzy badawcze – w Tarnogrodzie i Różańcu Pierwszym
	Powołanie Komitetu Rewitalizacji
ETAP KONSULTACJI GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	Zbiór uwag w postaci elektronicznej, papierowej i ustnej
	Otwarte spotkanie konsultacyjne
	Ankieta konsultacyjna (w formie elektronicznej i papierowej)
ETAP WDRAŻANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	Współpraca z mieszkańcami, szczególnie narażonych na wykluczenie w sprawie dedykowanych im przedsięwzięć miękkich,
ETAP OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ	Ocena postępu wdrażania GPR, realizowana poprzez: monitoring i ewaluację.

Źródło: opracowanie własne

3.7. Uspołecznienie wdrażania rewitalizacji

Głównym celem procesu uspołeczniania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 jest trafienie do jak największej grupy interesantów i beneficjentów. Partycypacja społeczności lokalnej w procesie realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji odbywać się będzie za pomocą metod:

- Bezpośredniej – w trakcie spotkań z mieszkańcami, lokalnymi przedsiębiorcami, przedstawicielami lokalnych środowisk oraz przedstawicielami organizacji pozarządowych;
- Pośredniej – za pomocą przekazywania informacji poprzez oficjalną stronę internetową gminy, materiały promocyjne i informacyjne oraz lokalną prasę;

Do podstawowych interesariuszy procesu rewitalizacji, w kierunku do których zastosowane zostaną metody partycypacji należą:

- Mieszkańcy Gminy, zwłaszcza mieszkańcy obszaru rewitalizacji (w tym młodzież, seniorzy, osoby niepełnosprawne oraz inne grupy ze szczególnymi potrzebami, które określa ustawa o dostępności – Dz.U. 2022 poz. 2240);
- Lokalni przedsiębiorcy;
- Organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;

W ramach upublicznienia informacji o Gminnym Programie Rewitalizacji podjęte zostaną m.in. działania takie jak:

- umieszczenie na stronie internetowej Urzędu Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Tarnogród na lata 2024-2030,
- publikowanie informacji na oficjalnej stronie internetowej Urzędu o realizowanych zadaniach w ramach GPR,
- współpraca z lokalnymi mediami (lokalną prasą) mająca na celu informowanie opinii publicznej o przebiegu realizacji i wnioskach z monitorowania GPR,
- Uspołecznienie wdrażania GPR będzie również realizowane z wykorzystaniem i wspieraniem rozwoju współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi poprzez:
  - przygotowywanie informacji bieżących z przebiegu wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji,
  - opracowanie ankiety internetowej skierowanej do mieszkańców i innych interesariuszy dotyczącej oceny Gminnego Programu Rewitalizacji, prowadzonego procesu rewitalizacji oraz możliwości zgłaszania nowych potrzeb rewitalizacyjnych wynikających ze zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej,
  - organizację jednego w roku otwartego spotkania konsultacyjnego, w trakcie, którego interesariusze oraz przedstawiciele instytucji lokalnych będą mogli uzyskać informacje na temat aktualnego zaawansowania prac nad wdrożeniem procesu rewitalizacji oraz zgłosić uwagi.

Zaproponowane działania mające na celu wspieranie rozwoju współpracy pomiędzy sektorami: publicznym, prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi mogą zostać poszerzone oraz przekształcone do aktualnych aktów prawnych.

Istotnym kanałem komunikacji przy tworzeniu Gminnego Programu Rewitalizacji były metody nieformalne takie jak: bezpośrednie rozmowy pracowników Urzędu Miejskiego z mieszkańcami,

informowanie liderów lokalnych telefonicznie o planowanych spotkaniach i przekazywanie najważniejszych informacji o etapie prac.

3.8. Partycypacja w procesie oceny skuteczności działań

Głównym celem procesu oceny skuteczności działań rewitalizacyjnych Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 jest współpraca z jak największą grupą interesantów. Partycypacja społeczności lokalnej w procesie monitorowania efektów Gminnego Programu Rewitalizacji odbywać się będzie za pomocą:

- spotkań z mieszkańcami, lokalnymi przedsiębiorcami, przedstawicielami lokalnych środowisk oraz przedstawicielami organizacji pozarządowych;
- ankietyzacji interesariuszy z obszaru rewitalizacji i pozostałej części Gminy Tarnogród;
- regularnych spotkań członków Komitetu Rewitalizacyjnego;

Do interesariuszy procesu rewitalizacji, w kierunku do których zastosowane zostaną metody partycypacji należą:

- Mieszkańcy Gminy, zwłaszcza mieszkańcy obszaru rewitalizacji;
- Lokalni przedsiębiorcy;
- Organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- Przedstawiciele lokalnych środowisk;
- Członkowie Komitetu Rewitalizacyjnego;

DIAGNOZA STANU GMINY

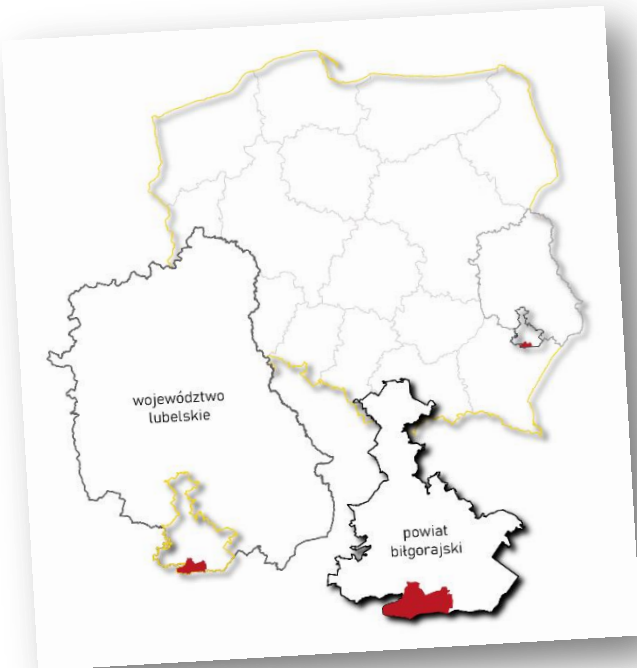
Przeprowadzona w niniejszym rozdziale diagnoza stanu Gminy Tarnogród ma na celu zaktualizowanie danych statystycznych, niezbędnych do oceny poziomu degradacji terenów, znajdujących się w jej granicach. Poniższe treści prezentują stan ośrodka na dzień 31 grudnia 2022 r. (jeśli jest inaczej, daną informację opatruje się stosowną adnotacją). W efekcie, przedmiotowa diagnoza powinna w sposób czytelny zobrazować w jakim miejscu – pod względem rozwoju – obecnie znajduje się Gmina oraz jakie są jej prognozy na najbliższą przyszłość.

Dokumentem odgrywającym szczególnie ważną rolę przy opracowaniu niniejszego rozdziału była *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tarnogród na lata 2021-2030*. Problemy w niej zidentyfikowane uwzględnione zostały w przedmiotowym opracowaniu, a następnie przeanalizowane w skali poszczególnych jednostek pomocniczych.

Znaczną rolę w procesie diagnozowania stanu ośrodka odegrał także sam w sobie dokument LPR, który był o tyle istotny, iż część opisanych w nim aspektów, np. położenie czy rys historyczny, nie uległy zmianie, w związku z czym mogły posłużyć jako rzetelne źródło wiedzy o Gminie.

4.1. Położenie i historia

Gmina Tarnogród (wg formalnego podziału opartego o kryterium administracyjne) to jednostka miejsko- wiejska. Jej całkowita powierzchnia wynosi 114 km². Położona jest w Polsce Wschodniej, w południowej części województwa lubelskiego, w powiecie biłgorajskim. Od Lublina – stolicy regionu – dzieli ją odległość około 116 km.

Gmina Tarnogród od południa i zachodu graniczy z województwem podkarpackim, konkretnie z gminami: Stary Dzików, Adamówka i Kuryłówka. Jej sąsiadami od strony północnej są Biszczka, Księżpol oraz Łukowa. Wschodnią granicę Gmina Tarnogród dzieli natomiast z gminą Obsza.

Mapa 3. Położenie Gminy Tarnogród

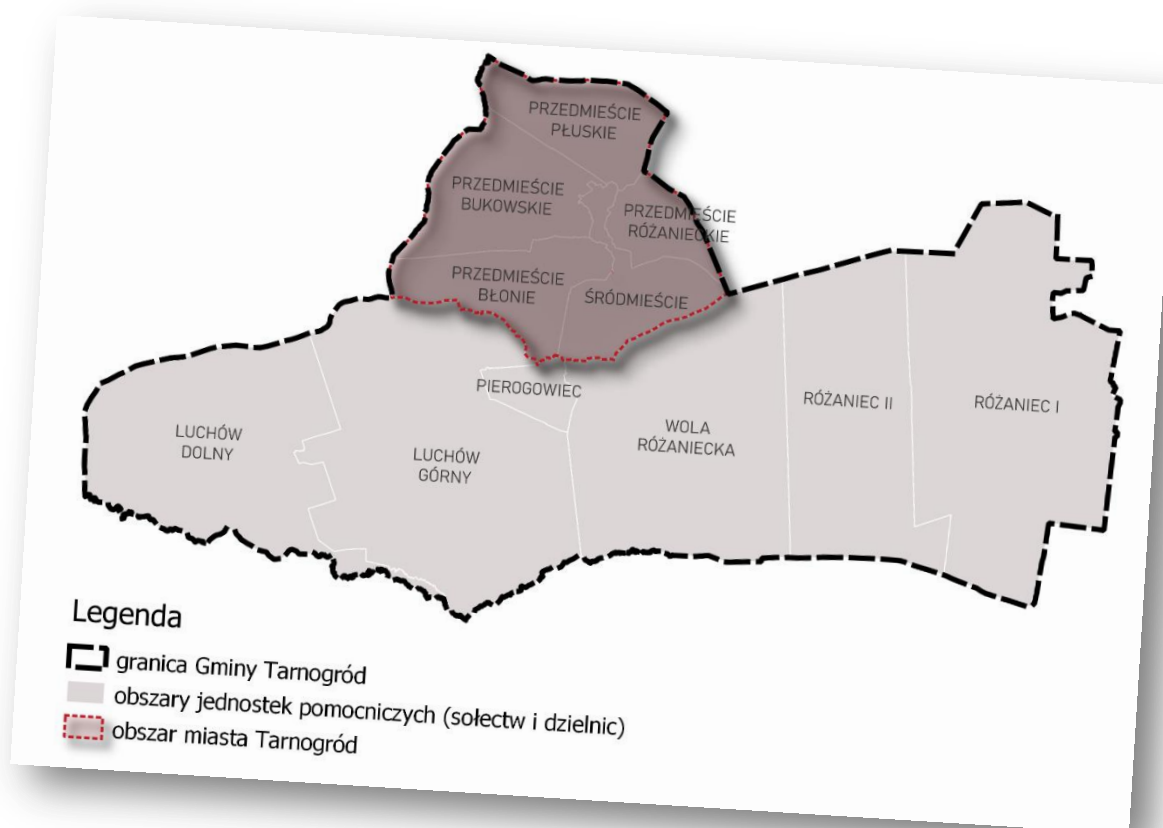
Źródło: opracowanie własne

Pod względem geograficznym, Gmina Tarnogród leży w pasie obniżeń przedgórskich. Jest to część Kotliny Sandomierskiej, subregion Płaskowyż Tarnogrodzki

Gmina Tarnogród składa się z miasta i obszaru wiejskiego. Administracyjnie, miasto Tarnogród podzielone jest na 5 dzielnic (Przedmieście Bukowskie, Śródmieście, Przedmieście Błonie, Przedmieście Płuskie, Przedmieście Różanieckie) i zajmuje powierzchnię 11 km². Obszar wiejski Gminy tworzy natomiast sześć sołectw: Wola Różaniecka, Pierogowiec, Luchów Górny, Różaniec Pierwszy, Różaniec Drugi, Luchów Dolny.

Mapa 4. Gmina Tarnogród w podziale na jednostki pomocnicze

Źródło: opracowanie własne

Dostępne źródła historyczne wskazują, że obszary nad Tanwią i Sanem od X do XIV w. znajdowały się we władaniu ruskim. W tym okresie funkcjonowała tu jednostka administracyjno-terytorialna zwana *wolostią*. Rolę ośrodka centralnego pełnił wówczas gród w Krzeszowie.

Rozwój sieci osadniczej na terenie starostwa krzeszowskiego i postępująca lokacja wsi na spowodowały, że Krzeszów przestał pełnić rolę ośrodka administracyjnego, na rzecz Tarnogrodu. Ten został lokowany w 1567 r., jako miasto królewskie na prawie magdeburskim. Na jego lokalizację wybrano obszar nieużytków, zwany *Cierńgrodem*. Przemawiały za tym dogodne warunki obronne takie jak: wysokość Płaskowyżu Tarnogrodzkiego oraz to, że teren położony jest u źródeł lewego dopływu Tanwi. Swoją nazwę Tarnogród zawdzięcza staroście krzeszowskiemu – Stanisławowi Tarnowskiemu, który przeprowadził ową lokację.

Miasto lokowane na tzw. surowym korzeniu, posiada zachowane po dziś dzień, wyraźne cechy regularnego założenia renesansowego. W północnej części ośrodka zaprojektowano prostokątny plac rynkowy o wymiarach 160 x 140 m, będący jednym z największych w Polsce. Wokół rynku rozplanowano sieć ulic w układzie szachownicowym.

Mapa 5. Plan miasta Tarnobródu z 1820 r.

Źródło: <https://anitakucharska.wixsite.com>

Od 1588 r. Tarnobród wszedł w skład dóbr hetmana wielkiego koronnego Jana Zamoyskiego, w wkrótce stał się dużym ośrodkiem klucza dóbr Ordynacji Zamoyskiej.

Aż do połowy XVII wieku miasto rozwijało się prężnie, zarówno pod względem demograficznym, jak i ekonomicznym. Sprzyjały temu m.in.: korzystne położenie na szlaku handlowym pomiędzy Lublinem a Jarosławiem, posiadane przywileje na jarmarki i targi oraz sąsiedztwo konkurencyjnych ośrodków.

Początek stopniowego upadku miasta datuje się na połowę XVII w., kiedy tereny te zaczęły najeżdżać ludy tatarskie, kozackie i szwedzkie. Związane z tym pożary i epidemie przyniosły poważne zniszczenia, skutkujące znacznym spadkiem liczby mieszkańców.

W historii Polski Tarnobród zapisał się jako miejsce zawiązania Konfederacji Tarnobrodzkiej (1715 r.), skierowanej przeciwko pobytowi wojsk saskich w Polsce i polityce króla Augusta II. Wydarzenie to zapoczątkowało krótki okres pokoju i odbudowy miasta, który przerwała konfederacja barska i następujące po niej rozbiory Polski. Tarnobród znalazł się wówczas w granicach zaboru austriackiego i pozostawał w nim aż do 1809 r., kiedy to – po przyłączeniu do Księstwa Warszawskiego – został stolicą nowoutworzonego powiatu tarnobrodzkiego.

W 1867 r., w ramach „kary” za aktywny udział mieszkańców w Powstaniu Styczniowym, Tarnobród utracił prawa miejskie i został przekształcony w osadę. Głównym źródłem dochodów lokalnej ludności było wówczas rolnictwo, a także (w mniejszym stopniu) rzemiosło i handel. Osada stała się na nowo miastem dopiero w 1987 roku.

Tragiczne dla mieszkańców miasta były lata II wojny światowej. Zniszczeniu uległa ponad połowa zabudowy. Hitlerowcy zamordowali około 2 tys. miejscowych Żydów, a pozostałych wywieziono do obozów zagłady. Ludność polska została wysiedlona i przewieziona na przymusowe roboty do III Rzeszy, natomiast zamieszkali w mieście Ukraińcy wyjechali do ZSRR. W efekcie, liczba mieszkańców Tarnobródu w 1946 r. była ponad trzykrotnie mniejsza niż przed rozpoczęciem wojny.

Tarnobród został wyzwolony 23 lipca 1944 r. i zyskał rolę siedziby gminy Tarnobród w województwie lubelskim. Jednostka ta do 1954 r. obejmowała wyłącznie obszar miasta (obecna część wiejska gminy była wówczas osobnym ośrodkiem – gminą Wola Różaniecka). Część spośród wysiedlonych mieszkańców wróciła w tym okresie do swoich domów, w wyniku czego populacja miasta ponownie wzrosła.

Miasto (a wcześniej osada) Tarnobród nie jest najstarszym ośrodkiem na ziemiach pomiędzy Tanwią i Sanem. Według dostępnych źródeł historycznych już na początku XIII wieku powstała tu wieś Wola Różaniecka, która później stanowiła siedzibę gminy o tej samej nazwie. W latach 1723- 1733 osada i jej okolice zostały zastawione za długi Adamowi Chądzyńskiemu, który stał się dzierżawcą wsi.

Według spisu z 1921 r. w Woli Różanieckiej znajdowało się 148 domów, w których zamieszkiwało łącznie 888 osób, co czyniło ją jednym z większych ośrodków w gminie.

W okolicach 1550 r. przywilej osadniczy na prawie magdeburskim otrzymała wieś Różaniec, której mieszkańcy trudnili się głównie rolnictwem i bartnictwem. Jednym z pierwszych budynków wzniesionych po lokacji była drewniana cerkiew (datowana na 1565 r.), pozwalająca sądzić o znacznym udziale ludności wyznania greckokatolickiego. W 1588 roku Różaniec przeszedł na wieczystą własność kanclerza Jana Zamoyskiego, który włączył go do Ordynacji Zamojskiej.

Wiek XVII, który zapoczątkował upadek miasta Tarnobrodzkiego, okazał się równie niełaskawy dla obszarów wiejskich. Najazdy Tatarów na Różaniec i Wolę Różaniecką skutkowały licznymi mordami bądź niewolą lokalnej ludności oraz pożarami, które strawiły większość tkanki wiejskiej, z cerkwią na czele. Osady udało się jednak odbudować w stosunkowo krótkim czasie, tworząc przy tym nowy rodzaj zagospodarowania - folwark. Założenie składało się z dworu, zabudowań gospodarczych, sadu i stawów. W 1705 r. wybudowano tu także browar, a niedługo potem młyn wodny. W okresie międzywojnia folwark w Różańcu został wyłączony z Ordynacji i przejęty przez Państwowy Bank Rolny, a następnie rozparcelowany i sprzedany.

Oprócz ww. na ziemiach tarnobrodzkich w XVI w. funkcjonowała także wieś Luchów, zamieszkała głównie przez rolników. Już wtedy funkcjonowała tu cerkiew, karczma i 2 młyny, w których odbywał się wyrób kamieni młyńskich. W latach 1841- 1866 cerkiew zamieniono na murowany budynek w stylu klasycystycznym, który zachował się po dziś dzień. Obecnie jest to świątynia rzymskokatolicka, wpisana do rejestru zabytków.

4.2. Sfera społeczna

Gminę Tarnobród zamieszkuje obecnie 6 610 osób⁹. Społeczność ośrodka miejskiego stanowi dokładnie 50,1% tej liczby co oznacza, że stosunek mieszkańców miasta do ludności z obszaru wiejskiego Gminy wynosi w zasadzie 1:1. W stosunku do roku 2021 populacja Gminy Tarnobród zmalała nieznacznie (spadek o 54 osoby); jedyną miejscowością, na terenie której odnotowano wzrost liczby ludności, był Luchów Dolny (+2 osoby).

Średnia gęstość zaludnienia w Gminie wynosi 54,9 osób/km², przy czym w samym mieście Tarnobród jest ona znacznie wyższa – sięga 295,7 osób/km². Dla porównania, gęstość zaludnienia na obszarze województwa lubelskiego to 80,6 osób/km², natomiast w powiecie biłgorajskim na 1 km² przypada średnio 57,7 mieszkańców.

Sytuacja demograficzna Gminy Tarnobród w ostatnich latach cechuje się trendem spadkowym – wg danych GUS w ciągu ostatnich 5 lat z terenu ośrodka ubyło 471 mieszkańców. Ów negatywny proces kształtowany jest przez dwa główne zjawiska: ujemny przyrost naturalny oraz saldo migracji, przyjmujące wartości poniżej zera.

Zgodnie z informacjami zawartymi w *Raporcie o stanie Gminy Tarnobród w roku 2022*, liczba kobiet i mężczyzn na terenie Gminy jest niemalże wyrównana. Jednostkę zamieszkuje łącznie 3 300 pań oraz 3 304 panów. Współczynnik feminizacji wynosi obecnie 99,9. W podziale na ekonomiczne grupy wieku zauważyć można jednak, iż w gronie osób z przedziału 18-59/64 lat (59 dla kobiet i 64 dla mężczyzn) dominują panowie. Zjawisko to można uznać za pozytywne, biorąc pod uwagę rolniczy charakter ośrodka, wymagający od osób zatrudnionych w tej branży znacznej siły fizycznej.

Według stanu na rok 2021, niemalże 23% mieszkańców Gminy Tarnobród było w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata). Jak podają statystyki ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego, zaledwie 15% mieszkańców Gminy posiada wykształcenie wyższe i w zdecydowanej większości są to kobiety. Najwięcej - bo aż 30% ludności - legitymuje się wykształceniem średnim. Znaczną grupę stanowią ponadto osoby, które swoją edukację zakończyły na szkole zawodowej lub branżowej (17% społeczności Gminy, głównie mieszkańcy obszaru wiejskiego). Pozytywnym trendem jest stopniowy

---

⁹ *Raport o stanie Gminy Tarnobród w roku 2022*

wzrost udziału osób z wykształceniem wyższym, których liczba od 2002 r. zwiększyła się prawie trzykrotnie¹⁰.

Według stanu na koniec 2022 r., w Gminie zamieszkuje 1 486 osób w wieku potencjalnej nauki, tj. o 25 mniej niż rok wcześniej. Około 12% z tej grupy należy do przedziału 3-5 lat, czyli tzw. wieku przedszkolnego¹¹. Jak podaje GUS, wychowaniem przedszkolnym objęte jest 89% dzieci w tym przedziale wiekowym.

Na jeszcze wyższym poziomie znajduje się współczynnik skolaryzacji netto dla uczniów szkół podstawowych z obszaru Gminy Tarnogród. Według danych GUS na rok 2022, wynosi on 92,87%. Pozostała grupa dzieci najprawdopodobniej uczy się w innych placówkach (poza granicami ośrodka).

W skład infrastruktury społecznej Gminy Tarnogród wchodzi:

- obiekty edukacyjno- wychowawcze:
  - Zespół Szkół Agrotechnicznych w Różańcu,
  - Szkoła Podstawowa w Luchowie Dolnym,
  - Szkoła Podstawowa w Woli Różanieckiej,
  - Szkoła Podstawowa w Różańcu Drugim,
  - Szkoła Podstawowa im. Marii Curie- Skłodowskiej w Tarnogrodzie,
  - Szkoła Filialna w Luchowie Górnym,
  - Przedszkole Miejskie w Tarnogrodzie,
- obiekty kultury:
  - Tarnogrodzki Ośrodek Kultury,
  - Biblioteka Publiczna w Tarnogrodzie,
  - Filia Biblioteczna w Woli Różanieckiej,
- obiekty sportowe:
  - Stadion Miejski w Tarnogrodzie,
  - stadion sportowy *LKS Olimpiakos* w Tarnogrodzie,
  - kompleks boisk sportowych *Orlik 2012* w Różańcu Pierwszym,
  - stadion sportowy *LKS Grom Różaniec* w Różańcu Pierwszym,
  - boisko wielofunkcyjne w Różańcu Drugim,
  - kompleks boisk sportowych *Orlik 2012* w Tarnogrodzie,
  - wielofunkcyjne boisko sportowe w Luchowie Dolnym,
  - boisko do piłki nożnej w Woli Różanieckiej,
  - boisko wielofunkcyjne w Woli Różanieckiej,
  - plac do ćwiczeń street workout i siłownia zewnętrzna przy Szkole Podstawowej im. Marii Curie- Skłodowskiej w Tarnogrodzie,
  - hala sportowa przy Szkole Podstawowej im. Marii Curie- Skłodowskiej w Tarnogrodzie,
  - wielofunkcyjne boisko sportowe przy Szkole Podstawowej im. Marii Curie- Skłodowskiej w Tarnogrodzie,
  - siłownia zewnętrzna w Tarnogrodzie (osiedle Błonie),
  - miejski plac zabaw w Rynku w Tarnogrodzie,
  - place zabaw w każdej miejscowości,
- placówki ochrony zdrowia:
  - Zakład Opiekuńczo- Leczniczy w Tarnogrodzie,
  - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej *Przychodnia Lekarska s.c.* w Tarnogrodzie,
  - Dyżur Zespołu Ratowniczego Pogotowia Ratunkowego w Tarnogrodzie,
  - prywatny gabinety stomatologiczne,
  - trzy apteki,
  - Środowiskowy Dom Samopomocy w Tarnogrodzie;

---

¹⁰ statystyka oparta o dane BDL GUS, pochodzące z Narodowych Spisów Powszechnych

¹¹ zerówka stanowi obowiązkowy etap edukacji, w związku z czym dzieci 6-letnie zaliczono do wieku szkolnego

- służby bezpieczeństwa:
  - Ochotnicza Straż Pożarna w Tarnogrodzie,
  - Ochotnicza Straż Pożarna w Różańcu Pierwszym,
  - Ochotnicza Straż Pożarna w Różańcu Drugim,
  - Ochotnicza Straż Pożarna w Woli Różanieckiej,
  - Ochotnicza Straż Pożarna w Luchowie Dolnym,
  - Ochotnicza Straż Pożarna w Luchowie Górnym,

Ponadto, w 2022 roku w Gminie Tarnogród działalność prowadziło 14 organizacji pozarządowych wpisanych do KRS, których szczegółowy wykaz znajduje się w tabeli poniżej.

Tabela 2. Organizacje pozarządowe w Gminie Tarnogród

Lp.	Nazwa	Miejscowość	Wpis do KRS
1.	Stowarzyszenie Byłych Żołnierzy Wojsk Kolejowych JW.-1035 i JW.-1039 z Przemysła	Tarnogród	KRS 0000014695
2.	Tarnogrodzkie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych	Tarnogród	KRS 0000048436
3.	Fundacja im. Jerzego Dudka <i>Opoka</i>	Tarnogród	KRS 0000050831
4.	Ludowy Klub Sportowy <i>Grom</i>	Różaniec Pierwszy	KRS 0000070562
5.	Tarnogrodzkie Towarzystwo Regionalne	Tarnogród	KRS 0000072519
6.	Ludowy Klub Sportowy <i>Olimpiakos</i>	Tarnogród	KRS 0000092033
7.	Stowarzyszenie <i>Europejskie Centrum Partnerstwa Lokalnego</i>	Luchów Górny	KRS 0000209337
8.	Stowarzyszenie <i>Złota nitka</i>	Luchów Dolny	KRS 0000360203
9.	Stowarzyszenie Kombatantów R.P. i Osób Represjonowanych Miasta i Gminy w Tarnogrodzie	Tarnogród	KRS 0000378693
10.	Stowarzyszenie <i>Horyzont Plus</i>	Tarnogród	KRS 0000463116
11.	Tarnogrodzkie Zrzeszenie Producentów Owoców i Warzyw <i>Roztocze</i>	Tarnogród	KRS 0000494648
12.	Towarzystwo Kultury Teatralnej Ziemi Lubelskiej	Tarnogród	KRS 0000552642
13.	Stowarzyszenie <i>Terra Tarnogradensis</i>	Tarnogród	KRS 0000787182
14.	Fundacja <i>Pszczola Bohater</i>	Różaniec	KRS 0001016233

Źródło: <https://ekrs.ms.gov.pl/web/wyszukiwarka-krs/strona-glowna/>

4.3. Sfera gospodarcza

Cechą charakterystyczną gmin wiejskich i miejsko- wiejskich jest znaczny udział sektora rolniczego w gospodarce lokalnej. Na taki stan rzeczy wskazują m.in.: struktura użytkowania gruntów czy liczba gospodarstw. Teza ta sprawdza się również w przypadku Gminy Tarnogród, gdzie rozwojowi rolnictwa sprzyja dodatkowo stosunkowo dobra jakość gleb (III i IV klasy bonitacyjnej).

Jak podają dane Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 r., w Gminie Tarnogród funkcjonuje 928 gospodarstw rolnych. Najwięcej z nich dysponuje powierzchnią gruntów rolnych powyżej 1 ha, jednak nie większą niż 10 ha (ok. 77% wszystkich gospodarstw). Struktura agrarna jest dość mocno rozdrobiona, a działki będące własnością jednego gospodarza, często leżą w znacznym oddaleniu od siebie nawzajem.

Ogólna powierzchnia użytków rolnych w Gminie Tarnogród, według Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 roku, wynosi 7 441 ha. Pod zasiewami znajduje się nieco ponad 5 000 ha, tj. dokładnie 70% ogółu gruntów rolnych. Pastwiska i łąki zajmują łącznie 626 ha, natomiast zalesione jest obecnie blisko 1 320 ha gruntów.

W strukturze upraw Gminy Tarnogród zdecydowanie dominują zboża, tytoń oraz ekologiczne uprawy warzyw oraz owoców miękkich. Z corocznych obserwacji wynika, że coraz większą rolę odgrywają uprawy owoców miękkich (truskawka, porzeczka, malina), a także uprawa tytoniu, którą trudnią się głównie gospodarstwa położone we wschodniej części gminy. Dlatego należy zwrócić uwagę na planowanie inwestycji umożliwiających podtrzymanie trendu i kierunku upraw na tutejszych ziemiach. Rozwój infrastruktury sprzyjającej tutejszym rolnikom, tj. budowa i rozbudowa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, drogowej i innej np. budowa zakładów przetwórstwa owocowo-warzywnego, to czynniki generujące przychody i zachęcające do rozwijania działalności gospodarczej. Należy również mieć na uwadze otwartość samorządu i pomoc podmiotom gospodarczym, dla których inwestowanie w tutejszy rynek pozwoli na zwiększenie dochodowości i utrzymanie kierunku upraw wśród tutejszych rolników. Nie należy również nie zapominać o tworzeniu warunków do tworzenia między innymi spółdzielni rolniczych, które są bardziej konkurencyjne niż gospodarstwa samodzielne. Daje to dużo większe możliwości gospodarowania i zmniejszenia kosztów produkcji.

Zgodnie z ustaleniami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (PZPWL), Gmina Tarnogród znajduje się w płaskowyżowym (tarnogrodzkim) obszarze rozwoju rolnictwa. Tutejsze tereny wymagają poprawy jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej – głównie prac scaleniowo- wymiennych. Miasto Tarnogród uznane zostało natomiast za główny ośrodek lokalizacji przemysłu, związanego z przetwórstwem płodów rolnych ze szczególnym uwzględnieniem produktów ekologicznych.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarnogród, wśród głównych kierunków zmian wskazuje znaczny rozwój funkcji turystyczno- rekreacyjnych, z wykorzystaniem unikalnych walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych. Atrakcyjne położenie ośrodka stwarza dogodne warunki do rozwoju specyficznych form rekreacji, takich jak turystyka piesza, rowerowa oraz wypoczynkowa. Walory turystyczne podnoszą dodatkowo: nieskażone środowisko naturalne, piękne krajobrazy czy liczne akweny wodne, stwarzające doskonałe warunki do wędkowania.

Siłą napędową miejscowej gospodarki są przedsiębiorcy mieszkańcy Gminy, tj. podmioty prowadzące tutaj swoją działalność gospodarczą. Jak podano w *Raporcie o stanie Gminy Tarnogród w roku 2022*, na terenie ośrodka funkcjonuje obecnie 361 firm, wpisanych do CEIDG. Jest to ponad 65% wszystkich zarejestrowanych na terenie Gminy podmiotów gospodarki narodowej, figurujących w REGON. Wartość ta jest tym bardziej satysfakcjonująca, iż wskazuje na wyraźną poprawę poziomu lokalnej przedsiębiorczości względem poprzednich lat – w 2021 r. w Gminie Tarnogród działało tylko 295 podmiotów gospodarczych, posiadających wpis do CEIDG.

W strukturze wielkościowej podmiotów zlokalizowanych w granicach Gminy Tarnogród występują mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa. Najliczniejszą grupę stanowią firmy zatrudniające od 0 do 9 pracowników (536 podmiotów). Jak podaje GUS, w 2022 roku zarejestrowanych było zaledwie 16

przedsiębiorstw małych (10-49 pracowników) oraz dwa średnie (do 249 osób zatrudnionych). Do wiodących branż w Gminie zaliczyć należy: przetwórstwo owocowo warzywne, uprawa zbóż, tytoniu, budownictwo, handel hurtowy i detaliczny (w tym naprawa pojazdów) oraz w mniejszym stopniu: przetwórstwo przemysłowe. Zawodami deficytowymi są m.in.: lekarze, ratownicy medyczni, pielęgniarki i położne, nauczyciele przedmiotów zawodowych, operatorzy maszyn specjalistycznych czy kierowcy kategorii C, C+E oraz D¹².

W ujęciu ogólnym, rynek pracy w Gminie Tarnogród rozwija się jednak bardzo słabo. Jak podaje GUS, w 2021 roku na terenie ośrodka pracowało dokładnie 741 osób, co stanowi zaledwie 20% ludności w wieku produkcyjnym. Według *Raportu o stanie Gminy Tarnogród w roku 2022*, liczba zarejestrowanych bezrobotnych stale wzrasta – obecnie jest to 115 osób, z czego 96% nie przysługuje prawo do zasiłku.

Ze względu na rolniczo-przyrodniczy charakter Gminy trudno jest jednoznacznie ocenić jej atrakcyjność inwestycyjną, określaną m.in. przez pryzmat przyciągniętych lub działających na terenie ośrodka inwestorów zewnętrznych. Analiza ostatniego dostępnego raportu IBnGR na temat atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski wskazuje, że atrakcyjność Gminy Tarnogród jest dość mocno ograniczona ogólnie niską atrakcyjnością inwestycyjną województwa lubelskiego. Na niekorzyść działa również położenie Gminy w podregionie chełmsko- zamojskim, który jest niechętnie wybieranym obszarem do lokalizowania tu działalności przemysłowej, usługowej czy high-tech. Jedyny atut rejonu stanowią konkurencyjne koszty pracy, jednakże nie rekompensują one niedoborów związanych z niską wielkością i jakością zasobów pracy oraz niską chłonnością rynku instytucjonalnego.

4.4. Sfera przestrzenno- funkcjonalna

Rolniczy charakter Gminy Tarnogród wiąże się ze znacznym udziałem tzw. rolniczej przestrzeni produkcyjnej w strukturze funkcjonalnej ośrodka. Jak ustalono wcześniej, ogólna powierzchnia użytków rolnych na terenie jednostki, według Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 roku, wynosi 7 441 ha. Pod zasiewami znajduje się nieco ponad 5 000 ha, pastwiska i łąki zajmują łącznie 626 ha, natomiast zalesione jest obecnie blisko 1 320 ha gruntów.

Dominującą w Gminie funkcją jest produkcja rolnicza, która ma bezpośredni wpływ na charakter zagospodarowania przestrzeni (zarówno poszczególnych wsi jak i ośrodka miejskiego). Rozwój rolnictwa wymagał zredukowania wartości i zasobów przyrodniczych, które niegdyś miały dla tej sfery drugorzędne znaczenie. Monokultury rolnicze rozwijają się obecnie na obszarach deficytu ekologicznego i zubożonej bioróżnorodności, co nie jest korzystne ani dla mieszkańców Gminy, ani samego rolnictwa. Problemem tym w szczególności dotknięte są północna i środkowa część ośrodka, które to obszary wskazuje się w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarnogród jako priorytetowe w kwestii wzmocnienia ekologicznego.

Drugą najważniejszą funkcją w Gminie Tarnogród, zaraz za gospodarką rolną, jest osadnictwo. Jak wynika z miejscowej historii, naczelną rolę w procesie kształtowania lokalnego systemu osadniczego miał układ komunikacyjny. Strefy mieszkalnictwa po dziś dzień skupiają się przy drogach, głównie w postaci zwartej zabudowy pasmowej, czego negatywnym skutkiem jest brak wyraźnych granic pomiędzy niektórymi miejscowościami oraz niemożność wyodrębnienia ich centrów. Najważniejszy element struktury przestrzennej stanowi miasto Tarnogród, pełniące rolę głównego ośrodka usługowego o znaczeniu ponadlokalnym - zlokalizowano tu siedzibę Urzędu Miejskiego, część usług pozarolniczych oraz drobny przemysł.

Drogi publiczne, przechodzące przez tereny osadnicze są w większości obustronnie obudowane. Fakt ten jest przyczyną wielu negatywnych zjawisk, takich jak niesprzyjające warunki aerasanitarne i akustyczne, utrudnienia w przepływie ruchu samochodowego, brak możliwości poszerzenia niektórych traktów czy wysoki stopień zagrożenia wypadkami komunikacyjnymi. Z punktu widzenia

---

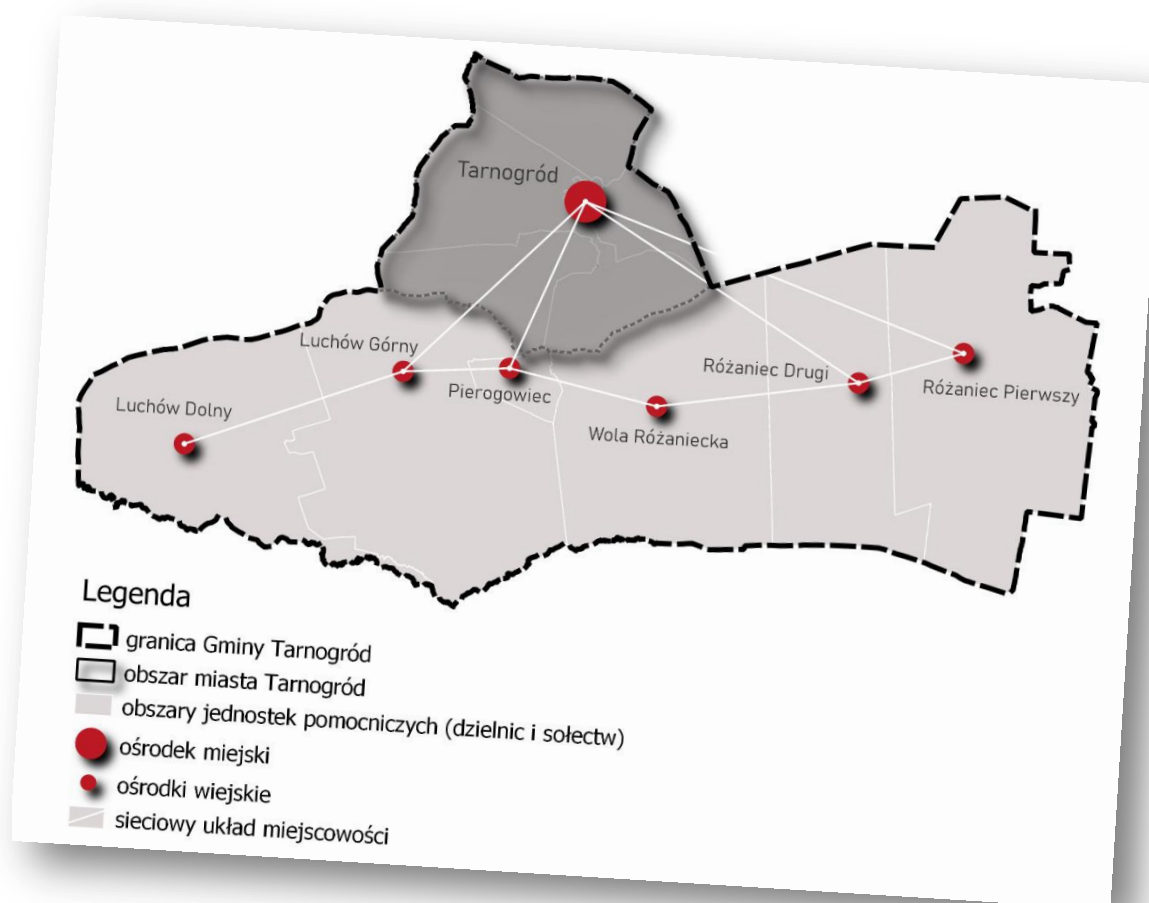
¹² *Barometr zawodów 2022 dla powiatu biłgorajskiego*

struktury przestrzennej ów układ posiada jednak cenne walory kulturowe, pielęgnując tradycyjny charakter wsi i kształtując typowo ruralistyczny krajobraz.

Sieć osadnicza Gminy Tarnogród jest stosunkowo uboga – składa się na nią zaledwie siedem miejscowości oraz pojedyncze powiązania między nimi. Ogólny charakter struktury osadniczej określić można jako uporządkowany, liniowo- promieniowy. Wsie rozmieszczone są w równomiernie w jednej linii, biegnącej horyzontalnie przez obszar całej Gminy. Ich połączenia z Tarnogrodem tworzą z kolei układ promieniasty.

Mapa 6. Rozmieszczenie miejscowości w Gminie Tarnogród

Źródło: opracowanie własne

Pod względem typologii osadnictwa Gminę Tarnogród cechuje znikome zróżnicowanie. Przeważają wsie o pasmowym układzie przestrzennym (tzw. ulicówki), charakteryzujące się zwartą zabudową mieszkaniową, zlokalizowaną wzdłuż drogi po obu jej stronach. Taki kształt reprezentują w zasadzie wszystkie miejscowości, zlokalizowane na obszarze wiejskim Gminy, tj. Luchów Dolny, Luchów Górny, Pierogowiec, Wola Różaniecka, Różaniec Pierwszy oraz Różaniec Drugi. Inny układ reprezentuje jedynie ośrodek miejski, choć jego podłużny kształt może sugerować, że pierwotną formą miasta również była wieś ulicowa.

Zabudowa, występująca na terenie Gminy Tarnogród jest dość mocno urozmaicona. W granicach obszaru wiejskiego dominuje zabudowa siedliskowa w układzie C-kształtnym, którą uzupełniają nowoczesne budownictwo jednorodzinne. W samym Tarnogrodzie spotkać można również pojedyncze przykłady budynków wielorodzinnych, jednak nie wyższych niż 3 kondygnacje

nadziemne. Ciekawostką jest, iż zabudowa wielorodzinna występuje również we wsi Różaniec Pierwszy, przy Zespole Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego. W Różańcu Drugim i Luchowie Dolnym zlokalizowane są ponadto obiekty wielolokalowe.

Ryc. 4. Typologia osadnictwa w Gminie Tarnogród

Źródło: Google Earth Pro

W Gminie Tarnogród występują budowle zabytkowe, posiadające wysoką wartość historyczno-kulturową, które wyraźnie pozytywnie wpływają na tożsamość lokalnej społeczności. Wśród najbardziej imponujących obiektów architektury, wpisanych do Rejestru Zabytków, należy tu wymienić:

- zespół kościelny pw. Przemienienia Pańskiego,
- zespół kościelny pw. św. Rocha,

- cerkiew prawosławną pw. św. Jerzego,
- zabytkową Synagogę,
- zespół kościelny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i św. Józefa.

Ład przestrzenny na terenie Gminy Tarnogród reguluje Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarnogród, którego najnowszą wersję przyjęto Uchwałą Nr L/323/2022 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 14 grudnia 2022 r. Zgodnie z tym dokumentem obszar Gminy składa się z różnych stref funkcjonalnych, o odrębnych sposobach zagospodarowania i kierunkach rozwoju. Na obszarze wiejskim dominują funkcje: rolnicza oraz leśna, które zajmują ponad 90% powierzchni. Tereny osadnicze skupiają się wzdłuż dróg, tworząc pasma zabudowy uzupełniane miejscowo o inne funkcje (np. usługową czy turystyczną). Większe zróżnicowanie funkcji występuje natomiast w obszarze miejskim, gdzie wyznaczone zostały m.in.: strefa historycznego układu urbanistycznego oraz miejsce pod zabudowę przemysłowo - składową. Dominujący udział wciąż mają jednak tereny rolne, zajmujące około 50% powierzchni Tarnogrodu.

Aktem prawa miejscowego, określającym przeznaczenie, warunki zagospodarowania i zabudowy terenu, a także rozmieszczenie inwestycji celu publicznego jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Aktualnie, w granicach jednostki obowiązuje Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarnogród, przyjęty Uchwałą Nr XXVI/159/05 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 30 sierpnia 2005 r. i zmieniany wielokrotnie (ostatnią zmianę przyjęto Uchwałą Nr XLIII/293/2022 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 6 czerwca 2022 r.). Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, udział powierzchni objętej MPZP w ogólnej powierzchni Gminy wynosi zaledwie 9%.

4.5. Sfera środowiskowa

Gmina Tarnogród położona jest na Płaskowyżu Tarnogrodzkim, we wschodniej części Kotliny Sandomierskiej. Tutejsza rzeźba terenu jest urozmaicona nielicznymi wałami piaszczystymi i pagórami wydmyowymi oraz poprzecinana głębokimi parowami. Samo miasto również leży na wąskim płaskowyżu otoczonym wąwozami, co skutkuje jego pasmowym rozwojem, wzdłuż głównych ulic.

Z mapy geośrodowiskowej Polski (arkusz 925 – Tarnogród)¹³ wyczytać można, iż pokrywa glebowa Gminy jest bezpośrednio powiązana z budową geologiczną i utworami skalnymi, które tu występują. W granicach jednostki dominują gleby piaszczyste i piaszczysto- gliniaste. Jakość miejscowych gruntów określić można jako średnią lub słabą; gleby chronione klas bonitacyjnych III i IV (bielicowe, płowe, brunatne) stanowią niespełna 30% powierzchni terenu.

Panujące w obrębie Gminy Tarnogród warunki glebowe są wystarczające, aby mogło rozwijać się tu rolnictwo, które – jak ustalono już wcześniej – stanowi główny sektor lokalnej gospodarki. Na jego korzyść działa też lokalny klimat, charakteryzujący się zachodnimi wiatrami, umiarkowaną temperaturą powietrza oraz średnią ilością opadów.

W mieście kilkoma strugami wypływa rzeka Żłota Nitka, będąca lewym dopływem Tanwi. Jakość jej wód nie odpowiada jednak normom z powodu zanieczyszczenia fosforem. Przyczyną mogą być naturalne procesy rozkładu substancji organicznych, jak również zanieczyszczenia rolnicze lub przemysłowe. Przez teren Gminy przepływają ponadto inne ciek wodne, określane jako strumienie, potoki lub strugi. Są to: Żłota, Potok, Lubienia, Luchówka, Pasternik, Nitka, Dopływ spod Korchowa, Dopływ spod Woli Różanieckiej, Dopływ spod Kolonii Różaniec oraz Dopływ spod Kolonii Bukowina Wschodnia.

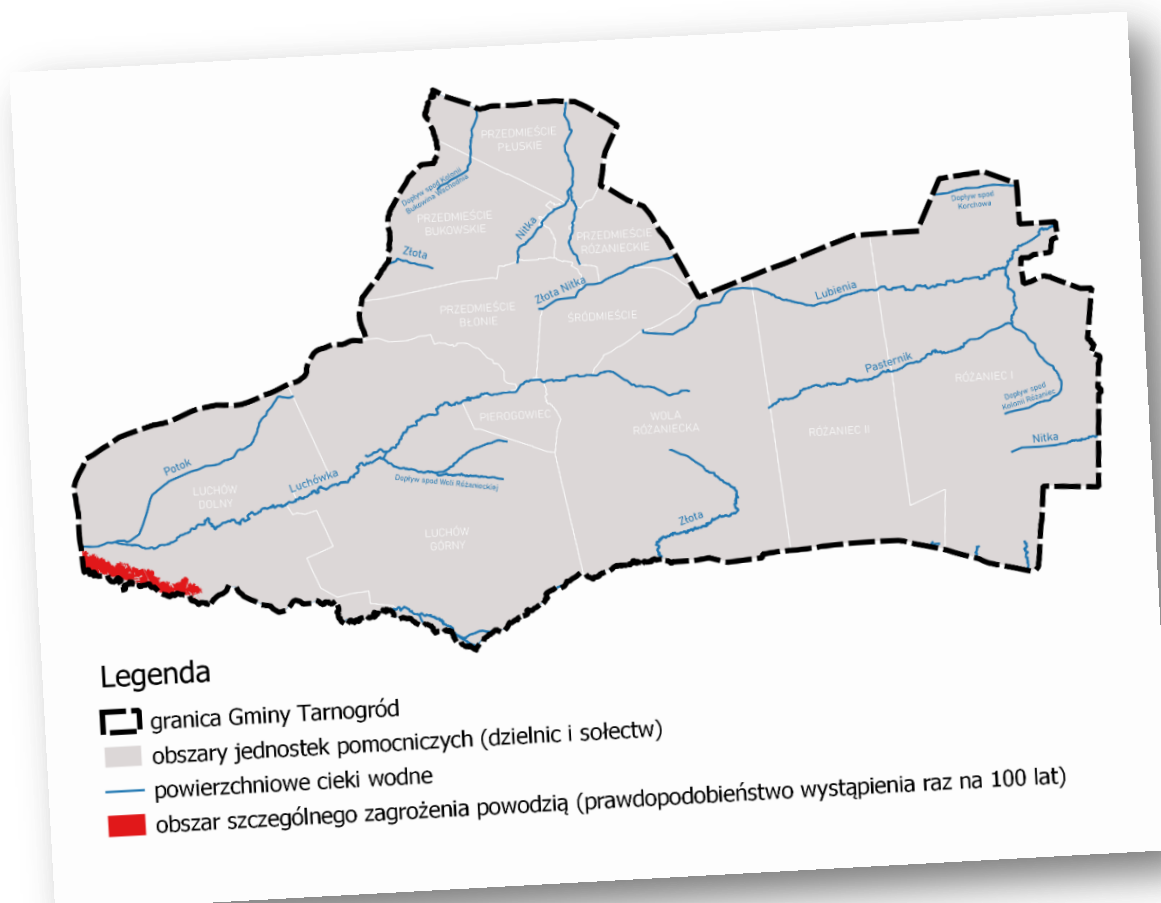
Mimo obfitości wód powierzchniowych na terenie Gminy Tarnogród, zagrożenie wystąpienia powodzi jest znikome. Trasy przepływu rzek i strumieni biegną obniżeniami terenowymi (dolinami), a same

¹³ Państwowy Instytut Geologiczny *Objaśnienia do mapy geośrodowiskowej Polski*

cieki są na tyle małe, że nie stwarzają poważnego ryzyka powodziowego. Niski i średni poziom zagrożenia (prawdopodobieństwo powodzi raz na 10 lub 100 lat) występuje jedynie na niewielkim obszarze przy południowo- zachodniej granicy ośrodka i pochodzi od rzeki Złotej.

Mapa 7. Zagrożenie powodziowe w Gminie Tarnogród

Źródło: opracowanie własne na bazie <https://isok.gov.pl/inspire.html>

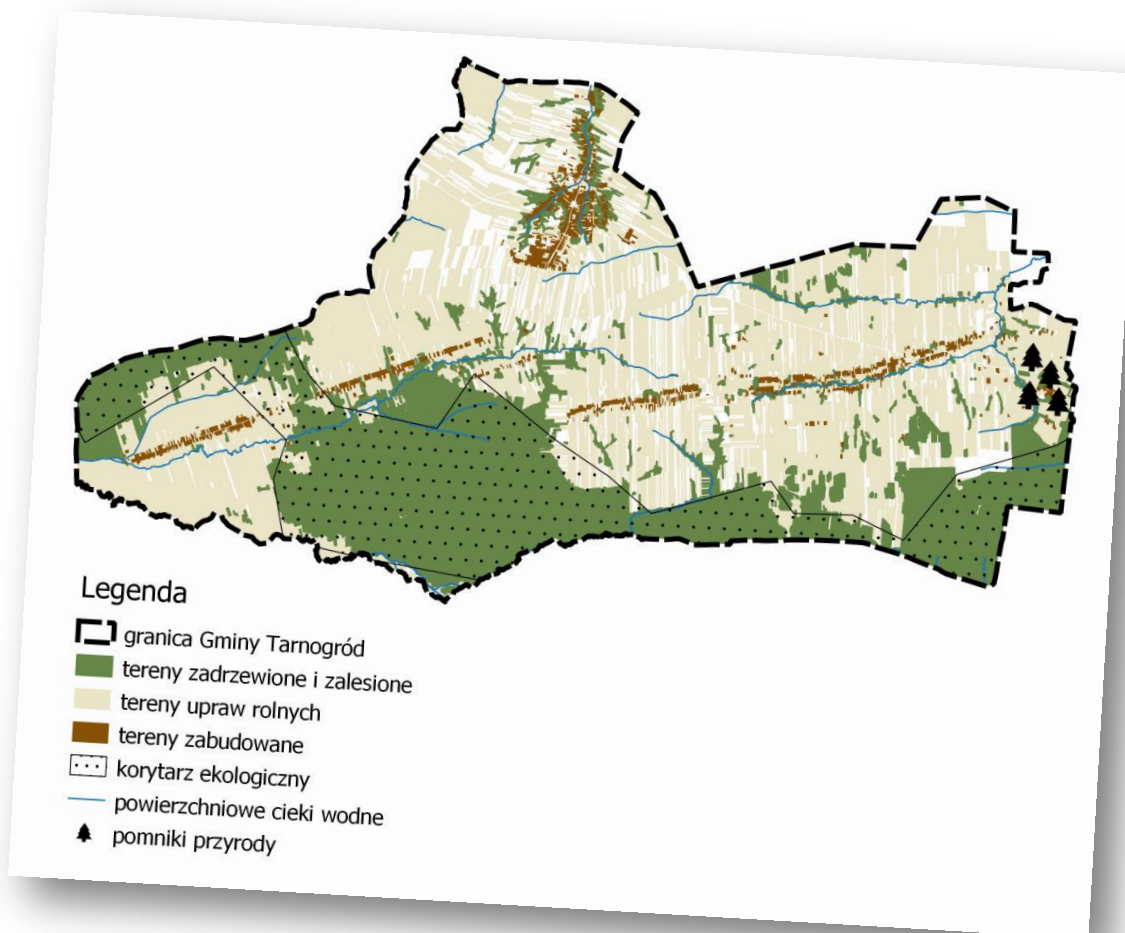
W związku z występowaniem na terenie Gminy Tarnogród obszarów szczególnego zagrożenia powodziowego, rozwój i możliwości rewitalizacji ośrodka są ograniczone. Dokładne wskazania dot. sposobów postępowania na ww. obszarach określono w ustawie Prawo wodne, która mówi, że użytkowanie terenów zalewowych powinno odbywać się w sposób niewrażliwy na skutki zalania, a najważniejszą metodą ochrony przeciwpowodziowej jest maksymalne ograniczenie zainwestowania zagrożonego rejonu. Warto jednak zauważyć, iż zaznaczony obszar jest to teren niezamieszkały – tereny rolne.

Gmina Tarnogród znajduje się poza zasięgiem wszelkich obszarowych form ochrony środowiska. Od strony południowej i zachodniej do granic jednostki przylegają dwa obszary chronionego krajobrazu: Kuryłowski i Sieniawski; nie wchodzi one jednak na teren Gminy. W granicach sołectwa Różaniec Pierwszy znajdują się 4 pomniki przyrody: dwa dęby szypułkowe, jeden jesion wyniosły oraz wieloobiektowy pomnik przyrody złożony z dwóch lip drobnolistnych. Przez obszar wiejski Gminy przebiega korytarz ekologiczny Nizina Sandomierska, umożliwiający migrację fauny i flory.

Mapa 8. Ochrona środowiska w Gminie Tarnogród

Źródło: opracowanie własne

Znaczny udział lasów w strukturze przestrzenno- funkcjonalnej Gminy, w połączeniu z lokalnymi walorami krajobrazowymi i kulturowymi, sprzyja rozwojowi funkcji turystycznej. Aspekty środowiskowe, takie jak liczne akweny wodne, bujna przyroda oraz piękne panoramy widokowe, stwarzają dogodne warunki do rozwoju specyficznych form rekreacji, np. turystyki pieszej, rowerowej czy wypoczynkowej. Z uwagi na mnogość cieków wodnych Gmina jest ponadto swego rodzaju przystanią dla miłośników wędkarstwa.

4.6. Sfera techniczna

Gmina Tarnogród charakteryzuje się dobrą dostępnością komunikacyjną. Sieć powiązań tworzą dwie drogi wojewódzkie, 5 odcinków dróg powiatowych, które umożliwiają dojazd do największych miast w regionie oraz liczne drogi gminne, łączące najbliższe miejscowości.

Do stolicy województwa - Lublina (106 km) - z Tarnogrodu dojechać można w linii prostej drogą wojewódzką nr 835 w ciągu niespełna dwóch godzin. Dobre połączenie komunikacyjne jest również pomiędzy Tarnogrodem a Biłgorajem (20 km), do którego prowadzi ten sam co powyżej szlak komunikacyjny. Ponadto, Gmina leży w stosunkowo niedalekiej odległości od kilku innych, większych miast, w tym: Leżajska (30 km), Jarosławia (47 km), Tomaszowa Lubelskiego (60 km) czy Rzeszowa (81 km). Dystans dzielący Tarnogród od stolicy Podkarpacia można przebyć samochodem w około godzinę.

Łączna długość sieci komunikacyjnej w granicach Gminy wynosi blisko 93 km (nie licząc dróg prywatnych). Szczegółowy wykaz poszczególnych odcinków przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 3. Wykaz dróg publicznych w Gminie Tarnogród

Numer drogi	Przebieg	Długość
835	Lublin – Biłgoraj – Grabownica Starzeńska	25 km
863	Kopki - Cieszanów	
2937L	Brzyska Wola – Luchów Górny	23 km
2957L	Różaniec II - Babice	
2958L	Wola Różaniecka - Różaniec	
2941L	Biszczka – Tarnogród	
2944L	Podsośnina Łukowska - Tarnogród	
-----L	66 dróg gminnych	45 km

Źródło: *Strategia Rozwoju Gminy Tarnogród na lata 2016 – 2022*,
https://zdpbilgoraj.bip.lubelskie.pl/index.php?id=107&action=details&document_id=1295212

Obserwowane w ostatnich latach nasilenie transportu kołowego w znacznym stopniu przyczyniło się do degradacji sieci drogowej na terenie Gminy Tarnogród. Pilnego remontu wymagają obecnie zarówno drogi wojewódzkie, powiatowe, jak i gminne. Według GUS, blisko 69% odcinków lokalnych posiada nawierzchnię twardą, pozostałe to drogi gruntowe.

Łączna długość dróg rangi gminnej w obrębie Gminy wynosi nieco ponad 45 km. Przeliczając tę wartość na 100 km² powierzchni ośrodka, uzyskać można wskaźnik zagęszczenia publicznych dróg lokalnych, który niniejszym przypadku wynosi średnio 39,5 km.

Przez teren Gminy Tarnogród nie prowadzą żadne linie kolejowe. Najbliższą jest linia nr 66 relacji Hrubieszów – Stalowa Wola, w ze stacją kolejową w Biłgoraju, po której odbywa się zarówno ruch towarowy jak i pasażerski. Na odcinku Zwierzyniec – Biłgoraj – Huta Deręgowska torowisko współdzielone jest z linią nr 65, tzw. Linią Hutniczą Szerokotorową. Brak komunikacji kolejowej nie doskwiera jednak mieszkańcom w sposób znaczący, z uwagi na dogodne połączenia autobusowe, zarówno lokalne jak i dalekobieżne.

Gmina Tarnogród posiada sieć wodociągową zaopatrywaną z trzech ujęć wód podziemnych, zlokalizowanych w obrębie miasta. Obszary wiejskie zaopatrywane są w wodę zakupioną z ujęcia w Dorbozach, znajdującego się w sąsiedniej gminie Obsza. Wyłącznym dostawcą wody dla mieszkańców Gminy Tarnogród jest Tarnogrodzki Zakład Komunalny, będący właścicielem i zarządcą sieci wodociągowej.

Rozpoczęcie budowy lokalnej sieci wodociągowej nastąpiło w połowie lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku i trwało do połowy lat dziewięćdziesiątych. Łączna długość sieci wraz z przyłączami wynosi obecnie ok. 100 km. W ciągu roku mieszkańcy, podmioty gospodarcze oraz instytucje zużywają średnio 210 tys. m³ wody. Lokalne hydrofornie oraz stacje uzdatniania wody w ostatnich latach przeszły gruntowne remonty, co gwarantuje wysoką jakość wód dostarczanych do odbiorców.

Sieć kanalizacyjna w Gminie Tarnogród jest znacznie *młodsza* od sieci wodociągowej. Rozpoczęcie jej budowy w mieście nastąpiło w 1996 roku, zaś w Różańcu Pierwszym dopiero w 2004 roku. Całkowita długość sieci wynosi obecnie ok. 75 km. Poza zasięgiem wybudowanej kanalizacji są jedynie miejscowości – Luchów Górny oraz Luchów Dolny. Na obszarze wiejskim gminy Tarnogród skanalizowane są wsie Różaniec I, Różaniec II, Wola Różaniecka. Odbiorcą ścieków komunalnych jest TZK Sp. z o.o. który odbiera również ścieki ze zbiorników bezodpływowych.

Gmina Tarnogród jest w całości zgazyfikowana, a z sieciowego gazu ziemnego korzysta blisko 50% mieszkańców. Sieć gazowa w granicach jednostki ma długość 113 km. Obecnie funkcjonuje 999 przyłączy do budynków, a łączne roczne zużycie gazu w Gminie kształtuje się na poziomie 763 tys. m³.

Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć energetyczną. Ogólny stan linii jest zadawalający, jednak w najbliższych latach przewiduje się realizację inwestycji związanych z ich remontami oraz modernizacją energochłonnego oświetlenia drogowego. Zdecydowana większość linii (również w mieście) to przesył napowietrzny, który w dalszej perspektywie powinien być ograniczany poprzez skablowanie. Istotnym problemem są również ograniczenia związane z przesyłem w miejscowości Różaniec, gdzie - szczególnie w okresie letnim, kiedy plantatorzy tytoniu korzystają z suszarni - dochodzi do spadków napięcia bądź przerw w dostawach prądu.

Obszar Gminy Tarnogród posiada dobrą dostępność do usług telekomunikacyjnych. Telefonia stacjonarna realizowana jest w oparciu o łącza Orange Polska. Ponadto mieszkańców obsługują również operatorzy sieci komórkowych: Plus, T-Mobile oraz Orange. Dostęp do Internetu oferowany jest za pośrednictwem łączy TP S.A., a także niewielkich dystrybutorów udostępniających połączenie za pośrednictwem sieci radiowej. Warto zauważyć, że Gmina Tarnogród jest w zasięgu światłowodu.

Analiza stanu zabudowy mieszkaniowej w Gminie potwierdza, iż część mieszkańców żyje w trudnych warunkach. Według danych GUS na rok 2022, blisko 12% mieszkań nie posiada łazienki, zaś około 8% nie ma ustępu spłukiwanego. Najczęstszą przyczyną takiego stanu rzeczy jest zła sytuacja finansowa rodzin lub zbyt wysoki koszt kredytu budowlanego i z pozoru skomplikowane procedury urzędowe, które często wymagane są przy wykonywaniu poważnego remontu.

Budynki mieszkalne na terenie Gminy Tarnogród w dużej mierze korzystają z centralnego ogrzewania. Według danych GUS, w 2022 r. około 85% domów ogrzewanych było w ten sposób. Dostęp do gazu ziemnego ma ok. 72% mieszkań. Pozostałe budynki mieszkalne posiadają własne urządzenia grzewcze o różnorodnych źródłach zasilania (paliwa stałe, płynne, elektryczne).

4.7. Zidentyfikowane czynniki i zjawiska kryzysowe

Z przeprowadzonej powyżej diagnozy stanu Gminy Tarnogród wynika, że jednostka samorządowa boryka się obecnie z wieloma problemami. Zjawiska negatywne odnotowano we wszystkich badanych wymiarach, tj. społecznym, gospodarczym, technicznym, środowiskowym i przestrzenno-funkcjonalnym.

Tabela 4. zawiera zestawienie wskaźników, które mogą stanowić o potencjalnym występowaniu sytuacji kryzysowej w granicach Gminy Tarnogród. Celem jak najbardziej rzetelnego przedstawienia sytuacji panującej w granicach ośrodka, osiągnięte wartości porównano ze stanem powiatu biłgorajskiego, województwa lubelskiego oraz kraju. Kolorem czerwonym wyróżnione zostały te zjawiska, które bezsprzecznie stanowią o występowaniu problemu w Gminie.

Tabela 4. Negatywne zjawiska w Gminie Tarnogród

	Gmina Tarnogród	Powiat biłgorajski	Województwo lubelskie	Polska
sfera społeczna				
gęstość zaludnienia				
	58,0 os./km ²	57,7 os./km ²	80,6 os./km ²	120,8 os./km ²
przyrost naturalny na 1000 osób				
	-2,23	-4,26	-4,78	-3,79
saldo migracji na 1000 osób				
	-3,7	-3,5	-2,2	0,1
współczynnik feminizacji				
	99,9	103	107	107
udział seniorów (65+) w ogólnej liczbie ludności				
	24,1%	19,8%	20,4%	19,5%
udział mieszkańców z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności				
dane Narodowego Spisu Powszechnego na rok 2021				
	14,9%	16,7%	19,7%	21,8%
udział mieszkańców z wykształceniem podstawowym nieukończonym w ogólnej liczbie ludności				
dane Narodowego Spisu Powszechnego na rok 2021				
	2,7%	3%	2,6%	2,6%
odsetek dzieci w wieku 3-6 lat, objętych wychowaniem przedszkolnym				

	90,9%	90,5%	91,7%	94,9%
--	-------	-------	-------	-------

liczba przestępstw na 1000 mieszkańców

	9,41	9,17	15,8	22,8
--	------	------	------	------

sfera przestrzenno- funkcjonalna

udział gruntów rolnych w ogólnej powierzchni

	65,3%	43,9%	55,5%	46,4%
--	-------	-------	-------	-------

udział powierzchni pokrytej planami miejscowymi w powierzchni ogółem

	9%	65,9%	57,2%	31,7%
--	----	-------	-------	-------

liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy na 1 km² powierzchni

	0,08	0,14	0,25	0,51
--	------	------	------	------

sfera gospodarcza

liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców

dane na rok 2021

	117	148	197	259
--	-----	-----	-----	-----

stopa bezrobocia rejestrowanego

	13,8%	6,3%	8,1%	5,2%
--	-------	------	------	------

udział mikroprzedsiębiorstw w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych

	96,8%	97,3%	96,9%	96,7%
--	-------	-------	-------	-------

przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

	5 109,51 zł	5 109,51 zł	5 909,60 zł	6 705,62 zł
--	-------------	-------------	-------------	-------------

sfera techniczna

długość czynnej sieci gazowej na 100 km² powierzchni

	91,4 km	27,7 km	39,7 km	54,7 km
--	---------	---------	---------	---------

długość czynnej sieci wodociągowej na 100 km² powierzchni

	67,1 km	66,5 km	90,3 km	104,7 km
--	---------	---------	---------	----------

długość czynnej sieci kanalizacyjnej na 100 km² powierzchni

	36,2 km	41,5 km	29,9 km	55,1 km
--	---------	---------	---------	---------

liczba mieszkań na 1000 mieszkańców				
	291,5	335	395,5	412,4
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania				
	102,4 m ²	91,7 m ²	79,2 m ²	75,3 m ²
udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w liczbie mieszkań ogółem				
dane na rok 2021				
	88%	85,9%	87,2%	93,7%
udział budynków mieszkalnych korzystających z centralnego ogrzewania w ogólnej liczbie mieszkań				
dane na rok 2021				
	85%	81,3%	82,1%	85,6%
sfera środowiskowa				
Lesistość				
	28,0%	24,9%	23,4%	29,6%
udział obszarów chronionych w powierzchni ogółem				
	0%	10,3%	22,7%	32,3%
masa wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na 1 km² powierzchni				
	28 998,75 kg	28 060,34 kg	42 827,28 kg	21 549,48 kg

Źródło: BDL GUS, <http://eregion.wzp.pl> oraz <https://bazaazbestowa.gov.pl/>

4.8. Analiza SWOT

Analiza SWOT (skrót od angl.: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) ma na celu identyfikację wewnętrznych potencjałów rozwojowych i barier Gminy Tarnogród, a także czynników zewnętrznych, mogących oddziaływać na przekształcenia w rejonie. Analiza została przedstawiona w formie tabeli opisującej:

- mocne strony – atuty i cechy mogące decydować o przewadze Gminy,
- słabe strony – negatywne aspekty występujące w Gminie, które stanowią jednocześnie wskazanie obszarów wymagających naprawy,
- szanse – czynniki zewnętrzne, wywierające pozytywny wpływ na rozwój Gminy,
- zagrożenia – czynniki zewnętrzne mogące wywoływać niekorzystne zmiany w Gminie.

Analiza SWOT w takiej formie jest uzupełnieniem opisu aktualnej sytuacji Gminy Tarnogród, pozwalającym na wstępne zidentyfikowanie ogólnych potrzeb rewitalizacyjnych.

Tabela 5. Analiza SWOT

Mocne strony

czynniki wewnętrzne	wysoki współczynnik skolaryzacji
	wyrównana liczba kobiet i mężczyzn zamieszkujących Gminę
	przewaga mężczyzn w grupie osób w wieku produkcyjnym
	stopniowy wzrost liczby mieszkańców z wykształceniem wyższym
	działalność jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych
	licznie działające organizacje pozarządowe
	bogata infrastruktura społeczna, w tym w szczególności sportowa
	rosnąca rola produkcji owoców miękkich (truskawka, porzeczka, malina) oraz uprawy tytoniu
	unikalne walory krajobrazowe i kulturowe
	potencjał do rozwoju turystyki pieszej, rowerowej i wypoczynkowej
	wzrost lokalnej przedsiębiorczości – dynamicznie rosnąca liczba podmiotów gospodarczych
	dobrze rozwinięta sieć gazowa
	czytelny układ przestrzenny, warunkowany przez strefy funkcjonalne
	szczególne znaczenie Tarnogrodu, jako ośrodka miejskiego o znaczeniu ponadlokalnym
	urozmaicona rzeźba terenu
konkurencyjne koszty pracy	
stosunkowo duża lesistość rejonu	

	dobra dostępność komunikacyjna
	krótki czas dojazdu do stolicy powiatu (Biłgoraja) oraz do dużego miasta (Rzeszów)
	uporządkowana struktura osadnicza
	dobra sytuacja mieszkaniowa większości rodzin

Słabe strony

czynniki wewnętrzne	starzejące się społeczeństwo
	negatywne procesy demograficzne (ujemny przyrost naturalny i saldo migracji)
	stosunkowo niski poziom wykształcenia lokalnej ludności
	niska dochodowość podstawowego sektora lokalnej gospodarki – rolnictwa
	mocno rozdrobniona struktura agrarna
	deficyt ekologiczny i mała bioróżnorodność, spowodowane ekspansją rolnictwa
	słabo rozwinięty lokalny rynek pracy
	wysoki poziom bezrobocia
	niska atrakcyjność inwestycyjna rejonu
	niska jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej (wymaga prac scaleniowo- wymiennych)
	brak obszarów chronionych na terenie Gminy
	ograniczone możliwości rozwoju osadnictwa (występowanie naturalnych barier w postaci ukształtowania terenu, lasów i cieków wodnych)
	niski poziom pokrycia Gminy planami miejscowymi
	słaby stan techniczny większości dróg publicznych
średnia i słaba jakość gleb	

Szanse

czynniki zewnętrzne	możliwość rozwoju przemysłu, związanego z przetwórstwem owocowo-warzywnym, spożywczym
	turystyka jako drugi filar lokalnej gospodarki
	wypracowanie i promocja produktów lokalnych

	wykorzystanie dobrego skomunikowania Gminy do rozwoju gospodarczego
	rozwój nowych produktów turystycznych, związanych z lokalnym dziedzictwem kulturowym i krajobrazowym
	rozwój zintegrowanej oferty turystycznej – agroturystyki
	modernizacja i stopniowa specjalizacja rolnictwa
	rozwój sektora rolno-spożywczego i okołorolniczego
	powstanie nowych miejsc pracy
	rozwój terenów inwestycyjnych dla potencjalnych przedsiębiorców
	rozwój gospodarki niskoemisyjnej i odnawialnych źródeł energii

Zagrożenia

czynniki zewnętrzne	odpływ z Gminy ludzi młodych i wykształconych (do większych ośrodków miejskich lub innych państw) w poszukiwaniu pracy
	niestabilna polityka rolna państwa
	niska atrakcyjność inwestycyjna województwa lubelskiego
	ogólnie niekorzystne trendy demograficzne
	niekorzystne uwarunkowania globalne związane z kryzysem gospodarczym wywołanym działaniami zbrojne za wschodnią granicą
	ubożenie społeczeństwa spowodowane wzrastającą inflacją

Źródło: opracowanie własne

POGŁĘBIONA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI

Niniejszy rozdział stanowi szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji, określonego uchwałą nr LXI/405/2023 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 28 listopada 2023 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Obowiązek przeprowadzenia przedmiotowej diagnozy wynika z art. 15. ust. 1. pkt 1. ustawy o rewitalizacji. Analizą objęte zostało pięć sfer funkcjonowania i rozwoju Gminy Tarnogród, tj.: wymiar społeczny, gospodarczy, środowiskowy, techniczny oraz przestrzenno-funkcjonalny. W rezultacie zidentyfikowano najważniejsze potencjały rewitalizowanego obszaru i główne problemy w nim występujące oraz sformułowano rekomendacje do części projektowej przedmiotowego Programu.

Bazą do przeprowadzenia niniejszej diagnozy było opracowanie pn. *Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji Gminy Tarnogród*, przyjęte uchwałą Nr LXI/405/2023 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 28 listopada 2023 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, wykonane na pierwszym etapie prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji. Zawarte w nim analizy i wnioski, na potrzeby niniejszego rozdziału zawężone zostały do obszaru rewitalizacji, skupiając się wyłącznie na aspektach kluczowych z punktu widzenia procesu rewitalizacji.

5.1. Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji Gminy Tarnogród został szczegółowo przedstawiony w dokumencie pn. *Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji Gminy Tarnogród*¹⁴.

Wyznaczenie obszarów, o których mowa, odbyło się przy pomocy analizy wielokryterialnej (uzupełnionej następnie analizą jakościową). Stanowiła ona główną metodę diagnozy obecnej sytuacji w Gminie, umożliwiając dokładne zidentyfikowanie problemów w podziale na jednostki pomocnicze (dzielnice lub sołectwa). Weryfikacji poddano pięć wymiarów funkcjonowania ośrodka, tj. sferę społeczną, gospodarczą, techniczną, środowiskową oraz przestrzenno-funkcjonalną.

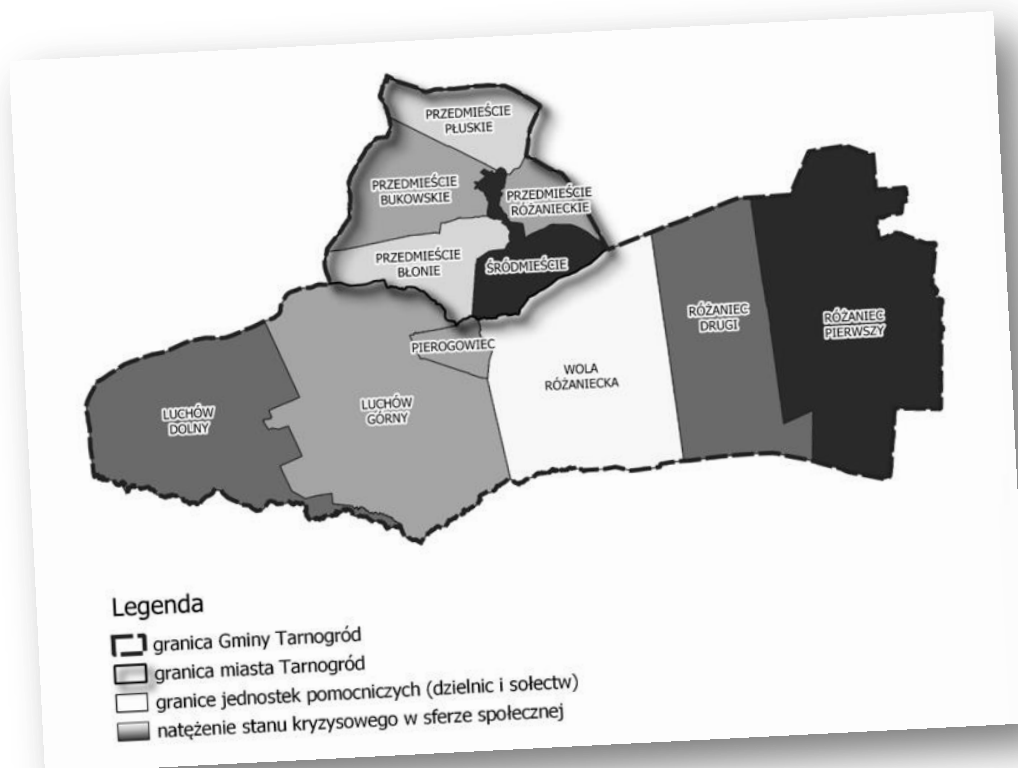
Zgodnie z art. 9 ustawy o rewitalizacji, obszar zdegradowany wyznacza się w przypadku występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym) oraz występowania co najmniej jednego problemu w sferze gospodarczej, funkcjonalno-przestrzennej, technicznej bądź środowiskowej. Wobec tego, w analizie wielokryterialnej szczególną uwagę poświęcono zagadnieniom wymiaru społecznego i to one w dużej mierze przesądziły o wyglądzie obszaru zdegradowanego Gminy Tarnogród. Poniższa mapa prezentuje natężenie sytuacji kryzysowej w sferze społecznej, rozumiane jako suma wszystkich analizowanych wskaźników, odnoszących się do tego wymiaru.

---

¹⁴ <https://www.tarnograd.pl/gminny-program-rewitalizacji/>

Mapa 9. Natężenie sytuacji kryzysowej w sferze społecznej

Źródło: *Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Tarnogród*

Zaprezentowany powyżej rozkład negatywnych zjawisk potwierdza statystyka. Tabela 6. stanowi zestawienie negatywnych zjawisk, zidentyfikowanych w poszczególnych jednostkach pomocniczych Gminy Tarnogród. Figurujące w niej cyfry odpowiadają liczbie wskaźników, wskazujących na stan kryzysowy w danym obszarze problemowym (wartości gorsze od średniej gminnej).

Tabela 6. Statystyka, dot. stanu kryzysowego w sferze społecznej i pozostałych

Jednostka pomocnicza	Liczba problemów społecznych	Liczba innych problemów
Przedmieście Błonie	10	8
Przedmieście Bukowskie	12	3
Przedmieście Płuskie	10	5
Przedmieście Różanieckie	12	6
Śródmieście	16	8
Luchów Dolny	13	7

Luchów Górny	12	6
Pierogowiec	12	4
Różaniec Pierwszy	15	7
Różaniec Drugi	13	9
Wola Różaniecka	7	4
Średnia dla Gminy	12	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentu pn. *Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Tarnogród*

Z powyższej statystyki wynika, iż każda z jednostek pomocniczych Gminy Tarnogród kwalifikuje się do uznania jej za obszar zdegradowany – we wszystkich przypadkach występuje bowiem kryzys społeczny o różnym natężeniu, jak również każda dzielnica/sołectwo boryka się z problemami na polu środowiskowym, technicznym, przestrzenno- funkcjonalnym bądź gospodarczym. Wobec powyższych przyjęto założenie, że w skład obszaru zdegradowanego Gminy Tarnogród wejdą miejscowości, dla których suma zjawisk negatywnych w sferze społecznej przekracza średnią gminną.

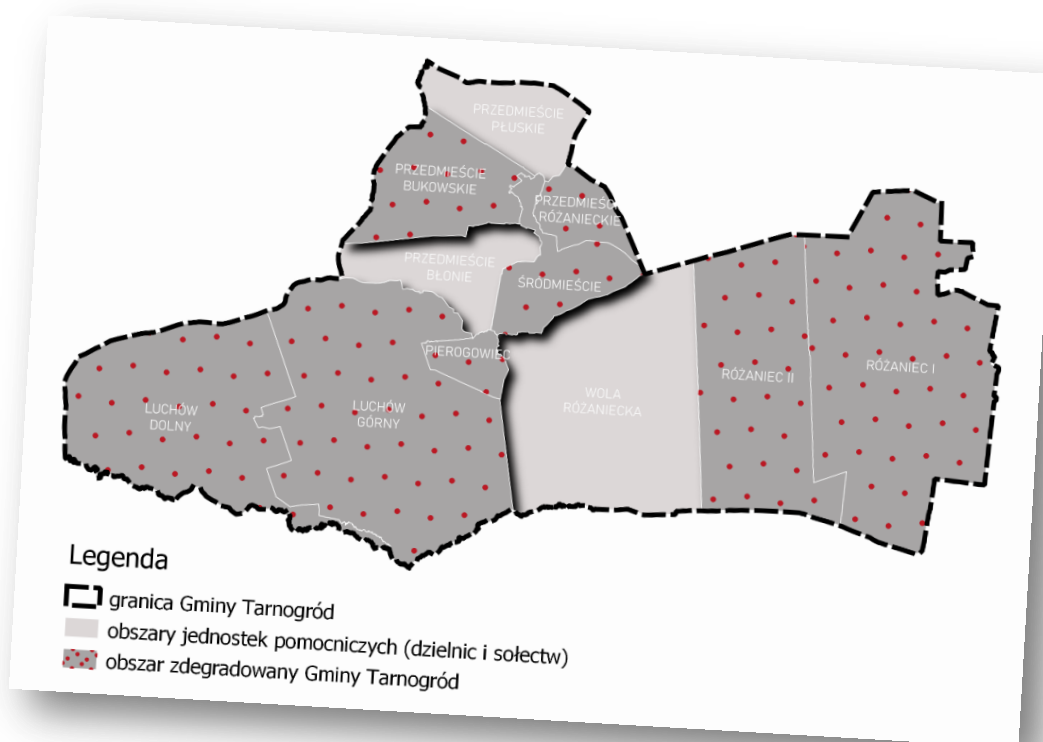
Zważywszy na fakt, iż dane statystyczne często nie oddają w pełni sytuacji badanego obszaru (obarczone są marginesem błędu), w trakcie prac nad wyznaczeniem obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji analizę wielokryterialną pogłębiono o badanie jakościowe, w postaci ankiety, skierowanej do mieszkańców Gminy. Opis wyników ankietyzacji został zawarty w dokumencie *Diagnozy i delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Tarnogród*¹⁵.

W oparciu o przeprowadzone analizy wyznaczono jednostki, w których występuje kumulacja negatywnych zjawisk, wskazująca na stan kryzysowy. Tereny te uznano za **obszar zdegradowany Gminy Tarnogród**, obejmujący swoim zasięgiem łącznie osiem jednostek pomocniczych: **Luchów Dolny, Luchów Górny, Pierogowiec, Przedmieście Bukowskie, Przedmieście Różanieckie, Różaniec Pierwszy, Różaniec Drugi oraz Śródmieście.**

¹⁵ <https://www.tarnograd.pl/gminny-program-rewitalizacji/>

Mapa 10. Obszar zdegradowany Gminy Tarnogród

Źródło: opracowanie własne

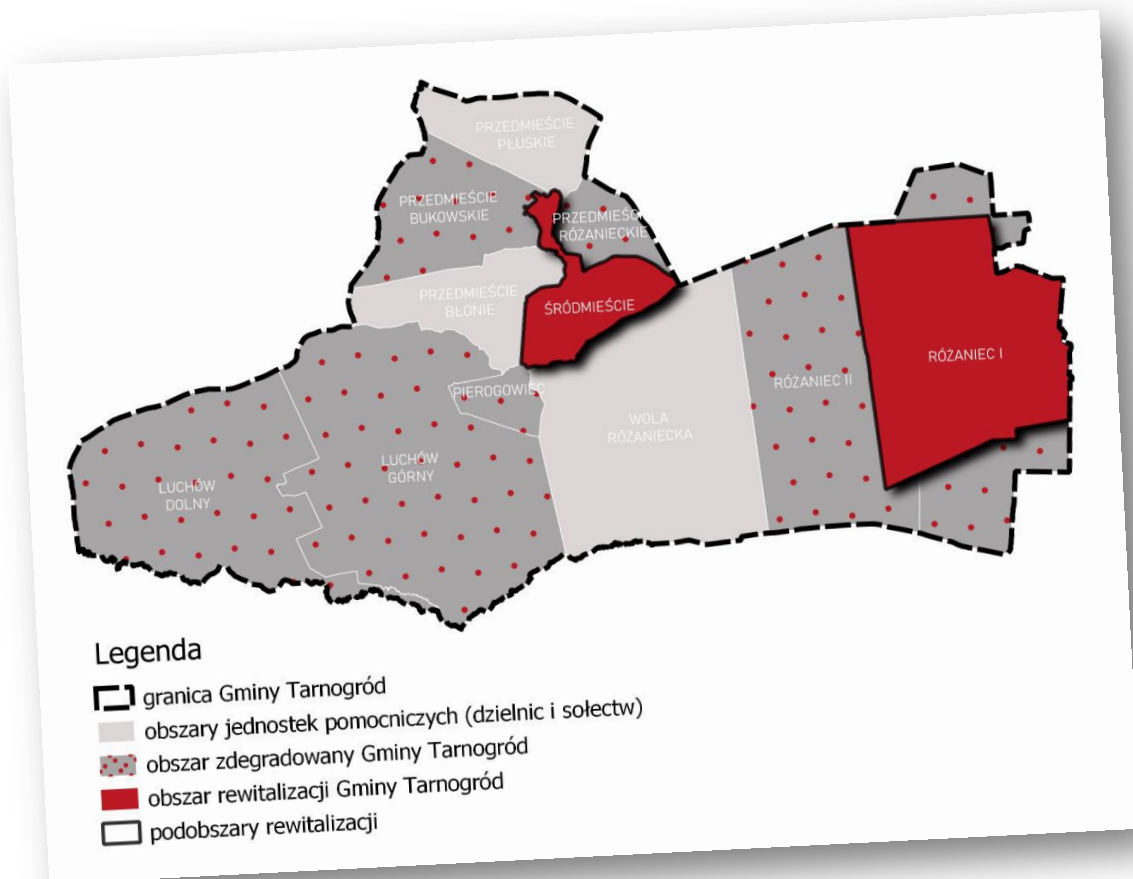
Zasięg powierzchniowy tak wyznaczonego obszaru zdegradowanego wynosi 80,75 km², co stanowi niemalże 71% terytorium Gminy. Zamieszkują go 4392 osoby tj. 66% ogółu ludności.

Z uwagi na ograniczenia ustawowe, zgodnie z którymi obszar rewitalizacji nie może przekraczać 20% powierzchni Gminy oraz być zamieszkiwany przez więcej niż 30% jej ludności, zaprezentowany powyżej obszar zdegradowany nie mógł zostać przyjęty do rewitalizacji w całości.

Celem prawidłowego określenia obszaru rewitalizacji zdecydowano o przeprowadzeniu dodatkowych analiz, w oparciu o informacje ogólnodostępne dot. rozwoju Gminy oraz wyniki ankiety. W rezultacie, **w skład obszaru rewitalizacji weszły: Śródmieście i Różaniec Pierwszy**, stanowiące odrębne podobszary. Jednostki te, charakteryzują się największą kumulacją negatywnych zjawisk (najwyższa ocena stanu kryzysowego w sferze społecznej oraz wysoka statystyka obszarów problemowych w pozostałych sferach). Tak wyznaczony obszar rewitalizacji wciąż przekraczał jednak 20% powierzchni ośrodka, w związku z czym konieczne było pomniejszenie terenów predysponowanych do rewitalizacji o rejony niezamieszkałe i niezagospodarowane. Finalnie, obszar rewitalizacji zajął 17,64% całkowitej powierzchni Gminy (20,15 km²) i jest zamieszkiwany przez 23,81 % jej mieszkańców (1587 osób).

Mapa 11. Obszar rewitalizacji Gminy Tarnogród

Źródło: opracowanie własne

Przedstawiony powyżej obszar rewitalizacji składa się z dwóch odrębnych podobszarów, nieposiadających wspólnych granic. Taki podział niesie za sobą pewne konsekwencje. Przede wszystkim, co do zasady, pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji, w tym w szczególności analiza miejscowych potencjałów i problemów, powinna powstać odrębnie dla każdego podobszaru. To samo dotyczy się również planu odnowy, tj.: wizji, celów, kierunków działań i wykazu planowanych przedsięwzięć. Każdy podobszar powinien być więc traktowany jako osobny przedmiot rewitalizacji. Dodatkowo, w myśl nowelizacji ustawy o rewitalizacji z dnia 22 września 2023 r., dopuszcza się powołanie osobnych Komitetów Rewitalizacji dla każdego z wyznaczonych podobszarów rewitalizacji.

5.2. Potencjały rozwojowe obszaru rewitalizacji

Tarnogród, będący ośrodkiem o znaczeniu ponadlokalnym, jest miastem dobrze skomunikowanym, posiadającym ciekawą historię oraz liczne atuty z zakresu architektury, urbanistyki i szeroko rozumianej kultury. Stanowi szczególnie ważny obszar z punktu widzenia rozwoju Gminy – optymalnie wykorzystany potencjał miasta może bowiem przełożyć się na wzrost atrakcyjności całej jednostki

Dzielnica Śródmieście, jak sama nazwa mówi, stanowi centrum Tarnobrodu. Koncentrują się tu najważniejsze dla społeczności lokalnej usługi oraz przestrzenie publiczne o charakterze reprezentacyjnym. Teren przeznaczony do rewitalizacji obejmuje cały obszar dzielnicy w jej granicach administracyjnych. Według *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego* jest to strefa A – miejska, w obrębie której znajdują się:

- zabytkowy układ urbanistyczny,
- strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej,
- strefy pośredniej ochrony konserwatorskiej.

To, samo w sobie stanowi już ogromny potencjał rozwojowy omawianego podobszaru. Zaznaczenia wymaga jednak fakt, iż wszelkie działania inwestycyjno– budowlane, podziały czy zmiany funkcji terenu, podejmowane w granicach Śródmieścia, wymagać będą każdorazowej zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Podobszar rewitalizacji, obejmujący centrum Tarnobrodu, posiada ogromny potencjał do wypracowania unikatowego produktu turystycznego, opartego o walory urbanistyczne i architektoniczne. Znajdują się tu bowiem budynki wpisane do rejestru zabytków, m.in.: zespół kościelny pw. Przemienienia Pańskiego czy cerkiew prawosławną pw. Świętej Trójcy.

Działania w zakresie kultury na omawianym podobszarze Gminy Tarnogród realizowane są przez Tarnobrodzki Ośrodek Kultury (TOK), zlokalizowany przy ul. Rynek 18. Budynek został odnowiony w ramach działań rewitalizacyjnych w 2021 roku. Najważniejszą częścią poddaną modernizacji była sala widowiskowa. Ośrodek organizuje szereg imprez, m.in.: Dożynki Gminno-Parafialne, Plenery Malarskie, warsztaty integracyjne, kino letnie, wystawy, prelekcje czy różne konkursy. Co roku w TOK odbywa się jeden z pięciu Międzywojewódzkich Sejmików Wiejskich Zespołów Teatralnych, dzięki którym Tarnogród zyskał renomę Stolicy Teatrów Wsi Polskiej. W Tarnobrodzkim Ośrodku Kultury funkcjonuje ponadto Klub Seniora, Kapela Ludowa oraz trzy lokalne teatry amatorskie. W dalszej perspektywie działalności budynku wymagane jest podniesienie standardów (prace modernizacyjne, zakup nowoczesnego wyposażenia), tak by usługi świadczone na jak najwyższym poziomie. Ponadto należy również wykonać prace porządkujące otoczenie, mające wpływ na bezpieczeństwo użytkowników obiektu.

Drugą ważną instytucją, realizującą zadania w zakresie kultury, jest Miejska Biblioteka Publiczna przy ul. Kościuszki 3, mieszcząca się w budynku dawnej synagogi. Swoją siedzibę ma tu Muzeum Nożyczek oraz Regionalna Izba Pamięci. Budynek dawnej synagogi jest obiektem zabytkowy. W 2021 roku budynek poddano odrestaurowaniu i odnowieniu, co przyczyniło się do jego rozslawienia, jako jednego z najładniejszych obiektów bibliotecznych w województwie lubelskim. Budynek w najbliższych latach wymaga podniesienia standardów, między innymi poprzez prace modernizacyjne, zakup nowoczesnego wyposażenia, tak by usługi świadczone na jak najwyższym poziomie. Dodatkowo trzeba przeprowadzić prace w otoczeniu obiektu, które wpłyną na bezpieczeństwo jego użytkowników.

Ludowy Klub Sportowy Olimpiakos Tarnogród, jest to stowarzyszenie działające w sferze kultury fizycznej i sportu na terenie miasta. Infrastruktura sportowa, z której korzysta klub musi spełniać wymagania stawiane przez związki sportowe i inne instytucje, które warunkują działalność klubu. W

chwili obecnej klub dysponuje budynkiem zaplecza stadionu, który wymaga kompleksowej modernizacji, albo wyburzenia i budowy nowego obiektu - zaplecza sanitarno-szatniowego. Klub jest motorem napędowym i animatorem sportu w Tarnogrodzie. Organizuje on wiele inicjatyw sportowych, zajęć dla dzieci, rozgrywek piłkarskich i innych wydarzeń, w tym również tych związanych z profilaktyką zdrowia. Aby utrzymywać potencjał klubu należy systematycznie inwestować zarówno w działalność sportową jak i infrastrukturę sportową, i zakup wyposażenia mające wpływ na jakość usług i bezpieczeństwo wszystkich uczestników.

Elementem zagospodarowania przestrzeni, szczególnie istotnym dla mieszkańców, jest *Skwer Gryfa*, stanowiący część historycznego placu rynkowego. Ów teren, jak i wolne od zabudowy sąsiedztwa kościołów, posiadają wysokie predyspozycje do rozwoju funkcji reprezentacyjnych i rekreacyjno-wypoczynkowych.

Dopełnieniem kulturowo- reprezentacyjnej funkcji przewodniej Śródmieścia jest bogata oferta usługowa. W tej części miasta ulokowane są najważniejsze budynki administracji publicznej: Urząd Miejski, Tarnogrodzki Zakład Komunalny, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej czy Środowiskowy Dom Samopomocy, Posterunek Policji . Wymienione budynki z racji pełnionych funkcji, aby podnosić poziom usług i sprostać wymaganiom nowoczesnego świata wymagały będą prac modernizacyjnych, zakupu nowoczesnego wyposażenia, oraz wykonania prac wokół obiektów, podnosząc tym samym poziom bezpieczeństwa. W granicach obszaru znajdują się również:

- Szkoła Podstawowa im. Marii Curie-Skłodowskiej w Tarnogrodzie,
- Przedszkole Miejskie w Tarnogrodzie,
- Urząd Pocztowy,
- Bank Spółdzielczy w Tarnogrodzie,
- oddział Banku PKO BP.

Istotnym potencjałem omawianego podobszaru rewitalizacji jest ponadto sama jego lokalizacja – położenie w ścisłym centrum miasta. Z uwagi na swoje funkcje (znaczenie historyczne, budynki użyteczności publicznej, nagromadzenie licznych usług) rejon ten jest często odwiedzany przez dużą liczbę osób, zarówno mieszkających w Gminie jak i przyjezdnych. Fakt ten jednoznacznie stanowi o wadze przedmiotowego obszaru dla codziennego funkcjonowania społeczności lokalnej.

Sołectwo Różaniec Pierwszy położone jest we wschodniej części Gminy, bezpośrednio przy granicy z gminą Obsza. Jest to obszar typowo rolniczy - ponad 90% lokalnej ludności zajmuje się rolnictwem lub sadownictwem. Miejscowe ukształtowanie terenu jest dość monotonne, sprowadza się do rozległych, płaskich obszarów rolnych, które kształtują typowo ruralistyczny krajobraz.

Wjeżdżając do Gminy od strony Obszy, Różaniec jest pierwszą miejscowością wyłaniającą się na osi widokowej. Fakt ten stanowi wysoki potencjał do kształtowania w niniejszym podobszarze rewitalizacji typowo wiejskich form zabudowy i zagospodarowania terenu (wpływających na utrzymanie ruralistycznej panoramy wsi). Pomocny w tym zakresie będzie zachowany do czasów obecnych pierwotny układ ulicowy, charakteryzujący się zwartą zabudową, zlokalizowaną wzdłuż drogi po obu jej stronach.

Według *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego*, w obrębie podobszaru II rewitalizacji znajduje się strefa rekreacyjna Doliny Pasternika, zaś sama wieś Różaniec Pierwszy uznana została za główny ośrodek obsługi rekreacji. Ustalenia te wskazują na wysoki potencjał omawianego rejonu do rozwoju turystyki wypoczynkowej, w tym agroturystyki. Dodatkowym walorem w tej kwestii jest funkcjonowanie w okolicy szlaków rekreacyjnych (pieszych, rowerowych i konnych).

Istotnym potencjałem podobszaru II, w kontekście rozwoju funkcji sportowo- rekreacyjnych oraz takowej infrastruktury społecznej, jest Ludowy Klub Sportowy Grom Różaniec. Historia klubu sięga

lat pięćdziesiątych XX wieku, a obecnie zrzesza on miłośników piłki nożnej z Różańca Pierwszego i okolic. Grom Różaniec korzysta z obiektu sportowego, będącego własnością Gminy Tarnogród. Stadion jest w stanie zadawalającym, jednak w niedługim czasie będzie wymagał zmiany nawierzchni oraz modernizacji trybun i obiektów towarzyszących. Stadion jest w stanie dobrym, jednak zauważalne „defekty” obiektu zaplecza sportowego, skłaniają do tego, że w niedługim czasie będzie on wymagał modernizacji. To samo dotyczy płyty boiska, które będzie wymagało nakładów na wymianę nawierzchni oraz modernizacji trybun i obiektów towarzyszących. Aby utrzymać potencjał Klubu, który od wielu lat organizuje dla mieszkańców Różańca zawody sportowe, turnieje, zajęcia dla dzieci i inne wydarzenia, w tym dotyczące profilaktyki zdrowia, należy podnosić jakość infrastruktury, (modernizacja, zakup wyposażenia, budowa lub remont infrastruktury stadionowej) w celu utrzymania jakości świadczonych usług .

Miejscowa infrastruktura do wykorzystania dla realizacji projektów rewitalizacji, sprowadza się przede wszystkim do budynku po zlikwidowanej szkole podstawowej. Placówka funkcjonowała do 2020 r., kiedy to ostatecznie została zamknięta, a uczniów przeniesiono do szkoły w Różańcu Drugim. Aktualnie budynek nie jest wykorzystywany - jego stan techniczny uniemożliwia bezpieczne użytkowanie. Po przeprowadzeniu stosownych prac modernizacyjnych, obiekt będzie mógł służyć wszelkiego rodzaju aktywnościom społecznym, integrującym mieszkańców wsi.

W Różańcu Pierwszym zlokalizowana jest szkoła o profilu ponadpodstawowym, prowadzona przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Zespół Szkół *Centrum Kształcenia Rolniczego* im. Wincentego Witosa w Różańcu. Z uwagi na profil nauczania, funkcjonowanie owej placówki ma szczególne znaczenie dla rozwoju gospodarczego całej Gminy.

Znaczącym potencjałem, dotyczącym całego obszaru rewitalizacji, jest dziedzictwo kulturowe Gminy, które wyróżnia się historyczną wielokulturowością. Aspekt ten (odpowiednio wykorzystany) może stanowić ważny filar rozwoju gospodarczego ośrodka. Kluczowe w tym celu będzie pobudzenie ruchu turystycznego oraz skuteczny marketing terytorialny, pozwalający na lepszą identyfikację jednostki samorządu.

Zidentyfikowane powyżej potencjały rozwojowe, charakteryzujące poszczególne podobszary rewitalizacji, na dalszym etapie prac nad przedmiotowym GPR posłużą dobraniu odpowiednich kierunków działań i właściwemu sformułowaniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Gwoli zobrazowania powiązań, jakie zachodzą pomiędzy ww. potencjałami a celami, przyjętymi w niniejszym Programie, stosuje się następujący system kodowania:

Potencjały podobszaru I – Śródmieście:

Strategiczne znaczenie podobszaru rewitalizacji uwarunkowane jego położeniem w centrum miasta – rejonie koncentracji życia publicznego.

Cenne walory architektoniczno-urbanistyczne objęte ochroną konserwatorską.

Śr3

Bogata oferta kulturalna, skierowana do odbiorców w każdym wieku.

Śr4

Występowanie terenów i obiektów, posiadających wysokie predyspozycje do rozwoju funkcji reprezentacyjnych i rekreacyjno-wypoczynkowych.

Śr5

Istniejąca infrastruktura do wykorzystania na cele działań rewitalizacyjnych (tak infrastrukturalnych jak i miękkich).

Śr6

Bogata oferta usługowa, w tym liczne obiekty administracji publicznej oraz inne instytucje społeczne.

Śr7

Kapitał ludzki – liczna grupa potencjalnych odbiorców wdrażanych działań, uwarunkowana wysoką gęstością zaludnienia oraz szerokim gronem osób codziennie odwiedzających ów obszar.

Śr8

Wielokulturowość obszaru oraz związane z tym możliwości rozwoju gospodarczego.

Śr9

Dostępność komunikacyjna obszaru, warunkująca jego prężny rozwój.

Potencjały podobszaru II – Różaniec Pierwszy:

R1

Strategiczne znaczenie podobszaru rewitalizacji, pełniące rolę bramy wjazdowej do Gminy od strony wschodniej.

R2

Jednorodność funkcjonalna obszaru (rolnictwo, sadownictwo), podkreślająca ruralistyczny charakter miejscowości.

Istniejąca infrastruktura do wykorzystania na cele działań rewitalizacyjnych (tak infrastrukturalnych jak i miękkich).

Wysoki potencjał do rozwoju funkcji rekreacyjno-wypoczynkowych, w tym turystyki wiejskiej.

Występowanie infrastruktury o szczególnym znaczeniu dla rozwoju całej Gminy (Zespół Szkół *Centrum Kształcenia Rolniczego* im. Wincentego Witosa w Różańcu, stadion sportowy Grom Różaniec).

Wielokulturowość obszaru oraz związane z tym możliwości rozwoju gospodarczego.

5.3. Problemy zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji

Przystąpienie do sporządzenia przedmiotowego GPR, poprzedzone było wnikliwą analizą jego zasadności, która opracowana została pn. *Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Tarnogród*. Z dokumentu wynika, iż problemy występujące w obszarze rewitalizacji dotyczą przede wszystkim sfery społecznej, ale nie tylko. Wśród negatywnych zjawisk, szerzących się na obszarze rewitalizacji, znalazły się m.in.:

- negatywne trendy demograficzne związane zarówno ze wzrostem osób w wieku senioralnym jak i malejącą liczbą osób w wieku produkcyjnym;
- zauważalne obciążenie demograficzne;
- duże uzależnienie rodzin od pomocy finansowej i rzeczowej ze strony państwa;
- wysokie bezrobocie, w tym bezrobocie wśród osób młodych;
- brak usprawnień w przestrzeni publicznej, która nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, których udział w społeczności obszaru rewitalizacji jest dosyć znaczący.

Mierzalne wartości wskaźników opisujących ww. kwestie, osiągnięte przez poszczególne miejscowości przedstawia tabela 7. Zawarto w niej jedynie te wskaźniki, dla których przekroczenia średniej ogólnogminnej obserwuje się w obydwu podobszarach rewitalizacji. Na uwadze należy mieć zatem, iż lista nie jest wyczerpana – zarówno Śródmieście jak i Różaniec Pierwszy mierzą się dodatkowo z szeregiem innych problemów, opisanych szczegółowo w dokumencie pn. *Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Tarnogród*¹⁶.

Tabela 7. Wskaźniki determinujące degradację obszaru rewitalizacji

	ŚRÓDMIEŚCIE	RÓŻANIEC PIERWSZY
DYNAMIKA ZMIANY LICZBY LUDNOŚCI W LATACH 2015-2021		
	-35,23%	-6,09%
WSPÓLCZYNNIK OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO		
	107,12	91,87
ODSETEK OSÓB W WIEKU 60+ W 2021 ROKU		
	31,97%	27,43%
LICZBA OSÓB W RODZINACH POBIERAJĄCYCH ZASIŁEK Z POMOCY SPOŁECZNEJ NA 1000 MIESZKAŃCÓW SOŁECTWA W 2021 R.		
	40,76	54,86
LICZBA OSÓB POBIERAJĄCYCH ZASIŁEK Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI NA 1000 MIESZKAŃCÓW SOŁECTWA W 2021 R.		

¹⁶ <https://www.tarnograd.pl/gminny-program-rewitalizacji/>

	14,01	6,23
--	-------	------

LICZBA ZAREJESTROWANYCH OSÓB BEZROBOTNYCH NA 1000 MIESZKAŃCÓW SOŁECTWA W 2021 R.

	17,83	18,70
--	-------	-------

UDZIAŁ OSÓB UPRAWNIONYCH DO ZASIŁKU DLA BEZROBOTNYCH W OGÓLNEJ LICZBIE BEZROBOTNYCH W SOŁECTWIE W 2021 R.

	14,29%	6,67%
--	--------	-------

UDZIAŁ BEZROBOTNYCH PONIŻEJ 30 ROKU ŻYCIA W OGÓLNEJ LICZBIE OSÓB BEZROBOTNYCH W SOŁECTWIE W 2021 R.

	42,86%	46,67%
--	--------	--------

LICZBA ODNOTOWANYCH WYKROCZEŃ I PRZESTĘPSTW NA 1000 MIESZKAŃCÓW SOŁECTWA W 2021 R.

	14,01	9,98
--	-------	------

DYNAMIKA ZMIANY LICZBY DZIAŁAJĄCYCH PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH W LATACH 2015-2021

	61,67%	77,78%
--	--------	--------

DYNAMIKA ZMIANY LICZBY NOWO ZAREJESTROWANYCH PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH W SOŁECTWIE W LATACH 2015-2021

	0%	-100%
--	----	-------

UDZIAŁ NOWO ZAREJESTROWANYCH PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH W OGÓLNEJ LICZBIE ZAREJESTROWANYCH, DZIAŁAJĄCYCH PRZEDSIĘBIORSTW W 2021 R.

	4,12%	0%
--	-------	----

LICZBA MIEJSC Z INFRASTRUKTURĄ SPOŁECZNĄ NA 1000 MIESZKAŃCÓW SOŁECTWA W 2021 R.

	2,55	2,49
--	------	------

LICZBA OBIEKTÓW UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ, KTÓRE SĄ NIEDOSTOSOWANE DO POTRZEB OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI NA 1000 MIESZKAŃCÓW SOŁECTWA W 2021 R.

	1,27	1,25
--	------	------

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie

Badając stan kryzysowy w poszczególnych sferach zauważyć można ściśle powiązanie licznych zjawisk przenikających się i wzajemnie na siebie oddziałujących. Poniżej dokonano skrótowej analizy stopnia natężenia negatywnych czynników w wymiarze społecznym i pozostałych, z podziałem na poszczególne podobszary. Celem pozyskania bardziej szczegółowych informacji, zainteresowanych odsyła się do treści opracowania pn. *Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Tarnogród*¹⁷.

W tym miejscu zaznaczenia wymaga fakt, iż wartości wskaźników podane w ww. dokumencie są danymi za rok 2021. W związku z powyższym, na uwadze należy mieć fakt, że przedmiotowa analiza problemów zdiagnozowanych na obszarze rewitalizacji, która bazuje na powyższym opracowaniu, również obrazuje stan ośrodka na trzy lata wstecz. Opisując poszczególne zjawiska starano się jednak oszacować możliwy kierunek zmiany ich trendu do roku 2024.

---

¹⁷ <https://www.tarnograd.pl/gminny-program-rewitalizacji/>

5.3.1. Podobszar I (miejski) – Śródmieście

Śródmieście jest jedną z pięciu dzielnic Tarnobrodu, obejmującą jego ścisłe centrum. Koncentrują się tu najważniejsze dla społeczności lokalnej usługi oraz przestrzenie publiczne o charakterze reprezentacyjnym. W granicach obszaru znajduje się historyczny układ urbanistyczny miasta, objęty strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej oraz mniejsze strefy ochrony pośredniej.

Sfera społeczna

Jak wynika z *Diagnozy i delimitacji*¹⁸ Śródmieście boryka się z wieloma problemami natury społecznej. Wśród występujących tu negatywnych zjawisk wskazano przede wszystkim:

- dużą gęstość zaludnienia, przy jednoczesnym niedostosowaniu infrastruktury i usług,
- rosnące obciążenie demograficzne,
- negatywne trendy demograficzne, w tym starzejące się społeczeństwo i malejącą liczbę osób w wieku produkcyjnym,
- duże uzależnienie rodzin od pomocy społecznej,
- znaczne potrzeby infrastrukturalne związane z dostępnością (głównie dla osób z niepełnosprawnościami oraz dzieci do lat 3),
- niewystarczającą opiekę wychnieniową w odniesieniu do opiekunów osób długotrwale chorych,
- dużą grupę dzieci, na które rodzina otrzymuje świadczenia z pomocy społecznej,
- wysokie bezrobocie, także wśród ludzi młodych,
- wysoki poziom przestępczości,
- niski poziom integracji lokalnej.

Miasto Tarnobród cechuje stosunkowo wysoka gęstość zaludnienia, która – jak podaje Urząd Miejski - w 2021 r. wynosiła średnio 172,43 os./km². Dzielnicą Śródmieście wykazywała wówczas trzecią z kolei najwyższą wartość w Gminie – 186,87 os./km². Przyczyną takiego stanu rzeczy jest najprawdopodobniej duża atrakcyjność Tarnobrodu, jako jednego z większych ośrodków miejskich w okolicy.

Wysoka gęstość zaludnienia może stanowić poważny problem społeczny w momencie, gdy lokalna infrastruktura i oferta usługowa są niedostosowane do tak dużej liczby użytkowników. Właśnie taka sytuacja ma miejsce w Śródmieściu Tarnobrodu, czego objawem są m.in. wyeksploatowanie dróg publicznych lub brak miejsc parkingowych.

Biorąc pod uwagę utrzymujące się na przestrzeni ostatnich lat negatywne trendy demograficzne założyć można, iż liczba mieszkańców miasta będzie stopniowo maleć. Taki stan rzeczy warunkują w głównej mierze: ujemny przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji. Śródmieście jest obecnie najszybciej wyludniającym się rejonem w Gminie Tarnobród. W latach 2015-2021 populacja dzielnicy zmalała o ponad 20%. Tendencję tę potęguje dodatkowo panujący obecnie trend suburbanizacji, tj. wyprowadzanie się ludności z centrum na przedmieścia.

Ujemne wartości wskaźnika dynamiki zmiany liczby ludności nie są zjawiskiem pożądanym, gdyż oznaczają depopulację analizowanego obszaru, co przynosi szereg negatywnych skutków. W kontekście Śródmieścia, najpoważniejszą konsekwencją wydaje się być utrata kapitału ludzkiego - na wyprowadzkę decydują się bowiem głównie osoby młode, wykształcone, dynamicznie działające na rynku gospodarczym.

Jednocześnie ze stopniowo malejącą populacją miasta, na jego terenie rokrocznie przybywa osób starszych. Dynamika zmiany liczby seniorów w latach 2015-2021 w dzielnicy Śródmieście wynosiła dokładnie 41,46%. Miejscowy współczynnik obciążenia demograficznego kształtował się wówczas na poziomie 107,12 i był jedną z najwyższych wartości w całej Gminie.

Starzenie się społeczeństwa to naturalny i nieunikniony proces, występujący w każdej wysoko rozwiniętej gospodarce. Na skutek wydłużania się ludzkiego życia, poprawy jego jakości oraz postępu

---

¹⁸ <https://www.tarnobrod.pl/gminny-program-rewitalizacji/>

cywilizacyjnego na świecie systematycznie rośnie odsetek ludzi w wieku poprodukcyjnym. Zjawisko to dotyczy zarówno obszary miejskie jak i wiejskie, a jego narastanie (zwłaszcza szybkie) rodzi wyzwania dla lokalnych polityk społeczno-gospodarczych, wymagając wprowadzenia zmian właściwie w każdej dziedzinie życia. W Śródmieściu Tarnobrodzkiego, gdzie odnotowano stan kryzysowy, pojawia się zatem konieczność zwrócenia szczególnej uwagi na tzw. srebrną gospodarkę oraz działania zatrzymujące w mieście ludzi młodych i wykształconych.

Wymienione powyżej negatywne trendy demograficzne powiązać można w sposób bezpośredni lub pośredni z innymi czynnikami kryzysowymi, jakie mają miejsce na omawianym podobszarze rewitalizacji. Jak wynika z danych Posterunku Policji w Tarnobrodzku poziom przestępczości na terenie miasta jest obecnie na niepokojąco wysokim poziomie. Liczba odnotowanych w 2021 roku wykroczeń i przestępstw w rejonie Śródmieścia, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, wyniosła 14,01, podczas gdy średnia dla Gminy była równa 9,41.

Niski poziom bezpieczeństwa publicznego stanowi poważny problem natury społecznej, zwłaszcza gdy dotyczy uczęszczanych terenów, takich jak centrum miasta Tarnobrodzkiego. Przestrzeń, która powinna być reprezentacyjną, przyciągającą mieszkańców i zachęcającą do wspólnego spędzania czasu ulega wówczas degradacji, co odbija się również na zachowaniu jej użytkowników (brak dbałości o otoczenie, szerzenie postaw antyspołecznych itp.).

Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że w podobszarze rewitalizacji, jakim jest Śródmieście Tarnobrodzkiego, istotny problem stanowi uzależnienie rodzin od pomocy społecznej. Świadczenia pomocowe niejednokrotnie są bardzo ważnym aspektem funkcjonowania lokalnej społeczności - zapewniają ratunek w niespodziewanych i trudnych sytuacjach życiowych. Mimo czystych intencji okazuje się jednak, że korzystanie z pomocy społecznej w dłuższej perspektywie czasu prowadzi do szerzenia się patologii i powstawania tzw. marginesu społecznego.

Według danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnobrodzku, liczba osób w rodzinach pobierających świadczenia z pomocy społecznej (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) w 2021 r. na terenie Śródmieścia wynosiła 40,76. Zasiłek rodzinny przyznano wówczas średnio 65 z tysiąca dzieci zamieszkałych na tym obszarze. Taki stan rzeczy jest alarmujący z uwagi na przekroczenia średnich wartości dla Gminy. Zważywszy na panujący obecnie kryzys gospodarczy można spodziewać się wzrostu beneficjentów pomocy społecznej w najbliższych latach.

Wśród problemów zdiagnozowanych w podobszarze I zwrócono uwagę na niewystarczającą opiekę wytchnieniową w odniesieniu do opiekunów osób długotrwale chorych. Przez pojęcie długotrwałej choroby rozumie się dolegliwości wymagające permanentnego leczenia przez długi czas. Z medycznego punktu widzenia są to przede wszystkim choroby przewlekłe, nieuleczalne i/lub wrodzone. Opiekun takiej osoby doświadcza zwykle wielu problemów, związanych m.in.: z kosztami opieki, ograniczeniem kontaktów społecznych czy nawet koniecznością przerwania pracy zawodowej. Ponadto, w sytuacji długiego czasu trwania choroby (kilka, kilkanaście lat) pojawiają się czynniki, które nasilają poczucie obciążenia: zaawansowany wiek opiekuna, brak wsparcia ze strony innych osób oraz niski poziom samodzielności chorego.

Wskaźnik liczby osób, pobierających zasiłek z pomocy społecznej z powodu długotrwałej bądź ciężkiej choroby, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, wyniósł w Śródmieściu Tarnobrodzkiego w 2021 roku dokładnie 10,19 os. Wartość ta była wyższa od ówczesnej średniej dla Gminy, co przesądziło o uznaniu sytuacji panującej w owej dzielnicy za niepokojącą. Biorąc pod uwagę aktualne trendy demograficzne, w tym w szczególności szybkie starzenie się społeczeństwa, stwierdzić można, iż problem będzie wzrastał w najbliższej przyszłości, a to z kolei rodzi konieczność podjęcia działań zapobiegających pogorszeniu sytuacji.

Stan alarmujący osiąga również wskaźnik liczby osób pobierających zasiłki z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności. Jego wartość w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dzielnicy wyniosła 14,01 i była najwyższym wynikiem odnotowanym w 2021 roku. Ówczesna średnia ogólnogminna była równa zaledwie 4,08, co wyraźnie obrazuje nasilenie sytuacji kryzysowej w Śródmieściu.

Zgodnie z definicją, mianem osób niepełnosprawnych określa się ludzi posiadających stosowne orzeczenie o niepełnosprawności oraz tych, którzy odczuwają ograniczenia w wykonywaniu czynności

podstawowych dla swojego wieku. Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych tłumaczy ten stan jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego bądź długotrwałego naruszenia sprawności organizmu. Wobec powyższych, do grupy osób niepełnosprawnych zaliczać się będą nie tylko obywatele poruszający się na wózku, niedowidzący czy niedosłyszący, ale również seniorzy. Ci ostatni, z uwagi na liczebność grupy, w znacznej mierze przesądzą o występowaniu problemu w rejonie Śródmieścia.

Liczba mieszkańców z niepełnosprawnościami na danym obszarze ma istotne znaczenie z perspektywy rozwoju przestrzeni i infrastruktury publicznej. Wskaźnik udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej ze względu na niepełnosprawność w ogólnej liczbie ludności sołectwa informuje w tym kontekście, jak duże jest zapotrzebowanie na zmiany w zakresie funkcjonalno-przestrzennym. Grupa ludzi ze szczególnymi potrzebami – bo do takiej zalicza się seniorów i osoby z niepełnosprawnościami – wymaga specjalnego podejścia do planowania przestrzeni, w tym modernizacji budynków i ciągów komunikacyjnych tak, aby zapewnić im dostępność do obiektów użyteczności publicznej, instytucji oraz usług. W Tarnogrodzie kwestię tę komplikuje dodatkowo duży udział dzieci poniżej 3 r.ż. w społeczności lokalnej, które również zaliczane są do ww. grupy jako osoby o ograniczonej mobilności (korzystające z wózków).

Poważnym problemem w Tarnogrodzkim Śródmieściu jest wysoki poziom bezrobocia. Jak wskazują dane Powiatowego Urzędu Pracy, w 2021 r. na 1000 mieszkańców jako osoby bezrobotne zarejestrowanych było tu 17,83 os. (średnia ogólnogminna wynosiła wówczas 14,44). Co więcej, aż 42,86% tej liczby stanowili mieszkańcy poniżej 30 roku życia, a 14,29% uprawnione było do zasiłku dla bezrobotnych.

Przedstawione powyżej dane w prosty sposób obrazują sytuację dzielnicy Śródmieście, która zdecydowanie nie może zostać oceniona pozytywnie. Duży odsetek osób młodych, pozostających bez pracy, jak również znaczny udział bezrobotnych uprawnionych do zasiłku - tj. takich, którzy są chętni do podjęcia zatrudnienia i zdolni do jego utrzymania przez dłuższy czas, ale w chwili obecnej nie posiadają źródła dochodu - świadczą o kryzysie lokalnej gospodarki. Fakt ten jest o tyle zaskakujący, iż omawiany podobszar rewitalizacji stanowi centrum życia publicznego – znajdują się tu liczne obiekty handlowe i usługowe oraz inne przedsiębiorstwa i instytucje, zapewniające miejsca pracy dla lokalnej społeczności. Sytuacja gospodarcza Śródmieścia powinna być zatem znacznie lepsza niż na pozostałych obszarach.

Logicznym uzasadnieniem stanu panującego na przedmiotowym podobszarze rewitalizacji mogą być zachodzące tu trendy demograficzne. Zgodnie z tym, co ustalono powyżej, Śródmieście cechują ujemne wartości dot. dynamiki zmian liczby ludności, bezpośrednio związane z procesem suburbanizacji. Dla tego zjawiska typowe jest stopniowe wyludnianie się centrów miast na rzecz przedmieści, przy czym owe migracje dotyczą głównie osób młodych, wykształconych, o lepszym statusie materialnym. Seniorzy oraz tzw. klasa niższa pozostają zwykle w miejscu swojego dotychczasowego zamieszkania, zaczynając wyraźnie dominować w rejonach śródmiejskich. Osoby te w dużej mierze mają trudności z podjęciem i/lub utrzymaniem zatrudnienia, wynikające z ich stanu zdrowia, poziomu edukacji bądź chęci i zaangażowania w pracę. To z kolei przekładać się może na podwyższony poziom bezrobocia.

Sfery pozaspołeczne

Zgodnie z art. 9. ust. 1. ustawy o rewitalizacji, dany teren można uznać za obszar zdegradowany, jeśli w jego obrębie występują negatywne zjawiska społeczne oraz co najmniej jeden problem natury gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej.

W granicach dzielnicy Śródmieście, poza kryzysem w sferze społecznej, zdiagnozowano szereg innych problemów. Przykładowo obszar ten wyróżnia się bardzo słabą dynamiką zmiany liczby działających podmiotów gospodarczych. W latach 2015-2021 wartość owego wskaźnika wyniosła niecałe 62%, podczas gdy średnia dla Gminy była równa 127%.

Dynamika, z jaką zmienia się liczba działających na danym rynku podmiotów gospodarczych, świadczy o stabilności ekonomicznej tego obszaru. Współcześnie zmieniające się otoczenie rynkowe oczekuje od przedsiębiorców umiejętności dostosowywania zadań, funkcji oraz metod organizacji

pracy do nowych uwarunkowań. Nie każda firma jest jednak w stanie sprostać tym wyzwaniom, w rezultacie czego niejednokrotnie podmioty te upadają bądź zawieszają działalność na pewien okres. Równocześnie, na rynek wkraczają całkiem nowe przedsiębiorstwa, oferujące produkty i usługi dostosowane do aktualnych potrzeb. Pomiędzy dotychczas istniejącymi oraz początkującymi podmiotami gospodarczymi zachodzi więc swoista wymiana, która przekładać się będzie na tempo rozwoju gospodarczego ośrodka, w tym m.in. zapewnienie stałych miejsc pracy czy wzrost konkurencyjności firm na rynku lokalnym.

Tarnogrodzkie Śródmieście, jak wskazują dane, jest ośrodkiem stabilnym pod względem ekonomicznym; zachodzące tu zmiany dot. liczby działających podmiotów gospodarczych są jednak zdecydowanie gorsze, aniżeli można by oczekiwać, wnioskując po wynikach ogólnogminnych. Zważywszy na centrotwórczą rolę obszaru, błędem byłoby stwierdzenie, iż przyczyną tego zjawiska jest niska atrakcyjność gospodarcza. Uważa się, że u podstaw problemu stoją zmiany demograficzne, w tym w szczególności starzenie się społeczności lokalnej oraz postępująca suburbanizacja. Wy tłumaczenie jest zatem analogiczne jak w przypadku wysokiego poziomu bezrobocia.

Niejako bliźniaczym problemem, również występującym w Śródmieściu Tarnogrodu, jest wysoki odsetek przedsiębiorstw, które w 2021 r. ogłosiły upadłość. Jak podają dane statystyczne, aż 75% działających wówczas podmiotów gospodarczych, zostało wyrejestrowane. Na uwagę należy mieć jednak fakt, iż duży wpływ na skalę omawianego zjawiska miała wówczas pandemia COVID-19, w wyniku której mnóstwo firm nie zdołało utrzymać ciągłości swojego istnienia. Szacuje się, że aktualne dane mogą być nieco bardziej optymistyczne.

Powyższe rozważania na temat stanu lokalnej gospodarki potwierdzają kolejne wskaźniki, m.in. udział nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw w ogólnej liczbie zarejestrowanych, działających podmiotów gospodarczych, który jest dość niski, ale wciąż dodatni (4,12%). Lockdown wywołany pandemią spowodował jednak, że mimo stopniowego rozwoju ekonomicznego, w 2021 r. na terenie Śródmieścia było dokładnie tyle samo nowych firm co przed sześcioma laty. Obecnie, sytuacja najprawdopodobniej uległa poprawie, choć nie należy oczekiwać spektakularnych wyników. Ważne jest, iż mimo nastania trudnych czasów, przedmiotowy podobszar rewitalizacji ani na chwilę nie utracił stabilności gospodarczej, co świadczy o sile lokalnych przedsiębiorców.

Kwestią problemową w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest liczba miejsc z infrastrukturą społeczną (place zabaw, siłownie na świeżym powietrzu, zagospodarowana zieleń publiczna itp.). W 2021 roku na 1000 mieszkańców Śródmieścia przypadało zaledwie 2,55 takich przestrzeni. Ów wynik jest dość zaskakujący, zwłaszcza w kontekście, iż omawiana dzielnica stanowi centrum życia publicznego całej Gminy. W domyśle więc, powinna wyróżniać się nagromadzeniem miejsc z infrastrukturą społeczną.

Dostęp do miejsc z infrastrukturą społeczną, w tym obiektów sportowo-rekreacyjnych i zagospodarowanej zieleni publicznej, stanowi bardzo ważny i stale przybierający na znaczeniu aspekt dla społeczno-gospodarczego rozwoju ośrodka. Przede wszystkim, bliskie sąsiedztwo terenów o funkcji sportu i/lub rekreacji warunkuje lepszą jakość życia mieszkańców, udostępniając im szeroką ofertę spędzania czasu wolnego, skierowaną do wszystkich grup społecznych, niezależnie od wieku i stopnia sprawności. Miejsca takie jak parki, place zabaw czy siłownie na świeżym powietrzu, w istotny sposób wspomagają również integrację i budowanie więzi międzyludzkich. Tym sposobem, przestrzenie publiczne z infrastrukturą społeczną przeciwdziałają problemom samotności i wykluczenia.

W Śródmieściu Tarnogrodu, problem dostępności tego typu miejsc wynika najprawdopodobniej z wyższej gęstości zabudowy i niedostatecznej przestrzeni na rozwój nowej infrastruktury.

Omawiany podobszar rewitalizacji obfituje w obiekty zabytkowe. W 2021 r. na 1000 mieszkańców dzielnicy przypadało średnio 6,36 takich budynków. Dla porównania średnia ogólnogminna wynosiła wówczas zaledwie 2,59. Tak wysoka wartość wskaźnika, obok oczywistych zalet, może stanowić jednak istotny problem, hamujący rozwój obszaru. Aktualnie trwają prace nad włączeniem do ewidencji zabytków budynku „starej gminy”, w której obecnie mieści się Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej” znajdujący się przy ul. Świętego Jana Pawła II w Tarnogrodzie.

Obiekty o charakterze zabytkowym mają istotne znaczenie dla rozwoju przestrzennego. Występowanie zabytków na terenie danej jednostki czyni ją bowiem bardziej zróżnicowaną w kontekście architektonicznym i historycznym, podnosząc tym samym jej atrakcyjność. Niestety, zbyt duża liczba zabytkowych budynków może okazać się zgubna. Obiekty tego typu zazwyczaj podlegają bowiem ścisłej ochronie konserwatorskiej, w związku z czym wszelkie zmiany w nich dokonywane muszą być zgodne z odgórnie narzuconymi wytycznymi. Ta konieczność potrafi skutecznie zniechęcić właścicieli zabytkowych nieruchomości (w tym gminy) do inwestowania w nie. Ponadto, utrzymanie obiektów zabytkowych zwykle wiąże się z ogromnymi nakładami finansowymi, na które większość samorządów nie może sobie pozwolić. W rezultacie budynki ulegają coraz większym zniszczeniom, wpływając negatywnie na estetykę przestrzeni.

Chcąc uniknąć sytuacji spowolnienia rozwoju ośrodka, uwarunkowanego zbyt dużą liczbą zabytków, Gmina Tarnogród powinna przeanalizować potrzeby remontowe posiadanych nieruchomości i wystąpić o dofinansowanie na ich wykonanie, w ramach GPR. Rozpatrzenia wart jest również pomysł wypracowania marketingu miejsca w oparciu o wybrane, historycznie cenne budynki, celem podniesienia atrakcyjności ośrodka.

Poważnym problemem w wymiarze technicznym, z jaki przyszło borykać się centralnej dzielnicy Tarnogrodu, jest duża liczba budynków użyteczności publicznej, które nie są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Zgodnie z Ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, przy realizacji nowych projektów oraz modernizacji istniejących budynków użyteczności publicznej należy zwrócić szczególną uwagę na dostosowanie tych miejsc do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Obecnie obowiązujące w Polsce prawo budowlane zobowiązuje inwestorów i wykonawców, by powstające obiekty były zaprojektowane uniwersalnie – jako dostępne i bezpieczne dla wszystkich. Niestety, duża część istniejących w Śródmieściu budynków użyteczności publicznej wybudowana została wiele lat temu i nie przechodziła w ostatnim czasie modernizacji, w związku z czym nie spełnia aktualnych wymogów.

Rejon Śródmieścia osiąga najwyższe w całej Gminie wartości, dot. powierzchni wyrobów zawierających azbest. Według stanu na rok 2021 ich udział w ogólnej powierzchni dzielnicy wyniósł 0,51%, podczas gdy średnia ogólnogminna była równa 0,27%.

Azbest to nazwa odnosząca się do grupy szkodliwych dla człowieka i środowiska minerałów włóknistych o udowodnionym działaniu rakotwórczym i toksycznym. Ze względu na wyjątkowe właściwości fizyczne, m.in. trwałość, elastyczność czy dźwiękochłonność do 1998 r. stosowany był powszechnie w budownictwie, energetyce, transporcie i przemyśle chemicznym. Powstałe w tym czasie wyroby po dziś dzień funkcjonują w przestrzeni miast i wsi.

Azbest zaliczany jest do najpoważniejszych zanieczyszczeń na Ziemi, a jego włókna są praktycznie niezniszczalne. Obecnie wiadomo, że jest szkodliwy dla zdrowia człowieka – niewidzialny gołym okiem pył, wdychany z powietrzem do płuc, stanowi ryzyko poważnych chorób układu oddechowego, w tym nowotworów. Do emisji owego pyłu dochodzić może podczas uszkodzeń mechanicznych wyrobów azbestowych, jak również w trakcie trwania destrukcji danego materiału, np. starych pokryć dachowych, o naruszonej przez czynniki atmosferyczne powierzchni zewnętrznej. Wówczas szkodliwe włókna dostają się nie tylko do powietrza, ale także – za pośrednictwem wody opadowej – odprowadzane są do gruntu.

W rejonie Śródmieścia, zagrożenie spowodowane pyleniem azbestu – choć stosunkowo niewielkie – jest najwyższe w Gminie. Fakt ten wynika najprawdopodobniej z wysokiej intensywności zabudowy tego obszaru. Samorząd lokalny rokrocznie realizuje programy usuwania wyrobów azbestowych i zobowiązany jest czynić to dalej, celem ich całkowitej neutralizacji. Ważną kwestią jest ponadto podnoszenie świadomości ekologicznej i zdrowotnej mieszkańców Gminy, które może być realizowane w ramach GPR.

Opinia mieszkańców

Na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego przeprowadzona została analiza jakościowa, opracowana w oparciu o badanie ankietowe. Kwestionariusz udostępniono w dniach 03.01.2023-28.04.2023. Na zaproszenie do jego wypełnienia odpowiedziało 32 mieszkańców Gminy Tarnogród, z których 31% wskazało Śródmieście, jako rejon o szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk.

W sferze społecznej, mieszkańcom najbardziej doskwierają problemy wysokiego bezrobocia i nasilonej przestępczości. Niekorzystnie ocenione zostało także zjawisko starzenia się społeczeństwa, co pozwala wnioskować o jego dotkliwych konsekwencjach dla wspólnoty lokalnej.

W udzielonych wywiadach pogłębionych, interlokutorzy wskazywali na potrzeby związane z rewitalizacją budynków użyteczności publicznej, zagospodarowaniem terenów zielonych oraz poszerzeniem oferty kulturalnej:

„...Z roku na rok widać poprawę stanu infrastruktury drogowej i kultury, jednak są jeszcze niedociągnięcia. W dalszym stopniu nie jest odnowiony zabytkowy budynek Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, a także budynek Posterunku Policji, pomimo jego lokalizacji na trasie wylotowej z miasta ...”.

„... Bardzo ładną wizytówką miasta jest budynek dawnej Gminy, w którym jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Od wielu lat nie remontowany. To samo dotyczy Posterunku Policji, który niszczy, chociaż gmina nie jest jego właścicielem, wymaga remontu ponieważ jest przy trasie wojewódzkiej. Należy też wziąć pod uwagę tereny zielone wokół centrum i zbiorniki wodne, które też można by było zagospodarować i wykorzystać np. na cele rekreacyjne... „

„... Myślę, że należy jeszcze wyjść z ofertą dla seniorów, oprócz teatrów wiejskich należało by jeszcze pomyśleć o ofercie dla seniorów...”

„... Wolny czas spędzam pracując bądź odpoczywając na pobliskich ogródkach działkowych, gdyż ze względu na słabo rozwiniętą ofertę kulturalną (sporadyczne przedstawienia teatralne, dwa razy w roku organizowane sejmiki) zmuszona jestem do korzystania z oferty kulturalnej w mieście wojewódzkim”.

„... Jestem mieszkańcem Tarnogrodu, i jako osoba pracująca poza miejscem zamieszkania, cenię sobie czas wolny od pracy, a szczególnie w weekendy. Jako kibic piłki nożnej uważam że oprócz oferty typowo kulturowej, jaką oferuje TOK w Tarnogrodzie, należało by się skupić na rozszerzeniu oferty sportowej dla dzieci i młodzieży, tak aby zachęcać najmłodszych do aktywności fizycznej. Cieszyć może fakt że w gminie funkcjonują kluby sportowe, które mają potencjał do realizacji różnych form aktywności

5.3.2. Podobszar II (wiejski) – Różaniec Pierwszy

Różaniec Pierwszy jest jednym z 6 sołectw tworzących obszar wiejski Gminy Tarnogród. Dzięki swojemu położeniu bezpośrednio przy granicy z gminą Obsza, pełni niejako rolę bramy wjazdowej od strony wschodniej.

Sfera społeczna

W granicach sołectwa Różaniec Pierwszy zdiagnozowano szereg problemów natury społecznej, których występowanie przesądziło o uznaniu wsi za obszar zdegradowany i w konsekwencji – objęcie jej procesem rewitalizacji. Niepokojąca jest chociażby tutejsza dynamika zmiany liczby ludności, która w latach 2015-2021 osiągnęła ujemne wartości na poziomie -6,09%. Ów wynik oznacza, że lokalna populacja maleje z roku na rok, co zdecydowanie nie jest zjawiskiem pożądanym.

Zmiana liczby ludności wynika zwykle z trzech składowych: ruchu naturalnego, migracji oraz procesów urbanizacyjnych. Zdarzenia takie jak urodzenia, zgony i przeprowadzki, a także przekształcenia natury przestrzennej (np. zmiana przebiegu granicy administracyjnej) stanowią bezpośrednią przyczynę transformacji ludnościowych, obserwowanych na danym obszarze. W zależności od tego, które z nich zdominuje pozostałe, występować będzie przyrost liczby ludności, bądź też zjawisko przeciwne – tzw. depopulacja. W przypadku Różańca Pierwszego największy

wpływ na zachodzące zmiany ludnościowe mają migracje osób młodych, którzy nie widząc perspektyw rozwoju zawodowego na terenie Gminy, wyprowadzają się do większych miast. W konsekwencji, wieś traci swój największy potencjał – kapitał ludzki, co w dłuższej perspektywie czasu będzie miało negatywny wpływ na rozwój i szeroko pojętą atrakcyjność obszaru.

Zjawiskiem bezpośrednio związanym z depopulacją jest rosnące obciążenie demograficzne. Według danych statystycznych, w 2021 r. stosunek osób w wieku nieprodukcyjnym do ludności w wieku produkcyjnym na terenie Różańca Pierwszego wyniósł 91,87. Wartość tę należy rozumieć jako liczbę osób niemogących podjąć zatrudnienia ze względu na swój wiek (młodych i starszych łącznie) przypadającą na jednego mieszkańca w wieku potencjalnej zdolności do pracy.

Według danych na dzień sporządzania niniejszego opracowania, w Polsce panuje rosnący współczynnik obciążenia demograficznego. Rozwój medycyny i nowych technologii oraz popularyzacja sportu i zdrowego stylu życia spowodowały, że w ostatnich latach obserwuje się znaczne powiększenie grupy społecznej 60+. Dodatkowo, wskutek prowadzonej polityki prorodzinnej coraz więcej dzieci przychodzi na świat, a na popularności zyskuje model rodziny 2+3. Jednocześnie, za przyczyną obniżonego w 2017 r. wieku emerytalnego, liczba osób potencjalnie zdolnych do pracy maleje szybciej niż dotychczas. Wszystkie te aspekty (wspólnie) stanowią główną przyczynę powiększania się ciężaru, jaki spoczywa na pracującej części społeczeństwa, w kwestii utrzymania pozostałych grup demograficznych. W Różańcu Pierwszym problem potęgują dodatkowo wspomniane wcześniej migracje osób młodych.

Wysoki współczynnik obciążenia demograficznego, zarówno w kontekście globalnym jak i lokalnym, wywiera szereg negatywnych skutków na społeczno-ekonomiczną sferę życia. Rosnąca liczba seniorów wymaga ciągłego zwiększania nakładów na opiekę zdrowotną, powoduje luki w funkcjonowaniu usług socjalnych, a nawet może stwarzać ryzyko zachwiania systemu emerytalnego. Malejący odsetek osób w wieku produkcyjnym powoduje z kolei wzrost zapotrzebowania na pracowników, w tym służb medycznych, opiekuńczych czy osób związanych z wszelkiego rodzaju ośrodkami rehabilitacyjnymi, tak bardzo potrzebnymi osobom starszym.

Jak wspomniano powyżej, w ostatnim czasie obserwuje się znaczny wzrost udziału seniorów w społeczeństwie. Proces ten ma charakter globalny – dotyczy większości krajów na świecie, w tym także państw Europy. Zmiany w tym zakresie zaobserwować można natomiast już na polu lokalnym (w kontekście gminy i jej jednostek pomocniczych). Sołectwo Różaniec Pierwszy w Gminie Tarnogród wyróżnia się wyjątkowo dużą liczbą mieszkańców w wieku 60+. Jak wskazują dane statystyczne, w 2021 r. prawie 27,5% ogółu społeczności stanowili tu seniorzy. Wyższe wartości odnotowano wówczas jedynie w 3 miejscowościach na terenie Gminy. Prognozuje się, że obecnie liczba ta może być jeszcze wyższa.

Potrzeby starzejącego się społeczeństwa różnią się od potrzeb społeczeństwa młodego. W celu ich zaspokojenia niezbędne jest wprowadzenie daleko idących zmian, zwłaszcza w wymiarze funkcjonalno-przestrzennym. Seniorzy, są to często ludzie schorowani, mający trudności z poruszaniem, problemy ze wzrokiem i gorszy słuch. Pojawia się zatem konieczność modernizacji i dostosowania infrastruktury publicznej i technicznej tak, by maksymalnie ułatwić im codzienne funkcjonowanie w przestrzeni oraz umożliwić dostęp do korzystania z obiektów użyteczności publicznej.

Sołectwo Różaniec Pierwszy cechuje także stosunkowo niski udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3-5 lat. W 2021 r. wartość owego wskaźnika wyniosła tu zaledwie 62,5%, tj. o 12% mniej niż ówczesna średnia dla Gminy. Stan ten uwarunkowany jest najprawdopodobniej brakiem placówki przedszkolnej na terenie wsi – najbliższe przedszkole zlokalizowane jest w Tarnogrodzie i dysponuje ograniczoną liczbą miejsc.

Ograniczona dostępność przedszkoli generować może liczne problemy natury społeczno-gospodarczej. Rodzice dzieci, które nie zostały objęte wychowaniem przedszkolnym, zmuszeni są dowozić swoje pociechy do innych (pozagminnych) placówek bądź też zrezygnować z pracy na rzecz sprawowania opieki nad nimi. Sytuacja ta szczególnie negatywnie wpływa na jakość życia młodych rodzin, potęgując problem związany z powrotem matki na rynek pracy po urodzeniu dziecka. Ponadto,

dzieci, które nie uczęszczają do przedszkola, uczą się życia we wspólnocie dopiero na etapie edukacji wczesnoszkolnej, a więc dużo później niż ich rówieśnicy. Fakt ten przekładać się może na wolniejszą adaptację w klasie, wykluczenie czy problemy w nauce. Powszechnie uważa się również, że dzieci nieobjęte wychowaniem przedszkolnym mają trudności z wdrożeniem się w życie społeczne lub gorzej się rozwijają.

Biorąc pod uwagę powyższe, Gmina Tarnogród powinna dążyć do zwiększenia liczby miejsc przedszkolnych na jej terenie tak, by docelowo móc zapewnić miejsca wszystkim dzieciom w wieku 3-5 lat. Może się to odbywać poprzez tzw. prywatyzację przedszkoli, czyli otwieranie placówek niepublicznych przy wsparciu ze strony Gminy.

We wsi Różaniec Pierwszy zamieszkuje sporo rodzin, pobierających zasiłek z pomocy społecznej. Liczba ich członków w przeliczeniu na 1000 osób wyniosła w 2021 r. dokładnie 54,86, co było jedną z pięciu najwyższych wartości na terenie Gminy. Biorąc pod uwagę panujący obecnie kryzys gospodarczy szacuje się, że aktualna sytuacja sołectwa może przedstawiać się gorzej.

Nie ulega wątpliwości, iż pomoc społeczna jest bardzo ważnym aspektem funkcjonowania społeczności lokalnej. Zapewnia ona ratunek w niespodziewanych i trudnych sytuacjach życiowych – wspiera zarówno pojedyncze osoby jak i całe rodziny, mające trudności w zaspokajaniu podstawowych potrzeb egzystencjalnych. Z zasiłków korzystać mogą osoby (rodziny) w najtrudniejszej sytuacji życiowej, m.in. dotknięte ubóstwem, bezrobociem, ciężką chorobą lub niepełnosprawnością, a także kobiety w ciąży czy zwolnieni z zakładu karnego.

Pomimo czystych intencji, pomoc społeczna może okazać się jednak czynnikiem kryzysowym, przesądzającym o konieczności prowadzenia działań rewitalizacyjnych na danym terenie. Beneficjenci bardzo łatwo uzależniają się bowiem od otrzymywanych świadczeń, co prowadzi do szerzenia się patologii i powstawania tzw. marginesu społecznego. Sytuacja, w której pomocą społeczną objęta jest nie jednostka, a całe gospodarstwo domowe świadczy o zaistnieniu pewnych negatywnych zjawisk w rodzinie. Mogą to być problemy związane z ubóstwem, bezrobociem lub niepełnosprawnością, ale także dysfunkcje takie jak zaburzenie relacji, niezaspokojenie potrzeb emocjonalnych, nałogi czy przemoc domowa. Ten wariant jest szczególnie niebezpieczny, ponieważ postępuje lawinowo – jeden dysfunkcyjny element (np. rodzic) wystarczy, by konsekwencje jego zachowań dotykały pozostałych członków rodziny.

W Różańcu Pierwszym, liczebność beneficjentów pomocy społecznej związana jest przede wszystkim z dużym udziałem osób starszych w społeczności lokalnej. Jak ustalono powyżej, seniorzy bardzo często borykają się z problemami wynikającymi z ich wieku, tj. ograniczoną mobilnością, wadami wzroku, słuchu itp. Dolegliwości te znacząco ograniczają sprawność tych osób, kwalifikując ich do otrzymywania zasiłku dla niepełnosprawnych. Te, pobierane były w 2021 r. przez średnio 6,23 na 1000 mieszkańców sołectwa.

Rodziny objęte pomocą społeczną z terenu Różańca Pierwszego w dużej mierze borykają się również z problemem alkoholowym. Według danych statystycznych, na 1000 mieszkańców wsi w 2021 r. 3,74 os. zgłoszone były do GKRPA. Ów wynik, mimo iż nie najwyższy w Gminie, przekraczał jednak średnią dla całego ośrodka. Szacuje się, że obecnie docierające zewsząd negatywne bodźce (np. nasilające się konflikty zbrojne czy kryzys gospodarczy) mogą potęgować złe nawyki u ludzi, którzy próbują w ten sposób zniwelować emocje takie jak stres lub strach.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA) to organizacja społeczna, działająca na podstawie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Stanowi ona pierwszy front walki z alkoholizmem w środowisku lokalnym, za cel stawiając sobie przede wszystkim ograniczanie dostępności alkoholu, niesienie pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej, interweniowanie w związku z podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie oraz zwiększanie zdolności osób dotkniętych chorobą alkoholową do radzenia sobie z tym problemem. Alkoholizm jest jednym z najpoważniejszych problemów – uważanym za chorobę społeczną. Niestety, bardzo często osoby uzależnione od alkoholu nie zdają sobie sprawy z rangi zagrożenia, bądź też odmawiają udzielenia im należytego wsparcia. Zgłoszenie takiego człowieka do GKRPA pomaga mu uzmysłwić sobie skalę problemu, z jakim musi się zmierzyć.

Poważnym problemem w wymiarze społecznym, z jakim boryka się Różaniec Pierwszy, jest wysoki poziom bezrobocia. Dane statystyczne wskazują, że na 1000 mieszkańców w 2021 r. 18,7 zarejestrowanych było w Urzędzie Pracy. Wartość ta przewyższała ówczesną średnią ogólnogminną o ponad 4 jednostki, co przesądziło o uznaniu obszaru za stan kryzysowy. Zaznaczenia w tym miejscu wymaga ponadto fakt, iż dużym problemem na obszarach wiejskich (a do takich należy sołectwo Różaniec Pierwszy) jest tzw. bezrobocie ukryte, związane z prowadzeniem gospodarstw rolnych. Rzeczywisty poziom bezrobocia może być zatem zdecydowanie wyższy, aniżeli wskazują zebrane dane.

Ekonomiczne skutki bezrobocia to przede wszystkim spowolnienie gospodarki, niższe wpływy do budżetu gminy, wyższe wydatki na świadczenia socjalne czy ogólnie gorsza sytuacja materialna mieszkańców. Pod względem społecznym, zjawisko to skutkować może m.in. emigracjami zarobkowymi (często długotrwałymi), ostracyzmem, wzrostem przestępczości, a nawet trudnościami w ustatkowaniu i założeniu rodziny. Osoby bezrobotne mogą czuć się odizolowane od społeczeństwa, co skutkuje ich wyobcowaniem, a długotrwałe problemy ze znalezieniem pracy – w połączeniu z brakiem nadziei na poprawę tego stanu – w niektórych przypadkach potrafią pchnąć człowieka do czynów niezgodnych z prawem.

Na przedmiotowym podobszarze rewitalizacji skala problemu bezrobocia jest wyjątkowo niepokojąca – stan kryzysowy zidentyfikowano zarówno w kontekście młodych bezrobotnych jak i osób w wieku 50+ pozostających bez pracy. Dużą grupę stanowią ponadto osoby długotrwałe bezrobotne (ich udział w 2021 r. wyniósł ponad 53%).

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy definiuje pojęcie osoby długotrwałe bezrobotnej, jako pozostająca w rejestrze urzędu pracy łącznie przez okres dłuższy niż 12 miesięcy w ciągu ostatnich 2 lat. Stan ten związany jest zwykle z narastającymi problemami materialnymi i ubożeniem gospodarstwa domowego. Następuje drastyczne ograniczenie w zaspokajaniu wielu potrzeb (zakup odzieży, żywności, środków higieny, rekreacji). Podstawowym źródłem dochodu stają się przede wszystkim: pomoc rodziny lub znajomych, dorywcza (często nielegalna) praca lub świadczenia opieki społecznej. Wysoki wskaźnik osób długotrwałe bezrobotnych w rezultacie doprowadzić więc może do znacznego obciążenia systemu pomocowego oraz zubożenia ogółu społeczności lokalnej.

Około 7% zarejestrowanych bezrobotnych z terenu Różańca Pierwszego to osoby uprawnione do zasiłku dla bezrobotnych. Świadczenie to przysługuje osobom, które przepracowały minimum 365 dni w ciągu ostatnich 18 miesięcy, poprzedzających rejestrację w urzędzie pracy jako osoba bezrobotna. Wymaga się jednak, by osoba, która pracowała nie mniej niż rok, otrzymywała w tym czasie przynajmniej minimalne wynagrodzenie. Wymiar etatu pozostaje bez znaczenia.

Opisane powyżej warunki, konieczne do spełnienia w celu uzyskania świadczenia z pomocy społecznej, w klarowny sposób pozwalają określić cechy, wyróżniające osoby uprawnione do zasiłku spośród ogółu bezrobotnych. Zgodnie z nimi, zapomoga pieniężna przysługuje człowiekowi, który jest chętny do podjęcia pracy zawodowej i zdolny do jej utrzymania przez dłuższy czas, ale utracił możliwość zatrudnienia, w związku z czym w chwili obecnej nie posiada dochodu. Wysoki odsetek takich osób w społeczeństwie w sposób negatywny przekłada się na lokalną gospodarkę. W sytuacji, gdy wiele osób o ww. cechach (poważnie traktujących kwestię zatrudnienia, chętnych do pracy oraz zaangażowanych w wykonywane zadania) pozostaje bez pracy zarobkowej, zmniejszeniu ulega zasób siły roboczej. Pojawiają się wyraźne dysproporcje pomiędzy pracującą i niepracującą częścią społeczeństwa, przy czym ta druga zaczyna znacząco dominować nad pierwszą. W efekcie dochodzi do spotęgowania problemu obciążenia demograficznego i nadwyrężenia systemu pomocy społecznej.

W Różańcu Pierwszym poważny problem stanowi również poziom czytelnictwa wśród mieszkańców wsi. Jak podają dane statystyczne w 2021 r. na 1000 osób zamieszkałych na terenie miejscowości z zasobów biblioteki publicznej skorzystało zaledwie 36 mieszkańców. Ów wynik był wówczas najniższym w całej Gminie (dla porównania w Śródmieściu było to 168 osób!). Niepokoi ponadto fakt, iż od 2015 r. liczba czytelników na analizowanym podobszarze rewitalizacji malała aż o połowę.

Biblioteka jest instytucją, powołaną do gromadzenia i udostępniania księgozbiorów, stanowiących naukowo-kulturowy dorobek ludzkości. Jej tradycyjne postrzeganie, jako miejsca obcowania z książką, coraz częściej ewoluje jednak do przestrzeni służącej nie tyle celom dydaktycznym, co pełniącej funkcje społeczno-rekreacyjne. W dobie globalizacji i dynamicznego rozwoju technologii swój rozkwit przeżywa tzw. kultura 2.0. Klasyczne, zdawałoby się utrwalone oblicza kultury, takie jak kino, książka czy prasa w szybkim tempie ustępują miejsca multimediom. Zjawisko to – mimo wielu zalet – w sposób negatywny przekłada się na fizyczne uczestnictwo w życiu kulturalnym danego obszaru. Powszechnym problemem staje się m.in. miejsce biblioteki w rozwijaniu czytelnictwa, osadzonego w świecie cyfrowych mediów i wirtualnej rzeczywistości.

Niski i stale malejący poziom czytelnictwa, oprócz oczywistych zagrożeń w wymiarze psychofizycznym (brak wrażliwości estetycznej, wyobraźni, nieumiejętność logicznego myślenia itp.) niesie za sobą szereg innych konsekwencji, którym należy zapobiegać. Przykładem może być coraz mniejsza konsumpcja kultury w społeczeństwie, tj. spadek spożycia dóbr niematerialnych, takich jak przynależność do wspólnoty czy samorealizacja. Niska aktywność kulturalna pośrednio przekłada się również na rozwój ekonomiczny, hamując procesy produkcji. W skali mikro powodować może zwiększenie ubóstwa w gospodarstwach domowych, natomiast w skali makro – regres gospodarczy.

Ważnym aspektem przesądającym o występowaniu stanu kryzysowego w sferze społecznej jest ponadto poziom bezpieczeństwa publicznego. Występowanie licznych wykroczeń i przestępstw na danym terenie wpływa bowiem w sposób negatywny na szeroko pojętą jakość życia i rozwój osobisty mieszkańców. Osoby korzystające na co dzień z miejsc koncentracji przestępczości, muszą nauczyć się, jak bezpiecznie je użytkować. Najczęściej odbywa się to poprzez unikanie konkretnych punktów o określonych porach, odpowiednie zachowanie, ubiór, wygląd lub zabezpieczenia techniczne. Długotrwałe funkcjonowanie w ten sposób doprowadzić może do oswojenia problemu przestępczości zgodnie z zasadą, że bliskie człowiekowi jest to, co znane.

Wieś Różaniec Pierwszy cechuje się stosunkowo wysokim poziomem przestępczości. W 2021 r. na 1000 mieszkańców sołectwa odnotowano tu 9,98 czynów zabronionych, co przekraczało ówczesną średnią dla Gminy. Przedstawione informacje nie mogą być jednak uznane za w pełni miarodajne – istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że liczba dokonanych w ostatnim czasie przestępstw jest większa, niż wskazują dane. Fakt ten, związany jest z występowaniem tzw. „ciemnej liczby” wystąpień przeciwko prawu. Statystyka przestępczości nie jest w stanie uchwycić pełnego wymiaru popełnionych wykroczeń – organy ścigania mają wiedzę jedynie o tych, o których poinformowali ich sami pokrzywdzeni.

Powody, dla których lokalna społeczność dopuszcza się czynów karanych, mogą być różne. Analiza czynników kryzysowych, występujących na przedmiotowym podobszarze rewitalizacji sugeruje związek owego zjawiska z problemami alkoholizmu i bezrobocia, których skala jest wyjątkowo wysoka. Człowiek w stanie upojenia alkoholowego podejmuje działania, na które nie miałby odwagi zachowując trzeźwy umysł. Często są to właśnie wystąpienia przeciwko prawu, głównie kradzież cudzego mienia lub spowodowanie uszczerbku na zdrowiu. Podobne zachowania obserwuje się także w przypadku osób długotrwałe pozostających bez pracy, których trudna sytuacja materialna skłania do zachowań antyspołecznych.

Sfery pozaspołeczne

Zgodnie z art. 9. ust. 1. ustawy o rewitalizacji, aby dany teren można było uznać za obszar zdegradowany, oprócz negatywnych zjawisk społecznych w jego granicach musi występować kryzys w przynajmniej jednym z pozostałych wymiarów (technicznym, środowiskowym, gospodarczym bądź przestrzenno-funkcjonalnym). Sołectwo Różaniec Pierwszy wykazuje problemy w trzech z czterech analizowanych sfer.

Sytuację gospodarczą obszaru najlepiej opisuje wskaźnik dynamiki zmiany liczby działających podmiotów gospodarczych w latach 2015-2021. Przedmiotowy podobszar osiąga wynik na poziomie niespełna 78%, co jest znacznie niższą wartością od średniej dla Gminy (127,23%). Tak duże

odchylenie sprawia, że wiarygodność ekonomiczna Różańca Pierwszego podlega pewnym wątpliwościom. Mimo pozornie optymistycznych trendów – na przestrzeni analizowanych lat zarejestrowano więcej nowych przedsiębiorstw, aniżeli wyrejestrowano dotychczas istniejących – tempo rozwoju sołectwa jest znacznie wolniejsze od jednostek sąsiednich, czego efekty widać w małej liczbie miejsc pracy oraz niskiej konkurencyjności firm na rynku lokalnym.

Powyższą tezę potwierdza liczba zarejestrowanych na terenie wsi, działających podmiotów gospodarczych, która w 2021 r. była najniższa w całej Gminie. Jak wskazują dane statystyczne, zarejestrowano wówczas dwukrotnie mniej nowych przedsiębiorstw niż w roku 2015. Taki stan rzeczy ma bezpośredni związek z demografią miejscowości, w której dominują osoby starsze (emeryci i renciści). Nie bez znaczenia są także aspekty, takie jak: rolniczy charakter ośrodka, wysoki wskaźnik bezrobocia czy utrudniony powrót matki na rynek pracy po urodzeniu dziecka.

Niski i stale malejący wskaźnik działających podmiotów gospodarczych oznacza ograniczenie ich pozytywnego wpływu na społeczno-ekonomiczny wymiar funkcjonowania danego obszaru. Działające na danym terenie podmioty gospodarcze stabilizują rynek oraz przekładają się na jakość kapitału ludzkiego, warunkowaną m.in. poziomem przedsiębiorczości mieszkańców. Ich brak może skutkować niewystarczającą liczbą miejsc pracy i monofunkcyjnością gospodarczą.

Sołectwo Różaniec Pierwszy boryka się także z problemami w sferze przestrzenno-funkcjonalnej. Niezadowolający jest choćby wskaźnik liczby miejsc z infrastrukturą społeczną. Jak wskazują zebrane dane, w 2021 roku na 1000 mieszkańców wsi przypadało zaledwie 2,49 takich miejsc.

Infrastruktura społeczna jest pojęciem bardzo ogólnym. W kontekście niniejszego opracowania, rozumie się ją jako „*urządzenia i instytucje świadczące w sposób zorganizowany usługi jednostkowe w zakresie oświaty i wychowania, upowszechniania kultury, ochrony zdrowia, opieki społecznej oraz kultury fizycznej i turystyki*”¹⁹. Szczególną uwagę objęto zwłaszcza dwie ostatnie, jako formy szeroko pojętego sportu i rekreacji.

Miejsca z infrastrukturą społeczną, m.in. parki, place zabaw czy siłownie na świeżym powietrzu, w istotny sposób wspomagają integrację i budowanie więzi międzyludzkich. Przebywanie w wyżej wymienionych przestrzeniach wymusza bowiem na ich użytkownikach obcowanie z innymi ludźmi, niezależnie od wieku. Bliskie sąsiedztwo terenów o funkcji sportu i/lub rekreacji warunkuje także lepszą jakość życia mieszkańców, udostępniając im szeroką ofertę spędzania czasu wolnego, skierowaną do wszystkich grup społecznych. Korzystanie z tego typu przestrzeni wpływa na poprawę zdrowia fizycznego oraz samopoczucie użytkowników. Deficyt infrastruktury społecznej w Różańcu Pierwszym przekłada się więc w sposób niekorzystny na atrakcyjność osiedleńczą wsi.

Innym aspektem natury przestrzennej, w obrębie którego można wskazać kryzys na przedmiotowym podobszarze rewitalizacji jest występowanie nieutwardzonych szlaków komunikacyjnych. Zgodnie z danymi za rok 2021, na każdy 1 km² powierzchni sołectwa przypadało tu 2,17 km dróg gruntowych. Taki stan rzeczy wynika najprawdopodobniej z braku odpowiedniej ilości środków finansowych w budżecie Gminy, zabezpieczonych na cele modernizacji infrastruktury drogowej na obszarze wiejskim. Prace remontowe w pierwszej kolejności prowadzone są bowiem w mieście Tarnogród, gdzie codzienna eksploatacja dróg jest nieporównywalnie większa.

Zaniedbanie aspektów technicznych dot. komunikacji drogowej doprowadzić może do strat na płaszczyźnie społeczno-gospodarczej. Dzieje się tak, ponieważ na jakości traci dostępność komunikacyjna Gminy, co znacząco przekłada się na szeroko pojętą atrakcyjność ośrodka. Podstawowym problemem, będącym konsekwencją złego stanu infrastruktury drogowej, jest również zagrożenie bezpieczeństwa jej użytkowników, a także istotne ograniczenia dla lokalnych inicjatyw gospodarczych.

Problemem w wymiarze technicznym, który w największym stopniu doskwiera mieszkańcom Różańca Pierwszego, jest z kolei duża liczba przestrzeni publicznych, nieprzystosowanych dla osób ze szczególnymi potrzebami. Zgodnie z ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności

---

¹⁹ J. Kroszel, *Infrastruktura społeczna w polityce społecznej*, Opole 1990, s. 18.

osobom ze szczególnymi potrzebami, przy realizacji nowych projektów oraz modernizacji istniejących budynków użyteczności publicznej należy zwrócić szczególną uwagę na przystosowanie tych miejsc dla osób z niepełnosprawnościami. Obecnie obowiązujące w Polsce prawo budowlane zobowiązuje inwestorów i wykonawców, by powstające obiekty były zaprojektowane uniwersalnie – jako dostępne i bezpieczne dla wszystkich. Niestety, większość budynków użyteczności publicznej na przedmiotowym podobszarze rewitalizacji wybudowana została wiele lat temu i nie przechodziła w ostatnim czasie modernizacji, w związku z czym nie spełnia aktualnych wymogów.

Dostępna przestrzeń, zarówno w najbliższym (domowym) jak i publicznym wymiarze, jest podstawowym warunkiem samodzielnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych oraz ich integracji społecznej. Umożliwia im m.in. pełnowymiarowe korzystanie z opieki medycznej, usług kultury oraz sportu i rekreacji, daje możliwość zatrudnienia czy uczestniczenia w życiu religijnym. Takie podejście do planowania przestrzeni publicznej to prospołeczna polityka wyrównywania szans, czyli postrzeganie osób niepełnosprawnych jako pełnoprawnych obywateli, mających te same prawa co pozostali członkowie społeczności. Brak tych środków uniemożliwia społeczne włączenie grupy ludzi ze szczególnymi potrzebami.

Opinia mieszkańców

Sołectwo Różaniec Pierwszy w oczach jego mieszkańców prezentuje się jako cicha, spokojna okolica, stanowiąca idealne miejsce do wypoczynku. Lokalnej społeczności nie umknęły jednak licznie występujące tu problemy. W wywiadach pogłębionych, przeprowadzonych latem 2023 roku wskazano następujące bariery i ograniczenia rozwoju:

„... brakuje tutaj jakiegokolwiek miejsca, aby móc skorzystać z oferty kulturalnej.

Jedyną rozrywką na wsi są mecze piłkarskie tutejszego zespołu piłkarskiego.

Brakuje przede wszystkim infrastruktury – budynku, w którym mogłyby być organizowane przedstawienia teatralne/ koncerty, kino. Największą zmartwieniem mieszkańców sołectwa jest brak chodników

– gdyż nawet, jeżeli ktoś chciałby sobie pospacerować to fizycznie można jedynie w centrum wsi, a tak to nie ma po prostu gdzie.”

„Brakuje infrastruktury kultury i centrum spotkań.

Z uwagi na zamkniętą szkołę podstawową należałoby wykorzystać budynek np. na potrzeby domu seniora, czy innej formy dopasowanej do potrzeb mieszkańców.”

„... podoba mi się zaangażowanie lokalnego klubu piłkarskiego w rozwój dzieci i młodzieży, organizowane są zajęcia i treningi dla dzieci, ale wydaje mi się że jest trochę zbyt mała oferta. Brakuje mi oferty dla osób starszych, wspólnych spotkań, oglądania meczów w budynku klubu...”

5.3.3. Podsumowanie problemów obszaru rewitalizacji

Omówione powyżej problemy, z jakimi borykają się poszczególne podobszary rewitalizacji Gminy Tarnogród, stanowią podstawę do opracowania celów i kierunków działań na dalszym etapie prac nad GPR. Gwoli zobrazowania występujących pomiędzy nimi powiązań stosuje się zatem indywidualny system kodowania (na wzór tego, przyjętego w podrozdziale 5.2. Potencjały rozwojowe obszaru rewitalizacji). Z uwagi na fakt, iż zidentyfikowane powyżej zjawiska kryzysowe powtarzają się wielokrotnie w ramach poszczególnych podobszarów, opracowano jedną listę problemów – wspólną dla obu dzielnic/sołectw – a ich nazewnictwo zostało uogólnione. Problemy zawarte na poniższej liście wynikają zarówno z diagnozy statystycznej jak i analizy jakościowej.

Problemy obszaru rewitalizacji Gminy Tarnogród:

Rosnący udział seniorów i osób z niepełnosprawnościami w społeczności lokalnej (w tym osób długotrwale bądź ciężko chorych) oraz związana z tym potrzeba dostosowania przestrzeni i usług

Wysokie obciążenie demograficzne (mała liczba osób w wieku produkcyjnym) i związana z tym potrzeba zatrzymania osób młodych w Gminie

Ograniczona dostępność placówek opiekuńczo-edukacyjnych (zwłaszcza uboga jest sieć żłobków i przedszkoli).

Wysoki stopień uzależnienia mieszkańców od pomocy społecznej

Szerzenie się patologii społecznych w granicach podobszaru rewitalizacji (przestępczość/ alkoholizm).

Brak możliwości spędzania czasu wolnego w interesujący sposób (niska dostępność miejsc z infrastrukturą społeczną)

Oferta kulturalna i rekreacyjna nieadekwatna do zapotrzebowania

Duży udział osób bezrobotnych (w tym osób młodych i długotrwale pozostających bez pracy) w społeczności lokalnej

Spowolniony rozwój gospodarczy

Słabo rozwinięty rynek pracy

Stan techniczny obiektów budowlanych, w tym obiektów infrastruktury sportowej pozostawiający wiele do życzenia.

Wykluczenie społeczne osób ze szczególnymi potrzebami

Cyfryzacja kultury i wzrost znaczenia massmediów

Występowanie wyrobów i czynników, zagrażających środowisku i zdrowiu człowieka

Wyeksploatowanie i degradacja infrastruktury technicznej (w tym komunikacyjnej).

Występowanie obiektów zabytkowych, jako czynnik spowalniający rozwój ośrodka.

5.4. Analiza potrzeb rozwojowych – inwentaryzacja stanu zagospodarowania i zabudowy na obszarze rewitalizacji

Szczególnie ważnym elementem pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji, który predysponuje tereny do bezwzględnej potrzeby (bądź nie) realizacji projektów o charakterze infrastrukturalnym, jest inwentaryzacja stanu zagospodarowania i zabudowy. Obszar rewitalizacji Gminy Tarnogród składa się z dwóch podobszarów:

- dzielnica Śródmieście,
- sołectwo Różaniec Pierwszy.

W niniejszym podrozdziale przeanalizowano ich zagospodarowanie, uwzględniając stan techniczny poszczególnych obiektów oraz poziom, w jakim zaspokajają one potrzeby lokalnej społeczności. Inwentaryzacja została zaprezentowana w tabeli nr 8.

Ogólnie stwierdza się, że stan techniczny analizowanych obiektów w większości jest niezadowalający, jednakże zagospodarowanie na obszarze rewitalizacji nie zaspokaja w pełni potrzeb jego mieszkańców. Interwencji wymagają przede wszystkim tereny zielone, przestrzenie publiczne oraz budynki użyteczności publicznej. Powiększona powinna zostać również baza sportowo-rekreacyjna.

Interwencji wymagają przede wszystkim tereny zielone, przestrzenie publiczne oraz budynki użyteczności publicznej. Powiększona powinna zostać również baza sportowo-rekreacyjna. Reasumując, należy w niedługim czasie skierować środki finansowe na rzecz obiektów sportowych. Postępujące niszczenie budynków, zły stan infrastruktury wokół obiektów, wymaga nakładów finansowych. Koszt tych inwestycji będzie zależał od opinii organów architektonicznych co do rozwiązań technicznych. Inwestycje w infrastrukturę sportową są nieuniknione i warunkują kontynuację społecznych aspiracji stowarzyszeń pełniących funkcje prospołeczne.

Tabela 8. Inwentaryzacja obszaru rewitalizacji w Gminie Tarnogród

	LOKALIZACJA	LICZBA OBIEKTÓW	NAZWA	STAN TECHNICZNY	UWAGI
OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ	BUDYNKI ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ				
	Tarnogród, ul. Kościuszki 5	2	Urząd Miejski w Tarnogrodzie	dostateczny	-
	Tarnogród, ul. Św. Jana Pawła II 9		Posterunek Policji	dostateczny	-
	BANKI				
	Tarnogród, ul. Rynek 8	2	Oddział PKO BP	Dostateczny	-
	Tarnogród, ul. Partyzantów 7		Bank Spółdzielczy w Tarnogrodzie	bardzo dobry	-
	PLACÓWKI EDUKACYJNE I OPIEKUŃCZO- WYCHOWAWCZE				
	Różaniec Pierwszy 94	3	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego	dobry	-
	Tarnogród, ul. 1-go Maja 6		Szkoła Podstawowa im. Marii Curie-Skłodowskiej	dostateczny	-
			Przedszkole Miejskie w Tarnogrodzie		-
	PLACÓWKI OPIEKI ZDROWOTNEJ I SPOŁECZNEJ				
	Różaniec Pierwszy 72	3	Punkt Apteczny	dobry	-
	Tarnogród, ul. Rynek 1		Przychodnia lekarska	dostateczny	-

	Tarnogród, ul. Rynek 85		Zakład Opiekuńczo-Lecznicy w Tarnogrodzie	dostateczny	-
KOŚCIOŁY					
	Różaniec Pierwszy		Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Antoniego Padewskiego	dostateczny	
	Tarnogród, ul. Partyzantów 18		Parafia rzymskokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego	dobry	
	Tarnogród, ul. Cerkiewna 1	5	Parafia prawosławna p.w. Świętej Trójcy	dostateczny	-
	Tarnogród, ul. 1-go Maja 53		Parafia rzymskokatolicka p.w. Przemienienia Pańskiego	dostateczny	
	Tarnogród ul. 1-go Maja 56		Kościół Rzymskokatolicki pw. św. Rocha	dobry	
OBIEKTY KULTURY					
	Tarnogród, ul. Rynek 18	2	Tarnogrodzki Ośrodek Kultury	Dobry	-
	Tarnogród, ul. Kościuszki 3		Muzeum Nożyczek	bardzo dobry	-
BIBLIOTEKI					
	Tarnogród, ul. Kościuszki 3	1	Miejska Biblioteka Publiczna	bardzo dobry	-
OBIEKTY SPORTOWE					

	Różaniec Pierwszy 27a	7	Stadion Piłkarski LKS GROM w Różańcu	dostateczny	-
	Różaniec Pierwszy 94		Sala gimnastyczna	dobry	
	Tarnogród, ul. Targowa 12		Stadion piłkarski	dostateczny	
	Tarnogród, ul. Szkolna 4		Boisko Orlik 2012	dobry	
	Tarnogród, ul. Kościelna 12		Sala gimnastyczna	dostateczny	
	Tarnogród, ul. 1-go Maja 6		Sala gimnastyczna	dobry	
OBIEKTY HANDLOWE I USŁUGOWE					
	Różaniec Pierwszy 118a	49	Stacja paliw	dobry	-
	Różaniec Pierwszy 141a		Sklep		
	Różaniec Pierwszy 142		Sklep		
	Różaniec Pierwszy 135		Punkt skupu owoców		
	Różaniec Pierwszy 51		Technika Rolnicza – Agro Sklep		
	Tarnogród, ul. Rynek 12		Delikatesy Centrum		
	Tarnogród, ul. Rynek 65		Tomasz Szajner Sklep Spożywczo Przemysłowy		

Tarnogród, ul. Rynek 63
Tarnogród, ul. Partyzantów 2
Tarnogród, ul. Rynek 7
Tarnogród, ul. Rynek 2
Tarnogród, ul. Partyzantów 4
Tarnogród, ul. Rynek 10
Tarnogród, ul. Partyzantów 11
Tarnogród, ul. Rynek 8
Tarnogród, ul. Rynek 9
Tarnogród, ul. Rynek 8
Tarnogród, ul. Rynek 2
Tarnogród, ul. Partyzantów 2
Tarnogród, ul. Partyzantów 8
Tarnogród, ul. Partyzantów 4
Tarnogród, ul. Rynek 2

Konieczny Marian. Sklep spożywczy
Wiejski Dom Towarowy WDT
Lewiatan
Samopomoc Chłopska
Sklap Swojak
Firma Handlowa Halina Konieczna (sklep. nr 2)
Sklep hydrauliczny GPO Instal
Sklep ABC
ZIELENIAK U MARTY
Cukiernia piekarnia "Kapka"
Lody rzemieślnicze JG Tarnograd
STIHL Tarnogród
Sklep Trendy SK
Pasmanteria Tedin
Piech Krzysztof. Kwiaciarnia

	Tarnogród, ul. Rynek 2
	Tarnogród, ul. Rynek 7
	Tarnogród, ul. Rynek 13
	Tarnogród, ul. Rynek 4A
	Tarnogród, ul. Rynek 51
	Tarnogród, ul. Rynek 2
	Tarnogród, ul. Rynek 89
	Tarnogród, ul. Rynek 75
	Tarnogród, ul. Męczenników Majdanka 2
	Tarnogród, ul. Partyzantów 4
	Tarnogród, ul. Rynek 73
	Tarnogród, ul. 1-go Maja 6
	Tarnogród, ul. Partyzantów 2
	Tarnogród, ul. Rynek 36

Koza Dorota. FH. Pamiątki i upominki
Firma Handlowa Halina Konieczna Sklep nr.1 Chemia i Kosmetyki
Ryszard Szponar Sklep Hydrauliczny
ANDZIA Firma Handlowo Usługowa Anna Bartosik-Kaczor
Sklep Kopciuszek
Kwiaciarnia Doris
Sklep Hajs Land S
Apteka od Serca
Cios Tomasz - Wulkanizacja
Sereda Jan. Sklep przemysłowy
Sklep Smaki Kresowe
Zabawki Art. Szkolne
Sklep Softkomp
Gałka Adam. Sklep obuwniczy

Tarnogród, ul. 1 maja 6b
Tarnogród, ul. 1 maja 20
Tarnogród, ul. Rynek 77
Tarnogród, ul. Rynek 7
Tarnogród, ul. Rynek 11
Tarnogród, ul. Rynek 20
Tarnogród, ul. Kościelna 2
Tarnogród, ul. Rynek 89A
Tarnogród, ul. Rynek 3
Tarnogród, ul. Rynek 39
Tarnogród, ul. Rynek 5
Tarnogród, ul. Rynek 5
Tarnogród, ul. Rynek 11

Sklep TRADE-COPMP Baszkiewicz Przemysław
Elektronika Sklep Serwis RTV
Moto Strefa Mateusz Smyk Motocykle
Salon Kosmetyczno - Podologiczny Kanon Piękna Tarnogród
Fryzjer Damsko Męski B i M Jabłońscy
POCZTA POLSKA SPÓŁKA AKCYJNA
Pensjonat nad Złotą Nitką
Apteka Prywatna mgr farm. Julita Majcher
Apteka Księżycki Piotr
Kebab Głodny Zając
Sklep Świat Prezentów, Wina i Alkohole
Sklep Odzieżowy
Sklep Odzieżowy

TERENY ZIELONE	ZAGOSPODAROWANA ZIELEŃ PUBLICZNA (PARKI, SKWERY, CMENTARZE)				
	Różaniec Pierwszy 94	7	Założenie dworsko-ogrodowe	dobry	
	Różaniec Pierwszy, działka nr 70		skwer	dostateczny	
	Różaniec Pierwszy, działka nr 69		Cmentarz Unicki (później prawosławny)	dostateczny	
	Tarnogród, ul. Rynek 18a		Plac przed Tarnogrodzkim Ośrodkiem Kultury	dobry	
	Tarnogród, ul. Rynek (działka nr 1249/2)		Park	dobry	
	Tarnogród, ul. Rynek (działka nr 222/6)		Park z pomnikiem św. Jana Pawła II	bardzo dobry	
	Tarnogród, ul. Rynek 6		Skwer Gryfa	bardzo dobry	
	ZIELEŃ PRZYDROŻNA				
	Droga wojewódzka 863	-	Zieleń przydrożna, w pasie drogowym nasadzenia drzew	dobry	Ostatni remont dróg w Różańcu Pierwszym (wraz z pielęgnacją zieleni towarzyszącej) miał miejsce w 2022 roku.
Droga powiatowa relacji Różaniec Pierwszy – Luchów Dolny	dostateczny				

PRZESTRZENIE PUBLICZNE		Skrzyżowanie dróg wojewódzkich DW 863 i DW 835	Zieleń przydrożna	bardzo dobry	Remont w 2021 r.	
		Drogi gminne w dzielnicy Śródmieście		dostateczny	-	
		Tarnogród, ul. Rynek	Drzewostan parkowy	dostateczny	-	
	PLACE PUBLICZNE					
		Różaniec Pierwszy - centrum	Plac zabaw	bardzo dobry	-	
		Rynek w Tarnogrodzie	Plac publiczny	dobry	Rynek w obecnym kształcie zachował się od czasów powojennych.	
	OBIEKTY KSZTAŁTUJĄCE TOŻSAMOŚĆ MIEJSCA					
		Różaniec Pierwszy, działka nr 69	Cmentarz Unicki (później prawosławny)	dostateczny	-	
		Różaniec Pierwszy, działka nr 61	Krzyż przydrożny, na pamiątkę nawiedzenia rodzin przez kopię Matki Bożej Fatimskiej	bardzo dobry	-	
		Różaniec Pierwszy, działka nr 571	Krzyż przydrożny ufundowany przez rodzinę	bardzo dobry	-	
	Różaniec Pierwszy,	Pomnik ku czci męczenników	dostateczny	-		

ZASÓB MIESZKANIO WY	działka nr 50/4		terroru hitlerowskiego 1939-1944			
	Tarnogród, ul. Kościuszki		Pomnik żydowski (miejsce masowej egzekucji i pochówku Żydów podczas II wojny światowej)	dostateczny	-	
	Tarnogród, ul. Rynek		Pomnik św. Jana Pawła II	bardzo dobry	Realizacja z 2006 roku	
	DROGI					
	Różanie Pierwszy		1 droga wojewódzka 1 droga powiatowa 10 drogi gminne	-	Dobry/dostateczny	-
	Tarnogród - Śródmieście		2 drogi wojewódzkie 20 dróg gminnych (ulice)	-	Dobry/dostateczny	-
	PLACE ZABAW I SIŁOWNIE NA ŚWIEŻYM POWIETRZU					
	Różanie Pierwszy - centrum			Plac zabaw	bardzo dobry	
	BUDYNKI JEDNORODZINNE					
	Różanie Pierwszy		150	-	dobry	-
Tarnogród - Śródmieście		189	-	dobry	-	

BUDYNKI WIELORODZINNE					
	Różanie Pierwszy	4	Różaniec Pierwszy 96, 96A, 97, 97A	dobry	-
	Tarnogród - Śródmieście	4	ul. Rynek 16, 14, 8, 3.	dobry	-
BUDYNKI SOCJALNE I KOMUNALNE					
Po jednym budynku na ulicach: Ul. Szkolna 4, Rynek 18, Partyzantów 5, Rynek 14, Rynek 59, 1 Maja 5, Różaniec Pierwszy 44.					
DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ					
Środowiskowy Dom Samopomocy w Tarnogrodzie, ul. Szkolna 2, 23-420 Tarnogród					
ZAKŁADY OPIEKUŃCZO- LECZNICZE					
	Tarnogród, ul. Rynek 85	1	Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w Tarnogrodzie	dostateczny	-
HOTELE I PENSJONATY					
Pensjonat nad Złotą Nitką (Hotel i Restauracja), ul. Kościelna 2, 23-420 Tarnogród					
INTERNATY					
<ol style="list-style-type: none"> 1. Internat Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Wincentego Witosa w Różańcu Pierwszym 94. 2. Dawny internat Zespołu Szkół Ekonomicznych w Tarnogrodzie, ul. Szkolna 4. 					

ZAKŁADY KARNE

0

Źródło: Dane Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie

5.5. Wnioski i rekomendacje do części kierunkowej

Na podstawie powyższej diagnozy sformułować można szereg wniosków i rekomendacji, odnoszących się do każdej z pięciu analizowanych sfer, które następnie mogą zostać wykorzystane przy opracowywaniu części kierunkowej *Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030*. Przedstawiają się one następująco:

Wymiar społeczny

Największym wyzwaniem w sferze społecznej, z jakim zmierzyć się musi obszar rewitalizacji Gminy Tarnogród, są negatywne trendy demograficzne. Pod pojęciem tym kryje się kilka składowych, w tym zjawiska: depopulacji i starzenia się społeczeństwa.

Starzenie się społeczeństwa to naturalny i nieunikniony proces, występujący w każdej wysoko rozwiniętej gospodarce. Jego narastanie rodzi wyzwania dla lokalnej polityki społeczno-gospodarczej, wymagając wprowadzenia zmian właściwie w każdej dziedzinie życia. Szybki przyrost grupy seniorów przy jednoczesnym ubytku ogólnej liczby ludności na danym terenie potęguje dodatkowo współczynnik obciążenia demograficznego.

Celem przeciwdziałania negatywnym prognozom zaleca się wdrożenie działań z zakresu zatrzymania ludzi młodych w Gminie oraz kształtowania pozytywnego wizerunku starości. Biorąc pod uwagę fakt, iż dla ludzi w podeszłym wieku środowisko lokalne (obok rodziny) jest podstawowym obszarem aktywności i miejscem zaspakajania ich potrzeb, rekomenduje się również wprowadzenie modyfikacji w dotychczas realizowanej polityce lokalnej tak, aby stała się ona społecznie włączającą dla osób starszych. Reorganizacji podlegać powinna także przestrzeń publiczna, w której niwelować należy wszelkie bariery architektoniczne.

Obszar rewitalizacji Gminy Tarnogród znajduje się w stanie kryzysowym pod względem liczby beneficjentów pomocy społecznej. Szczególnie poważny problem dotyczy kwestii występowania długotrwałych bądź ciężkich chorób oraz niepełnosprawności. Zjawisko to ma wyjątkowo pejoratywny wydźwięk, z uwagi na jego konsekwencje społeczne, które dotyczą również rodziny i opiekunów osób schorowanych i nie w pełni sprawnych.

Przed władzami samorządowymi stoi więc ogromne wyzwanie z zakresu wsparcia rodziny i opieki wychnieniowej. Należy dążyć do uniezależnienia obywateli z niepełnosprawnościami od pomocy osób trzecich w codziennym funkcjonowaniu, poprzez modernizację i dostosowanie istniejącej infrastruktury do szczególnych potrzeb ww. grupy społecznej. Ponadto, kluczowy będzie rozwój usług społecznych, wspierających rodziny w opiece nad osobami starszymi i schorowanymi.

Obszar rewitalizacji Gminy Tarnogród cechuje się stosunkowo wysokim poziomem bezrobocia, co pośrednio przekłada się na powstawanie problemów społecznych, m.in. przestępczości, alkoholizmu czy wykluczenia. Ponadto, znaczny udział w ogólnej liczbie osób pozostających bez pracy mają ludzie młodzi oraz długotrwale bezrobotni. Sytuacja ta jest szczególnie niekorzystna z punktu widzenia rynku pracy, ponieważ może świadczyć o bierności zawodowej mieszkańców, uzyskiwaniu dochodów z nielegalnych źródeł bądź niewystarczającym wykształceniu. Wobec powyższych konieczne jest podejmowanie działań podnoszących kwalifikacje zawodowe lokalnej społeczności oraz generujących nowe miejsca pracy, które pozwolą zatrzymać w Gminie osoby młode. Cechą obszaru rewitalizacji powinna być wielofunkcyjność pod względem możliwości zatrudnienia, dostępnych branż oraz wymagań kwalifikacyjnych stawianych pracownikom.

Poza wyżej wymienionymi, na obszarze rewitalizacji Gminy Tarnogród występuje również szereg innych problemów społecznych, o różnym natężeniu dla każdego z podobszarów. Najpoważniejszy kryzys związany jest z przestępczością i ograniczoną ofertą kulturalną. Problemy te dotyczą w równej mierze obydwu podobszarów, w związku z czym uznaje się je za priorytetowe pod względem prowadzenia działań naprawczych.

Wymiary pozaspoleczne

5.

Największe wyzwanie w wymiarze gospodarczym stanowi konieczność poprawy stabilności ekonomicznej miejscowości objętych obszarem rewitalizacji, tj. przyspieszenia rozwoju gospodarki na ich terenie. Zarówno Śródmieście jak i Różaniec Pierwszy cechuje znacznie wolniejsze tempo pozytywnych zmian na lokalnym rynku aniżeli w innych częściach Gminy. To z kolei przekłada się na deficyt miejsc pracy dla lokalnej społeczności, w konsekwencji prowadząc do wysokiego bezrobocia.

W celu poprawy atrakcyjności gospodarczej obszaru rewitalizacji Gminy Tarnogród rekomenduje się wdrożenie działań miękkich z zakresu podnoszenia wiedzy i kwalifikacji zawodowych mieszkańców oraz projektów promujących indywidualną przedsiębiorczość. Kluczowe będzie ponadto podniesienie jakości oferowanej infrastruktury oraz przyjęcie rozwiązań formalnych, ułatwiających przyszłym przedsiębiorcom prowadzenie własnej działalności.

6.

Istotnym problemem w wymiarze środowiskowym jest duża ilość wyrobów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia na obszarze rewitalizacji. Kwestia ta dotyczy przede wszystkim dzielnicy Śródmieście. Największe powierzchnie azbestu znajdują się na dachach budynków mieszkalnych oraz gospodarczych; ponadto, stanowi on składnik nawierzchni wielu dróg, ścieżek czy boisk szkolnych. Ograniczenie ilości wyrobów azbestowych można uzyskać dzięki wymianie pokryć dachowych oraz modernizacji infrastruktury sportowej czy komunikacyjnej. W tym celu zaleca się przystępowanie do istniejących bądź tworzenie nowych programów dofinansowań do wymiany eternitu, a także podejmowanie przedsięwzięć infrastrukturalnych, dotyczących ww. działań. Niezbędnym uzupełnieniem będzie także edukacja ekologiczna mieszkańców.

7.

W wymiarze technicznym ważne jest, by realizując projekty infrastrukturalne, podnoszące jakość życia na obszarze rewitalizacji Gminy Tarnogród, nie zapominać o grupie osób ze szczególnymi potrzebami. Należą do nich m.in.: rodzice z małymi dziećmi, seniorzy czy osoby z niepełnosprawnością. Ich codzienne funkcjonowanie w przestrzeni miasta/wsi jest mocno utrudnione poprzez liczne bariery architektoniczne. Pod tym względem przoduje Tarnogrodzkie Śródmieście, gdzie ograniczenia w dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami widać nie tylko w przestrzeni komunikacyjnej, ale również w obiektach usługowych i instytucjach publicznych. Działania Urzędu Miejskiego powinny skupić się na przyjęciu rozwiązań, zwłaszcza infrastrukturalnych, które umożliwią korzystanie z obiektów publicznych wszystkim mieszkańcom.

8.

Poważnym problemem w sferze przestrzenno-funkcjonalnej są natomiast wieloletnie zaniedbania ruralistyczne i infrastrukturalne, które doprowadziły do degradacji przestrzeni publicznych, w tym obiektów przeznaczonych na cele kulturalne i miejsc z infrastrukturą społeczną. Potencjał rozwojowy analizowanego rejonu został wyraźnie osłabiony poprzez niewielkie nasycenie terenami zielonymi i rekreacyjnymi oraz ich niezadowalający stan techniczny. Opis potrzeb inwestowania w infrastrukturę techniczną (obiekty sportowe, obiekty usług publicznych i inne) został zawarty w niniejszym dokumencie.

Dostęp do miejsc z infrastrukturą społeczną stanowi bardzo ważny i stale przybierający na znaczeniu aspekt dla społeczno-gospodarczego rozwoju ośrodka. Przede wszystkim, bliskie sąsiedztwo terenów o ww. funkcjach warunkuje lepszą jakość życia mieszkańców. Miejsca z infrastrukturą społeczną w istotny sposób wspomagają również integrację i budowanie więzi międzyludzkich - przebywanie w wyżej wymienionych przestrzeniach poniekąd wymusza bowiem na ich użytkownikach obcowanie z innymi ludźmi, niezależnie od wieku.

Celem zapewnienia wzrostu atrakcyjności zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji należy podejmować działania w zakresie poszerzenia oferty infrastruktury społecznej, poprzez między innymi w realizacji inwestycji budowlanych w infrastrukturę społeczną. Proponuje się wykorzystanie istniejących, dotychczas niezagospodarowanych na cele społeczne miejsc, np.: poprzez przekształcenie zdegradowanych budynków na obiekty kulturalne. Tworzenie wygodnych i atrakcyjnych terenów rekreacyjnych, wolnych od barier architektonicznych i elementów

dysharmonizujących wizualnie, musi stać się jednym z podstawowych działań, zmierzających do kreowania dostępnej dla wszystkich, *demokratycznej* przestrzeni publicznej.

WIZJA STANU DOCELOWEGO

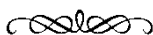
Zgodnie z ustawą o rewitalizacji (art. 15 ust. 1. pkt 3. i 4.), obligatoryjnym elementem dokumentu GPR jest opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji oraz określenie celów i odpowiadających im kierunków działań, służących eliminacji bądź ograniczeniu zdiagnozowanych problemów. Zarówno wizja jak i cele powinny wzajemnie się dopełniać, tworząc spójną całość.

Wizja stanu docelowego obszaru poddanego procesowi rewitalizacji stanowi rodzaj słownej wizualizacji oczekiwanego stanu i pożądaných warunków, do osiągnięcia których Gmina będzie dążyć w określonej perspektywie czasu. Prawdłowo zredagowana wizja powinna być ambitna, ale równocześnie realna do wykonania. Ważna jest również jej zwięzłość oraz wzniosłe brzmienie, które zachęci do działania.

Punktem wyjścia do opracowania przedmiotowej wizji Gminy Tarnogród były wizje i misje zawarte w następujących dokumentach:

- Strategia Rozwoju Gminy Tarnogród na lata 2016-2022,
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tarnogród na lata 2021-2030.

Elementy z nich zaczerpnięte uległy w niniejszym opracowaniu rozwinięciu i uszczegółowieniu. Uwzględniono ponadto uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne, czyli wynikające z diagnozy potencjały, problemy oraz czynniki niezależne od działań podejmowanych na szczeblu gminnym. Tworząc wizję obszaru poddanego rewitalizacji kierowano się zasadą koncentracji środków i działań, determinujących powstanie zauważalnie pozytywnych zmian. W efekcie wypracowana została **wizja** o następującym brzmieniu:

Efektom rewitalizacji, prowadzonej w Gminie Tarnogród jest zauważalne ożywienie rejonu, tak w wymiarze społecznym, jak i gospodarczym. Obszary objęte działaniami rewitalizacyjnymi znacząco zyskały na atrakcyjności, stając się ośrodkami oferującymi wysoką jakość zamieszkiwania i życia.

Miejscowa społeczność tworzy zintegrowaną, aktywną wspólnotę, wrażliwą na potrzeby drugiego człowieka.

Bogate życie kulturalne oraz szeroka oferta spędzania czasu wolnego sprzyjają zatrzymaniu w Gminie osób młodych, z kolei rozbudowany system usług społecznych gwarantuje wysoką jakość życia seniorów.

Obszary objęte procesem rewitalizacyjnym cechuje wyjątkowo prężny rozwój gospodarczy. Rolnictwo w granicach ośrodka wykorzystuje nowoczesne metody upraw, a przedsiębiorczość pozarolnicza prezentuje coraz wyższy poziom.

Osoby aktywnie poszukujące pracy znajdują na lokalnym rynku zatrudnienie, odpowiadające ich kwalifikacjom zawodowym.

Tutejsze tereny wyróżnia ponadto wysoka atrakcyjność turystyczna.

Mieszkańcy zrewitalizowanych obszarów cieszą się czystym, uporządkowanym i różnorodnym pod względem biologicznym otoczeniem. Systematyczne usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów azbestowych przyczyniło się do zlikwidowania ich negatywnego oddziaływania.

Społeczność lokalną cechuje wysoka świadomość ekologiczna, czego wynikiem jest etyczna postawa wobec lokalnych zasobów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych.

Atrakcyjność poszczególnych podobszarów rewitalizacji oraz jakość życia na ich terenie wsparte zostały bardzo dobrym stanem technicznym miejscowej infrastruktury. Warunki zamieszkiwania uległy znacznej poprawie poprzez rozbudowę sieci wodociągowo-kanalizacyjnej i modernizację ciągów komunikacyjnych. Przestrzeń publiczna pozbawiona jest wszelkiego rodzaju barier architektonicznych, co znacząco wpłynęło na poczucie bezpieczeństwa użytkowników. Jej funkcjonalność, w połączeniu z estetyką wizualną, sprawiają, że stanowi ona atrakcyjne i chętnie uczęszczane miejsca, sprzyjające budowaniu zdrowych relacji międzyludzkich.

CELE REWITALIZACJI I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Co do zasady, cele (wraz z kierunkami działań) służą eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk. Ponadto, powinno się wyznaczać je w sposób na tyle precyzyjny i zrozumiały, by ich osiągnięcie nie stanowiło problemu. Tak wypracowane cele rewitalizacji stanowią swego rodzaju ucieleśnienie przyjętej wizji.

W prawidłowym formułowaniu celów pomaga koncepcja S.M.A.R.T., według której zapisane w Programie cele rewitalizacji powinny być:

SKONKRETYZOWANE

(angl. specific)

W jasny sposób określające, czego dotyczy *Gminny Program Rewitalizacji* oraz w jaki sposób zamierza się osiągnąć planowane efekty.

MIERZALNE

(angl. measurable)

Możliwe do zmierzenia, przy użyciu odpowiednio dobranych wskaźników.

OSIĄGALNE

(angl. achievable)

Wykonalne pod względem technicznym, biorąc pod uwagę zakres *Gminnego Programu Rewitalizacji*.

REALISTYCZNE

(angl. relevant)

Opracowane w oparciu o dostępne środki, czas i możliwy do zrealizowania zakres interwencji.

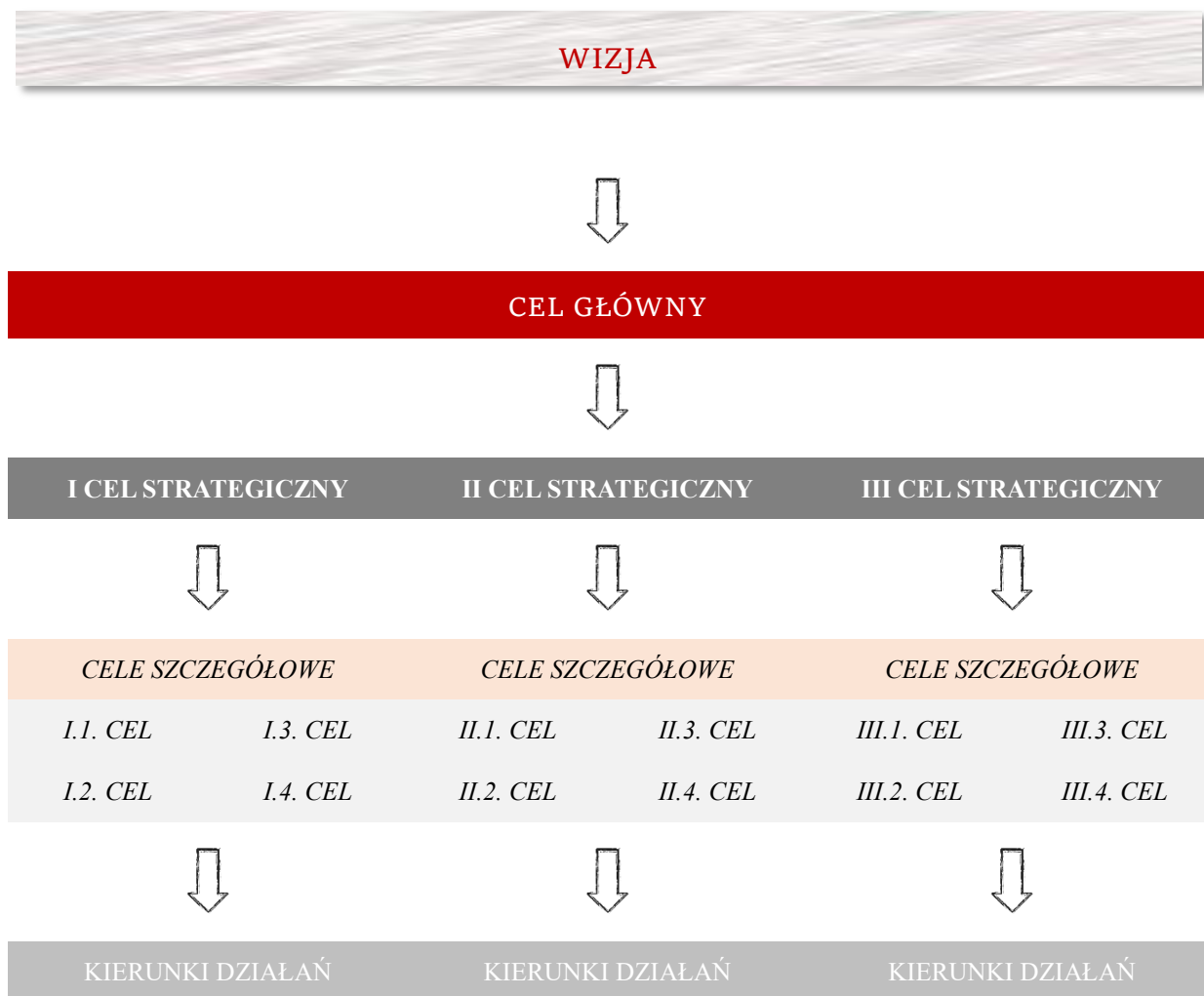
OKREŚLONE W CZASIE

(angl. time-bound)

Zostaną zrealizowane w wyznaczonym horyzoncie czasowym.

Zastosowanie się do powyższych reguł wymaga od twórców Programu dogłębnej analizy przewidywanych rezultatów. W ten sposób ogranicza się do minimum ryzyko przyjęcia abstrakcyjnych i nierealnych celów zaś te, które zostaną wyznaczone wcześniej wspomnianą metodą, zapewniają wysoki poziom satysfakcji po ich zrealizowaniu.

W niniejszym dokumencie obowiązuje hierarchiczny układ celów. Składają się na niego: jeden cel główny podporządkowany wizji, trzy cele strategiczne, podlegające im cele operacyjne oraz kierunki działań rewitalizacyjnych. Struktura celów jest więc de facto pięciostopniowa, a jej ideowy schemat zaprezentowano poniżej.

Przedstawiony powyżej układ wizji i celów rewitalizacyjnych traktowany jest jako stały przez cały czas obowiązywania Programu. W miarę możliwości powinien on również zachować swoją formę w kolejnych dokumentach, realizowanych po 2030 roku. Dopuszcza się natomiast zmiany na etapie celów operacyjnych i kierunków działań, które mogą być dołączane do Programu (bądź z niego wykreślane po zrealizowaniu) w trybie śródk okresowej aktualizacji dokumentu GPR.

Cel główny – podporządkowany wizji i uniwersalny dla każdego podobszaru rewitalizacji – otrzymuje następujące brzmienie:

*Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią obszaru rewitalizacji,
przyczyniające się do wyeliminowania kryzysu w we wszystkich wymiarach
(społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej).*

Cele strategiczne to:

- Zintegrowany system usług, ukierunkowanych na ograniczenie kryzysu w sferze społecznej,
- Aktywizacja społeczno-gospodarcza,
- Przyjazna i bezpieczna przestrzeń publiczna.

Przypisane im cele szczegółowe przedstawia poniższa grafika.

CEL GŁÓWNY

*Zrównoważone gospodarowanie przestrzenią obszaru rewitalizacji,
przyczyniające się do wyeliminowania kryzysu w we wszystkich wymiarach
(społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej)*

I CEL STRATEGICZNY

Zintegrowany system usług,
ukierunkowanych na
ograniczenie kryzysu w sferze
społecznej

II CEL STRATEGICZNY

Aktywizacja społeczno-
gospodarcza

III CEL STRATEGICZNY

Przyjazna i bezpieczna
przeźren publiczna

CELE SZCZEGÓŁOWE

I.1.

Kreowanie atrakcyjnej oferty
spędzania czasu wolnego

CELE SZCZEGÓŁOWE

II.1.

Aktywizacja zawodowa
i wzmocnienie indywidualnej
przedsiębiorczości

CELE SZCZEGÓŁOWE

III.1.

Rewaloryzacja i poprawa
bezpieczeństwa w przestrzeni
publicznej

I.2.

Włączenie społeczne
i integracja wykluczonych

II.2.

Wsparcie sektora kultury

III.2.

Poprawa jakości środowiska
(w tym ład wizualny)

I.3.

Wsparcie sektora opieki
nad najmłodszymi

II.3.

Budowa atrakcyjnej oferty
turystycznej

III.3.

Rozwój sieci infrastruktury
technicznej, w tym poprawa
dostępności komunikacyjnej

III.4.

Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Artykuł 14. ust. 3. ustawy o rewitalizacji mówi, iż w przypadku podziału obszaru rewitalizacji na podobszary, Gminny Program Rewitalizacji jest opracowywany z podziałem na podobszary. Zgodnie z tym zapisem, dla każdego (odrębnego) terenu poddanego rewitalizacji, sporządza się osobny plan odbudowy, w tym w szczególności: wizję, cele i kierunki działań oraz przewidziane do realizacji przedsięwzięcia. Zabieg ten umożliwia racjonalne wykorzystanie różnorodnych narzędzi ustawowych, dostosowanych do charakteru poszczególnych podobszarów, efektem czego będzie wyraźna poprawa stanu Gminy.

Wizję, cel główny oraz cele strategiczne, określone w *Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030*, wyróżnia kompleksowość i uniwersalne brzmienie. Cechy te pozwalają na przypisanie ww. elementów Programu do każdego z podobszarów rewitalizacji. Zasadę, wskazaną w przytoczonym powyżej artykule ustawy o rewitalizacji, stosuje się w przedmiotowym dokumencie na etapie określania celów szczegółowych oraz przypisanych im kierunków działań, które wynikają bezpośrednio ze specyfiki poszczególnych miejscowości. Powiązania, pomiędzy konkretnymi podobszarami rewitalizacji Gminy Tarnogród a celami szczegółowymi, przedstawiają się następująco:

Podobszar I (miejski) – Śródmieście

I.1. Kreowanie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego

I.2. Włączenie społeczne i integracja wykluczonych

II.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości

II.2. Wsparcie sektora kultury

II.3. Budowa atrakcyjnej oferty turystycznej

III.1. Rewaloryzacja i poprawa bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej

III.2. Poprawa jakości środowiska (w tym ład wizualny)

III.3. Rozwój sieci infrastruktury technicznej, w tym poprawa dostępności komunikacyjnej

III.4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

III.5. Poprawa infrastruktury sportowej i edukacyjnej

Podobszar II (wiejski) – Różaniec Pierwszy

I.1. Kreowanie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego

I.2. Włączenie społeczne i integracja wykluczonych

I.3. Wsparcie sektora opieki nad najmłodszymi

II.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości

II.2. Wsparcie sektora kultury

III.1. Rewaloryzacja i poprawa bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej

III.2. Poprawa jakości środowiska (w tym ład wizualny)

III.3. Rozwój sieci infrastruktury technicznej, w tym poprawa dostępności komunikacyjnej

III.4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

III.5. Poprawa infrastruktury sportowej i edukacyjnej

Tabela 9. Cele, kierunki działań oraz zdiagnozowane problemy i potencjały dla podobszaru I (miejskiego) – Śródmieście

Cel szczegółowy	Kierunki działań	Miernik osiągnięcia celu	Zjawiska kryzysowe, na które cel odpowiada	Potencjały, które cel wykorzystuje	Potencjalni beneficjenci
Cel strategiczny:					
Zintegrowany system usług, ukierunkowanych na ograniczenie kryzysu w sferze społecznej					
I.1. Kreowanie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego	<p>Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty sportowo-rekreacyjnej, adresowanej do mieszkańców wszystkich pokoleń.</p> <p>Promocja aktywności fizycznej i społeczno-kulturowej, wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji.</p> <p>Wsparcie inicjatyw oddolnych, sprzyjających ożywieniu przestrzeni publicznej i budowaniu patriotyzmu lokalnego.</p> <p>Rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji, w tym budowa nowych i modernizacja istniejących przestrzeni o charakterze sportowo-rekreacyjnym.</p>	<p>Liczba zorganizowanych działań o charakterze sportowo-rekreacyjnym na podobszarze rewitalizacji.</p> <p>Powierzchnia wybudowanych/zmodernizowanych przestrzeni z infrastrukturą społeczną.</p>			<p>Mieszkańcy całej gminy: Dzieci i Młodzież Seniorzy</p>

<p>I.2. Włączenie społeczne i integracja wykluczonych</p>	<p>Tworzenie programów, skierowanych do osób z tzw. marginesu społecznego, sprzyjających ich uniezależnieniu od pomocy społecznej oraz przełamywaniu wszelkich ograniczeń.</p> <p>Wsparcie organizacyjne dla projektów oddolnych, służących integracji społecznej oraz budowaniu akceptacji, zrozumienia i poczucia przynależności.</p> <p>Działania edukacyjne, podnoszące świadomość i wrażliwość społeczną na sytuację seniorów (w tym osób z niepełnosprawnością).</p> <p>Rozwój sektora srebrnej gospodarki.</p>	<p>Liczba zorganizowanych działań (zajęć) aktywizująco-integrujących na podobszarze rewitalizacji.</p> <p>Liczba zorganizowanych na podobszarze rewitalizacji działań (zajęć) na rzecz kształtowania pozytywnego wizerunku starości</p>	<p>P1</p> <p>P4</p> <p>P5</p> <p>P12</p>	<p>Śr7</p>	<p>Dzieci i młodzież Seniorzy Osoby z niepełnosprawnościami</p>
---	---	---	--	-------------------	---

Cel strategiczny:

Aktywizacja społeczno-gospodarcza

II.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości	Tworzenie programów dla osób bezrobotnych, z zakresu podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz kształtowania aktywnych postaw w poszukiwaniu zatrudnienia. Działania w zakresie kreowania postaw przedsiębiorczych i pobudzania innowacyjności. Działania w zakresie e-learningu i podnoszenia kompetencji cyfrowych mieszkańców obszaru rewitalizacji.	Liczba nowo zarejestrowanych na podobszarze rewitalizacji prywatnych przedsiębiorstw. Liczba zorganizowanych działań (zajęć) aktywizujących zawodowo mieszkańców podobszaru rewitalizacji.	 	 	Mieszkańcy w wieku produkcyjnym: Osoby bezrobotne
II.2. Wsparcie sektora kultury	Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty kulturalnej, adresowanej do mieszkańców wszystkich pokoleń. Budowa/modernizacja obiektów kulturalnych, sportowych w celu zapewnienia optymalnej	Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów kulturalnych. Liczba zorganizowanych działań kulturalnych na podobszarze rewitalizacji.	 	 	Mieszkańcy gminy: Dzieci i młodzież Seniorzy Osoby produkcyjnym wieku

dostępności usług publicznych.

Wsparcie instytucji oferujących usługi publiczne, w celu doskonalenia poziomu tych usług i maksymalizowania szans edukacyjnych ich odbiorców.

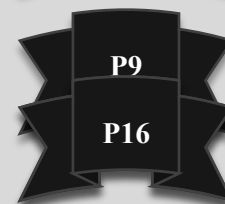
Organizacja wydarzeń kulturowych oraz wsparcie inicjatyw oddolnych z zakresu lokalnej kultury i tradycji, sprzyjających ożywieniu przestrzeni publicznej.

II.3.

Budowa atrakcyjnej oferty turystycznej

Tworzenie sieci współpracy pomiędzy lokalnymi przedsiębiorcami branż okołoturystycznych (lokalny klaster turystyczny), celem wypracowania spójnej, całorocznej oferty turystycznej.

Liczba osób, odwiedzających podobszar rewitalizacji w ciągu roku.

Przedsiębiorcy
Mieszkańcy gminy

Wykorzystanie unikalnych zasobów Gminy do zwiększenia jej atrakcyjności turystycznej.

Aktywna promocja turystyczna obszaru.

Cel strategiczny:

Przyjazna i bezpieczna przestrzeń publiczna

III.1. Rewaloryzacja i poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznych	Wsparcie aranżowania przestrzeni publicznych lub półpublicznych, sprzyjających integracji sąsiedzkiej, budowaniu tożsamości lokalnej oraz wspierających aktywność obywatelską mieszkańców.	Powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni publicznych, w tym obiektów zabytkowych, na podobszarze rewitalizacji.	 	 	Mieszkańcy gminy
	Modernizacja budynków użyteczności publicznej, w tym sportowej, poprawa ich funkcjonalności i sfery wizualnej.				
	Kreowanie estetycznych przestrzeni publicznych, mających charakter <i>magnesu</i> i wykorzystujących				

potencjał rejonu.

III.2. Poprawa jakości środowiska (w tym ład wizualny)	jakości (w tym ład wizualny)	Ochrona środowiska, poprzez wyeliminowanie czynników zanieczyszczających otoczenie.	Ilość unieszkodliwionych wyrobów, zanieczyszczających środowisko naturalne podobszaru rewitalizacji.			Mieszkańcy gminy
		Propagowanie i rozwijanie infrastruktury przyjaznej środowisku.	Liczba zorganizowanych działań prośrodowiskowych na podobszarze rewitalizacji (zarówno działania miękkie jak również infrastrukturalne).			
		Tworzenie nowych oraz pielęgnowanie i porządkowanie istniejących terenów zielonych.				
		Działania edukacyjno-promocyjne, kształtujące świadome postawy w odniesieniu do dbania o ład przestrzenny i stan środowiska naturalnego w najbliższym otoczeniu.				
III.3. Rozwój infrastruktury technicznej, w tym poprawa dostępności komunikacyjnej	sieci infrastruktury technicznej, w tym poprawa dostępności komunikacyjnej	Działania modernizacyjne dot. infrastruktury technicznej, w tym w szczególności wodno-kanalizacyjnej, służące poprawie warunków	Długość wybudowanych/ zmodernizowanych ciągów komunikacyjnych w obrębie podobszaru rewitalizacji.			Mieszkańcy gminy Przedsiębiorcy

bytowych mieszkańców
rewitalizowanego
obszaru.

Budowa/ rozbudowa sieci
infrastruktury technicznej,
w tym w szczególności
wodociągowej
i kanalizacyjnej w obrębie
terenów zabudowanych.

Budowa nowych ulic,
ciągów pieszych i/lub
rowerowych, służących
poprawie struktury
funkcjonalno-
przestrzennej w obrębie
obszaru rewitalizacji.

Modernizacja istniejących
ciągów komunikacyjnych,
celem poprawy jakości
podróżowania.

Kształtowanie
infrastruktury
komunikacyjnej w myśl
zasad projektowania
uniwersalnego,
zapewniając dostępność
osobom ze szczególnymi
potrzebami.

Długość wybudowanej/
zmodernizowanej
infrastruktury technicznej
na podobszarze
rewitalizacji.

III.4.

Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Dostosowanie istniejących przestrzeni publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami, poprzez usuwanie barier architektonicznych i wprowadzanie różnego rodzaju udogodnień infrastrukturalnych.

Poprawa stanu technicznego budynków użyteczności publicznej, w celu zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami do usług publicznych.

Wsparcie aranżowania nowych przestrzeni publicznych, przyjaznych osobom ze szczególnymi potrzebami.

Liczba przestrzeni publicznych dostosowanych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami w granicach podobszaru rewitalizacji.

Dzieci i młodzież

Rodzice i opiekunowie prawni

Seniorzy

Osoby z niepełnosprawnościami

Źródło: opracowanie własne

Tabela 10. Cele, kierunki działań oraz zdiagnozowane problemy i potencjały dla podobszaru II (wiejskiego) – Różaniec Pierwszy

Cel szczegółowy	Kierunki działań	Miernik osiągnięcia celu	Zjawiska kryzysowe, na które cel odpowiada	Potencjały, które cel wykorzystuje	Potencjalni beneficjenci
Cel strategiczny:					
Zintegrowany system usług, ukierunkowanych na ograniczenie kryzysu w sferze społecznej					
<p>I.1. Kreowanie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego</p>	<p>Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty sportowo-rekreacyjnej, adresowanej do mieszkańców wszystkich pokoleń.</p> <p>Promocja aktywności fizycznej i społeczno-kulturowej, wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji.</p> <p>Wsparcie inicjatyw oddolnych, sprzyjających ożywieniu przestrzeni publicznej i budowaniu patriotyzmu lokalnego.</p> <p>Rozwój infrastruktury społecznej na obszarze rewitalizacji, w tym budowa nowych i modernizacja istniejących obiektów i przestrzeni o charakterze sportowo-rekreacyjnym.</p>	<p>Liczba zorganizowanych działań o charakterze sportowo-rekreacyjnym na podobszarze rewitalizacji.</p> <p>Powierzchnia wybudowanych/zmodernizowanych przestrzeni z infrastrukturą społeczną.</p>			<p>Mieszkańcy całej gminy: Dzieci i Młodzież Seniorzy</p>

<p>I.2. Włączenie społeczne i integracja wykluczonych</p>	<p>Tworzenie programów, skierowanych do osób z tzw. marginesu społecznego, sprzyjających ich uniezależnieniu od pomocy społecznej oraz przełamywaniu wszelkich ograniczeń.</p>	<p>Liczba zorganizowanych działań (zajęć) aktywizująco-integrujących na podobszarze rewitalizacji.</p>			<p>Dzieci i młodzież Seniorzy Osoby z niepełnosprawnościami</p>
	<p>Wsparcie organizacyjne dla projektów oddolnych, służących integracji społecznej oraz budowaniu akceptacji, zrozumienia i poczucia przynależności.</p>	<p>Liczba zorganizowanych na podobszarze rewitalizacji działań (zajęć) na rzecz kształtowania pozytywnego wizerunku starości</p>			
	<p>Działania edukacyjne, podnoszące świadomość i wrażliwość społeczną na sytuację seniorów (w tym osób z niepełnosprawnością).</p>				
	<p>Rozwój sektora srebrnej gospodarki.</p>				

I.3. Wsparcie sektora opieki nad najmłodszymi	Budowa/modernizacja obiektów edukacyjnych i opiekuńczo-wychowawczych, w celu zapewnienia optymalnej dostępności usług publicznych.	Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów edukacyjnych i opiekuńczo-wychowawczych.			Mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym Rodzice i opiekunowie prawni
	Wsparcie instytucji oferujących usługi publiczne, w celu doskonalenia poziomu tych usług i maksymalizowania szans edukacyjnych ich odbiorców	Liczba zorganizowanych zajęć dodatkowych (pozalekcyjnych) na podobszarze rewitalizacji.			

Cel strategiczny:

Aktywizacja społeczno-gospodarcza

II.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości	Tworzenie programów dla osób bezrobotnych, z zakresu podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz kształtowania aktywnych postaw w poszukiwaniu zatrudnienia.	Liczba nowo zarejestrowanych na podobszarze rewitalizacji prywatnych przedsiębiorstw.			Mieszkańcy w wieku produkcyjnym: Osoby bezrobotne
	Działania w zakresie kreowania postaw przedsiębiorczych i pobudzania innowacyjności.	Liczba zorganizowanych działań (zajęć) aktywizujących zawodowo mieszkańców podobszaru rewitalizacji.			
					

	Działania w zakresie e-learningu i podnoszenia kompetencji cyfrowych mieszkańców obszaru rewitalizacji.				
II.2. Wsparcie sektora kultury	<p>Tworzenie atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty kulturalnej, adresowanej do mieszkańców wszystkich pokoleń.</p> <p>Budowa/modernizacja obiektów kulturalnych, w celu zapewnienia optymalnej dostępności usług publicznych.</p> <p>Wsparcie instytucji oferujących usługi publiczne, w celu doskonalenia poziomu tych usług i maksymalizowania szans edukacyjnych ich odbiorców.</p> <p>Organizacja wydarzeń kulturowych oraz wsparcie inicjatyw oddolnych z zakresu lokalnej kultury i tradycji, sprzyjających ożywieniu przestrzeni publicznej.</p>	<p>Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów kulturalnych.</p> <p>Liczba zorganizowanych działań kulturalnych na podobszarze rewitalizacji.</p>	<p>P2</p> <p>P7</p> <p>P13</p>	<p>R1</p> <p>R5</p> <p>R6</p>	<p>Mieszkańcy gminy: Dzieci i młodzież Seniorzy Osoby produkcyjnym wieku</p>

Cel strategiczny:

Przyjazna i bezpieczna przestrzeń publiczna

III.1.

Rewaloryzacja i poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznych

Wsparcie aranżowania przestrzeni publicznych lub półpublicznych, sprzyjających integracji sąsiedzkiej, budowaniu tożsamości lokalnej oraz wspierających aktywność obywatelską mieszkańców.

Modernizacja budynków użyteczności publicznej, w tym poprawa ich funkcjonalności i sfery wizualnej.

Kreowanie estetycznych przestrzeni publicznych, mających charakter *magnesu* i wykorzystujących potencjał rejonu.

Powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni publicznych, w tym obiektów zabytkowych, na podobszarze rewitalizacji.

Mieszkańcy gminy

<p>III.2. Poprawa środowiska (w tym ład wizualny)</p>	<p>jakości (w tym ład wizualny)</p>	<p>Ochrona środowiska, poprzez wyeliminowanie czynników zanieczyszczających otoczenie.</p> <p>Propagowanie i rozwijanie infrastruktury przyjaznej środowisku.</p> <p>Tworzenie nowych oraz pielęgnowanie i porządkowanie istniejących terenów zielonych.</p> <p>Działania edukacyjno-promocyjne, kształtujące świadome postawy w odniesieniu do dbania o ład przestrzenny i stan środowiska naturalnego w najbliższym otoczeniu.</p>	<p>Ilość unieszkodliwionych wyrobów, zanieczyszczających środowisko naturalne podobszaru rewitalizacji.</p> <p>Liczba zorganizowanych działań prośrodowiskowych na podobszarze rewitalizacji (zarówno działania miękkie jak również infrastrukturalne).</p>			<p>Mieszkańcy gminy</p>
<p>III.3. Rozwój infrastruktury technicznej, w tym poprawa dostępności komunikacyjnej</p>	<p>sieci (w tym poprawa dostępności komunikacyjnej)</p>	<p>Działania modernizacyjne dot. infrastruktury technicznej, w tym w szczególności wodno-kanalizacyjnej, służące poprawie warunków bytowych mieszkańców rewitalizowanego obszaru.</p>	<p>Długość wybudowanych/ zmodernizowanych ciągów komunikacyjnych w obrębie podobszaru rewitalizacji.</p> <p>Długość wybudowanej/ zmodernizowanej</p>			<p>Mieszkańcy gminy Przedsiębiorcy</p>

<p>Budowa/ rozbudowa sieci infrastruktury technicznej, w tym w szczególności wodociągowej i kanalizacyjnej w obrębie terenów zabudowanych.</p>	<p>infrastruktury technicznej na podobszarze rewitalizacji.</p>
<p>Budowa nowych ulic, ciągów pieszych i/lub rowerowych, służących poprawie struktury funkcjonalno-przestrzennej w obrębie obszaru rewitalizacji.</p>	
<p>Modernizacja istniejących ciągów komunikacyjnych, celem poprawy jakości podróżowania.</p>	
<p>Kształtowanie infrastruktury komunikacyjnej w myśl zasad projektowania uniwersalnego, zapewniając dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.</p>	

III.4.

Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Dostosowanie istniejących przestrzeni publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami, poprzez usuwanie barier architektonicznych i wprowadzanie różnego rodzaju udogodnień infrastrukturalnych.

Poprawa stanu technicznego budynków użyteczności publicznej, w celu zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami do usług publicznych.

Wsparcie aranżowania nowych przestrzeni publicznych, przyjaznych osobom ze szczególnymi potrzebami.

Liczba przestrzeni publicznych dostosowanych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami w granicach podobszaru rewitalizacji.

Dzieci i młodzież

Rodzice i opiekunowie prawni

Seniorzy

Osoby z niepełnosprawnościami

Źródło: opracowanie własne

PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE

Wymóg opisu przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w szczególności o charakterze społecznym, ale również gospodarczym, infrastrukturalnym, środowiskowym lub przestrzenno-funkcjonalnym, wynika bezpośrednio z art. 15 ust. 1. pkt 5. ustawy o rewitalizacji. Gminny Program Rewitalizacji obligatoryjnie powinien zawierać listę planowanych projektów rewitalizacyjnych oraz charakterystykę pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć.

8.1. Lista podstawowych projektów rewitalizacyjnych

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji, lista projektów rewitalizacyjnych powinna być sporządzona w formie opisowej, zawierając przy tym:

- nazwy poszczególnych przedsięwzięć,
- wskazanie realizujących je podmiotów,
- zakres zadań planowanych do wykonania w ramach każdej inwestycji,
- lokalizację,
- szacowane wartości,
- prognozę rezultatów poszczególnych działań wraz z metodą ich oceny.

Głównym założeniem przy wyborze projektów do przedmiotowego Programu Rewitalizacji była chęć osiągnięcia równowagi pomiędzy przedsięwzięciami o charakterze miękkim oraz projektami infrastrukturalnymi. Zaprezentowana poniżej lista nie ogranicza się zatem do zadań twardych, ale uwzględnia również inwestycje w zasoby ludzkie, które są istotnym elementem procesu rewitalizacji. Opisy poszczególnych przedsięwzięć są w pełni zgodne z zasadami określonymi w ustawie o rewitalizacji. Ponadto, wskazane zostały cele, w które wpisuje się dany projekt oraz określono wskaźniki monitorujące jego efekty.

Na liście znalazły się projekty, bez których realizacja celów Programu nie byłaby możliwa, a sam obszar rewitalizacji nie byłby w stanie wyjść z sytuacji kryzysowej. Dobór projektów infrastrukturalnych (twardych) podyktowany był występowaniem w granicach Gminy terenów pilnie wymagających przekształceń i zagospodarowania, zidentyfikowanych na etapie diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych.

Przedstawione poniżej działania wypracowane zostały z udziałem interesariuszy, biorących udział w partycypacyjnym procesie prac nad Programem Rewitalizacji (konsultacjach społecznych, warsztatach). Część z nich została również zgłoszona przez przedstawicieli instytucji publicznych w tym Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie, a także prywatnych przedsiębiorców i organizacji społecznych. Wykonawca przedmiotowego GPR zastrzegł sobie możliwość modyfikacji opisów poszczególnych projektów tak, aby odzwierciedlały one stan faktyczny na moment sporządzenia aktualizacji dokumentu.

Biorąc pod uwagę zasadę koncentracji, na poniższej liście projektów rewitalizacyjnych znalazły się również przedsięwzięcia, dla których przewiduje się lokalizację znacznie szerszą niż wyznaczony obszar interwencji. Działania te będą miały wpływ na poprawę sytuacji w całej Gminie Tarnogród, a szczegółowe uzasadnienie tego wpływu zostało opisane indywidualnie dla każdego projektu.

Przebudowa budynku po byłej szkole w Różańcu Pierwszym na potrzeby utworzenia Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród

Lokalizacja

Różaniec Pierwszy 44 – działka nr 70

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Inwestycja dotyczy przebudowy budynku po byłej Szkole Podstawowej w Różańcu Pierwszym z przeznaczeniem na Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród. Obiekt, o którym mowa, to budynek parterowy wybudowany w 1985 r. Placówka edukacyjna funkcjonowała pod tym adresem do roku 2020. Aktualnie obiekt wyłączony jest z użytkowania ze względu na zły stan techniczny, co dodatkowo przyspiesza proces jego degradacji.

Zakres przedsięwzięcia obejmuje pełną przebudowę obiektu, w tym poprawę stanu technicznego pomieszczeń, korytarzy i sanitariatów. Budynek zostanie dostosowany do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami zgodnie z zasadą uniwersalnego projektowania. Planowane jest ocieplenie elewacji, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, remont dachu oraz wymiana instalacji wewnętrznych i ogrzewania. Zakłada się wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, w tym pompy ciepła oraz instalacji fotowoltaicznej. Obiekt będzie klimatyzowany i wyposażony w sprzęt niezbędny do pełnienia nowej funkcji – ośrodka dziennego pobytu dla osób starszych i niesamodzielnych oraz Centrum Aktywności Społecznej. Część pomieszczeń zostanie przeznaczona także na potrzeby młodzieży i organizacji pozarządowych; powstaną tu również mieszkania wspomagane. W obiekcie przewidziano ponadto miejsce na ogólnodostępną siłownię.

Oprócz prac w budynku byłej szkoły, zakres przedsięwzięcia obejmuje również rewitalizację otoczenia obiektu. Niezbędna jest wymiana nawierzchni na drodze dojazdowej oraz wyznaczenie miejsc postojowych. W najbliższym sąsiedztwie Centrum Aktywności Społecznej wytyczone zostaną alejki i powstaną miejsca wypoczynku (altana, ławeczki). Istniejąca zieleń poddana będzie zabiegom pielęgnacyjnym; planuje się także nowe nasadzenia.

Przy realizacji projektu wykorzystane zostaną innowacyjne materiały i rozwiązania inspirowane naturą. W ramach projektu zapewniona będzie dbałość o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym.

Potrzeba realizacji niniejszego przedsięwzięcia wynika z potrzeb społecznych mieszkańców wsi (patrz. ppkt 5.3.2. tego dokumentu). Inwestor, w ramach przedmiotowego projektu, nie wyklucza wsparcia działań społecznych na rzecz aktywizacji środowisk zagrożonych wykluczeniem (max. 15% wartości projektu). Obejmować mogą one m.in. warsztaty, szkolenia i inne działania podnoszące kompetencje osób zaangażowanych w realizację inwestycji, jak również wszelkiego rodzaju imprezy i wydarzenia plenerowe czy zajęcia o charakterze rekreacyjnym, dedykowane poszczególnym grupom społecznym.

Okres realizacji

2026 - 2030

Szacowana wartość projektu

5 500 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne

Środki z innych źródeł

Środki własne JST

Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Budynek będzie spełniał wymagania uniwersalnego projektowania. Będzie dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami m.in. poprzez zniwelowanie barier architektonicznych czy odpowiednie przygotowanie sanitariatów. Z uwagi na docelowych odbiorców projektu, jakimi są głównie seniorzy oraz młodzież, przewiduje się spełnienie wszelkich norm bezpieczeństwa, wynikających ze specyfiki potrzeb tych grup demograficznych.

Grupa docelowa

Mieszkańcy wsi (w szczególności seniorzy i młodzież) oraz mieszkańcy Gminy Tarnogród, środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności lokalne społeczności na obszarach zdegradowanych Gminy Tarnogród, organizacje pozarządowe.

Prognozowane rezultaty

Projekt ukierunkowany jest na rozwijanie integracji i aktywności społecznej, m.in. poprzez stworzenie przestrzeni – adaptację i dostosowanie istniejącego budynku – do realizacji oferty społeczno-kulturowej i rozwój innowacji społecznych. Przebudowa i zagospodarowanie zdegradowanego obiektu po byłej szkole podstawowej wpłynie na rozwój infrastruktury w sołectwie, przyczyniając się tym samym do poprawy ładu przestrzennego i estetyki otoczenia. Wprowadzenie do opuszczonego budynku nowej funkcji społecznej ożywi okolicę, podniesie jej atrakcyjność i wpłynie na szeroko pojętą jakość zamieszkiwania w najbliższym sąsiedztwie.

Zrewitalizowany obiekt przeznaczony będzie głównie na cele społeczne. Nadzór nad jego działalnością powierzony zostanie pracownikom Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, jednak realizacja większości usług odbywać się będzie przy współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Dzięki realizacji tego przedsięwzięcia nastąpi zwiększenie powszechnego uczestnictwa w życiu społecznym grup zagrożonych wykluczeniem (w szczególności seniorów). Poprawie ulegnie ich jakość życia i kontakty międzyludzkie. Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród będzie miejscem przyjaznym ludziom i rozwijaniu ich pasji. Bogata oferta spędzania czasu wolnego wpłynie na wzrost zaangażowania mieszkańców w życie lokalnej społeczności, natomiast atrakcyjnie zagospodarowane otoczenie obiektu przyczyni się do aktywizacji i integracji mieszkańców na świeżym powietrzu.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 1,23 ha
- liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach - 1

Wskaźniki rezultatu:

- roczna liczba użytkowników zmodernizowanego obiektu – 50 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie

- I.1. Kreowanie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego
- I.2. Włączenie społeczne i integracja wykluczonych
- III.1. Rewaloryzacja i poprawa bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej
- III.4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi projektami

Mieszkania wspomagane w Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród

Organizacja i prowadzenie Centrum Aktywności Społecznej w Różańcu Pierwszym

**Rewitalizacja centrum
Tarnogrodu – skwer dla
mieszkańców**

Lokalizacja

Tarnogród Śródmieście – działka nr 1249/2, 1247/11

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

W 2022 roku zakończono rewitalizację Parku w Tarnogrodzie, jako miejsca wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców. Ze względu na lokalizację Parku, w samym centrum miasta, projekt miał duże znaczenie dla estetyki i uporządkowania ładu przestrzennego. Z powodów finansowych i organizacyjnych nie udało się jednak uporządkować terenu położonego naprzeciwko (po drugiej stronie drogi wojewódzkiej, przebiegającej przez miasto) - skweru.

Place, o którym mowa, stanowi teren zielony z nielicznymi drzewami i krzewami. Nie jest to przestrzeń wizualnie estetyczna ani atrakcyjna dla społeczności lokalnej. Brakuje podstawowej infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej (ławki, wiaty, alejki itp.). Przemieszczanie się w obrębie skweru odbywa się po wydeptanych ścieżkach gruntowych, nieprzystosowanych dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Zakres niniejszego przedsięwzięcia dotyczy uporządkowania istniejącej zieleni, montażu zielonej ściany (oddzielającej skwer od drogi wojewódzkiej) i pomnika pamięci. Dodatkowo planowane jest wyznaczenie alejek, ich utwardzenie oraz montaż ławek.

Projekt ma szczególne znaczenie dla lokalnej społeczności, ze względu na przebieg ruchliwej drogi wojewódzkiej przez centrum miasta. Skwer oddzielony od traktu komunikacyjnego zieloną ścianą będzie atrakcyjną przestrzenią relaksu w tętniącym życiem Śródmieściu. Mieszkańcy będą mogli odpocząć tu od miejskiego dynamizmu, jaki towarzyszy im na co dzień, spędzając czas na świeżym powietrzu w towarzystwie znajomych i sąsiadów. Realizacja inwestycji jest ponadto kluczowa ze względów środowiskowych – w obliczu zmian klimatycznych coraz częściej obserwuje się występowanie tzw. miejskiej wyspy ciepła, która objawia się bardzo wysokimi temperaturami w rejonach koncentracji zabudowy. Przestrzeń zielonego skweru pozwoli złagodzić nieco to negatywne zjawisko, wprowadzając do centrum miasta zdrowy mikroklimat.

Przy realizacji przedsięwzięcia wykorzystane zostaną innowacyjne materiały i rozwiązania inspirowane naturą. W ramach projektu zapewniona będzie dbałość o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury i wprowadzenie rodzimych gatunków drzew.

Potrzeba realizacji niniejszego przedsięwzięcia wynika z potrzeb społecznych mieszkańców miasta (patrz. ppkt 5.3.1. tego dokumentu). Inwestor, w ramach przedmiotowego projektu, nie wyklucza wsparcia działań społecznych na rzecz aktywizacji środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym (max. 15% wartości projektu). Działania te obejmować mogą m.in. warsztaty, szkolenia i działania podnoszące kompetencję osób zaangażowanych w realizację inwestycji, jak również wszelkiego rodzaju imprezy i wydarzenia plenerowe czy zajęcia o innym charakterze, dedykowane poszczególnym grupom społecznym.

Ryc. 5. Park w Tarnogrodzie z lotu ptaka

Źródło: https://www.youtube.com/watch?v=EUzB6busSK4&ab_channel=Lecewmiasto

Okres realizacji

2026 - 2030

Szacowana wartość projektu

500 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Skwer po przearanżowaniu będzie pozbawiony barier architektonicznych, w związku z tym dostępność dla osób ze specjalnymi potrzebami nie będzie zagrożona. Przedmiotowa inwestycja respektuje zasadę zrównoważonego oddziaływania na środowisko, potrzebę rozwoju cyfrowego, zasadę stabilności i efektywności finansowej oraz odporności na kryzys.

Grupa docelowa

Mieszkańcy miasta oraz pozostałych terenów Gminy Tarnogród, środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności lokalne społeczności na obszarach zdegradowanych oraz organizacje pozarządowe.

Prognozowane rezultaty

Celem inwestycji jest poprawa atrakcyjności i funkcjonalności centrum Tarnogrodu, jako miejsca spotkań i rekreacji społeczności lokalnej. Podstawowym rezultatem będzie więc zwiększenie dostępności do przestrzeni oferujących ciekawe możliwości spędzania czasu wolnego na świeżym powietrzu dla mieszkańców Śródmieścia. Dzięki realizacji tego przedsięwzięcia lokalna społeczność zyska warunki dla integracji sąsiedzkiej i zagospodarowania czasu wolnego w sposób sprzyjający zdrowiu. Projekt będzie miał pozytywny wpływ również na sferę środowiskową, jako element adaptacji miasta do zmian klimatu – stworzenie małej zielonej enklawy w zurbanizowanej przestrzeni.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 0,09 ha
- liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach - 1

Wskaźniki rezultatu:

- roczna liczba użytkowników zmodernizowanego obiektu – 500 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie

- I.1. Kreowanie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego
- III.1. Rewaloryzacja i poprawa bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej
- III.2. Poprawa jakości środowiska (w tym ład wizualny)
- III.4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi projektami

Tarnogrodzki Festyn Międzypokoleniowy

**Organizacja i prowadzenie Centrum
Aktywności Społecznej w Różańcu
Pierwszym**

Lokalizacja

Różaniec Pierwszy 44 – działka nr 70

Podmiot realizujący (lider projektu)

Organizacja pozarządowa

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Zadanie dotyczy organizacji i prowadzenia Centrum Aktywności Społecznej, zlokalizowanego w budynku po byłej szkole podstawowej w Różańcu Pierwszym (patrz przedsięwzięcie rewitalizacyjne pt. *Rewitalizacja budynku po byłej szkole w Różańcu Pierwszym na potrzeby Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród*).

Zakres projektu obejmuje organizację i prowadzenie zajęć z zakresu reintegracji społecznej, w tym:

1. Warsztaty motywacyjne dotyczące m.in.:

- zasad komunikacji interpersonalnej, sztuki skutecznego porozumiewania się oraz treningu zachowań asertywnych, wzmacniania samooceny i poczucia własnej wartości,
- umiejętności radzenia sobie ze stresem i przewycięzania problemów życiowych, konstruktywności działań w trudnych sytuacjach, kształtowania aktywnej i odpowiedzialnej postawy życiowej,
- wzmacniania motywacji do aktywności zawodowej i społecznej.

2. warsztaty z doradztwa zawodowego, w tym m.in.:

- wzmocnienie motywacji do aktywności zawodowej i społecznej,
- pomoc w nabywaniu umiejętności samodzielnego i skutecznego poszukiwania zatrudnienia i aktywnego poruszania się na rynku pracy,
- nabywanie umiejętności autoprezentacji, sporządzanie dokumentacji związanej z zatrudnieniem,
- uświadomienie konieczności ciągłego kształcenia i doskonalenia umiejętności zawodowych i społecznych,
- nauka wyznaczania sobie celów życiowych (krótkoterminowych i długoterminowych) i sposób ich realizacji,
- nabywanie umiejętności racjonalnego gospodarowania środkami finansowymi poprzez określenie stopnia ważności potrzeb,
- nauka planowania i monitorowania wydatków, dokonywania podstawowych operacji bankowych, rozliczania podatku itp. oraz zaspokajania potrzeb własnym staraniem, poprzez osiągnięcie samodzielności ekonomicznej dzięki zatrudnieniu lub działalności gospodarczej.

3. Działalność grupy terapeutycznej skierowanej do osób uzależnionych:

- wzmacnianie motywacji do utrzymania abstynencji,
- propagowanie zdrowego trybu życia (bez nalogów) i uświadamianie zagrożeń płynących z powrotu do uzależnień,
- poznanie akceptowanego społecznie systemu wartości,
- samoakceptacja i zrozumienie ze strony innych,
- zwiększenie otwartości, usprawnienie relacji interpersonalnych,
- wzmocnienie wiary we własne możliwości,
- samodzielne podejmowanie trudnych decyzji i wyborów, nabycie umiejętności współżycia z innymi w społeczeństwie.

Realizacja przedsięwzięcia ma na celu:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom nie podlegającym wykluczeniu społecznemu;
- nauczenie planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów poprzez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;

- zdobycie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi;
- nabycie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższenie kwalifikacji zawodowych;
- nabycie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych (m.in. odkrywanie i rozumienie własnej osoby, zdolności komunikacyjne)
- umożliwienie wzajemnego wsparcia emocjonalnego i doskonalenia uczestników;
- wykorzystanie nabytych umiejętności w życiu codziennym.

Uczestnikami Centrum Aktywności Społecznej mogą zostać:

- osoby bezrobotne i zarejestrowane w urzędzie pracy w Tarnogrodzie (w tym długotrwale bezrobotne),
- osoby bezdomne (czasowo zameldowane w schronisku dla bezdomnych),
- osoby zwolnione z zakładu karnego w ciągu ostatnich 12 miesięcy, które mają trudności w integracji ze środowiskiem,
- osoby uzależnione od alkoholu lub innych środków odurzających i zakończyły proces leczenia,
- osoby, które sprawują opiekę nad dzieckiem do lat 7,
- osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej,
- uchodźcy realizujący indywidualny program integracji,
- osoby niepełnosprawne z orzeczeniem o niepełnosprawności,
- osoby w wieku aktywności zawodowej.

Potrzeba realizacji niniejszego przedsięwzięcia wynika z potrzeb społecznych mieszkańców obszaru rewitalizacji (patrz. ppkt 5.3.2. tego dokumentu).

Okres realizacji

2026 - 2030

Szacowana wartość projektu

600 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Zajęcia będą odbywały się w zrewitalizowanym obiekcie, spełniającym wymagania uniwersalnego projektowania, więc w pełni dostosowanym do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Dla zachowania szczególnych warunków bezpieczeństwa uczestników o szczególnych wymaganiach, metody prowadzenia zajęć będą indywidualnie dopasowywane do możliwości danej grupy odbiorców.

Grupa docelowa

Mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz pozostali mieszkańcy Gminy Tarnogród, środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem bądź wykluczeniem społecznym, w szczególności lokalne społeczności na obszarach zdegradowanych Gminy Tarnogród.

Prognozowane rezultaty

Podstawowym rezultatem będzie odbudowanie i podtrzymanie u osoby biorącej udział w zajęciach w Centrum Aktywności Społecznej umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu. Dzięki realizacji tego przedsięwzięcia mieszkańcy Gminy, w tym w szczególności osoby wykluczone społecznie, zyskają warunki dla zagospodarowania ich czasu wolnego w sposób sprzyjający rozwojowi osobistemu. Inwestycja przysłuży się również integracji sąsiedzkiej oraz podnoszeniu świadomości mieszkańców w zakresie samodoskonalenia.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- liczba zajęć /warsztatów realizowanych w CIS - 4 szt.

Wskaźniki rezultatu:

- liczba osób uczestnicząca w działaniach CIS – 20 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie

I.2. Włączenie społeczne i integracja wykluczonych

II.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości

III.4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi projektami

Przebudowa budynku po byłej szkole w Różańcu Pierwszym na potrzeby Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród

**Mieszkania wspomagane
w Centrum Aktywności
Społecznej Gminy Tarnogród**

Lokalizacja

Różaniec Pierwszy 44 - działka nr 70

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród / Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnogrodzie

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie obejmuje utworzenie mieszkań wspomaganych i wsparcie ich funkcjonowania, w tym wsparcie kadry pracowników MOPS. W ramach inwestycji stworzona zostanie struktura organizacyjna mieszkań chronionych i wachlarz usług opiekuńczych; podniesione zostaną także kwalifikacje osób zatrudnionych do opieki nad osobami objętymi wsparciem. Mieszkania i pomieszczenia wspólne zostaną w pełni wyposażone.

Usługi społeczne, świadczone w ramach niniejszego przedsięwzięcia, będą prowadzone w sposób zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby). Personalne potrzeby mieszkańców lokali wspomaganych mają pierwszeństwo nad wymaganiami organizacyjnymi. Osoby korzystające z mieszkań wspomaganych będą miały wystarczającą kontrolę nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą (w zakresie funkcjonowania placówki), jak również nie będą odizolowani od ogółu społeczności.

Okres realizacji

2026 – 2030

Szacowana wartość projektu

1 000 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Budynek, w którym będą tworzone lokale wspomagane przejdzie kompleksową rewitalizację, w związku z czym będzie spełniał wszelkie wymagania uniwersalnego projektowania. Obiekt zostanie dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami m.in. poprzez zniwelowanie barier architektonicznych czy odpowiednie przygotowanie sanitariatów. Z uwagi na grupę docelową projektu, jaką są głównie osoby niesamodzielne, przewiduje się spełnienie wszelkich norm bezpieczeństwa, wynikających ze specyfiki ich potrzeb.

Grupa docelowa

Mieszkańcy wsi (w szczególności seniorzy i osoby niesamodzielne) oraz mieszkańcy Gminy Tarnogród, środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w szczególności lokalne społeczności na obszarach zdegradowanych Gminy Tarnogród oraz organizacje pozarządowe.

Prognozowane rezultaty

Projekt ukierunkowany jest na rozwijanie i zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług społecznych. Nowa infrastruktura społeczna oraz wykwalifikowana kadra pracowników w Gminie Tarnogród pozwolą na rozwiązanie problemów, dotyczących opieki nad osobami niesamodzielnymi. Praca nad usamodzielnieniem podopiecznych, zamieszkujących lokale wspomagane, wpłynie

również na zwiększenie ich powszechnego uczestnictwa w życiu społecznym, poprawiając tym samym jakość ich życia. Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród będzie miejscem przyjaznym ludziom i rozwijaniu ich pasji. Szeroka oferta spędzania czasu wolnego wpłynie na wzrost zaangażowania mieszkańców w życie lokalnej społeczności.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją –1,23 ha
- liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach - 1

Wskaźniki rezultatu:

- roczna liczba użytkowników zmodernizowanego obiektu – 3 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie

I.2. Włączenie społeczne i integracja wykluczonych

III.4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi projektami

Rewitalizacja budynku po byłej szkole w Różańcu Pierwszym na potrzeby Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród

**Rewitalizacja budynku dawnego
urzędu na potrzeby społeczne
i kulturalne**

Lokalizacja

Tarnogród, ul. Św. Jana Pawła II 1,
działka nr 1275

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Projekt zakłada przebudowę budynku po dawnym urzędzie miejskim (obecnie siedziba Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnogrodzie) na potrzeby centrum spotkań dla organizacji pozarządowych i Muzeum Ziemi Tarnogrodzkiej, gdzie prezentowane będą eksponaty, związane z okresem wojennym i powojennym na obszarze Gminy Tarnogród.

Budynek, o którym mowa, stanowi zabytek z 1930 roku, wpisany do Gminnej Ewidencji Zabytków. Jego stan techniczny jest bardzo zły – nie spełnia aktualnych wymogów technicznych i użytkowych. Obiekt wymaga kompleksowej rewitalizacji, w tym przebudowy, ocieplenia, wymiany instalacji wewnętrznych i pokrycia dachowego, stolarki okiennej oraz drzwiowej. Niezbędna jest także modernizacja i dostosowanie budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym w szczególności sanitariatów i podłóg w obiekcie.

Budynek dawnego urzędu posiada cenne walory architektoniczne – charakterystyczną elewację, typową dla zabudowy willowej w stylu szwajcarskim. Jako obiekt zabytkowy, atrakcyjny turystycznie, stanowi ważny element struktury miasta. Ze względu natomiast na pełnione funkcje (siedziba MOPS) ma również kluczowe znaczenie dla społeczności lokalnej.

W ramach przedmiotowego zadania planuje się modernizację istniejącego, zabytkowego budynku, celem nadania mu nowych funkcji społeczno-kulturowych. Przedsięwzięcie ukierunkowane będzie na rozwijanie aktywności mieszkańców Gminy, dzięki dostosowaniu budynku do realizacji działań integracyjnych. Zakres interwencji projektu obejmuje stworzenie infrastruktury społeczno-kulturowej, przyczyniającej się do włączenia społecznego oraz ochrony, rozwoju i promowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.

Przy realizacji projektu wykorzystane zostaną innowacyjne materiały i rozwiązania inspirowane naturą. W ramach projektu zapewniona będzie dbałość o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym.

Potrzeba realizacji niniejszego przedsięwzięcia wynika z potrzeb społecznych mieszkańców miasta (patrz. ppkt 5.3.1. tego dokumentu). Inwestor, w ramach przedmiotowego projektu, nie wyklucza wsparcia działań społecznych na rzecz aktywizacji środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym (max. 15% wartości projektu). Działania te obejmować mogą m.in. warsztaty, szkolenia i działania podnoszące kompetencje osób zaangażowanych w realizację inwestycji, jak również wszelkiego rodzaju wydarzenia czy zajęcia dedykowane poszczególnym grupom społecznym.

Ryc. 6. Budynek dawnego Urzędu Miasta

Źródło: <http://www.mops.tarnograd.pl/>

Okres realizacji

2026 - 2030

Szacowana wartość projektu

2 000 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Obiekt będzie w pełni dostępny dla osób z niepełnosprawnościami poprzez zniwelowanie barier architektonicznych. Przedmiotowa inwestycja będzie respektować zasadę zrównoważonego oddziaływania na środowisko, potrzebę rozwoju cyfrowego, zasadę dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami, zasadę stabilności i efektywności finansowej oraz odporności na kryzys.

Grupa docelowa

Mieszkańcy miasta oraz całej Gminy Tarnogród, środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem bądź wykluczeniem społecznym, w szczególności lokalne społeczności na obszarach zdegradowanych Gminy Tarnogród oraz organizacje pozarządowe.

Prognozowane rezultaty

Podstawowym rezultatem przedmiotowej inwestycji będzie zwiększenie dostępności dla mieszkańców Śródmieścia do miejsc spędzania czasu wolnego i integracji. W mieście Tarnogród zarejestrowanych jest obecnie 14 organizacji pozarządowych, których członkowie zmagają się z trudnościami lokalowymi, przekładającymi się na realizację ich celów statutowych. Zrewitalizowany obiekt umożliwi realizację regularnych spotkań oraz planowanie i tworzenie nowych pomysłów na rozwój społeczny i kulturalny Gminy Tarnogród. Istotny jest fakt, iż większość podmiotów trzeciego sektora działa na rzecz przeciwdziałania patologiom i wykluczeniu społecznemu. Niniejsze przedsięwzięcie wspierać będzie zatem włączenie społeczne grup w niekorzystnej sytuacji, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi społeczne.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 0,05 ha
- liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach - 1

Wskaźniki rezultatu:

- roczna liczba użytkowników zmodernizowanego obiektu – 500 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie:

- I.1. Kreowanie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego
- II.2. Wsparcie sektora kultury
- III.3. Rewaloryzacja i poprawa bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej
- III.4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi projektami

Nowe oblicze pomocy społecznej w Gminie Tarnogród

Nowe oblicze pomocy społecznej w Gminie Tarnogród

Lokalizacja

Tarnogród, ul. 1-go Maja 7 – działki nr 776/7 i 776/9

Podmiot realizujący (lider projektu)

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnogrodzie

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Inwestycja dotyczy przekształcenia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnogrodzie na Centrum Usług Społecznych (CUS). Utworzony CUS przejmie dotychczasowe zadania realizowane przez MOPS oraz będzie realizował dodatkowe usługi społeczne z co najmniej z dwóch zakresów: polityki prorodzinnej, wspierania rodziny, systemu pieczy zastępczej, pomocy społecznej, promocji i ochrony zdrowia, wspierania osób niepełnosprawnych, edukacji publicznej, przeciwdziałania bezrobociu, kultury, kultury fizycznej i turystyki, pobudzania aktywności obywatelskiej, mieszkalnictwa, ochrony środowiska oraz reintegracji zawodowej i społecznej. Z założenia, usługi proponowane przez nowy podmiot mają mieć charakter usług powszechnych skierowanych do społeczności lokalnej, inaczej niż działania MOPS, których charakter jest selektywny (skierowany tylko i wyłącznie do beneficjentów pomocy społecznej).

Obecny MOPS, po przekształceniu w Centrum Usług Społecznych, zostanie przeniesiony do nowej siedziby – budynku przy ul. 1-go Maja 7, w którym mieści się również szkoła podstawowa i przedszkole. Przedsięwzięcie obejmuje wszelkie czynności i koszty związane z przeprowadzeniem procedury przekształcenia MOPS w CUS w tym: przygotowanie dokumentacji, podniesienie kwalifikacji pracowników, organizacja oferty usług społecznych i związane z tym przygotowanie infrastruktury (remonty, wyposażenie).

Okres realizacji

2027 - 2030

Szacowana wartość projektu

800 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Obiekt (a właściwie jego część, w której będzie funkcjonował CUS) poddany będzie pracom remontowym, w wyniku których zostanie w pełni przystosowany dla osób z niepełnosprawnościami. Przedmiotowa inwestycja będzie respektować zasadę zrównoważonego oddziaływania na środowisko, potrzebę rozwoju cyfrowego,

zasadę dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami, zasadę stabilności i efektywności finansowej oraz odporności na kryzys.

Grupa docelowa

Mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz mieszkańcy Gminy Tarnogród, środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem bądź wykluczeniem społecznym, w szczególności lokalne społeczności na obszarach zdegradowanych Gminy Tarnogród oraz organizacje pozarządowe.

Prognozowane rezultaty

Podstawowym rezultatem przedsięwzięcia będzie zwiększenie dostępności dla mieszkańców Gminy do usług społecznych, ukierunkowanych na realizację ich potrzeb. Zmiana charakteru podmiotu pozwoli rozszerzyć grupę odbiorców oferty, co przełoży się na wzrost integracji i aktywności lokalnej. Nowy podmiot umożliwi organizację spotkań, wydarzeń oraz planowanie i tworzenie nowych pomysłów na rozwój społeczny i kulturalny Gminy Tarnogród.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

Liczba nowo utworzonych podmiotów usług społecznych – 1 szt.

Wskaźniki rezultatu:

Liczba odbiorców oferty społecznej CUS – 50 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie

I.2. Włączenie społeczne i integracja wykluczonych

II.2. Wsparcie sektora kultury

Powiązania i synergia z innymi projektami

Rewitalizacja budynku dawnego urzędu na potrzeby społeczne i kulturalne

Rozwój usług społecznych w Gminie Tarnogród

Rozwój usług społecznych w Gminie Tarnogród

Lokalizacja

Realizacja usług w miejscu zamieszkania podopiecznych

*Realizacja niniejszego przedsięwzięcia wykracza poza obszar rewitalizacji, obejmując swoim zasięgiem całą Gminę w jej granicach administracyjnych. Ze względu na fakt, iż usługi społeczne świadczone będą w miejscach zamieszkania podopiecznych, uprzednio zgłoszonych do projektu, precyzyjna

lokalizacja ostatecznie wyklaruje się na etapie realizacji. W związku z powyższym może zdarzyć się, że finalnie, przedsięwzięcie zostanie uskutecznione wyłącznie poza obszarem rewitalizacji (w przypadku braku zgłoszenia osób zamieszkałych w zdegradowanych sołectwach). Niezależnie jednak od faktycznego rejonu świadczenia usług, zasięg oddziaływania przedsięwzięcia pozostaje szeroki i będzie miał wpływ także na rewitalizowane obszary. Mieszkańcy Śródmieścia i Różańca Pierwszego, nawet w przypadku niezakwalifikowania się do projektu będą mieli możliwość samodzielnego przewycięzania problemów metodą powtarzania (naśladowania) schematów wypracowanych przez osoby objęte wsparciem asystenta.

Podmiot realizujący (lider projektu)

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnogrodzie

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Projekt obejmuje świadczenie nieodpłatnych usług rehabilitacyjnych, psychologicznych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych (również o znaczeniu opieki wytchnieniowej), skierowanych do osób starszych, niepełnosprawnych, potrzebujących wsparcia. Owe wsparcie świadczone będzie w domach podopiecznych, na zasadzie usług asystenckich.

Projekt realizuje horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, tzn. że:

- usługi świadczone będą w sposób zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości podopiecznych),
- indywidualne potrzeby podopiecznych będą miały pierwszeństwo przed wymaganiami organizacyjnymi,
- podopieczni będą mieli pełną decyzyjność odnoście świadczonych względem nich usług,
- respektowane będą osobiste granice kontaktu społecznego każdego z podopiecznych – nie będą oni zmuszani do aktywności zespołowych, jeżeli nie wyrażą takiej chęci oraz nie będą izolowani od ogółu społeczności, w sytuacji gdy wskażą na potrzebę obcowania z innymi.

Inwestycja obejmuje także koszty zatrudnienia czterech osób oraz realizację przez nie ww. usług.

Okres realizacji

2026 - 2030

Szacowana wartość projektu

600 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne

Środki z innych źródeł

Środki własne JST

Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Projekt realizowany będzie w myśl zasady uniwersalnego projektowania i zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Grupa docelowa

Osoby starsze, niepełnosprawne, wymagające wsparcia z terenu całej Gminy

Prognozowane rezultaty

Efektom realizacji niniejszego przedsięwzięcia będzie zwiększenie dostępności usług świadczonych w społeczności lokalnej oraz wsparcie tworzenia warunków w zakresie opieki nad osobami potrzebującymi pomocy w codziennym funkcjonowaniu, w miejscu ich zamieszkania. Realizacja projektu wpłynie na poprawę stanu zdrowia (psychicznego i fizycznego) podopiecznych oraz ich aktywizację. Zgłoszone do projektu osoby potrzebujące otrzymają niezbędne wsparcie. Nie bez znaczenia będzie również sam kontakt z opiekunem, który jest szczególnie ważny w kontekście osób samotnych.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- liczba osób zatrudnionych do realizacji usług społecznych – 4 os.

Wskaźniki rezultatu:

- liczba osób objętych usługami społecznymi – 10 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie

I.2. Włączenie społeczne i integracja wykluczonych

III.4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi projektami

Nowe oblicze pomocy społecznej w Gminie Tarnogród

**"Aktywnie z Gromem". Zajęcia
piłkarskie dla dzieci**

Lokalizacja

Różaniec Pierwszy 27a - działki nr 49, 50/2 i 50/4

Podmiot realizujący (lider projektu)

LUDOWY KLUB SPORTOWY "GROM" W RÓŻAŃCU

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Projekt przewiduje przeprowadzenie zajęć treningowych z piłki nożnej dla min. 24 dzieci w wieku od 5 do 8 lat. Zajęcia będą się odbywać na trawiastym, pełnowymiarowym boisku piłkarskim oraz boisku ze sztuczną nawierzchnią – stadion piłkarski i kompleks boisk „Orlik” – przy obecności dwóch trenerów. Zajęcia będą skupiały się na rozwoju umiejętności panowania nad własnym ciałem i pogłębieniu wiedzy z zakresu funkcjonowania układów: szkieletowego oraz mięśniowego

Spodziewany efekt inwestycji to nauczenie jak największej liczby dzieci podstawowych umiejętności piłkarskich. Dzieci utalentowane piłkarsko będą stanowiły doskonałe zaplecze kadrowe dla Klubu w perspektywie rejestracji grup młodzieżowych w strukturach Lubelskiego Związku Piłki Nożnej.

Integralną częścią projektu będzie działanie infrastrukturalne dot. zapewnienia zaplecza komunikacyjnego w postaci parkingu. Szczegóły inwestycji opisano w osobnej karcie projektu poniżej. Obie inwestycje razem tworzą kompleksowy projekt rewitalizacyjny.

Okres realizacji

2025- 2028

Szacowana wartość projektu

62 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Przedsięwzięcie realizowane będzie w myśl zasady uniwersalnego projektowania i zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Zajęcia odbywać się będą w miejscach przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, pozbawionych barier architektonicznych. Z uwagi na grupę docelową projektu, jaką są dzieci, przewiduje się spełnienie wszelkich norm bezpieczeństwa.

Grupa docelowa

Dzieci w wieku od 5 do 8 lat z obszaru rewitalizacji oraz mieszkańcy Gminy Tarnogród, rodzice bądź opiekunowie prawni.

Prognozowane rezultaty

Efektom realizacji niniejszego przedsięwzięcia będzie popularyzacja aktywnego spędzania czasu wolnego, rozwijanie sprawności fizycznej dzieci, utrwalanie zasady fair-play oraz kształtowanie prozdrowotnego stylu życia. Projekt przyczyni się także do szeroko pojętej aktywizacji społeczności lokalnej. Przewiduje się, że

wydarzenie przyciągnie rodziny z dziećmi, które zintegrują się ze sobą nawzajem, nawiążą nowe wartościowe relacje i będą chętniej uczestniczyć w życiu społecznym. Wspólnie spędzony czas będzie sprzyjał poprawie relacji pomiędzy poszczególnymi członkami rodzin, zwłaszcza na linii rodzic – dziecko.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- liczba zorganizowanych zajęć sportowych – 6 szt.

Wskaźniki rezultatu:

- całkowita liczba uczestników wydarzenia – 24 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie

I.1. Kreowanie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego

I.3. Wsparcie sektora opieki nad najmłodszymi

Powiązania i synergia z innymi projektami

Budowa parkingu przy stadionie piłkarskim LKS Grom w Różańcu Pierwszym

**"Aktywnie z OLIMPIAKOS".
Zajęcia piłkarskie
dla dzieci**

Lokalizacja

Tarnogród Śródmieście, ul. Targowa 12 – działki nr 250/5, 290/4, 1358/1 i 1359/1

Podmiot realizujący (lider projektu)

LUDOWY KLUB SPORTOWY "OLIMPIAKOS"
W TARNOGRODZIE

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Projekt przewiduje przeprowadzenie zajęć treningowych z piłki nożnej dla min. 24 dzieci w wieku od 5 do 8 lat. Zajęcia będą się odbywać na pełnowymiarowym boisku piłkarskim przy obecności dwóch trenerów. Zajęcia będą skupiały się na rozwoju umiejętności panowania nad własnym ciałem i pogłębieniu wiedzy z zakresu funkcjonowania układów: szkieletowego oraz mięśniowego

Spodziewany efekt inwestycji to nauczenie jak największej liczby dzieci podstawowych umiejętności piłkarskich. Dzieci utalentowane piłkarsko będą stanowiły doskonałe zaplecze kadrowe dla Klubu w perspektywie rejestracji grup młodzieżowych w strukturach Lubelskiego Związku Piłki Nożnej.

Okres realizacji

2025- 2028

Szacowana wartość projektu

62 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Przedsięwzięcie realizowane będzie w myśl zasady uniwersalnego projektowania i zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Zajęcia odbywać się będą w miejscach przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, pozbawionych barier architektonicznych. Z uwagi na grupę docelową projektu, jaką są dzieci, przewiduje się spełnienie wszelkich norm bezpieczeństwa.

Grupa docelowa

Dzieci w wieku od 5 do 8 lat z obszaru rewitalizacji oraz mieszkańcy Gminy Tarnogród, rodzice bądź opiekunowie prawni.

Prognozowane rezultaty

Efektom realizacji niniejszego przedsięwzięcia będzie popularyzacja aktywnego spędzania czasu wolnego, rozwijanie sprawności fizycznej dzieci, utrwalanie zasady fair-play oraz kształtowanie prozdrowotnego stylu życia. Projekt przyczyni się także do szeroko pojętej aktywizacji społeczności lokalnej. Przewiduje się, że wydarzenie przyciągnie rodziny z dziećmi, które zintegrują się ze sobą nawzajem, nawiążą nowe wartościowe

relacje i będą chętniej uczestniczyć w życiu społecznym. Wspólnie spędzony czas będzie sprzyjał poprawie relacji pomiędzy poszczególnymi członkami rodzin, zwłaszcza na linii rodzic – dziecko.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- liczba zorganizowanych zajęć sportowych – 6 szt.

Wskaźniki rezultatu:

- całkowita liczba uczestników wydarzenia – 24 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie

I.1. Kreowanie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego

I.3. Wsparcie sektora opieki nad najmłodszymi

Powiązania i synergia z innymi projektami

Przedsięwzięcie nie posiada powiązania z rewitalizowaną infrastrukturą, jednak założone w nim działania znacząco przyczynią się do wzbogacenia oferty spędzania czasu wolnego na terenie Śródmieścia. W przypadku niniejszego projektu występuje natomiast wyraźne powiązanie problemowe z innymi projektami o charakterze sportowo-edukacyjnym, np. z przedsięwzięciem pn. „Aktywnie z Gromem”. Zajęcia piłkarskie dla dzieci, organizowanym w Różańcu Pierwszym.

**Termomodernizacja budynku
Tarnogrodzkiego Ośrodka
Kultury**

Lokalizacja

Śródmieście, ul. Rynek 18 – działka nr 3585

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Budynek Tarnogrodzkiego Ośrodka Kultury powstał w latach pięćdziesiątych XX wieku. Od blisko 70 lat stanowi centrum kulturalne Miasta Tarnogród, miejsce spotkań i aktywności mieszkańców. W murach TOK działalność prowadzi kilka organizacji formalnych i nieformalnych, skupiających się wokół śpiewu, tańca i teatru. W ramach inwestycji rewitalizacyjnej w latach 2020-2023 dokonano modernizacji wnętrza obiektu i sali teatralnej. Mimo to, budynek w dalszym ciągu wymaga pilnych prac termomodernizacyjnych – niezbędne jest ocieplenie ścian zewnętrznych i stropu oraz wymiana stolarki okiennej i drzwiowej. Działania te będą podstawą niniejszego przedsięwzięcia.

Okres realizacji

2027 - 2028

Szacowana wartość projektu

2 500 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Przedmiotowa inwestycja będzie respektować zasadę zrównoważonego oddziaływania na środowisko, potrzebę rozwoju cyfrowego, zasadę dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami, zasadę stabilności i efektywności finansowej oraz odporności na kryzys. Obiekt będzie w pełni dostępny dla osób z niepełnosprawnościami poprzez zniwelowanie barier architektonicznych.

Grupa docelowa

Mieszkańcy miasta oraz mieszkańcy Gminy Tarnogród, środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem bądź wykluczeniem społecznym, w szczególności lokalne społeczności na obszarach zdegradowanych Gminy Tarnogród oraz organizacje pozarządowe.

Prognozowane rezultaty

Dostosowanie budynku MGOK do współczesnych wymagań technicznych, wpłynie na poprawę atrakcyjności oferty kulturalnej oraz zwiększy jej konkurencyjność. Zmodernizowany obiekt będzie miał pozytywne przełożenie na zwiększenie dostępu do dobrej jakości usług kulturalnych; przyczyni się do uruchomienia aktywności lokalnych środowisk. Rewitalizacja obiektu pozwoli na stworzenie miejsca integracji i rozwoju kompetencji społecznych mieszkańców oraz wykorzystania ich talentów.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- liczba obiektów poddanych termomodernizacji – 1 szt.

Wskaźniki rezultatu:

- liczba osób korzystających ze wspartej infrastruktury - 500 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie

II.2. Wsparcie sektora kultury

III.1. Rewaloryzacja i poprawa bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej

III.4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi projektami

Tarnogrodzki Festyn Międzypokoleniowy

Opieka nad zabytkami w Gminie Tarnogród

Lokalizacja

Obszar całej Gminy Tarnogród, w tym podobszary rewitalizacji Śródmieście i Różaniec Pierwszy

*Realizacja niniejszego przedsięwzięcia wykracza poza obszar rewitalizacji, obejmując swoim zasięgiem całą Gminę w jej granicach administracyjnych. Ze względu na fakt, iż inicjatywa społeczna, na której opiera się projekt, prowadzona będzie w miejscach

występowania obiektów zabytkowych, wymagających prac pielęgnacyjnych, precyzyjna lokalizacja ostatecznie wyklaruje się na etapie realizacji. W związku z powyższym może zdarzyć się, że finalnie, przedsięwzięcie zostanie uskutecznione wyłącznie poza obszarem rewitalizacji (w przypadku braku wytypowania do objęcia projektem zabytków zlokalizowanych w zdegradowanych sołectwach). Niezależnie jednak od faktycznego rejonu świadczenia usług, zasięg oddziaływania przedsięwzięcia pozostaje szeroki i będzie miał wpływ także na rewitalizowane obszary, m.in. poprzez wzmocnienie atrakcyjności turystycznej całej Gminy.

Podmiot realizujący (lider projektu)

Organizacje pozarządowe, prowadzące działalność na obszarze Gminy

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie stanowi inicjatywę społeczną, opartą na zbiorowej odpowiedzialności za zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturalnego. Obszar Gminy Tarnogród charakteryzują liczne obiekty o charakterze zabytkowym, które niszczone są z powodu niewystarczających nakładów finansowych. Niniejsza inwestycja dotyczy zakupu niezbędnych narzędzi i przeprowadzenia robót budowlanych, pozwalających na poprawę atrakcyjności zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie. Przewidziane działania powinny prowadzić do zapobiegania zagrożeniom, mogącym spowodować uszczerbek dla wartości obiektów o cennych walorach architektonicznych oraz udaremnić niszczenie i niewłaściwe korzystanie z zabytków. Realizację przedsięwzięcia powierzono organizacjom pozarządowym, funkcjonującym na obszarze Gminy.

Okres realizacji

2026 - 2028

Szacowana wartość projektu

200 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Projekt realizowany będzie w myśl zasady uniwersalnego projektowania i zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Dla zachowania szczególnych warunków bezpieczeństwa uczestników z niepełnosprawnościami, zastosowane zostaną metody przydziału im takich zadań, które będą dostosowane do możliwości tej grupy.

Grupa docelowa

Mieszkańcy miasta oraz mieszkańcy Gminy Tarnogród, środowiska lub lokalne społeczności zagrożone ubóstwem bądź wykluczeniem społecznym, w szczególności lokalne społeczności na obszarach zdegradowanych Gminy Tarnogród oraz organizacje pozarządowe.

Prognozowane rezultaty

Realizacja niniejszego przedsięwzięcia przyczyni się do szeroko pojętej aktywizacji społeczności lokalnej. Przewiduje się, że społeczna opieka nad zabytkami, wpłynie na zintegrowanie ze sobą nawzajem uczestników programu - nawiążą oni nowe, wartościowe relacje i będą chętniej uczestniczyć w życiu społecznym. Projekt będzie miał także duże znaczenie dla budowania relacji międzypokoleniowych, zakorzenienia wartości historycznych w świadomości najmłodszych mieszkańców Gminy i fizycznej odnowy lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- Liczba organizacji pozarządowych biorących udział w programie - 2 szt.

Wskaźniki rezultatu:

- Liczba obiektów zabytkowych, objętych wsparciem – 5 szt.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie:

I.2. Włączenie społeczne i integracja wykluczonych

II.2. Wsparcie sektora kultury

III.1. Rewaloryzacja i poprawa bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej

Powiązania i synergia z innymi projektami

Przedsięwzięcie nie posiada powiązania z rewitalizowaną infrastrukturą, jednak założone w nim działania w znacznym stopniu przyczynią się do poprawy atrakcyjności turystycznej Gminy oraz będą miały wpływ na aspekty społeczne (integracja, aktywizacja). W przypadku niniejszego projektu występuje wyraźne powiązanie problemowe z innymi projektami o charakterze kulturowym, ukierunkowanymi na poprawę relacji międzyludzkich, np. z przedsięwzięciem pn. Tarnogrodzki Festyn Międzypokoleniowy.

**Tarnogrodzki Festyn
Międzypokoleniowy**

Lokalizacja

Tarnogród Śródmieście, Rynek

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Projekt zakłada przeprowadzenie imprezy tematycznej na terenie zrewitalizowanego centrum miasta. Wydarzenie obejmować będzie różnego rodzaju koncerty, gry i występy skierowane do osób w każdym wieku oraz liczne konkursy związane z historią miasta. Przewidziano także wydzielenie strefy zabaw dla najmłodszych.

Adresatami wydarzenia są mieszkańcy całej Gminy Tarnogród, w tym w szczególności seniorzy i rodziny z dziećmi.

Zakres przedsięwzięcia obejmuje ponadto realizację nowych zajęć z zakresu integracji i kultury, które wpisane zostaną w stałą ofertę TOK, znacząco ją poszerzając. Nowe formy pracy/aktywności przyciągną różnorodne grupy społeczne (w tym w roli publiczności), ożywią atmosferę społeczną i wpłyną na integrację mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Wydarzenie wyróżnia się innowacyjnością, z uwagi na szerokie, kompleksowe podejście do tematu aktywizacji i integracji społecznej. W organizacji Festynu czynnie uczestniczyć będą organizacje pozarządowe w tym Tarnogrodzkie Towarzystwo Regionalne

Okres realizacji

2024 - 2030

Szacowana wartość projektu

100 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne: KPO

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Projekt realizowany będzie w miejscach przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, pozbawionych barier architektonicznych. Dla zachowania szczególnych warunków bezpieczeństwa uczestników z niepełnosprawnościami, zastosowane zostaną metody przydziału im takich konkurencji, które będą dostosowane do możliwości tej grupy. Plakaty informacyjne dot. wydarzenia drukowane będą z użyciem czcionki bezszeryfowej, w odpowiednim kontraście kolorystycznym, co pozwoli osobom niedowidzącym na ich odczytanie.

Grupa docelowa

Mieszkańcy Gminy Tarnogród (zwłaszcza seniorzy i rodziny z dziećmi), środowiska zagrożone ubóstwem bądź wykluczeniem społecznym, w szczególności lokalne społeczności na obszarach zdegradowanych Gminy oraz organizacje pozarządowe.

Prognozowane rezultaty

Realizacja niniejszego przedsięwzięcia przyczyni się do szeroko pojętej aktywizacji społeczności lokalnej. Przewiduje się, że wydarzenie przyciągnie rodziny z dziećmi, które uczestnicząc we wspólnych (zespołowych) konkurencjach zintegrują się ze sobą nawzajem, nawiążą nowe wartościowe relacje i będą chętniej uczestniczyć w życiu społecznym. Wspólnie spędzony czas będzie sprzyjał także poprawie relacji pomiędzy poszczególnymi członkami rodzin, zwłaszcza na linii rodzic – dziecko. Duże znaczenie projekt będzie miał dla budowania relacji międzypokoleniowych, gdyż część wydarzenia będzie skierowana do seniorów z obszaru rewitalizacji.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- Liczba elementów z oferty kulturalno-rekreacyjnej zrealizowanych w ramach projektu - 10 szt.

Wskaźniki rezultatu:

- Szacowana liczba uczestników wydarzenia – 700 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie

I.1. Kreowanie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego

I.2. Włączenie społeczne i integracja wykluczonych

II.2. Wsparcie sektora kultury

Powiązania i synergia z innymi projektami

Rewitalizacja centrum Tarnobrodu – skwer dla mieszkańców

Proekologiczna postawa mieszkańców

Lokalizacja

Cały obszar rewitalizacji, tj. dzielnica Śródmieście i sołectwo Różaniec Pierwszy (Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród, budynek dawnego Urzędu Miejskiego)

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród

Partner projektu

Organizacja pozarządowa

Zakres zadań przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie dotyczy uwrażliwienia mieszkańców obszaru rewitalizacji na zachodzące zmiany klimatyczne oraz sposobów minimalizowania wpływu ich domostw na najbliższe otoczenie. Projekt obejmuje organizację cyklicznych spotkań promocyjno-informacyjnych prowadzonych przez doradcę ekologicznego, na których przedstawione zostaną zarówno przyczyny jak i skutki zmian klimatu oraz propozycje działań im zapobiegających lub minimalizujących. Tematy spotkań obejmować będą ponadto zagadnienia takie jak: instalacje OZE, szkodliwość wyrobów azbestowych oraz niewłaściwe gospodarowanie odpadami. W zakres przedsięwzięcia wchodzi także: plakaty i broszury informacyjne.

Na udział w przedsięwzięciu przewidziano wstępnie 30 miejsc, dedykowanych mieszkańcom Gminy Tarnogród oraz przedsiębiorcom, prowadzącym na terenie Gminy działalność gospodarczą, w szczególności mieszkańcom i przedsiębiorcom z rewitalizowanych obszarów. Realizacja projektu będzie odbywać się w zrewitalizowanych obiektach (Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród, budynek dawnego Urzędu Miejskiego).

Dodatkowym elementem projektu będzie przeprowadzenie warsztatów proekologicznych w placówkach szkolnych/przedszkolnych na obszarze rewitalizacji, celem kształtowania świadomości ekologicznej najmłodszych członków społeczności lokalnej.

Okres realizacji

2024 - 2030

Szacowana wartość projektu

150 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Spotkania z uczestnikami projektu odbywać się będą w pomieszczeniach dostosowanych do ich szczególnych potrzeb. Obsługa projektu odbywać się będzie z wykorzystaniem poczty elektronicznej, SMS, MMS i strony internetowej, która jest dostosowana do wymogów, nałożonych przez ustawę o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Na wniosek uczestnika projektu ze szczególnymi potrzebami, komunikacja z Urzędem Miejskim w trakcie realizacji projektu może przebiegać w formie indywidualnie określonej w tym wniosku.

Grupa docelowa

Grupą docelową będą mieszkańcy obszaru rewitalizacji – właściciele lub użytkownicy nieruchomości na obszarze rewitalizacji – w tym osoby z niepełnosprawnościami, przedsiębiorcy z obszaru rewitalizacji i osoby młode. Planuje się objęcie programem 30 osób z obszaru rewitalizacji.

Prognozowane rezultaty

Efektem realizacji niniejszego przedsięwzięcia będzie wzrost świadomości społeczności lokalnej na temat ochrony środowiska naturalnego w najbliższej okolicy. Przewiduje się, że przeprowadzone działania promocyjno-informacyjne przyczynią się w przyszłości do wyraźnego zmniejszenia wykorzystania azbestu w gospodarstwach domowych na terenie Gminy i w lokalnych przedsiębiorstwach oraz do wzrostu zainteresowania OZE. W rezultacie jakość środowiska w Gminie Tarnogród ulegnie znaczącej poprawie.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- Liczba objętych wsparciem podmiotów administracji publicznej lub służb publicznych na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym – 1 szt.

Wskaźniki rezultatu:

- Liczba osób, które ukończyły cykl spotkań – 30 osób.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie:

I.3. Wsparcie sektora opieki nad najmłodszymi

III.2. Poprawa jakości środowiska (w tym ład wizualny)

III.4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi projektami

Przebudowa budynku po byłej szkole w Różańcu Pierwszym na potrzeby Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród,

Rewitalizacja budynku dawnego urzędu na potrzeby społeczne i kulturalne

**Budowa parkingu przy
stadionie piłkarskim LKS
GROM w Różańcu
Pierwszym**

Lokalizacja

Różaniec Pierwszy 27a, działka nr 50/4

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Inwestycje w elementy infrastruktury komunikacyjnej, co do zasady, nie powinny być dominującym elementem projektu, a jedynie stanowić nieodłączną część większych założeń. W związku z powyższym, niniejszy projekt ściśle powiązany będzie z przedsięwzięciem pn. „Aktywnie z Gromem”. Zajęcia piłkarskie dla dzieci. Obie inwestycje (wspólnie) stanowią kompleksowy projekt rewitalizacyjny.

Niniejsze działanie dotyczy utworzenia przestrzeni parkingowej przy istniejącym obiekcie sportowym, celem zapewnienia bezpieczeństwa dzieci, dowożonych na zajęcia piłkarskie. Stadion zlokalizowany jest bezpośrednio przy drodze wojewódzkiej nr 863, tj. trasie komunikacyjnej o dużym natężeniu ruchu. Pojazdy zatrzymujące się na poboczu stanowiłyby znaczne utrudnienie ruchu dla innych użytkowników drogi oraz zagrożenie dla nich samych.

Przedmiotowa inwestycja zakłada wydzielenie 10 miejsc parkingowych (w tym 1 dla osób niepełnosprawnych) w przestrzeni działki nr 50/4 od strony drogi wojewódzkiej. Zostaną one wykonane z ekologicznych, przepuszczalnych materiałów (kratki trawnikowej), dzięki czemu stan środowiska naturalnego nie ulegnie pogorszeniu.

Okres realizacji

2025 - 2027

Szacowana wartość projektu

180 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne: KPO

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

W projekcie przewidziano wydzielenie 1 miejsca parkingowego, dedykowanego osobom z niepełnosprawnościami. Parametry owego miejsca będą większe od miejsc standardowych, zgodne z aktualnie obowiązującymi przepisami prawa. Miejsce to zostanie również odpowiednio oznaczone.

Grupa docelowa

Mieszkańcy Gminy Tarnogród, osoby korzystające z obiektu sportowego, w tym w szczególności rodzice dzieci uczęszczających na zajęcia w LKS Grom.

Prognozowane rezultaty

Realizacja przedsięwzięcia, jak wspomniano wyżej, przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa osób korzystających z obiektu sportowego; wpłynie także na poprawę wizualnej estetyki otoczenia. Projekt sprzyja uporządkowaniu układu przestrzennego obszaru rewitalizacji oraz wzbogaca jego program użytkowy o element niezwykle istotny dla poprawy funkcjonowania lokalnej społeczności (w oparciu o dostępność komunikacyjną).

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – 1 szt.

Wskaźniki rezultatu:

- roczna liczba użytkowników infrastruktury – 500 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie

III.1. Rewaloryzacja i poprawa bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej

III.3. Rozwój sieci infrastruktury technicznej, w tym poprawa dostępności komunikacyjnej

Powiązania i synergia z innymi projektami

„Aktywnie z Gromem”. Zajęcia piłkarskie dla dzieci.

Z biznesem za pan brat

Lokalizacja

Cały obszar rewitalizacji, tj. dzielnica Śródmieście i sołectwo Różaniec Pierwszy (Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród, budynek dawnego Urzędu Miejskiego)

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród

Partner projektu

Organizacja pozarządowa

Zakres zadań przedsięwzięcia

Projekt obejmuje przeprowadzenie cyklu szkoleń z zakresu podstaw przedsiębiorczości i świadomego prowadzenia własnego biznesu. Przedsięwzięcie skierowane jest przede wszystkim do osób bezrobotnych, bezradnych w kwestii prowadzenia gospodarstwa domowego, zagrożonych wykluczeniem społecznym, odczuwających potrzebę rozwoju osobistego i nabycia nowych umiejętności. W trakcie trwania szkolenia prowadzący przełożą uczestnikom wiedzę m.in. na temat kreowania postaw przedsiębiorczych, ekonomii społecznej, współpracy z klientem czy rozpoznawania aktualnie występujących potrzeb na rynku lokalnym. Uczestnicy otrzymają zaświadczenia o odbyciu szkolenia, stanowiące potwierdzenie zdobytej przez nich wiedzy.

Okres realizacji

2028 - 2030

Szacowana wartość projektu

20 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Projekt realizowany będzie w miejscach przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, pozbawionych barier architektonicznych. Dla zachowania szczególnych warunków bezpieczeństwa uczestników zajęcia dostosowane będą do ich fizycznych możliwości. Plakaty informacyjne dot. wydarzenia drukowane będą z użyciem czcionki bezszeryfowej, w odpowiednim kontraście kolorystycznym, co pozwoli osobom niedowidzącym na ich odczytanie. W razie potrzeby przewiduje się również możliwość nagłośnienia wypowiedzi osoby prowadzącej warsztat, za pośrednictwem mikrofonu i głośników bezprzewodowych.

Grupa docelowa

Osoby bezrobotne, bezradne w kwestii prowadzenia gospodarstwa domowego, zagrożone wykluczeniem społecznym, odczuwające potrzebę rozwoju osobistego i nabycia nowych umiejętności.

Prognozowane rezultaty

Efektom realizacji niniejszego przedsięwzięcia będzie reintegracja społeczna i zawodowa, podniesienie kwalifikacji mieszkańców rewitalizowanego obszaru oraz pobudzenie w nich chęci do pracy na własny rachunek. Przewiduje się, że szkolenia prowadzone przez wykwalifikowanych mentorów przełożą się na rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji oraz spadek bezrobocia.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- liczba osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi – 15 os.
- liczba osób należących do marginalizowanych mniejszości, w tym osób z niepełnosprawnościami i zagrożonych wykluczeniem społecznym, objętych wsparciem – 5 os.

Wskaźniki rezultatu:

- liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po realizacji projektu – 5 os.
- liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie – 15 os.

Cele realizowane przez to przedsięwzięcie:

II.1. Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie indywidualnej przedsiębiorczości

III.4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Powiązania i synergia z innymi projektami

Przedsięwzięcie nie posiada powiązania z rewitalizowaną infrastrukturą, jednak założone w nim działania swoim zasięgiem obejmować będą wszystkie podobszary rewitalizacji i przyczynią się do podniesienia kwalifikacji zawodowych i umiejętności mieszkańców. Zatem w przypadku niniejszego projektu występuje wyraźne powiązanie problemowe z innymi projektami o charakterze szkoleniowo-edukacyjnym, np. z przedsięwzięciem pn. Proekologiczna postawa mieszkańców.

Powyższa lista podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawiera dwa projekty, które swoim zasięgiem wykraczają poza obszar rewitalizacji bądź w całości realizowane są poza jego granicami. Są to:

- Rozwój usług społecznych w Gminie Tarnogród,
- Opieka nad zabytkami w Gminie Tarnogród.

Mimo pozornych niezgodności co do rejonu realizacji, działania te w znaczący sposób przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców rewitalizowanego obszaru. Szczegółowe uzasadnienia ich wpływu na sołectwa objęte Programem znajdują się bezpośrednio w opisie każdego z przedsięwzięć.

Planując, projektując oraz realizując przedsięwzięcia rewitalizacyjne nie wolno zapominać również o założeniach wynikających z przepisów odrębnych m.in.:

- dla wszystkich przedsięwzięć przeznaczonych pod obiekty użyteczności publicznej, zamieszkania zbiorowego, usług i przemysłu należy zapewnić wodę do zewnętrznego gaszenia pożaru oraz dojazdu spełniające wymagania jak dla dróg pożarowych, zgodnie z zapisami określonymi w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 24 lipca 2009 r. w sprawie przeciwpożarowego zaopatrzenia w wodę oraz dróg pożarowych (Dz. U. 2009 nr 124 poz. 1030);
- zapewnić należy dbałość o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni, zwiększenie powierzchni biologicznie czynnych oraz unikanie tworzenia powierzchni uszczelnionych;
- przedsięwzięcia nie mogą znacząco negatywnie wpływać na istniejące i potencjalne siedliska gatunków chronionych. Przed rozpoczęciem prac należy ograniczyć potencjalne negatywne oddziaływanie w największym stopniu, które związane będzie z etapem budowy – przede wszystkim usuwaniem drzew i krzewów, ryzykiem zajęcia stanowisk gatunków roślin chronionych oraz stanowisk chronionych zwierząt oraz ich płoszeniem.
- planując rozbudowę infrastruktury należy uwzględnić konieczność zachowania stref kontrolowanych dla istniejących gazociągów, zwłaszcza gazociągu wysokiego ciśnienia, zgodnie z obowiązującymi przepisami. W strefach kontrolowanych nie należy wznosić budynków, urządzać stałych składów i magazynów, sadzić drzew i krzewów oraz podejmować działalności mogącej zagrozić trwałości gazociągu podczas jego eksploatacji zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki (lub innego właściwego) w sprawie warunków

technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie, obowiązującemu w okresie wykonania przedmiotowego gazociągu;

- przedsięwzięcia nie mogą pozostawać w sprzeczności z zasadami ochrony konserwatorskiej zabytkowych obiektów.

8.2. Charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć

Oprócz głównych projektów rewitalizacyjnych, na obszarze zdegradowanym jak i poza nim, realizowane będą również inne inwestycje, przyczyniające się do ograniczenia zdiagnozowanych wcześniej negatywnych zjawisk. W niniejszym Programie określone zostały typy dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w odniesieniu do poszczególnych celów strategicznych. Skala i zakres realizowanych w ramach nich działań mogą być różne, w zależności od specyfiki danego projektu

Wskazane w ramach powyższych typów przedsięwzięcia uzupełniające mają głównie charakter infrastrukturalny. Realizacja tych działań pozwoli na wsparcie głównego procesu rewitalizacji i wyprowadzenie obszaru ze stanu kryzysowego, co wpłynie korzystnie na poprawę jakości życia i przyszły rozwój Gminy. Lista projektów dopuszczalnych pozostaje otwarta. Może zatem zostać powiększana o dodatkowe przedsięwzięcia, zgłaszane wg zaistniałych potrzeb, za pośrednictwem karty projektu. Na dzień uchwalenia dokumentu zgłoszone zostały następujące projekty uzupełniające:

**Budowa sieci kanalizacji
sanitarnej w miejscowości
Różaniec Pierwszy**

Lokalizacja

Różaniec Pierwszy,

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Projekt dotyczy budowy kanalizacji sanitarnej w Różaniecu Pierwszym. Ze względu na istniejące ukształtowanie terenu projektowany odcinek sieci kanalizacji sanitarnej został zaprojektowany w systemie grawitacyjnym, do którego w przyszłości zostaną podłączone istniejące i nowo wybudowane budynki mieszkalne. Projektowaną sieć kanalizacji sanitarnej należy włączyć do istniejącej studzienki betonowej DN1000 na istniejącej linii kanalizacji sanitarnej i poprowadzić odcinek sieci zgodnie z projektem zagospodarowania terenu.

Okres realizacji

2027-2030

Szacowana wartość projektu

720 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Ze względu na specyfikę projektu wykazuje on neutralny wpływ na zasadę zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Niemniej jednak samo podłączenie budynków mieszkalnych do nowo wybudowanej sieci kanalizacyjnej stanowić będzie znaczącą poprawę komfortu zamieszkiwania, zwłaszcza dla ww. grupy społecznej.

Grupa docelowa

Mieszkańcy wsi Różaniec Pierwszy

Prognozowane rezultaty

Realizacja przedsięwzięcia w znaczący sposób przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców wsi Różaniec Pierwszy. Projekt wzbogaca program użytkowy obszaru rewitalizacji o element niezwykle istotny dla poprawy funkcjonowania lokalnej społeczności (w oparciu o dostępność infrastruktury technicznej). Obecny stan, tj. brak systemu zbiorowego odprowadzania ścieków bytowych, nie spełnia współczesnych standardów – realizacja przedsięwzięcia przywróci zatem miejscowości utracone wartości użytkowe. W rezultacie wzrośnie ogólna atrakcyjność osiedleńcza wsi, co z dużym prawdopodobieństwem przełoży się w przyszłości na poprawę sytuacji demograficznej. Z drugiej strony, budowa kanalizacji sanitarnej przyniesie też wyraźne korzyści ekologiczne – zniwelowane zostaną główne źródła zanieczyszczeń lokalnych wód i gruntów (przydomowe szamba).

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- długość nowo wybudowanej sieci kanalizacyjnej – 997 m.

Wskaźniki rezultatu:

- ludność podłączona do wybudowanej zbiorczej kanalizacji sanitarnej – 32 os.

**Budowa sieci wodociągowej
w miejscowości
Różaniec Pierwszy**

Lokalizacja

Różaniec Pierwszy,

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Projekt realizowany jest w ramach zadania „Budowa sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej na terenie Gminy Tarnogród”. Projektowana w nim sieć wodociągowa została podzielona na dwa niezależne opracowania. Jedno dotyczy odcinka w pasie DW 863, natomiast drugie odnosi się do odcinka biegnącego po działkach należących do osób prywatnych. Mimo podzielenia projektów całość zadania należy jednak rozpatrywać łącznie. Niniejszy projekt dotyczy odcinka sieci poza pasem DW 863.

Projektowana sieć wodociągowa, będzie łączona z istniejącą siecią znajdującą się na dz. 980 (węzeł W1). Połączenie z siecią należy wykonać montując łącznik rurowo-kołnierzowy DN250 na istniejącym rurociągu, następnie zamontować trójnik kołnierzowy redukcyjny DN250/DN80 raz nową zasuwę odcinającą i poprowadzić odcinek sieci zgodnie z projektem zagospodarowania terenu. Na trasie i na końcu sieci zamontować hydrant nadziemny DN80. Sieć należy wykonać z rur ciśnieniowych PE100-RC SDR17 PN10 o średnicy zewnętrznej DN90.

Okres realizacji

2027-2030

Szacowana wartość projektu

109 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- Europejski Fundusz Społeczny
- Fundusz Spójności
- Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Ze względu na specyfikę projektu wykazuje on neutralny wpływ na zasadę zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Niemniej jednak samo podłączenie budynków mieszkalnych do nowo wybudowanej sieci wodociągowej stanowić będzie znaczącą poprawę komfortu zamieszkiwania, zwłaszcza dla ww. grupy społecznej.

Grupa docelowa

Mieszkańcy wsi Różaniec Pierwszy

Prognozowane rezultaty

Realizacja przedsięwzięcia w znaczący sposób przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców wsi Różaniec Pierwszy. Projekt wzbogaca program użytkowy obszaru rewitalizacji o element niezwykle istotny dla poprawy funkcjonowania lokalnej społeczności (w oparciu o dostępność infrastruktury technicznej). Obecny stan, tj. brak systemu doprowadzenia wody, nie spełnia współczesnych standardów – realizacja przedsięwzięcia przywróci zatem miejscowości utracone wartości użytkowe. W rezultacie wzroście ogólna atrakcyjność

osiedleńcza wsi, co z dużym prawdopodobieństwem przełoży się w przyszłości na poprawę sytuacji demograficznej.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- długość nowo wybudowanej sieci wodociągowej – 167 m.

Wskaźniki rezultatu:

- ludność podłączona do wybudowanej sieci wodociągowej – 11 os.

Przebudowa drogi wewnętrznej,
leżącej na działce nr 568
w miejscowości
Różaniec Pierwszy

Lokalizacja

Różaniec Pierwszy, działka nr 568

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Celem inwestycji jest przebudowa odcinka drogi zlokalizowanej na działce nr 568, o długości 405 m. Przyjęte parametry techniczno-użytkowe drogi to:

- a) kategoria drogi – wewnętrzna,
- b) warstwa ścieralna wykonana w technologii betonu asfaltowego,
- c) podstawowa szerokość jezdni – 3,00 m,
- d) szerokość poboczy – 0,75 m.

Okres realizacji

2026-2030

Szacowana wartość projektu

400 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
  - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
  - Europejski Fundusz Społeczny
  - Fundusz Spójności
  - Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
- Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Budowa drogi wpłynie na poprawę bezpieczeństwa jej użytkowników (zarówno kierowców jak i pieszych), w tym osób ze szczególnymi potrzebami. Równa nawierzchnia ułatwi poruszanie się osobom z ograniczoną mobilnością oraz rodzicom z małymi dziećmi w wózkach.

Grupa docelowa

Mieszkańcy wsi Różaniec Pierwszy

Prognozowane rezultaty

Realizacja przedsięwzięcia, jak wspomniano wyżej, przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa osób korzystających z drogi; wpłynie także na poprawę wizualnej estetyki otoczenia. Projekt sprzyja uporządkowaniu układu przestrzennego obszaru rewitalizacji oraz wzbogaca jego program użytkowy o element niezwykle istotny dla poprawy funkcjonowania lokalnej społeczności (w oparciu o dostępność komunikacyjną). Droga w obecnym stanie nie spełnia współczesnych standardów – realizacja przedsięwzięcia przywróci jej utracone wartości użytkowe.

Realizacja inwestycji przyczyni się również do poprawy jakości środowiska naturalnego - zmniejszy się ilość unoszącego się w powietrzu pyłu i kurzu. Minimalizacji ulegnie ponadto liczba uszkodzeń mechanicznych pojazdów, powstałych wskutek istniejących wybojów i wyrzucania kołami luźnych elementów nawierzchni. Nastąpi zdecydowana poprawa warunków trakcyjnych drogi.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- długość zmodernizowanych lub przebudowanych dróg – 405 m.

Wskaźniki rezultatu:

- roczna liczba użytkowników zmodernizowanej drogi – 100 os.

**Przebudowa drogi gminnej nr
109535L (ul. Szkolna)
w Tarnogrodzie**

Lokalizacja

Tarnogród Śródmieście, ul. Szkolna

Podmiot realizujący (lider projektu)

Gmina Tarnogród

Partner projektu

Projekt realizowany samodzielnie

Zakres zadań przedsięwzięcia

Celem inwestycji jest przebudowa odcinka drogi gminnej nr 109535L, o długości 106 m. W zakres zadań wchodzi ponadto: regulacja studzienek, remont chodnika oraz wykonanie zabezpieczenia skarpy na długości 60 m. Przyjęte parametry techniczno-użytkowe drogi to:

- a) kategoria drogi – gminna,
- b) warstwa ścieralna wykonana w technologii betonu asfaltowego,
- c) podstawowa szerokość jezdni – 3,00 m,
- d) szerokość poboczy – 0,75 m,
- e) szerokość chodnika – 1,5 m.

Okres realizacji

2026-2030

Szacowana wartość projektu

350 000,00 zł

Źródło finansowania

- Krajowe środki publiczne
  - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
  - Europejski Fundusz Społeczny
  - Fundusz Spójności
  - Środki Prywatne
- Środki z innych źródeł
- Środki własne JST
  - Inne

Zaplanowane w projekcie udogodnienia, zapewniające dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami

Budowa drogi wpłynie na poprawę bezpieczeństwa jej użytkowników (zarówno kierowców jak i pieszych), w tym osób ze szczególnymi potrzebami. Równa nawierzchnia oraz obniżenia krawężników w miejscach zjazdów na posesje ułatwią poruszanie się osobom z ograniczoną mobilnością oraz rodzicom z małymi dziećmi w wózkach.

Grupa docelowa

Mieszkańcy dzielnicy Śródmieście

Prognozowane rezultaty

Realizacja przedsięwzięcia, jak wspomniano wyżej, przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa osób korzystających z drogi; wpłynie także na poprawę wizualnej estetyki otoczenia. Projekt sprzyja uporządkowaniu układu przestrzennego obszaru rewitalizacji oraz wzbogaca jego program użytkowy o element niezwykle istotny dla poprawy funkcjonowania lokalnej społeczności (w oparciu o dostępność komunikacyjną). Droga w obecnym

stanie nie spełnia współczesnych standardów – realizacja przedsięwzięcia przywróci jej utracone wartości użytkowe.

Realizacja inwestycji przyczyni się również do minimalizacji liczby uszkodzeń mechanicznych pojazdów, powstałych wskutek istniejących wybojów i wyrzucania kołami luźnych elementów nawierzchni. Nastąpi zdecydowana poprawa warunków trakcyjnych drogi.

Wskaźniki monitorujące efekty realizacji projektu

Wskaźniki produktu:

- długość zmodernizowanych lub przebudowanych dróg – 106 m.

Wskaźniki rezultatu:

- roczna liczba użytkowników zmodernizowanej drogi – 100 os.

Ponadto Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 przewiduje realizację (potencjalnie we współpracy z organizacjami pozarządowymi) dodatkowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą wypełniały następujące cele:

- wyposażenie mieszkańców w narzędzia umożliwiające wdrażanie długotrwałych i pozytywnych zmian w miejscu, w którym żyją,
- poszukiwanie i rozwijanie innowacyjnych rozwiązań problemów społecznych,
- pobudzanie zaangażowania mieszkańców obszaru rewitalizacji w sprawy lokalne,
- zachęcenia mieszkańców obszaru rewitalizacji do podejmowania oddolnych działań na rzecz dobra wspólnego,
- zwiększenie aktywizacji społeczności sąsiedzkich i budowanie relacji sąsiedzkich,
- wspieranie integracji społeczności na poziomie lokalnym,
- wykorzystywanie lokalnej infrastruktury i zasobów (w tym dziedzictwo kulturowe),
- wsparcie rozwoju wspólnej przestrzeni publicznej w celu budowania relacji pomiędzy członkami danej społeczności.

8.3. Powiązania pomiędzy poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi z listy podstawowej

Tabela 11. Powiązania pomiędzy projektami rewitalizacyjnymi z listy podstawowej

<p>Przedsięwzięcia z listy podstawowej</p>	<p>Przebudowa budynku po byłej szkole w Różańcu Pierwszym na potrzeby utworzenia Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród</p>	<p>Rewitalizacja centrum Tarnogrodu – skwer dla mieszkańców</p>	<p>Organizacja i prowadzenie Centrum Aktywności Społecznej w Różańcu Pierwszym</p>	<p>Mieszkania wspomagane w Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród</p>	<p>Rewitalizacja budynku dawnego urzędu na potrzeby społeczne i kulturalne</p>	<p>Nowe oblicze pomocy społecznej w Gminie Tarnogród</p>	<p>Rozwój usług społecznych w Gminie Tarnogród</p>	<p>"Aktywnie z Gromem". Zajęcia piłkarskie dla dzieci</p>	<p>"Aktywnie z OLIMPIAKOS". Zajęcia piłkarskie dla dzieci</p>	<p>Termomodernizacja budynku Tarnogrodzkiego Ośrodka Kultury</p>	<p>Opieka nad zabytkami w Gminie Tarnogród</p>	<p>Tarnogrodzki Festyn Międzypokoleniowy</p>	<p>Proekologiczna postawa mieszkańców</p>	<p>Budowa parkingu przy stadionie piłkarskim LKS GROM w Różańcu Pierwszym</p>	<p>Z biznesem za pan brat</p>
<p>Przebudowa budynku po byłej szkole w Różańcu Pierwszym na potrzeby utworzenia Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród</p>			<p>X</p>	<p>X</p>									<p>X</p>		
<p>Rewitalizacja centrum Tarnogrodu – skwer dla mieszkańców</p>												<p>X</p>			
<p>Organizacja i prowadzenie Centrum Aktywności Społecznej w Różańcu Pierwszym</p>	<p>X</p>														

Proekologiczna postawa mieszkańców	X	X			X
Budowa parkingu przy stadionie piłkarskim LKS GROM w Różańcu Pierwszym			X		
Z biznesem za pan brat					X

LEGENDA:

	Powiązanie infrastrukturalne
	Brak powiązania infrastrukturalnego, jedynie powiązanie problemowe

Źródło: opracowanie własne

8.4. Harmonogram realizacji projektów rewitalizacyjnych

Tabela poniżej przedstawia szacowane ramy finansowe działań rewitalizacyjnych, głównych jak i uzupełniających. Ramy czasowe przypisane konkretnym przedsięwzięciom wyznaczone zostały w oparciu o czas potrzebny na ich wykonanie, analizę możliwych źródeł finansowania oraz zdolność inwestycyjną samej Gminy. W momencie sporządzania przedmiotowego harmonogramu niemożliwe jest jednak przewidzenie czynników zewnętrznych, których występowanie może w istotny sposób wpłynąć na realizację Programu. W związku z powyższym, zawarty w tabeli horyzont czasowy realizacji każdego z projektów powinien być traktowany orientacyjnie, zaś dokładne terminy wykonawcze określane będą bezpośrednio w dokumentacji technicznej dot. poszczególnych przedsięwzięć.

Tabela 12. Harmonogram realizacji projektów rewitalizacyjnych

LP	TYTUŁ PROJEKTU	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Indykatorywna wartość środków finansowych	Potencjalne źródło finansowania* (A,B,C,D,E,F,G)
PODSTAWOWE PROJEKTY REWITALIZACYJNE										
1	Przebudowa budynku po byłej szkole w Różańcu Pierwszym na potrzeby utworzenia Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród			X	X	X	X	X	5 500 000,00	B + G
2	Rewitalizacja centrum Tarnogrodu – skwer dla mieszkańców			X	X	X	X	X	500 000,00	B + G
3	Organizacja i prowadzenie Centrum Aktywności Społecznej w Różańcu Pierwszym			X	X	X	X	X	600 000,00	C + G
4	Mieszkania wspomagane w Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród			X	X	X	X	X	1 000 000,00	C + G
5	Rewitalizacja budynku dawnego urzędu na potrzeby społeczne i kulturalne			X	X	X	X	X	2 000 000,00	B + G
6	Nowe oblicze pomocy społecznej w Gminie Tarnogród				X	X	X	X	800 000,00	C + G
7	Rozwój usług społecznych w Gminie Tarnogród			X	X	X	X	X	600 000,00	C + G

8	"Aktywnie z Gromem". Zajęcia piłkarskie dla dzieci	X	X	X	X				62 000,00	F + G
9	"Aktywnie z OLIMPIAKOS". Zajęcia piłkarskie dla dzieci	X	X	X	X				62 000,00	F + G
10	Termomodernizacja budynku Tarnogrodzkiego Ośrodka Kultury			X	X				2 500 000,00	B + G
11	Opieka nad zabytkami w Gminie Tarnogród		X	X	X				200 000,00	E + F
12	Tarnogrodzki Festyn Międzypokoleniowy	X	X	X	X	X	X	X	100 000,00	C + F + G
13	Proekologiczna postawa mieszkańców	X	X	X	X	X	X	X	150 000,00	C + F + G
14	Budowa parkingu przy stadionie piłkarskim LKS GROM w Różańcu Pierwszym	X	X	X					180 000,00	A + F + G
15	Z biznesem za pan brat					X	X	X	20 000,00	F + G

14 274 000,00

POZOSTAŁE DOPUSZCZALNE PROJEKTY REWITALIZACYJNE

1	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Różaniec Pierwszy			X	X	X	X		720 000,00	B + G
2	Budowa sieci wodociągowej w miejscowości Różaniec Pierwszy			X	X	X	X		109 000,00	B + G
3	Przebudowa drogi wewnętrznej, leżącej na działce nr 568 w miejscowości Różaniec Pierwszy		X	X	X	X	X		400 000,00	A + F + G
4	Przebudowa drogi gminnej nr 109535L (ul. Szkolna) w Tarnogrodzie		X	X	X	X	X		350 000,00	A + F + G

1 579 000,00

LEGENDA:

Możliwe potencjalne źródło finansowania*:

A – Krajowe środki publiczne

B – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

C – Europejski Fundusz Społeczny

D – Fundusz Spójności

E – Środki prywatne

F – Środki z innych źródeł

G – Środki własne JST

ZIT – w ramach działań dedykowanych ZIT

Źródło: opracowanie własne na podstawie listy projektów rewitalizacyjnych

8.5. Komplementarność oraz mechanizmy integrowania działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych²⁰

Powiązanie projektów rewitalizacyjnych jest jednym z kluczowych aspektów opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030. Opiera się ono na zagwarantowaniu powiązań między poszczególnymi przedsięwzięciami, tak aby nie były one względem siebie substytucyjne, a dopełniały się wzajemnie na zasadach komplementarności. Tylko w ten sposób można bowiem wyprowadzić obszar rewitalizacji z sytuacji kryzysowej, poprzez neutralizację zdiagnozowanych negatywnych zjawisk w 5 analizowanych sferach. Wskazane w dokumencie przedsięwzięcia rewitalizacyjne muszą cechować się kompleksowością, zintegrowaniem, skoncentrowaniem i komplementarnością. Poniżej zaprezentowano metodologię zapewnienia tych cech w poszczególnych obszarach działań.

Dokument powstał w oparciu o zapisy dokumentu pn. *Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027*, zgodnie z którymi powinien cechować się jednocześnie:

Kompleksowością – przedsięwzięcia twarde powinny współgrać z planowanymi działaniami miękkimi, które łącznie będą stanowiły kompleksową odpowiedź na zdiagnozowane na danym obszarze problemy i staną się źródłem szerszego oddziaływania. Planuje się wzajemne powiązania i synergię przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz synchronizację efektów ich oddziaływania na sytuację kryzysową. Informacje na temat powiązań i synerгии projektów zostały opisane przy każdym przedsięwzięciu w podrozdziale 8.1. *Lista podstawowych projektów rewitalizacyjnych* oraz 8.3. *Powiązania pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi z listy podstawowej*. Poniżej wskazano powiązania i synergie projektów twardej z miękkimi.

---

²⁰ Definicje zawarte w podrozdziale zaczerpnięte są z *Procedury oceny gminnych programów rewitalizacji (GPR) w województwie lubelskim w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027*

Tabela 13. Powiązania pomiędzy projektami twardymi i miękkimi

Projekty twarde / Projekty miękkie	Organizacja i prowadzenie Centrum Aktywności Społecznej w Różańcu Pierwszym	Mieszkania wspomagane w Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród	Nowe oblicze pomocy społecznej w Gminie Tarnogród	"Aktywnie z Gromem". Zajęcia piłkarskie dla dzieci	Tarnogrodzki Festyn Międzypokoleniowy	Proekologiczna postawa mieszkańców
Przebudowa budynku po byłej szkole w Różańcu Pierwszym na potrzeby utworzenia Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród	X	X				X
Rewitalizacja centrum Tarnogrodu – skwer dla mieszkańców					X	
Rewitalizacja budynku dawnego urzędu na potrzeby społeczne i kulturalne			X			X
Termomodernizacja budynku Tarnogrodzkiego Ośrodka Kultury					X	
Budowa parkingu przy stadionie piłkarskim LKS GROM w Różańcu Pierwszym				X		

*Pozostałe projekty rewitalizacyjne posiadają wyłącznie powiązania problemowe z innymi przedsięwzięciami o zbliżonym charakterze, w związku z czym nie zamieszcza się ich w niniejszej tabeli.

Źródło: opracowanie własne

Zintegrowaniem, które polega na wspieraniu rozwoju opartego na ścisłej koordynacji działań w ramach danej polityki publicznej. Zastosowanie podejścia zintegrowanego w rewitalizacji wymagało stworzenia dokumentu, który odpowiada na wykazane potrzeby mieszkańców obszaru rewitalizacji. To z kolei, pociąga za sobą konieczność wskazania celów w oparciu o analizę wyzwań i potencjałów, przed jakimi stoi dany obszar. Ponadto GPR zawiera działania uwzględniające aspekt społeczny, gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny oraz środowiskowy obszaru rewitalizacji zgodnie z przeprowadzoną diagnozą.

Podejście zintegrowane ma zabezpieczyć przed realizacją pojedynczych, niepowiązanych ze sobą przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Nie dopuszcza się możliwości planowania i realizacji tylko wybiórczych inwestycji, nastawionych jedynie na szybki efekt poprawy estetyki przestrzeni, skupionych wyłącznie na działaniach remontowych czy modernizacyjnych, które nie skutkują zmianami strukturalnymi na obszarze rewitalizacji. W odniesieniu do przedsięwzięć rewitalizacyjnych oznacza to, że realizacja inwestycji twardych musi być wpisana w szerszą koncepcję działań, a zatem nie może być celem samym w sobie. Zidentyfikowane cele, wskazane w oparciu o analizę wyzwań i potencjałów, zostały przedstawione w rozdziale 7. Cele rewitalizacji i kierunki działań.

Koncentracją interwencji, czyli potrzebą hierarchizacji potrzeb. Powoduje to, że dokument GPR dotyczy terenu o istotnym znaczeniu dla rozwoju Gminy, obejmującego całość lub część zdiagnozowanego obszaru zdegradowanego i dotkniętego szczególnie koncentracją problemów oraz negatywnych zjawisk kryzysowych. Działania rewitalizacyjne skierowane są na określony i zidentyfikowany za pomocą diagnozy obszar rewitalizacji, przy założeniu zastosowania odpowiednich narzędzi. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane są na podobszarach rewitalizacji. Do objęcia wsparciem w ramach GPR dopuszczone są przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane na obszarze rewitalizacji i umieszczone na liście planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Komplementarnością problemową i przestrzenną

Zapewnienie komplementarności **problemowej** wynika z uwzględnienia całościowego spojrzenia na przyczyny kryzysu w granicach wyznaczonego obszaru rewitalizacji, ograniczając tym samym występowanie dezintegracji działań. Skuteczność komplementarności wymusza również powiązania działań rewitalizacyjnych z decyzjami strategicznymi władz lokalnych. Komplementarność ta oznacza konieczność realizacji przedsięwzięć wzajemnie się dopełniających, tematycznie sprawiając, że GPR będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych 5 aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym oraz środowiskowym). Komplementarność problemowa ma uniemożliwiać podział działań, skupiając uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru rewitalizacji. Wdrożenie komplementarności problemowej oznacza także obowiązek powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami Gminy na innych polach, co skutkuje lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań samorządu. W przedmiotowym Gminnym Programie Rewitalizacji zadbano o to, aby działania z zakresu 5 sfer współlistniały na tych samych podobszarach rewitalizacji w tym samym czasie i tworzyły interdyscyplinary, wzajemnie powiązany proces.

Tabela 14. Oddziaływanie podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w 5 analizowanych sferach

Przedsięwzięcie	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna
Przebudowa budynku po byłej szkole w Różańcu Pierwszym na potrzeby utworzenia Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród	X		X	X	X

Projekt dotyczy kompleksowej przebudowy obiektu po byłej szkole podstawowej, na cele społeczno-kulturowe, w tym rozwój innowacji społecznych. Budynek zostanie w pełni przystosowany dla osób ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z zasadą uniwersalnego projektowania. Dzięki realizacji tego przedsięwzięcia nastąpi zwiększenie powszechnego uczestnictwa w życiu społecznym grup zagrożonych wykluczeniem (w szczególności seniorów). Poprawie ulegnie ich jakość życia i kontakty międzyludzkie. Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród będzie miejscem przyjaznym ludziom i rozwijaniu ich pasji. Bogata oferta spędzania czasu wolnego wpłynie na wzrost zaangażowania mieszkańców w życie lokalnej społeczności, natomiast atrakcyjnie zagospodarowane otoczenie obiektu przyczyni się do aktywizacji i integracji mieszkańców na świeżym powietrzu.

W przedmiotowym projekcie zapewniona została dbałość o środowisko naturalne. W ramach przewidzianych prac remontowych zaplanowano m.in. wymianę instalacji wewnętrznych i ogrzewania – zakłada się wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, w tym pompy ciepła oraz instalacji fotowoltaicznej. Istniejąca wokół budynku zieleń poddana będzie zabiegom pielęgnacyjnym; planuje się także nowe nasadzenia.

W ramach rewitalizacji otoczenia budynku przewidziano prace z zakresu infrastruktury technicznej. Niezbędna jest przede wszystkim wymiana nawierzchni na drodze dojazdowej oraz wyznaczenie miejsc postojowych.

Przebudowa i zagospodarowanie zdegradowanego obiektu wpłyną także na sferę funkcjonalno-przestrzenną wsi, przyczyniając się do poprawy ładu przestrzennego i estetyki otoczenia. Wprowadzenie do opuszczonego budynku nowej funkcji społecznej ożywi okolicę, podniesie jej atrakcyjność i wpłynie na szeroko pojętą jakość zamieszkiwania w najbliższym sąsiedztwie.

Rewitalizacja centrum Tarnogrodu – skwer dla mieszkańców	X		X	X	
---	----------	--	----------	----------	--

Celem inwestycji jest poprawa atrakcyjności i funkcjonalności centrum Tarnogrodu, jako miejsca spotkań i rekreacji społeczności lokalnej. Zakres niniejszego przedsięwzięcia dotyczy uporządkowania istniejącej zieleni, montażu zielonej ściany (oddzielającej skwer od drogi wojewódzkiej) i pomnika pamięci. Dodatkowo planowane jest wyznaczenie alejek, ich utwardzenie oraz montaż ławek.

Projekt ma szczególne znaczenie dla lokalnej społeczności – skwer oddzielony od traktu komunikacyjnego zieloną ścianą będzie atrakcyjną przestrzenią relaksu w tętniącym życiem Śródmieściu. Mieszkańcy zyskają warunki dla integracji sąsiedzkiej i zagospodarowania czasu wolnego w sposób sprzyjający ich zdrowiu.

Projekt będzie miał również pozytywny wpływ na sferę środowiskową, jako element adaptacji miasta do zmian klimatu – stworzenie małej zielonej enklawy w zurbanizowanej przestrzeni. Przestrzeń zielonego skweru pozwoli złagodzić nieco negatywne zjawisko tzw. miejskiej wyspy ciepła, wprowadzając do centrum miasta zdrowy mikroklimat.

Organizacja i prowadzenie Centrum Aktywności Społecznej w Różańcu Pierwszym	X				
--	----------	--	--	--	--

Projekt obejmuje organizację i prowadzenie zajęć z zakresu reintegracji społecznej, w tym: warsztaty

motywacyjne, warsztaty z doradztwa zawodowego, działalność grupy terapeutycznej skierowanej do osób uzależnionych. Uczestnikami programu mogą zostać osoby bezrobotne, bezdomne, zwolnione z zakładu karnego, uzależnione, sprawujące opiekę nad dzieckiem do lat 7, korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, niepełnosprawne oraz uchodźcy.

Podstawowym rezultatem, płynącym z realizacji owego przedsięwzięcia, będzie odbudowanie i podtrzymanie u osoby biorącej udział w zajęciach w Centrum Aktywności Społecznej umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu. Mieszkańcy Gminy, w tym w szczególności osoby wykluczone społecznie, zyskają warunki dla zagospodarowania ich czasu wolnego w sposób sprzyjający rozwojowi osobistemu. Inwestycja przysłuży się również integracji sąsiedzkiej oraz podnoszeniu świadomości podopiecznych w zakresie samodoskonalenia.

Mieszkania wspomagane w Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród	X				
--	----------	--	--	--	--

Przedsięwzięcie obejmuje utworzenie 3 mieszkań wspomaganych i wsparcie ich funkcjonowania, w tym wsparcie kadry pracowników MOPS. W ramach inwestycji stworzona zostanie struktura organizacyjna mieszkań chronionych i wachlarz usług opiekuńczych; podniesione zostaną także kwalifikacje osób zatrudnionych do opieki nad osobami objętymi wsparciem.

Projekt ukierunkowany jest na rozwijanie i zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług społecznych. Nowa infrastruktura społeczna oraz wykwalifikowana kadra pracowników w Gminie Tarnogród pozwolą na rozwiązanie problemów, dotyczących opieki nad osobami niesamodzielnymi. Praca nad usamodzielnieniem podopiecznych, zamieszkujących lokale wspomagane, wpłynie również na zwiększenie ich powszechnego uczestnictwa w życiu społecznym, poprawiając tym samym jakość ich życia.

Rewitalizacja budynku dawnego urzędu na potrzeby społeczne i kulturalne	X		X		
--	----------	--	----------	--	--

Projekt zakłada przebudowę budynku po dawnym urzędzie miejskim (obecnie siedziba Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnogrodzie) na potrzeby centrum spotkań dla organizacji pozarządowych i Muzeum Ziemi Tarnogrodzkiej, gdzie prezentowane będą eksponaty, związane z historią Gminy Tarnogród.

W ramach przedmiotowego zadania planuje się modernizację istniejącego, zabytkowego budynku, celem nadania mu nowych funkcji społeczno-kulturowych. Przedsięwzięcie ukierunkowane będzie na rozwijanie aktywności mieszkańców Gminy, dzięki dostosowaniu budynku do realizacji działań integracyjnych. Zakres interwencji projektu obejmuje stworzenie infrastruktury społeczno-kulturowej, przyczyniającej się do włączenia społecznego oraz ochrony, rozwoju i promowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.

Przekazanie zabytkowego obiektu na cele kulturalne (Muzeum Ziemi Tarnogrodzkiej), poza oczywistymi zaletami społecznymi, będzie miało również istotny wpływ na sferę funkcjonalno-przestrzenną miejscowości. Zmieni się bowiem dotychczasowe przeznaczenie obiektu, który odtąd stanowić będzie ważny punkt na mapie turystycznej miasta.

Nowe oblicze pomocy społecznej w Gminie Tarnogród	X				
--	----------	--	--	--	--

Inwestycja dotyczy przekształcenia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnogrodzie na Centrum Usług Społecznych. Utworzony CUS przejmie dotychczasowe zadania realizowane przez MOPS oraz będzie realizował dodatkowe usługi społeczne o charakterze powszechnym – skierowane do społeczności lokalnej (inaczej niż działania MOPS, których charakter jest selektywny – skierowany tylko i wyłącznie do beneficjentów pomocy społecznej).

Podstawowym rezultatem przedsięwzięcia będzie zwiększenie dostępności dla mieszkańców Gminy do usług społecznych, ukierunkowanych na realizację ich potrzeb. Zmiana charakteru podmiotu pozwoli rozszerzyć grupę odbiorców oferty, co przełoży się na wzrost integracji i aktywności lokalnej. Nowy podmiot umożliwi organizację spotkań, wydarzeń oraz planowanie i tworzenie nowych pomysłów na rozwój społeczny i kulturalny Gminy Tarnogród.

Rozwój usług społecznych w Gminie Tarnogród	X				
--	----------	--	--	--	--

Projekt obejmuje świadczenie nieodpłatnych usług rehabilitacyjnych, psychologicznych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych (również o znaczeniu opieki wytechnieniowej), skierowanych do osób starszych, niepełnosprawnych, potrzebujących wsparcia. Owe wsparcie świadczone będzie w domach podopiecznych, na zasadzie usług asystenckich.

Effektem realizacji niniejszego przedsięwzięcia będzie zwiększenie dostępności usług świadczonych w społeczności lokalnej oraz wsparcie tworzenia warunków w zakresie opieki nad osobami potrzebującymi pomocy w codziennym funkcjonowaniu, w miejscu ich zamieszkania. Realizacja projektu wpłynie na poprawę stanu zdrowia (psychicznego i fizycznego) podopiecznych oraz ich aktywizację.

"Aktywnie z Gromem". Zajęcia piłkarskie dla dzieci	X				
---	----------	--	--	--	--

Projekt przewiduje przeprowadzenie zajęć treningowych z piłki nożnej dla min. 24 dzieci w wieku od 5 do 8 lat. Zajęcia będą skupiały się na rozwoju umiejętności panowania nad własnym ciałem i pogłębieniu wiedzy z zakresu funkcjonowania układów: szkieletowego oraz mięśniowego.

Effektem realizacji niniejszego przedsięwzięcia będzie popularyzacja aktywnego spędzania czasu wolnego, rozwijanie sprawności fizycznej dzieci, utrwalanie zasady fair-play oraz kształtowanie prozdrowotnego stylu życia. Projekt przyczyni się także do szeroko pojętej aktywizacji społeczności lokalnej.

"Aktywnie z OLIMPIAKOS". Zajęcia piłkarskie dla dzieci	X				
---	----------	--	--	--	--

Projekt przewiduje przeprowadzenie zajęć treningowych z piłki nożnej dla min. 24 dzieci w wieku od 5 do 8 lat. Zajęcia będą skupiały się na rozwoju umiejętności panowania nad własnym ciałem i pogłębieniu wiedzy z zakresu funkcjonowania układów: szkieletowego oraz mięśniowego.

Effektem realizacji niniejszego przedsięwzięcia będzie popularyzacja aktywnego spędzania czasu wolnego, rozwijanie sprawności fizycznej dzieci, utrwalanie zasady fair-play oraz kształtowanie prozdrowotnego stylu życia. Projekt przyczyni się także do szeroko pojętej aktywizacji społeczności lokalnej.

Termomodernizacja budynku Tarnogrodzkiego Ośrodka Kultury	X		X	X	
--	----------	--	----------	----------	--

Budynek Tarnogrodzkiego Ośrodka Kultury od blisko 70 lat stanowi centrum kulturalne Miasta Tarnogród, miejsce spotkań i aktywności mieszkańców. W murach TOK działalność prowadzi kilka organizacji formalnych i nieformalnych, skupiających się wokół śpiewu, tańca i teatru. Aby obiekt ten mógł w pełni sprostać potrzebom społecznym wymaga jednak pilnych prac termomodernizacyjnych, które będą podstawą niniejszego przedsięwzięcia.

Dostosowanie budynku MGOK do współczesnych wymagań technicznych, wpłynie na poprawę atrakcyjności oferty kulturalnej oraz zwiększy jej konkurencyjność. Zmodernizowany obiekt będzie miał pozytywne przełożenie na zwiększenie dostępu do dobrej jakości usług kulturalnych; przyczyni się do uruchomienia aktywności lokalnych środowisk. Rewitalizacja obiektu pozwoli na stworzenie miejsca

integracji i rozwoju kompetencji społecznych mieszkańców oraz wykorzystania ich talentów.

Przedmiotowa inwestycja będzie miała również wpływ na sferę środowiskową i funkcjonalno-przestrzenną. Termomodernizacja uczęszczanego obiektu, w tym wymiana źródła ogrzewania na ekologiczne, przyczyni się do polepszenia jakości powietrza w okolicy. Wzrosną ponadto walory estetyczne budynku, a więc poprawie ulegnie atrakcyjność przestrzeni.

Opieka nad zabytkami w Gminie Tarnogród	X	X	X		
--	----------	----------	----------	--	--

Przedsięwzięcie stanowi inicjatywę społeczną, opartą na zbiorowej odpowiedzialności za zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturalnego. Obszar Gminy Tarnogród charakteryzują liczne obiekty o charakterze zabytkowym, które niszczą z powodu niewystarczających nakładów finansowych. Niniejsza inwestycja dotyczy zakupu niezbędnych narzędzi i przeprowadzenia robót budowlanych, pozwalających na poprawę atrakcyjności zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie.

Społecznym efektem niniejszego przedsięwzięcia będzie szeroko pojęta aktywizacja i integracja uczestników. Projekt ma także duże znaczenie dla budowania relacji międzypokoleniowych i zakorzenienia wartości historycznych w świadomości najmłodszych mieszkańców Gminy.

Fizyczna odnowa lokalnego dziedzictwa kulturowego korzystnie wpłynie natomiast na sferę funkcjonalno-przestrzenną oraz pośrednio gospodarczą – podnosząc atrakcyjność turystyczną ośrodka.

Tarnogrodzki Festyn Międzypokoleniowy	X		X		
--	----------	--	----------	--	--

Projekt zakłada przeprowadzenie imprezy tematycznej na terenie zrewitalizowanego centrum miasta. Wydarzenie obejmować będzie różnego rodzaju koncerty, gry i występy skierowane do osób w każdym wieku oraz liczne konkursy związane z historią miasta. Zakres przedsięwzięcia obejmuje ponadto realizację nowych zajęć z zakresu integracji i kultury, które wpisane zostaną w stałą ofertę TOK, znacząco ją poszerzając. Nowe formy pracy/aktywności przyciągną różnorodne grupy społeczne (w tym w roli publiczności), ożywią atmosferę społeczną i wpłyną na integrację mieszkańców obszaru rewitalizacji.

W kontekście przestrzennym, organizacja festynu wpłynie na ożywienie dotychczas mało atrakcyjnego i niechętnie uczęszczanego centrum miasta, co znacząco podniesie jego atrakcyjność.

Proekologiczna postawa mieszkańców	X			X	
---	----------	--	--	----------	--

Przedsięwzięcie dotyczy uwrażliwienia mieszkańców obszaru rewitalizacji na zachodzące zmiany klimatyczne oraz sposobów minimalizowania wpływu ich domostw na najbliższe otoczenie. Projekt obejmuje organizację cyklicznych spotkań promocyjno-informacyjnych prowadzonych przez doradcę ekologicznego, na których przedstawione zostaną zarówno przyczyny jak i skutki zmian klimatu oraz propozycje działań im zapobiegających lub minimalizujących. Dodatkowym elementem projektu będzie przeprowadzenie warsztatów proekologicznych w placówkach szkolnych/przedszkolnych na obszarze rewitalizacji, celem kształtowania świadomości ekologicznej najmłodszych członków społeczności lokalnej.

Efektom realizacji niniejszego przedsięwzięcia będzie wzrost świadomości społeczności lokalnej na temat ochrony środowiska naturalnego w najbliższej okolicy. Przewiduje się, że przeprowadzone działania promocyjno-informacyjne przyczynią się w przyszłości do wyraźnego zmniejszenia wykorzystania azbestu w gospodarstwach domowych na terenie Gminy i w lokalnych przedsiębiorstwach oraz do wzrostu zainteresowania OZE. W rezultacie jakość środowiska w Gminie Tarnogród ulegnie znaczącej poprawie.

Budowa parkingu przy stadionie piłkarskim LKS GROM w Różańcu Pierwszym	X		X	X	X
---	----------	--	----------	----------	----------

Niniejsze działanie dotyczy utworzenia przestrzeni parkingowej przy istniejącym obiekcie sportowym, celem zapewnienia bezpieczeństwa dzieci, dowożonych na zajęcia piłkarskie. Przedmiotowa inwestycja zakłada wydzielenie 10 miejsc parkingowych (w tym 1 dla osób niepełnosprawnych) w przestrzeni działki nr 50/4 od strony drogi wojewódzkiej. Zostaną one wykonane z ekologicznych,

przepuszczalnych materiałów (kratki trawnikowej), dzięki czemu stan środowiska naturalnego nie ulegnie pogorszeniu.

Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa osób korzystających z obiektu sportowego; wpłynie także na poprawę wizualnej estetyki otoczenia. Projekt sprzyja uporządkowaniu układu przestrzennego obszaru rewitalizacji oraz wzbogaca jego program użytkowy o element niezwykle istotny dla poprawy funkcjonowania lokalnej społeczności (w oparciu o dostępność komunikacyjną).

Z biznesem za pan brat	X	X			
-------------------------------	----------	----------	--	--	--

Projekt obejmuje przeprowadzenie cyklu szkoleń z zakresu podstaw przedsiębiorczości i świadomego prowadzenia własnego biznesu. Przedsięwzięcie skierowane jest przede wszystkim do osób bezrobotnych, bezradnych w kwestii prowadzenia gospodarstwa domowego, zagrożonych wykluczeniem społecznym, odczuwających potrzebę rozwoju osobistego i nabycia nowych umiejętności. W trakcie trwania szkolenia prowadzący przełożą uczestnikom wiedzę m.in. na temat kreowania postaw przedsiębiorczych, ekonomii społecznej, współpracy z klientem czy rozpoznawania aktualnie występujących potrzeb na rynku lokalnym.

Efektem realizacji niniejszego przedsięwzięcia będzie reintegracja społeczna i zawodowa, podniesienie kwalifikacji mieszkańców rewitalizowanego obszaru oraz pobudzenie w nich chęci do pracy na własny rachunek. Przewiduje się, że szkolenia prowadzone przez wykwalifikowanych mentorów przelożą się na rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji oraz spadek bezrobocia.

Źródło: opracowanie własne

Komplementarność **przestrzenna** oznacza konieczność uwzględnienia w procesie tworzenia i realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji wzajemnych powiązań pomiędzy przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, wdrażanymi zarówno na obszarze rewitalizacji, jak i tymi zaplanowanymi poza granicami obszaru (pozostałe dopuszczone przedsięwzięcia), ale oddziałującymi na niego. Głównym celem komplementarności przestrzennej jest, aby:

- przedsięwzięcia realizowane były na całym obszarze rewitalizacji, a nie punktowo, w pojedynczych miejscach;
- poszczególne przedsięwzięcia wzajemnie dopełniały się przestrzennie oraz aby zachodził między nimi efekt synergii;
- prowadzone działania nie skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary lub nie prowadziły do niepożądanych efektów społecznych, takich jak segregacja społeczna czy wykluczenie.

Przedsięwzięcia z listy podstawowej skoncentrowane są głównie na obszarze rewitalizacji (bądź mają na niego bezpośredni wpływ), przez co charakteryzują się komplementarnością przestrzenną. Ponadto zaplanowane projekty miękkie realizowane będą w obiektach objętych przedsięwzięciami infrastrukturalnymi z podstawowej listy, co zostało wskazane w podrozdziale 8.1. Lista podstawowych projektów rewitalizacyjnych.

Komplementarnością proceduralno-instytucjonalną

Zapewnienie komplementarności proceduralno-instytucjonalnej wymusza zaprojektowanie systemu zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu zarządzania realizacją GPR w przyjętym przez Gminę Tarnogród systemie zarządzania.

W niniejszym dokumencie, system ten uszczegółowiony został w rozdziale 9. System wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji. Efektywne funkcjonowanie tego systemu związane jest ze współpracą wszystkich uwzględnionych podmiotów, działających na obszarze Gminy Tarnogród. Istotne w tym zakresie jest budowanie partnerstw publicznych, prywatnych i społecznych oraz funkcjonowanie Komitetu Rewitalizacji.

Komplementarnością międzyokresową

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 uwzględnia również zasadę komplementarności międzyokresowej. Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wyznaczony w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2016-2022 częściowo pokrywa się z obszarem koncentracji zjawisk kryzysowych, wyznaczonym uchwałą nr LXI/405/2023 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 28 listopada 2023 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Stan ten wynika z trudności wyprowadzenia obszaru rewitalizacji z kryzysu, na które wpływ miały czynniki zewnętrzne takie jak pandemia COVID-19 i wybuch wojny w Ukrainie. Wnioski z ewaluacji zrealizowanych i niezrealizowanych projektów wpłynęły na zidentyfikowanie obecnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Komplementarność międzyokresowa zapewnia ciągłość procesu rewitalizacji w zmieniających się uwarunkowaniach formalno-prawnych. Dotyczy to zmiany formuły programu rewitalizacji w związku z zakończeniem okresu przejściowego określonego w ustawie o rewitalizacji, a także zasad wspierania procesów rewitalizacji w ramach polityki spójności w poszczególnych perspektywach finansowych (2007-2013, 2014-2020, 2021-2027), będących jednym z głównych źródeł finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Jednocześnie stanowi odwołanie do obowiązku oceny aktualności i stopnia realizacji GPR co najmniej co 3 lata, zgodnie z systemem monitorowania i oceny określonym w tym Programie w rozdziale 10.

Komplementarność źródeł finansowania polega na dywersyfikacji źródeł finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych – tworzeniu montażu finansowych, tak aby uniezależnić ich realizację od dostępności finansowania wyłącznie z jednego źródła. Projekty uwzględnione w Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 mogą zostać uskutecznione przy udziale różnych źródeł, w tym:

- środków unijnych (w szczególności EFRR i EFS+, PFRON),
- krajowych środków publicznych,
- środków własnych Gminy,
- środków prywatnych.

W praktyce oznacza to, że przedsięwzięcia rewitalizacyjne opierać się muszą na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia z różnych funduszy i programów unijnych. Komplementarność finansowa oznacza także zdolność łączenia prywatnych i publicznych źródeł finansowania przy założeniu, że stymulowanie endogenicznych zdolności inwestycyjnych ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądanых zmian. Komplementarność finansowa przedsięwzięć rewitalizacyjnych z dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 została zaprezentowana w tabeli 15. Projekty rewitalizacyjne wraz z proponowanym podziałem ich finansowania.

8.6. Realizacja zasady partnerstwa i partycypacji

Przedmiotowy Gminny Program Rewitalizacji realizuje zasadę partnerstwa i partycypacji poprzez angażowanie interesariuszy na każdym etapie jego realizacji. Poniżej omówiono sposób realizacji tej zasady.

W trakcie prac nad dokumentem GPR stawiano szczególny nacisk na przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie, dlatego zaplanowano zawieranie szerokich partnerstw z podmiotami spoza sektora publicznego. Gmina Tarnogród, planując tego typu partnerstwa bazuje na zasadach określonych w ustawie. Przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi i uzupełniającymi zaplanowanymi w partnerstwie są m.in.: *Proekologiczna postawa mieszkańców* czy *Z biznesem za pan brat*.

Partycypacja natomiast stanowi jeden z kluczowych elementów od pierwszego do ostatniego etapu tworzenia, wdrażania i monitoringu efektów Gminnego Programu Rewitalizacji, który został szczegółowo opisany w treści dokumentu.

8.7. Szacunkowe ramy finansowe

Zgodnie z omówioną wcześniej zasadą komplementarności źródeł finansowania, Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 może korzystać zarówno z wewnętrznych funduszy budżetu Gminy i podmiotów prywatnych, jak również zewnętrznych środków unijnych, EOG, norweskich oraz krajowych. Istotne jest by struktura finansowania procesu rewitalizacji, zakładająca możliwość zaangażowania środków pochodzących z różnych źródeł, była dostosowana do specyfiki obszaru i korzystała z doświadczeń wszystkich podmiotów planowo realizujących projekty rewitalizacyjne. Ważne są ponadto czynniki takie jak: wielkość udziałów we własności dóbr, właściwości prawne podmiotów czy dostępność i możliwość uruchomienia danych środków.

Zgłoszone do Programu projekty rewitalizacyjne planowo realizowane będą przez różnorodne podmioty (również prywatne) przy wykorzystaniu ich środków własnych. Kluczowe jest zatem włączenie w proces planowania poszczególnych działań rewitalizacyjnych różnych grup interesariuszy, w szczególności lokalnych przedsiębiorców, spółdzielni mieszkaniowych oraz organizacji pozarządowych.

Szczególną formą finansowania procesu rewitalizacji jest połączenie środków prywatnych z publicznymi, poprzez zawiązanie partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). W rozumieniu Ustawy o PPP z dnia 28 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 169 poz. 1420) jest to rodzaj współpracy podmiotu publicznego i prywatnego partnera, opartej na umowie lub w formie spółki, służącej realizacji danego zadania publicznego. W ramach partnerstwa, podmiot prywatny zobowiązuje się ponieść całkowite lub częściowe nakłady na wykonanie przedmiotowego przedsięwzięcia, bądź też zapewnić ich uregulowanie przez osoby trzecie. Zastosowanie PPP zaleca się w zwłaszcza gdy:

- projekt wymaga znaczących nakładów finansowych, a fundusze publiczne skierowane są na inne, bardziej priorytetowe cele,
- samorząd chce utrzymać pewien stopień kontroli nad przedsięwzięciem,
- zaangażowany w projekt podmiot prywatny jest w stanie uzyskać zwrot zainwestowanych środków z opłat za użytkowanie obiektu.

Ponadto realizacja projektów rewitalizacyjnych możliwa jest z wykorzystaniem dostępnych środków z programów rządowych oraz funduszy zewnętrznych, w tym Unii Europejskiej. Podstawowe unijne źródło finansowania stanowi Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2027 (FEuL), w ramach którego najważniejszym działaniem dla Gminy Tarnogród, dedykowanym rewitalizacji, jest działanie: *11.04 Rewitalizacja obszarów innych niż miejskie w ramach celu polityki 5 (II) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie*. Realizacja projektów współfinansowanych z FEuL 2021-2027 w ramach tego działania możliwa będzie jedynie pod warunkiem wpisania ich do Gminnego Programu Rewitalizacji. Największą szansę na zdobycie

dotacji mają przedsięwzięcia twarde (techniczne), przywracające bądź nadające obszarom zdegradowanym nowe funkcje, zarówno w sferze społecznej, jak i gospodarczej, infrastrukturalnej, środowiskowej oraz funkcjonalno-przestrzennej.

Orientacyjne ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji zaplanowano na 7-letni okres faktycznego obowiązywania dokumentu, tj. od 2024 do 2030 roku. Przedstawiają się one następująco:

- Całkowitą wartość projektów rewitalizacyjnych, podejmowanych w ramach Programu, szacuje się na kwotę **15 853 000,00 zł**.
- W powyższej kwocie ujęty został wkład budżetu Gminy, który wyniesie około **2 622 950,00zł**.
- Pozostały udział finansowy w przedsięwzięcia rewitalizacyjne (publiczny i prywatny razem) oszacowano na **13 230 050,00 zł**.
- W ramach udziału, o którym mowa powyżej, szacuje się, że wkład środków prywatnych wyniesie w przybliżeniu **30 000,00 zł**.
- Całkowity strumień wydatków na GPR ze środków publicznych (budżet Gminy, środki UE oraz budżet państwa) wyniesie zatem **15 823 000,00 zł**.
- W chwili obecnej niemożliwe jest precyzyjne oszacowanie kosztów zarządzania procesem rewitalizacji. Orientacyjnie powinny one mieścić się w granicach od **2,5% do 6,0%** całkowitej wartości Programu, a więc **od 383 825,00 zł do 921 180,00 zł** w perspektywie siedmioletniej.

Tabela 15 zawiera zestawienie przyjętych w niniejszym Programie projektów rewitalizacyjnych wraz z szacunkowym podziałem ich finansowania. Nie istnieje możliwość precyzyjnego określenia udziału poszczególnych źródeł. Przyjęto zatem założenie, że wkład dofinansowania wynosi **85%** całkowitej wartości przedsięwzięcia, wkład własny to natomiast **15%**.

Tabela 15. Projekty rewitalizacyjne wraz z proponowanym podziałem ich finansowania

LP.	TYTUŁ PROJEKTU	SZACOWANA WARTOŚĆ	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA						
			Krajowe środki publiczne	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	Europejski Fundusz Społeczny	Fundusz Spójności	Środki prywatne	Środki z innych źródeł	Środki własne JST
1	Przebudowa budynku po byłej szkole w Różańcu Pierwszym na potrzeby utworzenia Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród	5 500 000,00	-	4 400 000,00	-	-	-	-	1 100 000,00
2	Rewitalizacja centrum Tarnogrodu – skwer dla mieszkańców	500 000,00	-	425 000,00	-	-	-	-	75 000,00
3	Organizacja i prowadzenie Centrum Aktywności Społecznej w Różańcu Pierwszym	600 000,00	-	-	510 000,00	-	-	-	90 000,00
4	Mieszkania wspomagane w Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród	1 000 000,00	-	-	850 000,00	-	-	-	150 000,00
5	Rewitalizacja budynku dawnego urzędu na potrzeby społeczne i kulturalne	2 000 000,00	-	1 700 000,00	-	-	-	-	300 000,00
6	Nowe oblicze pomocy społecznej w Gminie Tarnogród	800 000,00	-	-	680 000,00	-	-	-	120 000,00
7	Rozwój usług społecznych w Gminie Tarnogród	600 000,00	-	-	510 000,00	-	-	-	90 000,00
8	"Aktywnie z Gromem". Zajęcia piłkarskie dla dzieci	62 000,00	opcjonalnie	-	-	-	-	52 700,00	9 300,00
9	"Aktywnie z OLIMPIAKOS". Zajęcia piłkarskie dla dzieci	62 000,00	-	-	-	-	-	52 700,00	9 300,00

10	Termomodernizacja budynku Tarnogrodzkiego Ośrodka Kultury	2 500 000,00	-	2 125 000,00	-	-	-	-	375 000,00	
11	Opieka nad zabytkami w Gminie Tarnogród	200 000,00	-	-	-	-	30 000,00	170 000,00	-	
12	Tarnogrodzki Festyn Międzypokoleniowy	100 000,00	-	-	85 000,00	-	-	opcjonalnie	15 000,00	
13	Proekologiczna postawa mieszkańców	150 000,00	-	-	127 500,00	-	-	opcjonalnie	22 500,00	
14	Budowa parkingu przy stadionie piłkarskim LKS GROM w Różańcu Pierwszym	180 000,00	153 000,00	-	-	-	-	opcjonalnie	27 000,00	
15	Z biznesem za pan brat	20 000,00	-	-	-	-	-	17 000,00	3 000,00	
PRZEDSIĘWZIĘCIA UZUPEŁNIAJĄCE										
1	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Różaniec Pierwszy	720 000,00	-	612 000,00	-	-	-	-	108 000,00	
2	Budowa sieci wodociągowej w miejscowości Różaniec Pierwszy	109 000,00	-	92 650,00	-	-	-	-	16 350,00	
3	Przebudowa drogi wewnętrznej, leżącej na działce nr 568 w miejscowości Różaniec Pierwszy	400 000,00	340 000,00	-	-	-	-	opcjonalnie	60 000,00	
4	Przebudowa drogi gminnej nr 109535L (ul. Szkolna) w Tarnogrodzie	350 000,00	297 500,00	-	-	-	-	opcjonalnie	52 500,00	
Razem		15 353 000,00	790 500,00	9 354 650,00	2 762 500,00	0,00	30 000,00	292 400,00	2 622 950,00	

Źródło: opracowanie własne

SYSTEM WDRAŻANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Ważnym elementem, przyczyniającym się do skuteczności realizacji założeń Gminnego Programu Rewitalizacji jest zintegrowany system jego wdrażania. Odpowiednio utworzony, powinien w jasny sposób prezentować i określać metody zarządzania GPR-em oraz identyfikować i wyodrębnić struktury organizacyjne, które będą odpowiedzialne za konkretne zadania. W następstwie możliwe będzie efektywne łączenie różnych źródeł finansowania oraz współpraca podmiotów, instytucji i lokalnej społeczności, zaangażowanej w cały proces.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o rewitalizacji przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie stanowi zadanie własne Gminy. Działania te powinny być realizowane w sposób jawny i przejrzysty, z zapewnieniem aktywnego udziału interesariuszy.

9.1. Harmonogram realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji

Tabela 16. Harmonogram realizacji GPR

Zadanie	Przewidywany czas realizacji
Uchwalenie Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030	III kwartał 2024 r.
Wprowadzenie planowanych przedsięwzięć do Wieloletniej Prognozy Finansowej	niezwłocznie po uchwaleniu GPR
Powołanie Komitetu Rewitalizacji	II kwartał 2024r.
Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych	2024-2030 r.
Monitorowanie postępu realizacji	rokrocznie, począwszy od 2025 r.
Ewaluacja on-going	2027 r.
Ewaluacja ex-post	po 2030 r.

Źródło: opracowanie własne

9.2. System instytucjonalny i zarządzanie procesem rewitalizacji

Proces zarządzania rewitalizacją w Gminie Tarnogród skupia się zarówno na koordynacji całości Programu i obejmuje problematykę rewitalizacji całościowo – angażując różne komórki Urzędu i podmioty zewnętrzne w celu realizacji określonych założeń oraz odnosi się do realizacji poszczególnych przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych. Przyjęta struktura zarządzania jest adekwatna do procesu rewitalizacji i gwarantuje osiągnięcie założonych w dokumencie celów; zapewnia także komplementarność proceduralno-instytucjonalną.

9.2.1. Etap przygotowania GPR

Na etapie przygotowania Gminnego Programu Rewitalizacji nadzór na procesem rewitalizacji pełnił **Burmistrz Tarnogrodu** oraz **Rada Miejska**. Zarządzanie Gminnym Programem Rewitalizacji będzie odbywać się zatem w ramach istniejących struktur Urzędu Miejskiego, przez co nie przewiduje się dodatkowych kosztów w tym zakresie. Pracownicy Referatu Gospodarki Komunalnej, Budownictwa i Ładu Przestrzennego Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie odpowiedzialni są za spajanie wszystkich

działań, związanych z pozyskiwaniem danych, prowadzeniem konsultacji społecznych oraz identyfikacją przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Zarówno w procesie zbierania danych i tworzenia poszczególnych rozdziałów przedmiotowego Gminnego Programu Rewitalizacji, jak również na etapie diagnozy obszaru rewitalizacji uczestniczyli pracownicy **Urzędu Miejskiego, jednostki organizacyjne Gminy oraz inne organy:**

- Urząd Stanu Cywilnego, Ewidencja Ludności,
- Posterunek Policji w Tarnogrodzie,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnogrodzie,
- Tarnogrodzki Ośrodek Kultury,
- Miejska Biblioteka Publiczna w Tarnogrodzie,
- Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju,
- Szkoły Podstawowe z terenu Gminy Tarnogród.

Zastosowanie szerokiej partycypacji w procesie tworzenia Gminnego Programu Rewitalizacji zagwarantowało również udział **partnerom społeczno-gospodarczym**, w tym m.in:

- mieszkańcom obszaru rewitalizacji,
- przedsiębiorcom prowadzącym lub zamierzającym prowadzić działalność gospodarczą na terenie obszaru rewitalizacji,
- organizacjom pozarządowym,
- lokalnym liderom społecznym,
- właścicielom i zarządcom nieruchomości znajdujących się na obszarze rewitalizacji,
- właściwym podmiotom reprezentującym społeczeństwo obywatelskie, takim jak: partnerzy działający na rzecz środowiska, organizacje pozarządowe, oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji – stowarzyszenia i organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy.

Zaangażowana w proces przygotowania powyższego dokumentu **społeczność lokalna** uczestniczyła w:

- zebraniu i analizie informacji niezbędnych do opracowania Programu Rewitalizacji,
- przeprowadzeniu diagnozy problemów społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych,
- identyfikacji potrzeb rewitalizacyjnych i wypracowaniu celów oraz kierunków działań,
- przeprowadzeniu diagnozy lokalnych potencjałów w Gminie,
- delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji,
- ustaleniu hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych,
- analizie zgłoszonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych i opracowanie listy projektów rekomendowanych do realizacji,
- opracowaniu struktury zarządzania Programem Rewitalizacji,
- wypracowaniu wskaźników monitorowania i oceny Programu Rewitalizacji.

Ponadto, przed przyjęciem Uchwały Rady Miejskiej w Tarnogrodzie w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji, opracowany dokument podlegał szerokim konsultacjom społecznym.

9.2.2. Etap wdrażania GPR

Wśród struktur organizacyjnych, biorących udział w procesie realizacji założeń Gminnego Programu Rewitalizacji, wymienia się następujące trzy typy podmiotów:

- podmiot koordynujący – nadzorujący wdrażanie całości GPR,
- podmiot zarządzający – odpowiedzialny za skutecznianie projektów rewitalizacyjnych oraz prowadzący monitoring i ocenę Programu,
- podmioty wykonawcze – realizujące poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne.

Rolę podmiotu nadzorującego w przedmiotowym systemie wdrażania GPR pełni **Burmistrz Tarnogrodu**, który odpowiedzialny jest za nadzór nad całym procesem rewitalizacji. W procesie koordynacji wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji udział bierze również Komitet Rewitalizacji.

Komitet Rewitalizacji stanowi organ opiniodawczo-doradczy dla Burmistrza w zakresie dbałości o prawidłową realizację GPR oraz prowadzenie dialogu między interesariuszami procesu rewitalizacji a organami Gminy. Jego zaangażowanie na etapie wdrażania GPR sprowadzać się więc będzie do:

- opiniowania postępów związanych ze stopniem realizacji przedsięwzięć podstawowych oraz tworzenia rekomendacji do dalszych działań;
- wspierania tworzenia partnerstw niezbędnych do realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji określa Rada Miejska w drodze uchwały, zapewniając wyłanianie przez interesariuszy ich przedstawicieli. Podjęcie uchwały w tej sprawie będzie poprzedzone konsultacjami społecznymi. Zasady wyznaczenia składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji wskazano w rozdziale 9.4.

Funkcje Komitetu Rewitalizacji na etapie wdrażania:

- opiniowanie postępów związanych ze stopniem realizacji przedsięwzięć podstawowych
- tworzenie rekomendacji do kolejnych działań;
- wspomaganie tworzenia partnerstw do realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
- przekazywanie lokalnej społeczności informacji na temat postępów w realizacji założeń GPR;
- opiniowanie oceny postępów wdrażania GPR;
- rekomendowanie potrzeby aktualizacji GPR lub jego uchylenia (w przypadku zrealizowania założeń).

Podmiotem zarządzającym są natomiast **pracownicy Referatu Gospodarki Komunalnej, Budownictwa i Ładu Przestrzennego Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie**. W przypadku projektów złożonych i interdyscyplinarnych utworzone mogą być zespoły projektowe, które składać się będą z pracowników komórek organizacyjnych Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie. Wówczas to na nich spoczywać będzie odpowiedzialność za organizację i uporządkowanie spraw związanych z procesem rewitalizacji oraz opracowanie i prowadzenie działań dot. realizacji konkretnych projektów uwzględnionych w dokumencie GPR (przygotowanie dokumentacji, przeprowadzenie postępowań przetargowych, promocję projektów, składanie wniosków o dofinansowanie). Dodatkowo, instytucjami wspierającymi są sołtysi jednostek pomocniczych wchodzących w skład obszaru rewitalizacji, którzy jako reprezentanci lokalnej społeczności znają główne problemy i potrzeby mieszkańców, a w związku z tym mogą realnie wspierać wszystkie działania, mające na celu poprawę jakości życia i wzmocnienie kapitału ludzkiego na terenie Gminy.

Funkcje pracowników Gospodarki Komunalnej, Budownictwa i Ładu Przestrzennego Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie na etapie wdrażania:

- Współpraca i bieżące kontakty z partnerami przedsięwzięć (organizacje pozarządowe);
  - Prowadzenie monitoringu stopnia realizacji przedsięwzięć podstawowych – kontakt z partnerami przedsięwzięć, pozyskiwanie i agregowanie informacji;
  - Wnioskowanie do Burmistrza (we współpracy z wydziałami i jednostkami organizacyjnymi w zakresie powierzonych im zadań), o zapewnienie warunków do realizacji przedsięwzięć podstawowych, dla których odpowiedzialność realizacyjna spoczywa na Gminie Tarnogród;
  - utrzymywanie kontaktów z partnerami GPR zaangażowanymi w realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych (na dalszym etapie prac zostaną wypracowane procedury i ramy działań w zakresie monitoringu i realizacji poszczególnych przedsięwzięć);
-

-
- planowanie kolejnych działań w ramach GPR w ujęciu rocznym;
-

Do podmiotów wykonawczych należą **jednostki publiczne, społeczne i gospodarcze**, realizujące poszczególne projekty rewitalizacyjne, a także **organizacje pozarządowe**. Poziom ich zaangażowania uzależniony jest od charakteru poszczególnych przedsięwzięć. Wśród jednostek publicznych najważniejszą rolę pełni Gmina Tarnogród, która poprzez realizację pierwszych inwestycji, doprowadzi do zredukowania obiektywnych barier rozwoju, umożliwiając tym samym stopniowe wdrażanie projektów, zainicjowanych przez inne jednostki.

Uwzględniając wielopoziomowy charakter Gminnego Programu Rewitalizacji, w systemie jego wdrażania uczestniczyć będą różne podmioty. Ważne jest więc, aby wszystkie zainteresowane jednostki wykazywały zaangażowanie w realizację założeń Programu, które umożliwią osiągnięcie zakładanych w nim celów.

Funkcje partnerów na etapie wdrażania:

- Włączanie się w realizację zadań rewitalizacyjnych, zgodnie z posiadanymi kompetencjami;
  - Raportowanie postępów i zgłaszanie pracownikom Referatu Gospodarki Komunalnej, Budownictwa i Ładu Przestrzennego pojawiających się problemów lub dodatkowych potrzeb związanych z wdrażanymi przedsięwzięciami podstawowymi uwzględnionymi w GPR do opracowania raportów monitorujących;
  - udział w procesie oceny stopnia realizacji GPR (współdziałanie z pracownikami Referatu Gospodarki Komunalnej, Budownictwa i Ładu Przestrzennego oraz udzielanie pomocy we wszelkich sprawach związanych z zbieraniem i udostępnianiem niezbędnych danych do opracowania oceny aktualności i stopnia realizacji dokumentu GPR);
  - zgłaszanie wniosków dotyczących zmian w Programie.
-

9.2.3. Etap monitorowania i ewaluacji GPR

Postępy w realizacji założeń Gminnego Programu Rewitalizacji, a także poszczególnych projektów rewitalizacyjnych będą obowiązkowo podlegać monitorowaniu. Monitoring postępu polega na regularnym sprawdzaniu i kontroli realizowanych przedsięwzięć w aspekcie zgodności z założeniami.

Podmiotem odpowiedzialnym za monitorowanie Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 jest **Urząd Miejski w Tarnogrodzie**. Do jego zadań należy zbieranie danych, obrazujących tempo i jakość prowadzonej rewitalizacji, ich analizowanie i raportowanie w formie corocznych i końcowych sprawozdań z realizacji GPR.

Dodatkowym obowiązkiem podmiotu monitorującego będzie bezpośredni nadzór i kontakt z podmiotami finansowo i organizacyjnie niezależnymi od Gminy, których przedsięwzięcia znalazły się w Programie na liście podstawowej lub uzupełniającej. Rolę ta powierza pracownikom Referatu Gospodarki Komunalnej, Budownictwa i Ładu Przestrzennego Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie, wyznaczonego w ramach struktur Urzędu. Do ich zadań w zakresie monitoringu należeć będą ponadto:

- wnioskowanie do Burmistrza (we współpracy z wydziałami i jednostkami organizacyjnymi w zakresie powierzonych im zadań), o zapewnienie warunków do realizacji przedsięwzięć podstawowych, dla których odpowiedzialność realizacyjna spoczywa na Gminie Tarnogród,
- utrzymywanie kontaktu z partnerami Programu, zaangażowanymi w realizację przedsięwzięć.

Obowiązek sporządzania raportów ewaluacyjnych przekazany zostanie firmie zewnętrznej pod nadzorem pracowników Urzędu Miejskiego. Ocena Gminnego Programu Rewitalizacji (raport

ewaluacyjny) stale podlega opiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji, przedłożeniu Burmistrzowi Tarnogrodu oraz ogłoszeniu na stronie BIP Gminy Tarnogród.

9.3. System budowania i wspierania partnerstw

Zasada partnerstwa stanowi jedną z głównych koncepcji w procesie tworzenia i wdrażania programu rewitalizacji. Opiera się na zaangażowaniu w proces rewitalizacji jak największej liczby instytucji, które mogą stanowić partnerów w realizacji projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Istotne jest też zachęcenie lokalnej społeczności do podejmowania inicjatyw, które przyczyniają się do realizacji celów rewitalizacyjnych w poszczególnych podobszarach rewitalizacji. Należy pamiętać o sprecyzowaniu zasad i sposobów współuczestnictwa interesariuszy rewitalizacji. Konieczne jest to do osiągnięcia zgodności pomiędzy inicjowanymi działaniami, a potrzebami i oczekiwaniami lokalnej społeczności, zidentyfikowanymi w procesie partycypacji oraz na etapie konsultacji społecznych. Niezbędne jest także uwzględnienie kwestii ograniczających występowanie konfliktów oraz ewentualnych kosztów ich rozwiązywania, co stanowi bazę do określenia form samoświadomości społecznej.

W przedmiotowym Gminnym Programie Rewitalizacji wdrażanie partnerstwa pomiędzy sektorem publicznym i prywatnym stanowić będzie kontynuację prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji, realizowanym w poprzednich latach, w którym do współpracy zostali zaproszeni chętni z obszaru rewitalizacji. Współdziałanie to będzie odbywać się ponownie w zintegrowanych wymiarach:

- merytorycznym – poprzez współuczestnictwo w podejmowaniu decyzji i rozwiązywaniu problemów;
- organizacyjnym – poprzez angażowanie zasobów i kompetencji charakterystycznych dla danego sektora i wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów;
- finansowym – poprzez współdziałanie finansowe partnerów i zapewnienie wkładu własnego;

Gmina Tarnogród, planując partnerstwa z podmiotami spoza sektora finansów publicznych, uwzględnić będzie zapisy określone w ustawie o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. z 2023 r. poz.1637), ustawie o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, 1273, 1407, 1429, 1641, 1693, 1872) oraz ustawie o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz. U. 2022 poz. 1079), zawierając współpracę w oparciu o cztery typy projektów: partnerski, zintegrowany, hybrydowy lub grantowy.

Inicjatorami projektów rewitalizacyjnych, podejmowanych w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji, są: Burmistrz Tarnogrodu oraz Rada Miejska w Tarnogrodzie, odpowiadający za zachęcenie do współpracy jak najszerszego grona potencjalnych partnerów. Umożliwi to m.in.: organizacja naborów lub wdrożenie systemu zachęt. Istotne jest również zidentyfikowanie osób aktywnych społecznie (lokalnych liderów), którzy są w stanie pozyskać dla procesu rewitalizacji szerokie poparcie wśród interesariuszy. Wypracowane partnerstwa zostaną sformalizowane za pomocą porozumień lub umów, co umożliwi na konkretne określenie zakresu obowiązku poszczególnych współdziaławców oraz terminów wykonywanych zadań.

Celami współpracy pomiędzy partnerami Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 są:

- optymalne wykorzystanie kompetencji i zasobów organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców z terenu Gminy,
- wykorzystanie potencjału lokalnej społeczności poprzez skoordynowanie działań w ramach jednego, spójnego planu, akceptowanego przez wszystkich uczestników procesu rewitalizacji,
- wsparcie innowacyjności, wyrażającej się zastosowaniem nowatorskich podejść do problemów, związanych z rozwojem lokalnym.

9.4. Komitet Rewitalizacji

Zgodnie z definicją zawartą w art. 7. Ustawy o rewitalizacji Komitet Rewitalizacji to forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy. Pełni on funkcję opiniodawczo-doradczą Burmistrza w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji.

Zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji przyjęte zostały uchwałą nr III/13/2024 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 17 maja 2024 r. Przyjęcie owej uchwały poprzedzały konsultacje społeczne, które trwały od 2 lutego do 18 marca 2024 r. Otwarte spotkanie konsultacyjne odbyło się w dniu 07.03.2024 r. w siedzibie Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie, jednakże żaden uczestnik nie złożył w podczas jego trwania uwagi.

Od dnia 22.05.2024 r. do 12.06.2024 r. przeprowadzony został nabór na członków Komitetu Rewitalizacji Gminy Tarnogród. Przedstawiciele interesariuszy wybrani zostali w drodze otwartej procedury naboru, natomiast przedstawiciele Gminy wskazani zostali przez Burmistrza Tarnogrodu, a przedstawiciele Rady Miejskiej przez członków Rady Miejskiej w Tarnogrodzie. Informacja o naborze na członków Komitetu Rewitalizacji udostępniona została na stronie internetowej Urzędu oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.

Uczestnictwo w Komitecie Rewitalizacji ma charakter społeczny, a za udział w posiedzeniach i pracach Komitetu nie przysługuje wynagrodzenie, dieta ani zwrot kosztów podróży.

Komitet Rewitalizacji powołany został zarządzeniem nr 68/2024-OG z dnia 19 czerwca 2024 r. W drodze zarządzenia powołani zostali członkowie Komitetu Rewitalizacji, którzy są przedstawicielami interesariuszy rewitalizacji. W Gminie Tarnogród Komitet Rewitalizacji składa się z:

- przedstawiciele Rady Miejskiej w Tarnogrodzie,
- przedstawiciele Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie i jednostek organizacyjnych wskazanych przez Burmistrza,
- przedstawiciele mieszkańców obszaru rewitalizacji,
- przedstawiciele mieszkańców Gminy spoza obszaru rewitalizacji,
- przedstawiciele podmiotów prowadzących lub zamierzających prowadzić działalność gospodarczą na terenie Gminy,
- przedstawiciele podmiotów prowadzących lub zamierzających prowadzić na obszarze Gminy działalność społeczną, tym organizacji pozarządowych i grup nieformalnych,
- przedstawiciele organów władz publicznych oraz przedstawiciele podmiotów realizujących na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Zgodnie z przyjętymi zasadami działania kadencja Komitetu Rewitalizacji trwa 6 lat od daty powołania. Na minimum 30 dni przed upływem kadencji Komitetu Rewitalizacji, Burmistrz ogłasza nabór na członków Komitetu Rewitalizacji na nową kadencję. Nabór członków prowadzony jest każdorazowo na tych samych zasadach.

Pierwsze posiedzenie Komitetu nowej kadencji zwołuje Burmistrz w terminie nie dłuższym niż 30 dni od ogłoszenia wyników naboru. Podczas pierwszego posiedzenia Komitetu członkowie wybierają spośród siebie Przewodniczącego i jego Zastępcę. Pierwsze posiedzenie Komitetu Rewitalizacji do czasu wyboru Przewodniczącego prowadzi najstarszy wiekiem członek Komitetu.

Wybór Przewodniczącego i Zastępcy Przewodniczącego następuje zwykłą większością głosów w głosowaniu jawnym spośród członków Komitetu Rewitalizacji obecnych na posiedzeniu, przy obecności co najmniej połowy składu Komitetu Rewitalizacji.

Pracami Komitetu Rewitalizacji kieruje Przewodniczący, a w przypadku jego nieobecności Zastępca Przewodniczącego. Ponadto, przewodniczący Komitetu Rewitalizacji zwołuje posiedzenia Komitetu oraz reprezentuje Komitet na zewnątrz. Posiedzenia Komitetu Rewitalizacji zwoływane są nie rzadziej niż raz na rok roku. Informacje na temat terminu, miejsca planowanego posiedzenia Komitetu, proponowany porządek posiedzenia oraz materiały, które będą przedmiotem obrad powinny być przekazane członkom Komitetu na minimum 5 dni przed posiedzeniem.

Z posiedzenia Komitetu sporządzany jest protokół, w którym wpisuje się wszelkie ustalenia poczynione podczas posiedzenia Komitetu i każdorazowo sporządzana jest lista obecności. Obsługę organizacyjną prac Komitetu Rewitalizacji zapewnia Burmistrz.

Komitet Rewitalizacji po uchwaleniu będzie wykonywał w szczególności zadania:

- a) wspieranie działań Burmistrza na obszarze rewitalizacji, pełnienie roli forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami Gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz funkcji opiniodawczo-doradczej Burmistrza,
- b) reprezentowanie interesariuszy rewitalizacji, w tym: mieszkańców, właścicieli i zarządców nieruchomości, przedsiębiorców i przedstawicieli organizacji pozarządowych,
- c) wyrażanie opinii oraz podejmowanie inicjatywy w sprawie rozwiązań, odnoszących się do obszaru rewitalizacji,
- d) uczestnictwo w opiniowaniu oraz przygotowaniu projektów uchwał Rady Miejskiej i zarządzeń Burmistrza, związanych z obszarem rewitalizacji.

9.5. System informacji i promocji

Ze względu, iż rewitalizacja opiera się silnie na partycypacji, istotną kwestią jest zapewnienie odpowiedniego promowania oraz informowania o postępach realizacji założeń dokumentu. Koncepcja informowania interesariuszy procesu rewitalizacji przyczynia się do:

- zapewnienia stałego przepływu informacji pomiędzy interesariuszami,
- zapoznania uczestników procesu z ramami procedury rewitalizacji oraz postęпами, poczynionymi na każdym etapie,
- promowania działań rewitalizacyjnych, w tym przekonania nowych podmiotów do udziału w procesie, skłonnych do zaangażowania się w poszczególne zadania.

Za promocję oraz informowanie o Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 odpowiedzialny jest głównie **Burmistrz Tarnogrodu** wraz z przedstawicielami jednostek organizacyjnych Urzędu Miejskiego, pełniącymi rolę podmiotu zarządzającego. Ponadto, działania informacyjno-promocyjne w minimalnym stopniu spoczywają także na pozostałych uczestnikach procesu rewitalizacji. Do zadań w tym zakresie zalicza się:

- upublicznienie założeń GPR do wglądu dla społeczności lokalnej,
- powiadamianie o stanie realizacji poszczególnych założeń Programu na oficjalnej stronie internetowej Gminy, w Biuletynie Informacji Publicznej oraz innych portalach, zarządzanych przez Gminę (np. Facebook),
- zamieszczanie informacji w lokalnych mediach (np. prasie czy telewizji),
- udostępnienie najważniejszych zapisów dokumentu w formie broszur i ulotek,
- organizację spotkań, dotyczących wdrażania GPR dla mieszkańców Gminy, lokalnych liderów i organizacji pozarządowych.

Odbiorcami działań informacyjno-promocyjnych będą: lokalna społeczność, organizacje pozarządowe, partnerzy społeczno-gospodarczy (w tym spółdzielnie), lokalni przedsiębiorcy oraz wszelkiego rodzaju media.

9.6. Koszty zarządzania Gminnym Programem Rewitalizacji

Ze względu na fakt, iż osoby zaangażowane w proces wdrażania i zarządzania rewitalizacją to pracownicy Urzędu Miejskiego, koszty tego procesu będą mieścić się w ramach wydatków bieżących funkcjonowania Urzędu. W chwili obecnej niemożliwe jest precyzyjne oszacowanie kosztów zarządzania procesem rewitalizacji w Gminie Tarnogród. Szacunkowo powinny one mieścić się w granicach 2,5% do 6,0% całkowitej wartości Programu, a więc od 346 825,00 zł do 832 380,00 zł w perspektywie siedmioletniej. Szczegółowy harmonogram realizacji programu został przedstawiony w rozdziale 8.4. Harmonogram realizacji projektów rewitalizacyjnych.

SYSTEM MONITORINGU, EWALUACJI I AKTUALIZACJI PROGRAMU

Program Rewitalizacji, ze względu na swój otwarty charakter, poddawany będzie cyklicznemu monitorowaniu, okresowym ocenom i aktualizacjom. Niezbędne jest zatem regularne zbieranie informacji o przebiegu wdrażania jego założeń. Odnotowane zmiany poszczególnych wskaźników odnoszone będą do stanu bazowego – dane z roku 2021.

Monitoring, w odniesieniu do przedmiotowego procesu rewitalizacji, planowany jest w czterech podstawowych wymiarach, tj.:

- ewaluacja Gminnego Programu Rewitalizacji – pogłębiona analiza wskaźników ilościowych i jakościowych, stanowiąca podstawę do oceny stopnia realizacji dokumentu, w tym założonych w nim celów oraz zadań;
- monitoring zmian zachodzących w Gminie – należy do kompetencji podmiotu koordynującego proces rewitalizacji i prowadzony jest w cyklach rocznych; polega na obserwacji zjawisk kryzysowych (patrz pkt 10.2. Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych) w odniesieniu do pięciu sfer: społecznej, gospodarczej, technicznej, środowiskowej oraz funkcjonalno-przestrzennej;
- monitoring projektów rewitalizacyjnych na poziomie strategicznym – leży w gestii Koordynatora, dotyczy podstawowych (ogólnych) cech projektów, takich jak: ich liczba, stan realizacji czy poniesione nakłady finansowe;
- monitoring projektów rewitalizacyjnych na poziomie operacyjnym – własny system monitorowania i oceny poszczególnych przedsięwzięć, prowadzony bezpośrednio przez realizatora danej inwestycji i obejmujący m.in.: kosztorys, harmonogram realizacji, wskaźniki produktu.

Jako podmiot odpowiedzialny za monitorowanie Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 wyznacza się **Urząd Miejski w Tarnogrodzie**. Do jego zadań należeć będzie zbieranie danych, obrazujących tempo i jakość prowadzonej rewitalizacji oraz ich analizowanie i raportowanie w formie corocznych i końcowych sprawozdań z realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji.

Dodatkowym obowiązkiem podmiotu monitorującego będzie bezpośredni nadzór i kontakt z podmiotami finansowo i organizacyjnie niezależnymi od Gminy, których przedsięwzięcia znalazły się w Programie na liście podstawowej lub uzupełniającej. Stworzone zostaną odpowiednie procedury i rami działań, w zakresie monitoringu realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

10.1. Zasady, tryb i metody prowadzenia ewaluacji

Ewaluacja to proces obiektywnej weryfikacji stopnia, w jakim zostały spełnione założenia danego programu. Jej celem jest poprawa jakości i skuteczności realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji w kontekście zdiagnozowanych problemów. Skupia się przede wszystkim na badaniu stopnia wdrożenia dokumentu, poprzez analizę poszczególnych wskaźników, dążąc przy tym do uzyskania odpowiedzi na pytanie o trafność przeprowadzonych inwestycji rewitalizacyjnych w odniesieniu do zidentyfikowanych potrzeb.

Ewaluacja przedmiotowego Programu opierać się będzie na 3 rodzajach ocen:

- 1) ex-ante (przed wdrożeniem GPR) – ze względu na fakt, iż listy podstawowych i uzupełniających projektów rewitalizacyjnych sporządzono w oparciu o szczegółową diagnozę potrzeb społeczności lokalnej przyjąć można, że ocena ta została przeprowadzona na etapie przygotowywania dokumentu i wynika z niej, że Program jest poprawnie skonstruowany, prawidłowo formułuje cele oraz identyfikuje działania, służące ich osiągnięciu;
- 2) on-going (w trakcie obowiązywania GPR) – ewaluacji tej poddawane będą poszczególne inwestycje w trakcie ich realizacji, oceniając postępy w uskutecznianiu założeń Programu i kontrolę terminów wykonania konkretnych działań; ewaluacja on-going przeprowadzana

będzie w razie konieczności koordynatora ds. rewitalizacji lecz nie rzadziej niż raz na 3 lata (zgodnie z artykułem 22 ustawy o rewitalizacji), a jej efektem będą okresowe raporty ewaluacyjne;

- 3) ex-post (po zakończeniu realizacji GPR) – gwoli weryfikacji założonych celów, gdy horyzont czasowy realizacji niniejszego Programu dobiegnie końca, tj. w 2030 roku, sporządzony zostanie końcowy raport ewaluacyjny, podsumowujący cały okres działania i wnioskujący o potrzebie (bądź jej braku) kontynuacji procesu rewitalizacji.

W raportach ewaluacyjnych pod uwagę brane są następujące kryteria:

- trafność – pozwala stwierdzić, w jakim stopniu cele rewitalizacji odpowiadają potrzebom i priorytetom, wskazanym w obszarze rewitalizacji,
- skuteczność – umożliwia analizę poziomu, na jakim osiągnięte zostały cele rewitalizacji, zdefiniowane na etapie opracowywania dokumentu,
- efektywność – pozwala określić poziom „ekonomiczności” Programu,
- użyteczność – ocenia, w jakim zakresie dokument odpowiada potrzebom grup docelowych,
- trwałość – umożliwia stwierdzenie, jakie jest prawdopodobieństwo, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem dokumentu będą trwać po jego zakończeniu.

Obowiązek sporządzania raportów ewaluacyjnych spoczywać będzie na firmie zewnętrznej, a każdy z nich musi być przedłożony Burmistrzowi Tarnogrodu. Ewaluacja on-going będzie podstawą do rozpoczęcia procesu aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji, natomiast po przeprowadzeniu oceny ex-post wszelkie rozbieżności pomiędzy pierwotnymi ustaleniami, a rzeczywistym wykonaniem będą szczegółowo wyjaśnione.

Każdorazowo ocena Gminnego Programu Rewitalizacji podlega opiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji i ogłoszeniu na stronie BIP Gminy.

10.2. Monitorowanie efektów działań rewitalizacyjnych

Konkretnym rodzajem monitoringu jest kontrola efektów działań rewitalizacyjnych, prowadzona w ramach ewaluacji dokumentu Gminnego Programu Rewitalizacji. Pozwala ona na zbadanie skuteczności przedsięwzięć uwzględnionych w Programie, a w związku z tym przesądzać może o zasadności ich dalszej realizacji. W przedmiotowym opracowaniu omawiany monitoring prowadzony będzie na dwóch poziomach:

- wskaźników delimitacyjnych, pozwalających zmierzyć stopień wyjścia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego,
- wskaźników monitorujących, umożliwiających zbadanie poziomu realizacji poszczególnych celów strategicznych.

Tabela 17 zawiera zestawienie wskaźników, zgromadzonych na etapie delimitacji obszaru zdegradowanego Gminy Tarnogród wraz z ich wartościami na rok 2021 (średnia dla obszaru całej Gminy). Nadzorowanie zmian wartości tych mierników pozwoli ocenić skalę ograniczenia sytuacji kryzysowej na obszarze rewitalizacji oraz skalę oddziaływania na inny obszar na terenie Gminy. Aby najpełniej zobrazować poprawę sytuacji konieczne będzie porównanie wyników otrzymanych na początku tego procesu z osiąganymi na kolejnych etapach oraz po zakończeniu Programu.

Tabela 17. Wskaźniki delimitacyjne

SFERA	WSKAŹNIK DELIMITACYJNY	JEDNOSTKA	WARTOŚĆ BAZOWA W 2021 ROKU	OCZEKIWANA ZMIANA
SPOŁECZNA	Gęstość zaludnienia	os./km ²	101,22	102
	Dynamika zmiany liczby ludności w latach 2015-2021	%	-6,06	-5
	Współczynnik feminizacji	os.	99,53	95
	Współczynnik obciążenia demograficznego	os.	56,73	55
	Dynamika zmiany liczby osób w wieku poprodukcyjnym	%	26,35	25
	Odsetek osób w wieku 60+	%	26,02	27
	Odsetek dzieci do 3 roku życia	%	3,49	3,2
	Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3-5 lat	%	74,47	76
	Liczba osób w rodzinach pobierających zasiłek z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	os.	39,07	37
	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 1000 mieszkańców	os.	8,96	8
	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej ze względu na alkoholizm, na 1000 mieszkańców	os.	2,24	2
	Liczba osób zgłoszonych do GKRPA na 1000 mieszkańców	os.	3,08	3
	Liczba osób pobierających zasiłek z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 1000 mieszkańców	os.	4,08	4
	Liczba osób pobierających zasiłek z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby na 1000 mieszkańców	os.	6,43	6,3
	Liczba osób pobierających zasiłek z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 1000 mieszkańców	os.	0,73	0,7
	Liczba dzieci, na które otrzymano zasiłek rodzinny na 1000 mieszkańców	os.	58,97	55

	Liczba dzieci, na które rodzice otrzymują świadczenia z programu „Rodzina 800+” na 1000 mieszkańców	os.	105,08	102
	Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych na 1000 ludności sołectwa	os.	14,44	12
	Udział osób uprawnionych do zasiłku dla bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych	%	5,57	5,4
	Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie osób bezrobotnych	%	38,74	37
	Udział osób bezrobotnych poniżej 30 roku życia w ogólnej liczbie osób bezrobotnych	%	41,39	41
	Udział osób bezrobotnych w wieku 50+ w ogólnej liczbie osób bezrobotnych	%	17,35	16,8
	Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców	szt.	2,42	2,5
	Liczba odnotowanych wykroczeń i przestępstw na 1000 mieszkańców	szt.	9,41	9,3
	Liczba popełnionych przestępstw dot. kierowania pojazdem w stanie nietrzeźwości na 1000 mieszkańców	szt.	2,53	2,4
	Dynamika zmiany liczby czytelników bibliotek publicznych	%	-34,30	-32
	Udział czytelników w bibliotece na 1000 mieszkańców	os.	116,80	120
GOSPODARCZA	Dynamika zmiany liczby działających podmiotów gospodarczych	%	127,23	129
	Liczba zarejestrowanych, działających podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	szt.	52,89	54
	Dynamika zmiany liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych	%	16,67	15,5
	Udział wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w ogólnej liczbie działających podmiotów gospodarczych	%	57,73	56
	Dynamika zmiany liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	%	87,88	88
	Udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w ogólnej liczbie działających podmiotów gospodarczych	%	8,82	9,2
ŚRODOWISKO	Udział powierzchni wyrobów zawierających azbest w powierzchni sołectwa	%	0,27	0,24

PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	Długość dróg nieutwardzonych na 1 km ² powierzchni sołectwa	km	2	1,8
	Występowanie terenów inwestycyjnych	TAK/NIE	NIE	TAK
	Liczba miejsc z infrastrukturą społeczną (w tym place zabaw, siłownie zewnętrzne i zagospodarowana zieleń publiczna) na 1000 mieszkańców sołectwa	szt.	3,56	3,8
TECHNICZNA	Liczba mieszkań komunalnych i socjalnych na 1000 mieszkańców	szt.	3,27	3,4
	Liczba budynków o charakterze zabytkowym na 1000 mieszkańców	szt.	2,59	2,3
	Liczba budynków użyteczności publicznej niedostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością na 1000 mieszkańców	szt.	0,85	0,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie

W poniższej tabeli przedstawiono zestawienie celów strategicznych wraz z przypisanymi do nich wskaźnikami monitorującymi i szacowanymi wartościami na rok 2030. Dane te przysłużą się ocenie stopnia realizacji założonych w Programie celów, a w związku z tym również spełnienia wizji Gminy Tarnogród.

Tabela 18. Wskaźniki monitorujące GPR

Podobszar rewitalizacji	Stan wyjściowy na 2024 r.*	Stan oczekiwany na 2030 r.
I cel strategiczny: Zintegrowany system usług, ukierunkowanych na ograniczenie kryzysu w sferze społecznej		
Liczba zorganizowanych działań o charakterze sportowo-rekreacyjnym na podobszarze rewitalizacji		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	1
Podobszar II (wiejski) – Różaniec Pierwszy	0	1
Powierzchnia wybudowanych/ zmodernizowanych przestrzeni z infrastrukturą społeczną		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	0,0978 ha
Podobszar II (wiejski) – Różaniec Pierwszy	0	Budynek starej szkoły w Różańcu Pierwszym – pow. użytkowa - 1390 m ²
Liczba zorganizowanych działań (zajęć) aktywizująco-integrujących na podobszarze rewitalizacji		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	1
Podobszar II (wiejski) – Różaniec Pierwszy	0	1
Liczba zorganizowanych na podobszarze rewitalizacji działań (zajęć) na rzecz kształtowania pozytywnego wizerunku starości		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	1
Podobszar II (wiejski) – Różaniec Pierwszy	0	1
Liczba wybudowanych/ zmodernizowanych obiektów edukacyjnych i opiekuńczo-wychowawczych		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	W obecnej perspektywie programowej, na obszarze rewitalizacji Gminy Tarnogród, nie planuje się budowy/ modernizacji obiektów edukacyjnych i opiekuńczo-wychowawczych. Zadania z zakresu opieki nad najmłodszymi członkami społeczności obejmują wyłącznie działania miękkie, które realizowane będą z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury.
Podobszar II (wiejski) – Różaniec Pierwszy	0	

Liczba zorganizowanych zajęć dodatkowych (pozaszkolnych) na podobszarze rewitalizacji		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	2
Podobszar II (wiejski) – Różanec Pierwszy	0	1
II cel strategiczny: Aktywizacja społeczno-gospodarcza		
Liczba nowo zarejestrowanych na podobszarze rewitalizacji prywatnych przedsiębiorstw		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	2
Podobszar II (wiejski) – Różanec Pierwszy	0	1
Liczba zorganizowanych działań (zajęć) aktywizujących zawodowo mieszkańców podobszaru rewitalizacji		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	1
Podobszar II (wiejski) – Różanec Pierwszy	0	1
Liczba wybudowanych/ zmodernizowanych obiektów kulturalnych		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	2
Podobszar II (wiejski) – Różanec Pierwszy	0	1
Liczba zorganizowanych działań kulturalnych na podobszarze rewitalizacji		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	2
Podobszar II (wiejski) – Różanec Pierwszy	0	1
Liczba osób odwiedzających podobszar rewitalizacji w ciągu roku		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	1000
Podobszar II (wiejski) – Różanec Pierwszy	0	500
III cel strategiczny: Przyjazna i bezpieczna przestrzeń publiczna		
Powierzchnia zrewitalizowanych przestrzeni publicznych, w tym obiektów zabytkowych, na podobszarze rewitalizacji		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	0,0978 ha
Podobszar II (wiejski) – Różanec Pierwszy	0	Budynek starej szkoły w Różańcu Pierwszym – pow. użytkowa - 1390 m ²
Ilość unieszkodliwionych wyrobów, zanieczyszczających środowisko naturalne podobszaru rewitalizacji		

Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	8 t
Podobszar II (wiejski) – Różaniec Pierwszy	0	5 t
Liczba zorganizowanych działań prośrodowiskowych na podobszarze rewitalizacji		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	1
Podobszar II (wiejski) – Różaniec Pierwszy	0	1
Długość wybudowanych/ zmodernizowanych ciągów komunikacyjnych w obrębie podobszaru rewitalizacji		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	W obecnej perspektywie programowej, przedsięwzięcia dot. budowy i modernizacji ciągów komunikacyjnych realizowane będą wyłącznie z poziomu listy uzupełniającej – zaplanowano przebudowę dróg o łącznej długości 601 m. Projektem podstawowym z zakresu infrastruktury komunikacyjnej jest budowa parkingu przy stadionie sportowym w Różańcu Pierwszym, którego powierzchnia wyniesie 100 m ²
Podobszar II (wiejski) – Różaniec Pierwszy	0	
Długość wybudowanej/ zmodernizowanej infrastruktury technicznej na podobszarze rewitalizacji		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	W obecnej perspektywie programowej, przedsięwzięcia dot. budowy i modernizacji infrastruktury technicznej realizowane będą z poziomu listy uzupełniającej, wyłącznie w granicach podobszaru II. Zaplanowano budowę 997 m kanalizacji oraz 167 m wodociągu.
Podobszar II (wiejski) – Różaniec Pierwszy	0	
Liczba przestrzeni publicznych dostosowanych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami w granicach podobszaru rewitalizacji		
Podobszar I (miejski) – Śródmieście	0	1

*Za stan wyjściowy dla każdego wskaźnika przyjęto wartość 0, rozumianą jako etap przed wdrożeniem jakichkolwiek działań rewitalizacyjnych.

Źródło: opracowanie własne

10.3. Zasady i tryb aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji

Proces rewitalizacji stanowi długookresowe zadanie, dlatego też wyjątkowo wrażliwy jest na wpływ czynników zewnętrznych. Przyczynia się to do konieczności prowadzenia okresowej aktualizacji Programu Rewitalizacji oraz aktualizacji nadzwyczajnej, w razie wystąpienia okoliczności istotnie wpływających na GPR.

Ustawa o rewitalizacji wskazuje w art. 22, iż Program Rewitalizacji podlega ocenie aktualności i stopnia realizacji, dokonywanej przez Burmistrza Tarnogrodu minimum raz na 3 lata. Musi to przebiegać zgodnie z zaproponowanym systemem monitorowania i oceny. Przeprowadzona ocena podlega zaopiniowaniu przez przyjęty Komitet Rewitalizacji. Planuje się wykonanie ww. oceny **w roku 2027** (ewaluacja on-going) oraz po zakończeniu działań rewitalizacyjnych – **po 2030 roku** (ewaluacja ex-post).

Podstawowym celem regularnej oceny realizacji Programu Rewitalizacji jest ocena aktualności i stopnia realizacji programu, w tym zwłaszcza jego celów. Następstwem takiej oceny może okazać się potrzeba zmiany Programu. Zatem przeprowadzana analiza aktualności Programu będzie mieć szeroki zakres, aby odnieść się do wszystkich ważnych kwestii.

Zezwala się na przeprowadzenie okresowej aktualizacji Programu Rewitalizacji w przypadku m.in.:

- wykazania braku osiągnięcia założonych celów podczas przeprowadzonej ewaluacji,
- wystąpienia potrzeby wprowadzenia do Programu nowych projektów rewitalizacyjnych,
- zmiany harmonogramu realizacji projektów lub planu finansowego,
- wystąpienia konieczności aktualizacji wskaźników.

W trakcie trwania Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030, na późniejszych etapach jego realizacji, dołączyć do jego realizacji mogą także kolejni partnerzy – zarówno nowi, jak również zastępujący dotychczas funkcjonujących.

Potencjalna aktualizacja Programu odbywać się będzie w drodze podjęcia przez Radę Miejską odpowiedniej uchwały tak, aby dokument mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. Wprowadzone zmiany wymagają ponadto podania ich uzasadnienia merytorycznego. Zmiana Gminnego Programu Rewitalizacji zgodnie z ustawą o rewitalizacji następuje zgodnie z trybem, w jakim został uchwalony.

W przypadku zmian dotyczących przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz uchwały, dotyczącej utworzenia Specjalnej Strefy Rewitalizacji, aktualizowany dokument Programu podlega opiniowaniu, o którym mowa w art. 17 ust. 2 pkt. 4 oraz przeprowadzeniu konsultacji społecznych na zasadach określonych w ustawie o rewitalizacji.

Każda zmiana zapisów Gminnego Programu Rewitalizacji musi być zaopiniowana przez Komitet Rewitalizacji i przedstawiana do publicznej wiadomości, tak aby poznać potrzeby, oczekiwania oraz opinię interesariuszy.

W przypadku zgłoszenia do GPR projektów wyjątkowo istotnych dla społeczności lokalnej lub gdy zaistnieją poważne zmiany w otoczeniu, wpływające na realizację postanowień Programu, Burmistrz Tarnogrodu ma możliwość przystąpienia do procesu nadzwyczajnej aktualizacji dokumentu. Aktualizacja w tym trybie przebiega niezależnie od wyznaczonych w treści dokumentu terminów monitoringu.

NIEZBĘDNE ZMIANY W POLITYKACH I DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH

11.1. Niezbędne zmiany w polityce mieszkaniowej

Wymaganiem przez ustawę o rewitalizacji elementem Gminnego Programu Rewitalizacji (według art. 15. ust. 1. pkt 10. ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji) jest określenie niezbędnych zmian w uchwałach dotyczących Wieloletnich Programów Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy oraz zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy, o których mowa w art. 21. ust. 1. ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie Gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego. Zgodnie z ustawą o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie Gminy i o zmianie Kodeksu Cywilnego (Dz. U. 2023 r poz. 725) w Wieloletnim Programie Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy uwzględnia się działania, zapobiegające wykluczeniu mieszkańców obszaru rewitalizacji z możliwości udziału w pozytywnych efektach wdrożenia GPR, w szczególności w zakresie zasad ustalania wysokości czynszów.

Gmina Tarnogród posiada aktualnie obowiązujący Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Tarnogród na lata 2022-2027, przyjęty uchwałą nr XLV/304/2022 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 14 września 2022 r. Wobec powyższych, konsekwencją realizacji przedmiotowego GPR będzie konieczność aktualizacji ww. dokumentu, zwłaszcza w zakresie opisu stanu technicznego poszczególnych budynków, znajdujących się w zasobie Gminy, ich potrzeb remontowych oraz sposobów zarządzania.

11.2. Niezbędne zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego

Dokument aktualnie obowiązującego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarnogród został przyjęty przez Radę Miejską Tarnogród uchwałą Nr L/323/2022 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 14 grudnia 2022 roku w sprawie uchwalenia zmian "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnogród" oraz Zarządzenie zastępcze nr 1/2024 Wojewody Lubelskiego w sprawie wprowadzenia obszaru udokumentowanego złoża gazu ziemnego „Jastrzębiec” do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnogród.

W dniu podjęcia ww. uchwały przebieg procesów rewitalizacyjnych był regulowany za pośrednictwem Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2016-2022. Jednakże nie wprowadzone zostały zapisy uwzględniające uwarunkowania – wyznaczony obszar zdegradowany i rewitalizacji. W takiej sytuacji zachodzi potrzeba wprowadzenia w Studium niezbędnych zmian, na zasadach określonych w ustawie o rewitalizacji. Aktualizacji podlegać będą przede wszystkim treści rozdziałów poświęconych dokumentom planistycznym oraz kierunkom zmian w strukturze przestrzennej Gminy i w przeznaczeniu terenu.

Planowane w niniejszym Programie przedsięwzięcia rewitalizacyjne są zgodne z polityką przestrzenną przedstawioną w dokumencie Studium.

Na terenie Gminy Tarnogród obowiązuje Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarnogród przyjęty uchwałą nr XXVI/159/2005 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 30 sierpnia 2005 r. Na przestrzeni wielu lat dokument był stale aktualizowany (w 2011, 2012, 2014, 2015, 2018, 2019, 2022, 2023, 2024). Jednakże – podobnie jak w przypadku ustaleń zawartych w Studium – w wyniku realizacji kilku przedsięwzięć rewitalizacyjnych wystąpi potrzeba wprowadzenia zmian w dokumencie.

Nastąpi zmiana funkcji obszarów wskazanych w GPR. Projekty, o których mowa to:

- Rewitalizacja budynku dawnego urzędu na potrzeby społeczne i kulturalne;
- Nowe oblicze pomocy społecznej w Gminie Tarnogród;
- Przebudowa budynku po byłej szkole w Różańcu Pierwszym na potrzeby utworzenia Centrum Aktywności Społecznej Gminy Tarnogród.

W związku z powyższym, podczas kolejnej aktualizacji Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarnogród konieczne będzie zapewnienie jego zgodności z dokumentem GPR.

Przyjmując Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2024-2030 nie przewiduje się konieczności uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, o którym mowa w art. 37f ust. 1. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Jako priorytet uznaje się natomiast opracowanie zaktualizowanego Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla terenów w granicach wyznaczonego obszaru zdegradowanego, zwłaszcza obszaru rewitalizacji.

Na uwadze należy mieć również przyszłe zmiany, wynikające z zastąpienia dokumentu SUIKZP Planem Ogólnym. Zmiana ta wynika z wejścia w życie ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw. Wymusza ona potrzebę aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji.

SPECJALNA STREFA REWITALIZACJI

Specjalna Strefa Rewitalizacji (SSR), zgodnie z rozdz. 5 ustawy o rewitalizacji, tworzona jest w drodze uchwały w celu zapewnienia sprawnej realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Uchwała ustanawiająca SSR stanowi akt prawa miejscowego i podlega regulacjom, dotyczącym ogłaszania aktów normatywnych. Przyjęta może zostać dla całości obszaru rewitalizacji lub w granicach jego podobszarów. Okres obowiązywania SSR ustala się na maksymalnie 10 lat od dnia wejścia w życie uchwały ustanawiającej SSR.

Jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie przeprowadziły analizę, która wykazała, że realizacja przyjętych w Programie przedsięwzięć rewitalizacyjnych nie wymaga Specjalnej Strefy Rewitalizacji. Zawarte w dokumencie Gminnego Programu Rewitalizacji projekty o charakterze infrastrukturalnym (technicznym) tyczą się bowiem nieruchomości o uregulowanym stanie prawnym.

*W związku z powyższym nie przewiduje się ustanowienia Specjalnej Strefy
Rewitalizacji w Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród
na lata 2024-2030.*

OPINIOWANIE PROGRAMU PRZEZ WŁAŚCIWE ORGANY

uzupełnione zostanie na późniejszym etapie

STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI NA ŚRODOWISKO

uzupełnione zostanie na późniejszym etapie

SPIS TABEL, RYCIN, WYKRESÓW I ZAŁĄCZNIKÓW

Spis tabel

Tabela 1. Metody zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych	28
Tabela 2. Organizacje pozarządowe w Gminie Tarnogród.....	36
Tabela 3. Wykaz dróg publicznych w Gminie Tarnogród	44
Tabela 4. Negatywne zjawiska w Gminie Tarnogród.....	46
Tabela 5. Analiza SWOT	49
Tabela 6. Statystyka, dot. stanu kryzysowego w sferze społecznej i pozostałych.....	53
Tabela 7. Wskaźniki determinujące degradację obszaru rewitalizacji	62
Tabela 8. Inwentaryzacja obszaru rewitalizacji w Gminie Tarnogród.....	79
Tabela 9. Cele, kierunki działań oraz zdiagnozowane problemy i potencjały dla podobszaru I (miejskiego) – Śródmieście	100
Tabela 10. Cele, kierunki działań oraz zdiagnozowane problemy i potencjały dla podobszaru II (wiejskiego) – Różaniec Pierwszy.....	108
Tabela 11. Powiązania pomiędzy projektami rewitalizacyjnymi z listy podstawowej.....	160
Tabela 12. Harmonogram realizacji projektów rewitalizacyjnych	163
Tabela 13. Powiązania pomiędzy projektami twardymi i miękkimi	167
Tabela 14. Oddziaływanie podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w 5 analizowanych sferach	169
Tabela 15. Projekty rewitalizacyjne wraz z proponowanym podziałem ich finansowania	177
Tabela 16. Harmonogram realizacji GPR.....	179
Tabela 17. Wskaźniki delimitacyjne.....	188
Tabela 18. Wskaźniki monitorujące GPR.....	191

Spis rycin

Ryc. 1. Ogłoszenie o naborze kart umieszczone na oficjalnej stronie Gminy Tarnogród	25
Ryc. 2. Zdjęcia ze spacerów badawczych	26
Ryc. 3. Zdjęcia ze spotkań z interesariuszami rewitalizacji	27
Ryc. 4. Typologia osadnictwa w Gminie Tarnogród	40
Ryc. 5. Park w Tarnogrodzie z lotu ptaka.....	120
Ryc. 6. Budynek dawnego Urzędu Miasta	127

Spis map

Mapa 1. Obszar zdegradowany Gminy Tarnogród wg LPR.....	17
Mapa 2. Obszar rewitalizacji Gminy Tarnogród wg LPR	18
Mapa 3. Położenie Gminy Tarnogród.....	31
Mapa 4. Gmina Tarnogród w podziale na jednostki pomocnicze	32

Mapa 5. Plan miasta Tarnobrodu z 1820 r.	33
Mapa 6. Rozmieszczenie miejscowości w Gminie Tarnobród.....	39
Mapa 7. Zagrozenie powodziowe w Gminie Tarnobród	42
Mapa 8. Ochrona srodowiska w Gminie Tarnobród.....	43
Mapa 9. Natęzenie sytuacji kryzysowej w sferze społecznej.....	53
Mapa 10. Obszar zdegradowany Gminy Tarnobród.....	55
Mapa 11. Obszar rewitalizacji Gminy Tarnobród	56

Spis załączników

Załącznik nr 1. Załącznik graficzny przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji sporządzony na mapie w skali 1:5000.....*odrębny załącznik*

Załącznik nr 2. Karta projektu rewitalizacyjnego.....*odrębny załącznik*

Wykaz źródeł

1. Ustawa z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji (Dz.U. 2024 poz. 278);
2. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o srodowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie srodowiska oraz o ocenach oddziaływania na srodowisko (Dz.U. 2023 poz. 1501 z późn. zm.);
3. USTAWA O REWITALIZACJI. Praktyczny komentarz. Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa. Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa 2016;
4. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. 2022 poz. 2240);
5. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40, 572, 1463, 1688);
6. Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2023 r. poz. 1478, 1688, 1890, 1963, 2029);
7. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r. poz. 977, 1506, 1597, 1688, 1890, 2029);
8. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2023 r. poz. 951, 1688, 1904);
9. Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. z 2023 r. poz.1637);
10. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, 1273, 1407, 1429, 1641, 1693, 1872);
11. Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz.U. 2022 poz. 1079);
12. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie Gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. 2023 r poz. 725);
13. Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023 poz. 1688);
14. Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027;

15. Procedura oceny gminnych programów rewitalizacji (GPR) w województwie lubelskim w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027;
16. Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027;
17. Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Tarnogród na lata 2016-2022;
18. Uchwała Nr LXI/405/2023 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 28 listopada 2023 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji;
19. *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju;
20. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030;
21. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030;
22. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku;
23. Strategia Rozwoju Gminy Tarnogród na lata 2016-2022;
24. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tarnogród na lata 2021-2030;
25. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego;
26. Wytyczne Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020;
27. Zasady delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego;
28. Diagnoza i delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru do rewitalizacji Gminy Tarnogród przyjęte uchwałą nr LXI/405/2023 Rady Miejskiej w Tarnogrodzie z dnia 28 listopada 2023 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji (załącznik do wniosku Burmistrza o wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji);
29. Informacja podsumowująca przeprowadzone konsultacje społeczne;
30. Krajowy Rejestr Sądowy;
31. Narodowy Spis Powszechny w latach: 1998, 2002, 2011;
32. Raport Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową na temat atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski, Gdańsk 2016;
33. Obwieszczenie Nr 1/2023 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 24 stycznia 2023 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego;
34. J. Kroszel, Infrastruktura społeczna w polityce społecznej, Opole 1990, s. 18.
35. <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/>;
36. www.mapy.geoportal.gov.pl/;
37. <https://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/>;
38. <https://www.polskawliczbach.pl/>;
39. <https://bazaazbestowa.gov.pl/>;
40. Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju;
41. Dane własne Urzędu Miejskiego w Tarnogrodzie;